Lundberg
Hagerup, Eiler 1718-1789
Rosenius, Carl Olof

Märkwärdiga exempel af de heliga martyrer, deras swåra lidande, segerrika tro och tålamod i de tio stora förföljelser som under den hedniska öfwerheten i de tre första århundraden efter Christi födels

Stockholm, tryckt hos Lundberg & comp., 1848
1848

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!
Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

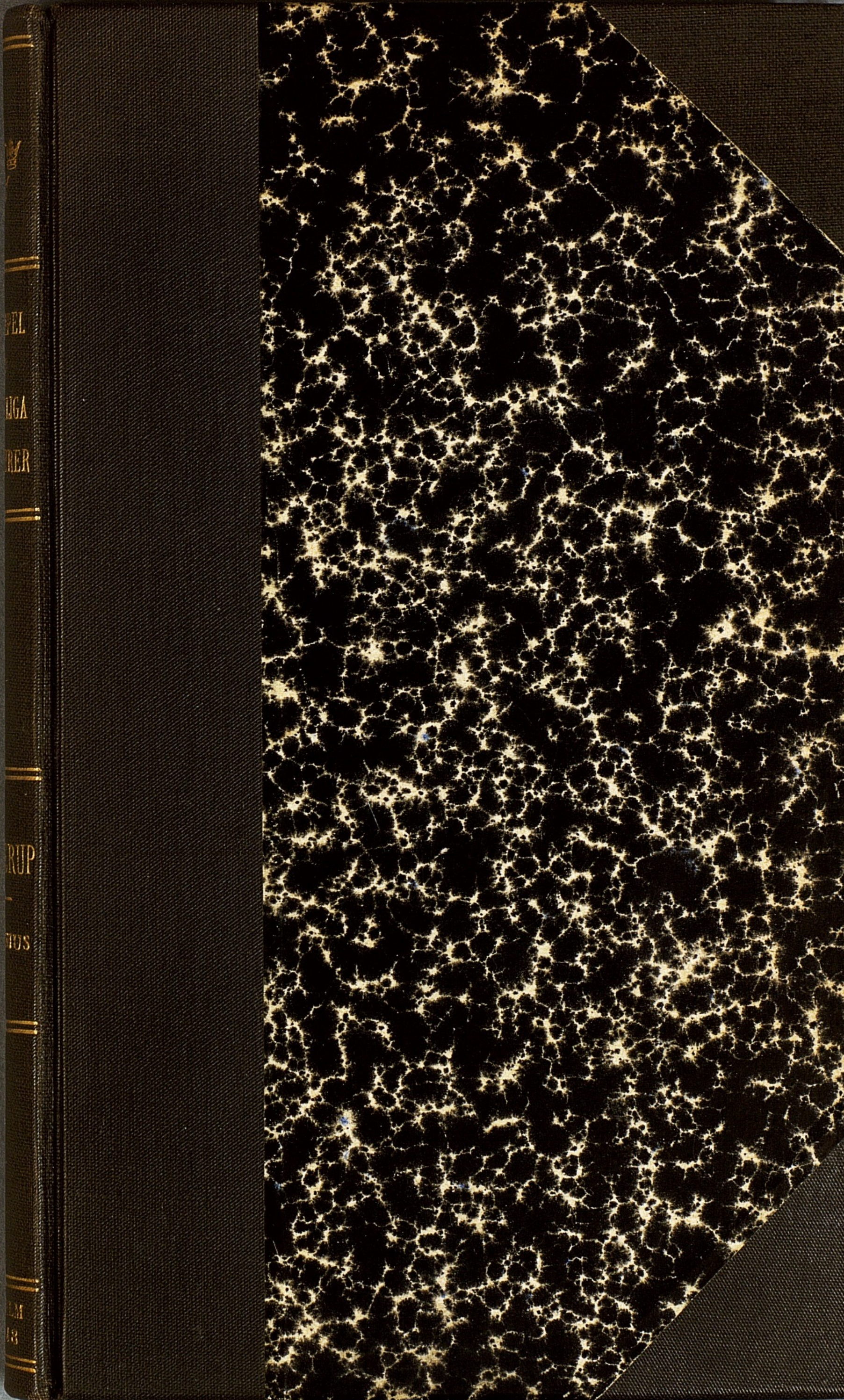
Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eulla boken.

- http://search.books2ebooks.eu/

Märkwärdiga Exempel

af

De Heliga Martyrer,

deras swåra Lidande, segerrika Tro
och Tålamod,

i

De tio stora Förföljelser,

som

Under den Hedniska Öfwerheten, i de tre första Århundraden efter Christi födelse, öfwergingo
Christenheten;

Till allmän uppbyggelse samlade och
utgifne

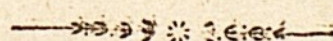
af

D:r EILER HAGERUP;

samt nu bearbetade och med ett Bihang tilökte

af

C. O. ROSENIUS.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Lundberg & Comp., 1848.

Obs. Om de för allmänheten mindre bekanta ord, som i denna bok förekomma, — orter, åberopade auctorer och andra personer, — gifwas i Registret korta underrättelser.

Tryckfel, som läsaren täcktes på förhand rätta i sitt exemplar:

Sid. 4, rad. 16, står: tre; skrif: tio.
— 37, — 1, — Quadroli, — Quadrati.
— 68, — 13, — Aurus, — Aulus.
— 83, — 12, — Apollonii, Tyanäi; utstryk det comma (,) som står mellan deßa namn.

Förord.

Ligger det redan i arten af alla exempel, både onda och goda, att kraftigare werka, än ord, att både i minne och känsla djupare fästa de lärdomar, de hafwa att gifwa; och har i synnerhet all sann historia den uppgiften och kraften, att både lära och bewerka: så måste sådant i synnerhet gälla om Martyr-historien, der man liksom med ögonen får åskåda Kyrkans kraft-ålder, deßa första tiderna efter werldens Frälsares försonings-död, efter den Helige Andes underbara utgjutelse och Apostlarnas egna personliga arbete — får likasom med ögonen skåda hwad det ordet innebär: Guds Rike står icke i ordom, utan i kraft.

"Näst Bibelen" — så lyder derföre ett wittnesbörd af en trogen Lärare, hwaruti många rättsinniga Christna instämt, när de läsit någon sann Martyr-historia — "näst Bibelen, med deß makalösa berättelser om Christo, Hans lidande och död, wet jag ingen bok, som gjort sådant intryck på mitt hjerta, som berättelserna om de Helige Martyrer, deras oerhörda lidande, deras segerrika tro och tålamod in i döden." — "Af min Bibel och Luther (eller annan god tolkare) har jag lärt bättring och tro — af Martyr-historien har jag lärt allware — Christendomens allware — lifwets allware."

Detta är en sanning. Man andas en besynnerlig luft, när man går in i Kyrkans plantskola, går in i de första Christnas, särdeles de blodbestänkta Wittnens, de Hel. Martyrers örtagård, — en besynnerlig doft, en frisk och uppfriskande morgonluft — doften af de tider, då, såsom en af de gamle kyrko-lärare sagt, "Christi blod ännu rann warmt och lifligt i de Christnas ådror." — Man blir allwarsammare stämd än wanligt — man blir både uppwäckt, förkroßad, förödmjukad och upplifwad, när man ser i hwilken brinnande kärlek och oöfwerwinnerlig Guds kraft deße förste Christne gingo i sin Herras fotspår. Ja, man ser här allwaret och betydelsen af Christi efterföljelse, och har man då smakat någon gnista af Christi kärlek, så önskar man sig sjelf den nåden, att kunna lika helt afdö sig sjelf, lika helt uppoffra sig åt den Herren, som bewisat sig så härlig och mägtig i de swaga.

Sådan kraft och nytta af Martyrernas exempel har wißerligen Paulus affett, då han, efter uppräknandet af ett långt register af Martyr-lidanden, utropar: Efter wi nu hafwe om oss en stor hop (egentl. en sky) af wittnen, låt oss aflägga syndena, som alltid låder wid oss och gör oss tröga, och låt oss med tålamod löpa i den kamp, som oss förelagd är, (Ebr. 12: 1.) skådande hwad ända deras umgängelse hade. (C. 13: 7.) Sådan kraft och nytta af Martyrernas exempel, dels sedda för ögonen af sina samtida, dels sedan berättade, hörda och läsna, ligger ock uttalad i de bekanta orden af Kyrkofäderne: "Martyrernas blod

war en säd till Guds rike" — och åter: "Apostlarna plantade, men Martyrerna wattnade."

Så är ock Martyrhistorien en slags fortsättning af Apostlagerningarnas bok — beswarande de frågor, som man så gerna gör, när man slutar den boken, nemligen: Huru gick det widare med Apostlarna? Hurudan död fingo de? Och huru gick det med Kyrkan närmast efter deras död? — Här får man se Petri, Pauli och några fleras af Apostlarna åndalykt; här de förste och förnämste deras efterträdares; här huru det gick med kyrkan i de första 300 åren.

Men härwid förekommer nu hos tänkande och allwarliga själar en wigtig fråga. I synnerhet för dem, som känna hwilket ofog, den Påfwiska kyrkan af ålder föröfwat på Martyrologien, eller läran om Martyrerna, genom de otaliga dikter och tillägg, Legender och Sancter, som de deruti insmygit, är det angeläget att fråga: Huru wet man att de berättelser, som här meddelas, äro äkta och sanna? Hwadan har man fått dem, hwilka äro de Historiska källorna? o. s. w. — Härom må i korthet nämnas, hwad som blott med flera och andra ord finnes utfördt i Företalet till Doctor E. Hagerups Martyr-Historia, hwilken härmed ånyo utgifwes, nemligen:

Hwad först källorne angår, så äro de till Martyrhistorien, likasom till hela Kyrkohistorien i allmänhet, af 2:ne slag, nemligen: 1:o, Kyrkans egna äldsta urkunder; 2:o, hwad man finner hos werdsliga, ja, hedniska Historieskrifware, rörande Christus och Hans folk. Särskildt woro Martyrerna och de stora, allmänna Förföljelser, som emot dem anställdes, så wig-

tiga händelser inom de länder och tider, de tillhörde, att sjelfwa hedningarne icke underläto att berätta det wigtigaste deraf; såsom en Corn. Tacitus, C. Plinius secundus och C. Svetonius, hwilka hwar på sitt ställe i denna bok blifwa nämnde, då deras berättelser anföras. Ja, en af deße, C. Plinius, en hög Öfwerhetsperson under Kejsar Trajanus, war sjelf en förföljare, och har likwäl aflagt ett härligt wittnesbörd om Martyrerna, deras tro, tålamod och ståndaktighet under förföljelsen, samt om deras rena och ostraffliga wandel. Sådana wittnesbörder kan man åtminstone icke mißtänka för partiskhet till de Christnas förmon.

Hwad åter Kyrkans egna skriftliga berättelser om Martyrerna angår, så uppsattes deßa på olika sätt: 1:o af wißa dertill särskildt beställda Notarier eller snällskrifware ("takygraphái"), som wid Martyrernas förhör och executioner i hast upptecknade de frågor och swar, samt andra omständigheter, som derwid förekommo. Sådana uppsatser samlades under namn af Gesta Martyrum, eller Martyrernas bedrifter, och förwarades sedan af Församlingarne. — 2:o Äfwen plågade Församlingarna sjelfwa, när en Förföljelse tog slut, uppsätta och i Cirkulär-bref till andra Församlingar öfwersända berättelser om de förnämsta af deras marterade och dödade bröder. 3:o Hafwa ock wißa Martyrer sjelfwe upptecknat sina erfarenheter under förföljelse-tiden, intilldeß executionen skulle försiggå, och då öfwerlemnat sina uppsatser till bröderna, som sedan completterat berättelsen medelst tillägg af det, som Martyren wid sin död talade och gjorde. Ändteligen, 4:o, hafwa ock wißa af Kyrkans äldsta historieskrifware,

utom hwad de tillfälligtwis om Martyrerna infört i Kyrkans historia, åfwen utgifwit särskildta böcker blott om Martyrerna. Så utgaf Eusebius, Biskop i Cæsarea uti Palæstina, twenne sådana; af hwilka den ena: Archaion Martyron synagogä, eller Samling af de äldre tiders Martyrer, länge sedan förkommit — till obotlig skada för Martyrologien; — men den andra, som handlar om Martyrerna i Palæstina (Peri ton en Palaistinä martyräsanton) är ännu i behåll.

En särskild anledning, hwarföre den äldsta Kyrkan så högt wärderade och så omsorgsfullt förwarade sina Martyrers historia, war den, att hon hade förordnat wißa helgedagar till Martyrernas ihogkomst, på hwilka man kom tillsammans, helst under pågående förföljelse, wid Martyrernas grifter, för att hålla Gudstjenst, och då tillika låta sig, till uppmuntran och efterföljd, föreläsa någon Martyrs erfarenheter och bedrifter. Deraf kom då, att hwarje Församling hade en särdeles omsorg om deß Martyrberättelsers conserverande.

På sådant sätt hade nu de förste Christne ett tillräckligt antal, äkta och sanna berättelser om de Hel. Martyrer; men detta goda warade icke länge; ty då några Barbariska Nationer tid efter annan inföllo i Romerska Riket, wildt och wåldsamt plundrande och härjande landet, så kommo de Christnas saker i stor oreda, och deras böcker och skrifter, hwaribland också Martyrernas acter, blefwo skingrade och till en del alldeles förstörde. Då nu Kyrkan sedan wille hafwa igen sina fordna Martyrberättelser, och de äkta woro borta, lät man i deras ställe uppsätta några nya, men

derjemte förfalskade och oriktiga, så kallade Calendaria och Martyrologia; och emedan okunnighet, widskepelse och heglona-dyrkan redan war i stor tillwäxt, emottog det arma folket alltför gerna alla de Legender och Sancter, som man förebragte, utan att kunna eller wilja undersöka, om de wore äkta, eller ej. Nu tillwäxte idkeligen antalet af Martyrer, af dels förnyade, dels helt nya Sancter, hwilka, utstyrda med sina besynnerliga miracler, eller underwerk, äro undertiden både ömkeliga och löjliga att läsa.

Denna oreda och willerwalla i Martyrologien fortfor och tilltog ända till Reformations-tiden, då Gud ändteligen åter böd ljuset lysa fram utur mörkret. De strider, som nu uppstodo mellan Catholikerne och Protestanterne, gåfwo anledning till en noggrannare undersökning af allt hwad som rörde religion; och emedan de förre idkeligen åberopade de gamle Kyrkofädernes skrifter, så nödgades de sednare desto grundligare undersöka, huru med deße skrifter förhölle sig, hwartill då äfwen Martyrologien hörde. Nu utgafwos af Matthias Flacius Illyricus och hans lärde medhjelpare de s. k. Centuriæ Magdeburgenses, ett förträffligt arbete, som wisade huru widt och bredt den Romerskt-Catholska Kyrkan i lära och författning war skiljd ifrån den första Christna Kyrkan. I denna skrift war nu mycket, som rörde Martyrologien. Men härtill kom ytterligare, att den Romerske Cardinalen Cæsar Baronius företog sig, att, emot nämnda Centuriæ, skrifwa sina Annales Ecclesiasticæ. Mot honom uppträdde åter andre Lärde, tillochmed af den Catholska

tholska Kyrkans egna anhängare, till hans skrifters wederläggande; och si, af deßa widlyftiga disputer hemtade Kyrkan den frukt, att så wäl Kyrkohistorien i allmänhet, som ock den del deraf, som handlar om Martyrerna, blef märkeligen rensad och till sitt sanna skick återställd. Catholikerna måste nu i många ting gifwa efter, och de lärdaste och uppriktigaste ibland dem tillstodo, att Martyr-historien blifwit mycket förderfwad genom dikter och tillägg, hwilket wore att tillskrifwa de mörkare tidernas onekliga blindhet och widskepelse.

Sedan denna wälsignade tid har Martyr-historien inom den Protestantiska Kyrkan, genom lärde och nitiske måns flitiga forskningar, omsider blifwit derhän bragt, att man nu i allmänhet wet, hwilka som äro äkta och sanna Martyr-acter, och kunnat derifrån afskilja de förfalskade och diktade. Derföre äro ock inga Martyr-berättelser i denna bok intagna, om hwilkas äkthet man är owiß, utan alla de personer, som wi här antage för Martyrer, äro, med allt hwad om dem uppgifwes, blott sådana, hwilkas historia med gamla äkta skrifter kan bewisas — och hwilka skrifter här blifwa, hwar på sitt ställe, läsaren anwiste. Ware detta nog till swar på frågan om källorne och pålitligheten af deßa märkwärdiga berättelser.

Altså framställes nu här för wåra ögon "en stor hop med wittnen." Wißerligen hade ännu flera bewisliga Martyrer kunnat härtill läggas; men som affigten med denna bok endast är Christnas uppbyggelse, och icke att wisa huru många äkta Mar-

tyr-acter, som äro i behåll, så anföras här endast de märkwärdigaste, af hwilkas historia man lätt kan dömma om den öfriga hopen. Någon fullständig Martyr-historia, d. ä. en historia, i hwilken alla, som för Christi Namns skull kämpat, lidit och dött, wore upptagne, finnes i alla fall icke på jorden; — den fullständiga Kyrko- och Martyr-historien hwilar i Hans högra hand, som sitter på stolen i himmelen! (Uppb. 5: 1; Cap. 6: 9; Ps. 116: 15.).

Hwad särskilt beträffar denna bearbetning af Doctor Hagerups Martyr-historia, så får nämnas, att bearbetningen gäller — icke sjelfwa berättelserna eller händelserna, hwilka, en gång sannt meddelade, förblifwa, såsom all sanning, oföränderliga, utan endast wißa länkar eller wändningspunkter; således — icke sjelfwa saken, innehållet, utan stilen och språket — i thy deßa, nemligen wändnings-punkterna, språket och stilen uti den gamla Martyr-historien äro något långtrådiga, tröga och tunga, der samma saker i kortare och ledigare uttryck kunde utsägas. Och då boken likwäl förnämligast will wara en uppbyggelse-bok, och hwar och en helst skyndar till sjelfwa den märkwärdiga saken; så anser sig utgifwaren med nämnda åtgärd hafwa gjort boken en tjenst. Den andra åtgärden — som består uti tillägg, 1:o af en kort men wigtig Inledning, 2:o af några kort anmärkta lärdomar, och 3:o af ett Bihang, innehållande några märkwärdigare Martyrers historia af sednare tider, — torde bäst rättfärdiga sig sjelf.

Då nu härtill kommer, att på Swenska icke fun-

nits eller finnes någon Martyrhistoria *), som så förtjenar det namnet, som Doctor Hagerups, och denna på en långre tid icke funnits i Bokhandeln, så torde företaget af dennas utgifwande synas af behofwet ganska högt påkalladt. Det är och blir i alla fall en Bok, om hwars innehåll ingen Christen borde wara okunnig, — helst i en tid af så mycken slapphet och löslighet som denna, då äfwen wäckta själar så lätt deraf besmittas, förgätande, förglömmande och förbiseende "hwad ett rättsinnigt wäsende är i Christo Jesu." Nog är det tid att framleta och betrakta hwad som finnes om de första Christnas allwar, anda och kraft. "Ser jag på wåra förfäder, säger Pontoppidan **), så tycker jag, att de gjorde mera än de wißte, men wi wete mera än wi göre. De liknade en fruktsam Lea med swag syn, men wi, en ofruktsam Rachel med dågeligt ansigte." Derföre, ju mera wi uti andans och kraftens bewisning kunde närmas till den första Christna Kyrkan, desto bättre stodo det till ibland oß.

Men nu — Jesus Christus, det trogna Wittnet, hwars sak gaf anledning till de Hel. Martyrers

---

*) De hos L. J. Hierta, Stockholm år 1844, tryckta, "Heliga Martyrer, Matronor och Jungfrur" utgöra blott ett för wämjeligt parti Papistiska sagor och legender, om syner, drömmar, underwerk, kärleks-affärer, kloster-öfningar &c. &c., hwaraf en Christen endast kan lära, huru Munk-legenderna se ut.

**) Uti företalet till sin Cateches. Det war ock just Biskop E. Pontoppidan, som, med sin uppmaning till D:r Hagerup, gaf anledning till denna Martyrhistorias första utgifwande, hwarföre den ock är honom, Pontoppidan, tillegnad.

swåra lidande, och hwars kraft blef i deras swaghet förhårligad, genom deras segerrika tro och tålamod — Han lägge sjelf sin wälsignelse till detta arbete! — Honom allena ware ock ärona! ja, Honom tillika med Fadren och den Heliga Anda, ware lof och pris nu och i all ewighet! Amen.

Stockholm i Januari 1846.

Utgifwaren.

Inledning.

Martyrerna och deras lidanden utgöra ett stort ämne i den Heliga Skrift. Den som går att skåda de blodiga Martyr-scenerna, går att skåda fullbordan af en stor mängd af Bibelns förutsägelser. Redan på syndafallets dag sade Herren Gud till ormen (djefwulen): **Jag skall sätta fiendskap mellan dig och qwinnona, och emellan dina säd och hennes säd. Densamma skall söndertrampa ditt hufwud, och du skalt stinga Honom i hälen**, (1 Mos. 3: 15.). Med deßa första Guds ord om förföljelsen och deß grund: **djefwulens bitterhet emot Christum**, öfwerensstämmer hwad Christus, i Uppb. 2: 10, sade till Församlingen i Smirnen: **Si, djefwulen skall kasta några af eder i fängelse** m. m. och i Apg. 9: 5, till Saulus: "**Jag är Jesus, den du förföljer**," — då Saulus likwäl aldrig hade sett Jesum, utan förföljde de Christna. För den, som will rätt förstå de eljest obegripliga tilldragelserna wid en allwarsam förföljelse på Guds folk, denna utomordentliga orättwisa och oförsonliga bitterhet, som derwid uppenbara sig, är det en hufwudsak att betänka, att striden och fiendskapen icke är mensklig, utan är de oföränderliga andemagternas ewiga strid, är den gamla, den ewiga fiendskapen, som ormens säd har till qwinnones. Guds Ord kan icke blifwa om intet. Alla tider hafwa bekräftat det.

Redan Adams och Evas första söner blefwo en bedröflig bekräftelse på Guds utsago. Abel blef den första Martyren i werlden. "**Cain slog sin broder ihjäl. Och för hwars skull slog han honom ihjäl? Ty hans (Cains**

gerningar woro onda, men hans broders gerningar woro rättfärdiga, (1 Joh. 3: 12.). Och allt sedan, genom hela Gamla Testamentet — ho kan uppräkna alla Martyrer, — alla Propheter och heliga, som för rättfärdighetens skull, för samwetets, ja, för Christi skull blifwit marterade och dödade? — Ho kan uttala hwad som ligger i deßa Christi ord: "Allt rättfärdigt blod, som är utgjutit på jorden, ifrå dens rättfärdiga Abels blod intill Zacharie Barachie sons blod, hwilken J dråpen mellan templet och altaret?" (Matth. 23: 35.). Uti Ebr. 11: 35—38, säger Apostelen: Somlige wordo sönderslagne, och hafwa ingen förloßning welat anamma, på det de skulle få uppståndelsen, som bättre är; somlige hafwa lidit spott och hudflängning, och dertill bojor och fängelse; wordo stenade, sönderhuggne, genomstungne, döde för swärd, hafwa gångit i fårskinn och getskinn, fattige, trångde, bedröfwade, hwilkom werlden icke wärdig war, och hafwa gått elände i öknar, och i berg, och i skrefwor, och i jordkulor.

Hwad särskildt beträffar Apostlarna och deras närmaste efterträdare, hwilkas lidande och död wi i denna bok skole skåda, så hade Christus uttryckligen förutsagt dem: Si, jag sänder eder såsom får ibland ulfwar = = = de skola öfwerantwarda eder på sin Rådhus, och uti deras synagogor skola de hudflänga eder. Och J skolen warda framdragne för Förstar och Konungar, för mina skull, till ett wittnesbörd öfwer dem och öfwer Hedningarne. = = = Lärjungen är icke öfwer mästaren, och icke heller tjenaren öfwer sin herra. — — Hafwa de kallat husbonden Beelzebub, huru mycket mer skola de så kalla hans husfolk! = = = J skolen icke mena, att jag är kommen till att sända frid på jordena; jag är icke kommen till att sända frid, utan swärdet. Ty jag är kommen till att göra menniskona skiljaktiga mot sin fader, och dottren mot sina moder och sonahustruna mot sina swäro; och menniskones eget hus-

folk warda hennes fiender, o. s. w. Men wid sådana bekymrande förutsägelser bifogade ock Herren de allraljufligaste tröstord, samt de allwarligaste förmaningar till ståndaktighet, och sade: Rådens icke för dem, som dräpa kroppen, och hafwa dock icke magt att dräpa själena; utan rådens mer honom, som kan förderfwa både själ och kropp i helfwetet. Säljas icke twå sparfwar för en skärf? Och en af dem faller icke på jordena eder Fader förutan. Äro ock eder hufwudhår all räknad. Derföre skolen I icke rädas. I ären ju mer wärde än många sparfwar. Derföre, hwar och en som mig bekänner för menniskom, honom will jag ock bekänna för min Fader, som är i himmelen; men den som mig wedersakar för menniskom, honom skall jag ock wedersaka för min Fader, som är i himmelen. ; ; Hwilken som finner (skonar och behåller) sitt lif, han skall borttappa det; och hwilken som borttappar sitt lif, för mina skull, han skall finna det. Ja, uti den första predikan af Christi mun, som Evangelisterna upptecknat, ropade Han: Salige äro de, som lida förföljelse för rättwisones skull; ty dem hörer himmelriket till. Salige ären I, når menniskorna försmåda och förfölja eder, och säga allt ondt emot eder, ljugande, för mina skull. Glädjens och fröjder eder; ty eder lön är stor i himmelen; förty de hafwa sammalunda förföljt Propheterna, som hafwa warit före eder.

Till deßa förutsägelser om de förföljelse-stormar, som förestodo Christi Kyrka, höra också deßa röda bilderna af förföljelsens blodtörstige ande, som framställdes för St. Johannes uti synerna på ön Pathmos, och hwilka läsas i Uppenbarelse-bokens 6:te och 12:te Cap. På förra stället såg han, huru näst efter den hwita hästen, på hwilken satt sielfwa Konungen, som "for ut till att winna och få seger," följde "en röd häst, och honom, som derpå satt, wardt gifwet, att han skulle borttaga friden af jordene, och att de skulle slå sig ihjäl inbördes, och honom

wardt gifwet ett stort swärd" — allt en tydelig målning deraf, att i Christi Evangelii fotspår skulle följa blodig förföljelse. — Uti det 12 Cap. såg Johannes den med solen beklädda qwinnan (Församlingen, iklädd Christum) stadd i barnsnöd; "Och si, (v. 3, 4.) en stor röd drake — och draken stod framför qwinnan, som föda skulle, på det, när hon födt hade, skulle han uppäta hennes barn. — — Och (v. 17.) draken wardt wred på qwinnona, och gick bort att han skulle örliga med de andra af hennes säd, de som hålla Guds bud och hafwa Jesu Christi wittnesbörd.

Det är en uppfyllelse af sådana förutsägelser, som wi nu gå att skåda — uti Historien om de tio stora Förföljelser, som i de tre första århundraderne efter Christum, under några Hedniska Kejsare af det Romerska wäldet, öfwergingo Kyrkan. Efter dessa tre allmänna Förföljelser fördelar sig Historien af sig sjelft uti tio Capitel, som nu följa:

Första Capitlet.

Om den första stora, allmänna Förföljelsen, hwilken öfwergick den Christna Kyrkan under den Romerska Kejsaren Nero, ifrån år 63 till 68.

Den förste af de Romerske Kejsarne, som förgrep sig på Guds folk, och lade händer på dem till deras plågande, war den för sitt tyranni och sina stora laster så beryktade Nero, hwilken, såsom Eusebius säger, lade ock detta till allt det öfriga af sitt gudlösa och omenskliga lefwerne, att han påbjöd en allmän förföljelse på de Christna. Detta skedde år 63, wid pass midt i November månad, i Neros nionde regerings-år, då förföljelsen tog sin början. Om Kejsaren har med något offentligt Edict påbjudit denna förföljelse, eller om det skett genom muntlig befallning, är

i brist på tillräcklig historisk underrättelse ej fullt afgjordt. Men af ett ställe hos **Eusebius** *) finne wi, att Senaten i Rom hade redan denna tid fattat detta allmänna beslut: "**Att eho, som en gång blifwit öfwerbewist att wara en Christen, skulle, i fall han icke afstode dermed, hafwa förwerkat sitt lif.**

Men ehuru sättet af förföljelsens påbjudande är obestämdt, är dock ingen owißhet om sjelfwa saken. Flera trowärdiga Historieskrifware, äfwen bland Hedningarne, omtala den stora och swåra förföljelse, som på denna tid öfwergick de Christna, — omtala huru de, så wäl af Kejsaren som af folket, blefwo bittert hatade och ansedde för de allraskadligaste menniskor i werlden, och att de skulle, hwar helst de anträffades, fasttagas och alldeles utrotas **).

Utom de allmänna grundorsakerna till all förföljelse emot Guds folk: ormens, djefwulens bitterhet emot Christum; de oomwändas köttsliga sinne, som är en fiendskap emot Gud; samt först och sist Guds underliga och allwisa råd att på wißa tider och orter tillåta fiendskapens **utbrott till wildt raseri**; — utom deßa allmänna grundorsaker, så tillstötte här äfwen några tillfälliga omständigheter, nemligen: Först Kejsar **Neros** egna och utomordentliga grymhet och omenskligher. Det är så wäl af Hedniska, som Christna Historieskrifware bekant, att denne **Nero** blef en af de wärsta tyranner, som någonsin plågat werlden, att han uppenbarade sig såsom en affagd fiende till allt godt, hos hwem det ock månde finnas. Icke under då, att han rasade emot de Christna! Deße, såsom ett i sanning heligt folk, kunde ej annat, än wara en nagel i ögat på denna herre, som gick så långt i omenskligher, att han ej allenast, utan ringaste gifwen orsak och utan åtskilnad, **lät** taga en hop oskyldiga menniskor af daga, utan ock **lät mörda sin egen moder**, som hade födt honom till werlden,

---

*) Hist. Eccles. Libr. V. Cap. 21.
**) Corn. Tacitus Annal. Libr. XV.

och genom hwars åtgärd han war kommen till Kejsarthronen.

Men för det andra, omförmäla Historierne ocksa några särskildta händelser, som förbittrat Kejsarens sinne emot de Christna. Berättelsen härom lyder så: Evangelii predikan, som på det kraftigaste understöddes af de genom Apostlarne skedda mirakel (underwerk), fick så önskelig framgång i werlden, att många menniskor, så wäl i Rom, som i Provinserne, blefwo omwände ifrån de stumma afgudar, till att tiena den lefwande Guden. Sådant anstod icke Kejsar Nero, — helst då en af hans käraste frillor blef genom St. Pauli predikan omwänd *). Denna händelse skall hafwa öfwermåttan förbittrat denne wällustige herren, hwarföre han ock fattade ett oförsonligt hat, så wäl till de Christna i allmänhet, som till St. Paulus i synnerhet.

Härtill kom ännu en händelse, som likaledes uppbragte Kejsaren emot de twenne Apostlarne Petrus och Paulus. Den namnkunnige Simon Magus hade med sina trolldoms-gyckleriet satt sig i stort anseende hos Kejsar Nero, som war en älskare af dylika wederstyggliga konster. Denne Simon hade ej särdeles godt öga på Aposteln Petrus, för det som Lucas omtalar i Apostlag. 8: 20–23, hwarföre han ock gjorde sig all möda för att emotstå och förringa de mirakel, som skedde genom Apostelen. Till den ändan erbjöd han sig omsider, att i Kejsarens och fleras åsyn wilja flyga upp i luften — hwilket han ock till en del skall hafwa werkställt; men då Apostlarne Petrus och Paulus emedlertid gjorde en andäktig bön till Gud, att denne trollkarl måtte blifwa till skam med sitt företag, så hände sig, att han föll ned ur luften och sönderkrossade sina ben, samt af förtret öfwer denna skymf kort derefter afhände sig sjelf lifwet. Häröfwer blef Nero mycket illa tillfreds. Och som han ansåg Apostlarna såsom orsak till denna nesliga utgång, som hans gunstlings före-

*) Cave, in vita S. Pauli p. m. 422.

tag hade, blef han nu allwarligt omtänkt, huru han måtte hämnas så wäl på dem i första rum, som ock på de öfriga Christna.

Och nu — ehuru det icke just war Neros plägsed, att lagligen förfara med dem, som han wille skaffa ur wägen, så wille han dock denna gång *) anses för rättwis, och icke låta anställa en så hård execution öfwer de Christna, utan att dertill hafwa rättmätiga och trängande orsaker. Deße skulle då sökas och finnas i de Christnes egna brottsliga gerningar; men när några sådana icke funnos, och likwäl nu för Tyrannen behöfdes, så anställde han sjelf omsider följande grymma sorgespel: Han lät en dag tillreda ett stort gästabud, och bjöd dertill några af sina wänner, som woro af lika sinne med honom. Då nu deße blifwit tillräckligen druckne, öfwertalte han dem att sticka eld på staden, föregifwande att han åstundade se huru det gick till, när Troja lades i aska. De liderlige sällarne woro genast färdige dertill, togo eld och allehanda eldfängda ämnen med sig, lupo dermed omkring i staden, wisande sig såsom galna och ursinniga, och fingo sålunda tillfälle att hemligen lägga eld under husen på åtskilliga ställen, hwaraf en förskräcklig brand antändes, som warade i sex dagar och sju nätter — och hwarunder den största och bästa delen af denna praktfulla stad lades i aska. Under det elden som wärst rasade, stod Nero sjelf uppe i Mäcenatis torn, hwarifrån han kunde beqwämligen se öfwer hela staden, och skall icke litet hafwa förlustat sig wid detta skådespel. Man kan lätt föreställa sig hwilken rörelse, förskräckelse och förbittring, som häröfwer uppstod i staden,

*) Ty nu gällde det att förfölja **Christum**! och **Christus** skall icke blott lida, fängslas, hudflängas, dödas, utan ock förklaras wara brottslig, om det ock skall ske på det sätt, Evangelisten uppgifwer: "De öfwerste presterne och de Äldste, och hela Rådet sökte falskt wittnesbörd emot Jesum" etc. — (Matth. 26: 59.) och så "**wardt han räknad ibland ogerningsmän** (Marc. 15: 28.).

och att inwånarne wille för all ting weta upphofsmannen till denna faseliga eldskada. Nero blef ocksä sielf mißtänkt derföre *), och mißnöjet war så stort hos folket, att det war nära att utbryta i ett uppror emot Kejsaren. Men han wißte ganska wäl sättet, att på en gång både rädda sig sielf ur faran, och utföra öfwer de Christna den hämnd, hwarmed han länge gått hafwande. Han lät nemligen utsprida det ryktet, att de Christne, såsom menniskoslägtets allmänna fiender, woro de som hade satt eld på staden; lät derjemte taga fatt på några af dem och genom pinligt förhör twinga dem att taga skulden på sig. Ehuru nu Nero likwäl alltid blef ansedd för den rätte gerningsmannen, så war man dock i allmänhet ganska nöjd dermed, att skulden lades på de Christna, till hwilka alla hyste hat, och hwilka woro utropade för ett folk, som höll för en dygd att utöfwa de gröfsta mißgerningar **). Om för öfrigt St. Petri ord i 2 Ep. 3 Cap. om werldens undergång genom eld, efter en wiß lärd mans tanka ***), af Nero blifwit mißbrukade att sätta färg på hans beskyllning mot de Christna, det må lemnas i sitt wärde.

Förföljelsen gick alltså för sig, och det på ett så häftigt och wåldsamt sätt, som stämde öfwerens med Neros tyranniska sinne, i förening med öfwerflödig magt att utöfwa deß hämndgirighet. De Christne hade rikeliga förökt sig, så wäl i staden, som i Provinserne, hwarföre ock öfwerallt skedde många executioner. Och deßa woro af en grufwelig art och beskaffenhet, samt af många slag; en trowärdig Historieskrifware †), som ock sielf war en stor fiende till de Christna, berättar, huru somlige blefwo framställde till offentligt begabberi och spott för de förbigående; andre insweptes i wilda djurs skinn och kastades för glupska hundar att ihjälrifwas; somlige blefwo korsfästade; an-

*) C. Tacitus, Annal. Libr. XV. **) Svetonius, in vita Neronis, p. m. 570. ***) Cave in vita S. Petri.
†) Corn. Tacitus Annal. Libr. XV. et ex eo Sulp. Sever. Hist. S. Libr. II.

dre lefwande brände; somlige af dessa förwarades till aftonen, då man satte eld på dem och lät dem i stället för facklor brinna hela natten öfwer.

Om detta sista pino- och döds-sättet gifwer oss historien följande beskrifning: Man lät tillaga ett slags skjortor eller öfwerkläder af papper, som öfwersmordes med wax, beck, harts och dylikt. I denna fatala (olycksfulla) klädnad insweptes Martyrerna och häftades wid pålar här och der på gatorne, och bundos på sådant sätt, att de ej det ringaste skulle kunna röra någon lem på kroppen. Bredewid dem lät man lägga högar af torrt ris och andra lättbrända ämnen, som emot aftonen påtändes, och hwaraf lågan straxt fattade uti de beckade skjortorna. På detta sätt blefwo Herrans trogne lefwande förbrände, och det så långsamt, att det kunde påstå hela natten igenom; och historien berättar, att genom sanden på gatorne flöto hela bäckar af de förbrända menniskornas feima, som elden efter hand hade utpräßat.

Ja, denna medfart war så grufwelig och omensklig, att Hedningarne sjelfwe icke kunde så hastigt glömma densamma. Några ibland dem skrifwa, att då de sedan wille nämna eller hota med något rätt hårdt straff, wißte de intet wärre än detta. När de åskådade Martyrernas obeskrifliga smärta wid detta dödssätt, hafwa ock somlige bland sjelfwa fienderne ömkat sig öfwer dem. Kejsar Nero sjelf blef allena orörlig derwid; ty han åkte om nätterna genom gatorne och förlustade sig mycket af att se detta spektakel och höra på de arma menniskornas ömkeliga skri och winslande.

Tacitus skrifwer, att en stor mängd Christna omkom i denna förföljelse. Det kunde ej heller annars wara, när man betänker så wäl Tyrannens bekanta grymhet, som ock hans och de öfriga Hedningarnas syftemål derwid, som war, att alldeles utrota denna skadeliga superstition (widskepelse), hwilket war det namn, som man då gaf de Christnas allraheligaste Tro.

De betydligaste personerne af denna tids Martyr-

skara skola hafwa warit de twenne store Apostlarne St. **Petrus** och St. **Paulus**, hwilka begge på en dag, nemligen den 29 Juni, fingo Martyr-kronan, ehuru det är oafgjordt om det just skedde på ett och samma år. St. **Petrus**, såsom Jude och en af det Romerska folket föraktad person, blef dömd att **korsfästas**; men St. **Paulus** deremot, som war en förnämare man och en Romersk Borgare, fick den domen att han skulle **afrättas med swärd**.

Om begge deße store mäns kallelse och embete hafwe wi kännedom genom den Hel. Skrift; derföre här endast om deras sista fängelse och påföljande död. **Eusebius** berättar, att St. **Petri** hustru fick Martyr-kronan litet förr än hennes man, och att detta heliga äkta-par, när de fått weta, att deras hädanfärd war nära, hade tröstat hwarandra ur Guds Ord och uppmuntrat sig inbördes till tålamod och ståndaktighet i det förestående lidandet. — Under det Apostlarne suto i fängelse, woro de icke sysslolöse, utan anwände tiden, så wäl till Gudaktighets-öfningar för sig sjelfwa och förberedelse till den förestående Martyrdöden, som ock på de fångars upplysning och omwändelse, som tillika med dem suto i fängelse; och skall St. **Paulus**, då han utfördes till afrättsplatsen, genom sitt kraftiga tal och stora tålamod hafwa omwändt twenne af de wakthafwande soldater, som gingo med honom, hwilka begge kort derefter likaledes måste låta sitt lif för Evangelii skull.

Ändtligen kom förloßningens dag. St. **Petrus** skulle först utstå sitt straff. Han blef utförd till det Vaticanska berget i **Rom**, icke långt ifrån Tibern, hwarest han först blef hudstruken (likasom i Apostlag. 5: 40.) och sedan korsfästad. Wid executionen utbad sig Apostelen, att han måtte korsfästas, icke på det wanliga sättet, utan så, att hufwudet måtte wändas ned och fötterne uppåt, sägande, att han hölle sig owärdig att lida och dö i samma skick, som hans Herre och Mästare. Detta wardt honom ock gerna bewiljadt, emedan hans marter derigenom blefwo

ännu swårare; och nu utstod han denna försmädeliga och pinsamma död, för Herrans Jesu och Evangelii skull, med sådan frimodighet och glädje, som paßade sig för hans heliga wandel och himmelska sinne *).

Derefter kom ordningen till St. Paulus. Denne helige man fördes till Aqvæ Silviæ, wid paß tre mil ifrån Rom, der han likaledes blef hudstruken och sedan halshuggen.

St. Petri lekamen skall utaf hans wänner hafwa blifwit på Judiskt wis balsamerad och sedan begrafwen i Vaticanen, icke långt ifrån den såkallade Via triumphalis i Rom; men St. Pauli kropp blef jordad på Via Ostiensis, hwarest Constantinus Magnus sedan lät bygga en kyrka. Sådan ändalykt fingo deße twenne store män; och sådana pelare förlorade kyrkan i denna förföljelse.

St. Petrus war den äldste ibland Apostlarna, och ett ögon-wittne till alla Herrans Jesu Christi mirakel. Oaktadt hans bekanta fall, hwarifrån han strax upprättades, war han en utmärkt trogen Jesu lärjunge och efterföljare, som innerligen älskade sin Herre, samt hans får och lamb (Joh. 21: 15—17,) ja, han war ett brinnande och skinande ljus i Guds Kyrka, som i all ting bewiste sig såsom en Guds Apostel, och förblef alltså sin Herre trogen och följaktig allt intill döden, (v. 19.).

St. Paulus war en icke mindre märkwärdig man, än Petrus. Hans extraordinära kallelse till Apostla-embetet, hans härliga gåfwor, hans outtrötteliga flit och oafbrutna trohet i Evangelii förkunnande wisade nogsamt, att denne man war ett utwaldt redskap i hans Mästares hand. Några bland Kyrko-fäderne, och i synnerhet den store Chrysostomus, hafwa anwändt en god del af deras flit och talekonst, till att tillbörligen afskildra denne man, och der-

*) Så uppfylldes den särskilda förutsägelse, som Herren gaf Petrus om hans Martyr-död: När du wast ung, omgjordade du dig sjelf, m. m. Se Joh. 21: 18, 19.

medelst framställa honom såsom det bästa mönster af en stor lärare, af hwilkens himmelska lärdom, klokhet och rättsinnighet Guds nåds öfwerswinneliga rikedomar kunde uppenbaras, och Hans Rikes sak drifwas och främjas; och kan man med all billighet säga, att hela hans lefnad, strax ifrån hans kallelse till Apostla-embetet och intill hans död, som inträffade i hans 69 ålders år, och i det 35:te året efter hans omwändelse, bör anses såsom ett enda oafbrutet martyrskap *).

Om hwar och en särskildt af den öfriga stora Matyr-skara, som i denna förföljelse-tid för Evangelii skull tillsatte lifwet, eger man icke så nöjaktig och tillförlitlig underrättelse, som man skulle önska. Det war ännu icke, så mycket weterligt är, kommet i bruk, att wiße Notarier eller snabbskrifware **), skulle wara tillstädes wid Martyrernas förhör, doms-afkunnelse och execution, för att anteckna, hwad derwid förelopp eller talades. Men ehuru man ännu saknade sådana medel till bewarande af Martyrernas minne, så wet man dock så mycket om dem, äfwen ifrån denna förföljelsens tid, att änskönt deras lidande war så stort, att ock några af deras fiender deraf rörts till medlidande, har dock hwarken bedröfwelse, eller farlighet, eller swärd, eller något annat ting, ehwad namn det ock hade, förmått skilja dem ifrån Guds kärlek i Christo Jesu; och har deras ståndaktighet och frimodighet icke allenast satt deras förföljare i största förundran, utan ock bewekt några af dem till forskning och undersökning af den Christna religionen, hwarigenom de ock kommit till sanningenes kunskap.

Ändtligen upphörde denna blodiga förföljelse genom Kejsar Neros död, som tilldrog sig i hans fjortonde regerings-år, då hans ondskas mått war fullt och han sjelf war mogen för straffet. Julius Vindex och Sulpitius Galba gjorde resning emot honom, Senaten förklarade honom

*) Cave, in vita S. Pauli.
**) Sådana som i Förordet till denna bok beskrifwas.

honom för Fäderneslandets fiende, och alla öfwergåfwo honom; hwarpå han i största förlägenhet och bekymmer flydde ut på landet till ett ställe, som tillhörde en hans frigifna träl, och der, sedan han någon tid skall hafwa blifwit "plågad af spöken", (men allrawißast af ett ondt samwetes skräck-bilder) tog lifwet af sig sjelf med sitt eget swärd *). Sådan ändalykt fick Tyrannen — som war den förste af de Romerske Kejsare, som mißbrukade deras undfångna magt till att förfölja Guds Församling **).

Andra Capitlet.

Om den andra stora och offentliga förföljelsen, hwilken öfwergick de Christna under Kejsar Domitianus, åren 95 och 96 eft. Chr.

Sedan Kejsar Nero på nämnda fasliga sätt kommit af daga, hwilket skedde år 68, njöt Kyrkan en ganska långwarig frid och frihet, hwarunder Ewangelii sanning fick tillfälle att widare utbreda sig och de trognas antal betydligen tillwäxte. Neros trenne närmaste efterträdare i regeringen, Kejsar Servius Sulpitius Galba, Marcus Salvius Otho och Aulus Vitellius, regerade så kort tid hwardera, att de icke fingo tillfälle att tänka på de Christna och deras sak. Flavius Vespasianus åter och hans äldre son Titus woro af en särskildt mild natur, så att det icke war så lätt att uppbringa dem till någon offentlig förföljelse emot de Christna; deßutom woro de sysselsatte med det Judiska kriget (Jerusalems förstöring)

---

*) Svetonius, in vita Neronis, Cap. 40. seqq.
**) Lactantius, de mortibus persecutorum, p. 5 Edit. Oxoniens. Anno 1680.

och kunde just icke mer medhinna. Men ändteligen kom Vespasiani yngre son, **Domitianus**, till regeringen. Denne wanslägtades alldeles ifrån sin faders och broders bättre egenskaper; och änskönt han ifrån början icke war så alldeles wild, blef han dock efterhand en grufwelig Tyrann, ja, — enligt **Tertulliani** med fleres wittnesbörd — rentaf en arfwinge till Neros odygder. Isynnerhet är han beryktad för sin lastbarhet, otukt, girighet, högmod och wrede.

I de första tretton åren af hans regering hade dock Kyrkan god frid; men på det fjortonde året (år 95) utbröt förföljelsen, då Kejsaren lät utgå ett skarpt edict (förordning) af innehåll: **att, hwarhelst några Christna påträffades, skulle de genast gripas och straffas** *).

Frågar nu någon efter **orsakerna** till detta stränga edict, och denna swåra förföljelse, så märkes åter, hwad redan förut blifwit sagdt, att **grund-orsakerna** egenteligen alltid äro de samma och enahanda till alla förföljelser emot Christi sanna lemmar, nemligen den **gamle ormens fiendskap till qwinnones säd** (1 Mos. 3: 15,) samt det **köttsliga sinnet, som är en fiendskap emot Gud** (Rom. 8: 7,). Då nu Gud tillstadde sådan fiendskap att utbryta, då hjelpte det icke att det eljest stred emot landets sed, att för religionens skull förfölja någon; — det är nemligen bekant, att Romarena i allmänhet icke plägade antasta någon för hans religion —; då hjelpte det icke, att den Christna religionen war så gagnelig för det borgerliga samhället, i thy de Christne woro så allmänt kände för sin redlighet, lydnad och trohet emot Öfwerheten, att många Kyrkofäder, såsom **Origines, Arnobius** och **Tertullianus** frimodigt trotsade hedningarne om de kunde uppwisa en enda rebell (upprorsstiftare) ibland de Christna, eller öfwerbewisa någon af dem den ringaste

*) Eusebius in Chronico Num. MMCX. Id. H. E. Libr. III. Cap. 15.

olydnad emot Öfwerheten — undantagandes i de fall, då de för samwetets skull nödgades mera lyda Gud än menniskor —; ja, då hjelpte det icke, att de Christnas hela wandel war så oklanderlig, så exemplarisk och helig, att Origines också åberopade denna (wandel) såsom bewis på deras Religions sanning och Gudomlighet. Nej, här hjelpte nu intet; ormen skulle nu stinga qwinnones säd i hälen. Dock går han icke gerna naken och swart till så wigtigt wärf, utan omkläder sig alltid med sken af skäl och rättwisa, af wigtiga orsaker och anledningar. Deßa sökas då antingen i religionen sjelf, eller uti deß anhängare, eller i båda. Så skedde ock nu.

Skälen och anledningarna till denna förföljelse blefwo följande: först, att de Christne fördömde afgudadyrkan, och lärde att det war allenast en Gud, och följakteligen blott en rätt religion, den Christna, hwilken hwar och en, som will undfly den tillkommande wreden, måste af hjertat anamma; — då deremot de hedniske Romrarne höllo alla religioner lika goda, och derföre ansågo och förklarade de Christna för ett egensinnigt samt obarmhertigt folk, som icke wille gifwa minsta hopp om saligheten åt andra, än dem, som woro af deras "parti" och mening i religionen; — det är ock otwifwelaktigt i denna betydelse, som en wiß Romersk Historieskrifware af denna tid omtalar de Christna såsom **mennisko-hatare**, såsom fiender till menniskoslägtet i gemen, *); — för det andra, att de Christne också förklarades för Atheister (eller sådana, som **ingen Gud** dyrka); ty då den hedniska gudstjensten hade många ceremonier, altaren, tempel, bilder, oracler, ordnar och collegier af offerprester; så war deremot wid de Christnas Gudstjenst intet sådant att se, utan allt så enkelt och oansenligt för utwärtes sinnen, som det paßade sig för en Gudstjenst i Andanom och sanningene; häraf slöto då hedningarne, att de, som ej läto se någon utwärtes

*) C. Tacitus, Annal. Libr. XV. Cap. 35.

prakt i Gudstjensten, icke heller hade någon religion; — och åfwen det skulle hedningar beifra! — och med sådant allware! — Deßutom kunde de hedniska afguda-presterne lätt inse, att om den Christna läran finge öfwerhand, så skulle deras religion, personer och offertjenst komma i förakt, och derigenom deras föd-krok lida afbräck; hwarföre de ock, för att afböja sådant intrång, likasom guldsmeden i Ephesus (Apostl.g. 19: 25.) allestädes gjorde stort allarm och sökte wid alla tillfällen att bringa både Öfwerhet och folk i harnesk mot de Cristna; — hwarwid de begagnade sig af ofwannämnda beskyllningar, att de woro ett elakt folk, som fördömde alla, föraktade gudarna och woro slemme atheister. När någon landsplåga, såsom krig, hunger, pest, jordbäfning, eller något dylikt uppgade sig, wißte de mästerligen, att förklara de Christna såsom orsak dertill, såsom de, hwilka medelst en ny wrång lära hade förfört en stor del af folket ifrån deras gamla, goda religion, och dermed uppwäckt gudarna till wrede och hämnd öfwer det Romerska Riket *). På deßa och flera dylika wägar måste det icke hafwa warit swårt att få Öfwerheten upphetsad emot ett folk, som med så fula färgor afmålades, att de icke blott sjelfwe woro öfwermåttan onde, gudars och menniskors fiender, utan också orsak till alla de olyckor, som timade. Det är fast mera underligt, att de någonsin hade frid, att någon Christen blef wid lif; men det hade de att tacka Honom för, som sitter på stolen, och heter: "Konung öfwer alla Konungar och Herre öfwer alla Herrar"; och som hade sagt förut: "en sparf faller icke till jordene, eder Fader förutan; äro ock edor hufwudhår all räknad (Matth. 10: 29,).

Hwad nu angår de särskilda personer, hwilkas tro och tålamod i denna frestelsens hetta sattes på prof, så måste man åter tillstå detsamma, som i affeende på den

---

*) Vid. Christ. Kortholdi Paganus obtrectator, Kilonii 1698, 4, hwarest detta ämne grundeligen afhandlas.

förra förföljelsen, att man icke om hwar och en utaf dem eger någon tillförlitlig underrättelse, utan endast om några få — och äfwen om dessa blott något helt kort.

Den betydligaste ibland Herrans Jesu wittnen och bekännare på denna tid, war hans egen käraste Lärjunge, Apostelen St. Johannes. Denne helige man skall strart i början af förföljelsen hafwa blifwit gripen och kastad i en stor kjettil, full af sjudande olja; men nu behagade det Gud, att wisa ett underwerk på sin tjenare: Apostelen förblef nemligen oskadad af den kokande oljan och befriades derifrån *); dock undgick han icke dermed Tyrannens wåldsamhet, utan blef nu fördrifwen i landsflykt till ön Pathmos, (nu Palmosa kallad, belägen i det Ägeiska hafwet), hwilket straff hos Romrarne räknades lika med döds-straffet. På denna ö hade han sin himmelska uppenbarelse, hwilken utgör Bibelens sista bok; och man will ännu i dag utwisa grottan, der han uppehållit sig. Här måste Apostelen förblifwa intill Domitiani död, då ändteligen Kejsar Nerwa gaf befallning, att Apostelen, tillika med de öfriga, hwilka under hans företrädares grymma regering blifwit oskyldigt fördrifwne, skulle åter försättas i frihet. Nu kom den gamle Apostelen åter till mindre Asien och till Ephesus, hwarest han i hög ålderdom, nemligen i sitt 98:de, eller såsom andre wilja, 101 lefnadsår, sedan han genomlefwat det första århundradet efter Christum, blifwit död en naturlig död, i ro och frid **).

---

*) Tertullianus de Præscript. Cap. 36.

) Omständigheterna wid hans död blifwa på följande sätt berättade: Johannes hade förrättat sin sista Gudstjenst med sina andeliga barn wid Påskhögtiden, då han för ålderdoms-swaghet måste låta bära sig af sina lärjungar uti en bärstol. Wid denna sin sista Gudstjenst har han liksom tagit afsked af sin församling med de orden: **Mine barn, älsker eder inbördes. Han har icke sagt mera. Efter korta uppehåll

Huru grym, samt huru förbittrad på de Christna Kejsar Domitianus warit, kan bland annat slutas deraf, att han icke ens skonade sina egna blodsförwandter, om någon af dem blef Christen. Så t. ex. måste hans eget syskonebarn **Flavius Clemens**, en förnäm man och Romersk Rådsherre, tillsätta sitt lif för Ewangelii bekännelses skull; — och **Flavia Domitilla**, en högförnäm Fru, äfwenledes af Kejsarens slägt, och efter någras mening en Systerdotter till nyßnämnde Flavius Clemens, måste för

---

har han åter upprepat samma ord, och upprepat dem flera gånger. När hans wänner frågade honom hwarföre han icke sade något mera, har han swarat: **Detta war min HErras sista bud; och om I fullborden detta ena, är det nog.** Sedan har han låtit bära sig till en graf, som åt honom war beredd, åtföljd af sina wänner. Dit inkommen har han först afdragit sina kläder, och derpå med upphöjda händer uti en brinnande bön anbefallt Gudi den Christeliga kyrkan, hwarpå folket swarat med: **Amen.** Ändteligen, när han till de närwarande sagt: **Frid ware med eder!** skall han hafwa lagt sig liksom till att sofwa, och på detta sätt saligen afsidit; hwarefter Församlingen i Ephesus har bitterligen sörjt honom.

Således är **Hippolyti**, Biskopens i Porto, och **Ephrems**, Patriarchens i Antiochien, mening falsk och oriktig, som mena, att han icke dött, utan såsom Henoch och Elias lefwande farit till himla; ty deras mening grundar sig blott på en orätt förklaring af Christi ord i Joh. 21: 21—23. På samma sätt har också fabeln i Augustini tid uppkommit, nemligen, att Johannes icke dog i sin graf, utan ligger der och sofwer, hwilket skulle äfwen märkas af en utur grafwen ständigt uppstigande dunst, hwilken man ansåg komma af Apostelens andedrägt. (Se Joh. G. Starkes Bibel-Arbete; samt de derur sammandragna, på Sw. tryckta, i Upsala 1764, s. k. **Lefwernesbeskrifningar öfwer de Hel. Guds Män,** som skrifwit **N. Test:s Böcker,** sid. 93. Anförda källor; Beneckendorfs Martersland, p. 63. Alsted. Chronol. p. 26. Cave. Canstein.)

samma Jesu wittnesbörds skull gå i landsflykt till ön Pontia i Tyrrhenska hafwet *). — Wid denna tid skall ocksa Antipas, om hwars trohet Herren Jesus sjelf wittnar i Uppenb. 2: 13, hafwa fått Martyr-kronan. Likaledes skall det hafwa warit wid denna förföljelse, som Ewangelisten Lucas, samt Timotheus, St. Pauli lärjunge och förste Biskopen i Ephesus, beseglat deras tro med deras blod **).

Under det förföljelsen påstod, hade Kejsar Domitianus fått höra om Dawids slägte, och att der funnes några Christne utaf hans efterkommande, hwilka woro i skyldskap med Jesu Christo, hwilken war blefwen erkänd för Meßias och för en Konung m. m. Kejsaren, — som war mycket mißtänksam och rädd för alla, som han tänkte kunna stämpla efter hans thron, eller eljest förringa hans höghet, — lät förekalla nämnda personer af Dawids slägt; och deße woro sona-söner till Juda, Christi broder. Domitianus frågade dem om de woro af Dawids stam; hwartill de swarade: Ja. Widare frågade han dem om deras förmögenhet, om gods och penningar, samt om Jesu Rike, hwaruti detsamma bestode, och när det skulle komma? Och när de nu hade förklarat, att de woro fattigt arbetsfolk, som inga medel ägde; och, hwad Christi Rike angick, att detsamma icke war werldsligt, utan andeligt och himmelskt, så märkte Kejsaren wäl, att han icke hade att frukta sig för deßa fattiga menniskor; hwarföre han nu föraktade dem, och lät dem gå. — Om Kejsaren för öfrigt, såsom Eusebius skrifwer ***), efter detta hållna samtal har gifwit befallning, att man skulle upphöra med förföljelsen, det är just icke så bewisligt; det kan wäl hända,

---

*) Dodwelli Dissert. Cyprianica XI. p. m. 60.

**) Sam. Banagii Annal. politico-ecclesiast. Tom. I. pag. 804 & seqv.

***) Hist. Eccles. Libr. III. Cap. 17.

att de Christne i Juda-landet hafwa från denna tid blifwit något mera förskonte, än förut.

Dock kunde detta owäder icke storma rätt länge; ty Domitianus hade redan länge sedan, genom sin orimeliga stolthet och sitt grymma tyranni, gjort sig förhatlig hos alla menniskor; — hwarföre hans egne Hofbetjenter nu sammanswuro sig emot honom, och mördade honom i hans eget palats. Detta skedde den 18:de September år 96; och har Lactantius anmärkt *), att Domitianus regerade i frid ända till deß han wågade resa sig emot HErran och Hans rättfärdiga folk; men när han detta gjorde, föll han i sina fienders händer och måste plikta med lifwet.

Tredje Capitlet.

Om den tredie stora och allmänna förföljelsen, hwilken öfwergick Christi klena hjord under Kejsar Ulpius Trajanus, ifr. år 98 t. 117.

Åfwen efter Kejsar **Domitiani** död, likasom efter **Neros**, erhöll Kyrkan åter någon tids lugn. Domitiani efterträdare, Coccejus Nerwa, war en mera mild och rättsinnad man, så att han ock derföre, såsom redan är nämndt, återkallade dem, som af hans grymme företrädare blifwit oskyldigt landsförwiste, och ibland deße den märkwärdige Apostelen **Johannes**, som nu fick återkomma från Pathmos. Detta skedde år 96. — Men den ålderstigne Nerwa walde snart till sin med-regent och efterträdare Spanioren **Ulpius Trajanus**. Under honom utbröt förföljelsen, en gruflig förföljelse — och dock war Trajanus i allmänhet en den mildaste och rättwisaste Regent, som någonsin herrskat öfwer den Romerska werlden.

*) De mortibus Persecutorum, p. 7.

Detta är anmärkningswärdt, minneswädt, lärorikt. Historien förmäler om U. Trajanus, att han war, så långt hans insigt sträckte sig, en wän och beforbrare af allt rättsinnigt folk, samt en fiende till baktalare; att han gaf Senaten deß tillbörliga ära, och war emot det lägre folket, ja, emot de aldraringaste så mild och nådig, att hans wänner tyckte att han gick häri för långt; men derpå swarade Kejsaren med stor beskedlighet, att han ärnade så bemöta sina undersåtare, som han sjelf, om ock han wore en ibland dem, skulle önska blifwa bemött af Öfwerheten. Oaktadt all denna mildhet och rättwisa, och oaktadt han, wid tillträdet af regeringen, med ed förpligtade sig, att aldrig tillstädja det någon oskyldig person skulle under hans regering lida någon orätt, något öfwerwåld; — oaktadt allt detta, lät han dock den grufligaste, blodigaste förföljelse öfwergå det oskyldigaste folk, som fanns under hela hans wälde, de Christna *).

Orsakerna? Jo, först är det alltid ett särskilt förhållande, så snart det rör Christna; sinnen och lagar, som gynna annat oskyldigt folk, gälla ej lika mycket till de Christnas beskydd; denna skilnad märkes ocksä i Christna länder mellan de otrogne och de trogne — hwartill grunderna äro förut framställda —; för det andra skedde med U. Trajanus alldeles detsamma, som med Pilatus, hwilken ocksä wille gifwa Christum lös, men — "för att göra folkena fyllest dömde, att så ske skulle, som de begärade" (Marc. 15: 15; Luc. 23: 24,); ty historien förmäler, att denna förföljelse uppkom på sina ställen genom resning af folket (motu populari). Detta war ofta händelsen. Så t. ex. intygar Dionysius Alexandrinus, att den förföljelse, som i hans tid öfwergick de Christna i Alexandria, begynte ett helt år innan Kejsar Decii edict derom utkom, genom folkets raseri emot dem. Derföre tilltalar ock Ter-

*) Eusebius, H. E. Libr. III. Cap. 32. Orosius, Libr. VII. Cap. 12.

tullianus Öfwerheten i sin förswarsskrift för de Christna *) sålunda: "Huru ofta händer det icke, att den emot oß så hatfulla allmogen, Eder owetandes, öfwerfaller oß, och med stenar och eld förgör många ibland oß." Men icke dermed nog, att sådant osskick och olagligt öfwerwåld ofta skedde utan Öfwerhetens wetskap, eller att Öfwerheten war likgiltig om deß hämmande, så snart det rörde de Christna; — det gick omsider dertill, att den också, på folkets begäran, sjelf tillstadde och påbjöd sådan förföljelse; såsom wi snart skole wisa af en brefwäxling emellan Trajanus och Gouwernören Plinius.

Men utom hedningarnas egen fiendskap emot de Christna, så tillkom äfwen, att de ocksså uppretades emot dem af Judarne. Judarne woro de Christnas argaste fiender och försummade intet tillfälle att baktala, beljuga och swärta dem hos hedningarne; och oaktadt Judarne, som woro allmänt kände för sin benägenhet till uppror, woro ocksså sjelfwa illaluktande för de Romare, blefwo deras beskyllningar dock nu begärligt anammade, så snart de rörde de Christna. Deßutom bör ock märkas, att de Romare i lång tid ej hade något klart begrepp om skilnaden mellan Judar och Christna, utan ofta sammanblandade dem, så att de gåfwo de Christna skulden för ett och annat ofog, som Judarne hade åstadkommit.

Detta och mera dylikt gjorde, att de kära Christne blefwo, utan skuld, utan begånget brott, mycket hatade och bittert anklagade; och det ömkeligaste war, att då alla andra anklagade, ja, de största brottslingar, fingo frihet att förswara sig, att anföra hwad de kunde till sitt undskyllande, så medgafs detta wanligen icke de Christne; ty hedningarne höllo det för tillräckligt både till deras anklagande och fällande, att de woro Christne — när de sådant tillstått, mente de: "hwad göres oß mera wittne behof?

*) In Apologetico, Cap. 37.

Sålunda förtäljer Tertullianus saken *) och tillägger, att det war ett allmänt ordasätt bland hedningarne: "Den och den är wäl en god och ärlig man, men emedan han är en Christen, är han dock ond."

Här se wi nu hufwudgrunden till förföljelsen; och jemte denna bitterhet hos folket, wisar Historien tydligt, att det under tiden ingen annan anledning war till den blodigaste förföljelse, än endast Kejsarens och Ståthållarnes lättsinniga åstundan att göra sig behagliga för folket, åt hwilket aldrig större nöje kunde beredas, än om de fingo se de Christne på det grufligaste marteras och aflifwas; och är det denna otidiga behagsjuka, som man ansett hafwa förledt den eljest billiga och milda Kejsar Trajanus till en så grym framfart mot de Christna. — I Antiochien t. ex. inträffade denna tid en häftig jordbäfning, som förorsakade stor förskräckelse och skada. Då Kejsaren ankom till orten, infunno sig straxt de hedniske Offer-Presterne med klagan och föreställningar, att Keisarens alltför stora efterlåtenhet och mildhet emot de Christna, som de beskyllde för att wara arga Atheister, hade förtörnat Gudarne, och bragt dem att hämnas genom denna swåra landsplåga. Trajanus, som war helt intagen af den hedniska widskepelsen, gaf deras föreställningar gehör, lät utfärda befallning om förföljelse mot de Christna, och gjorde sjelf wid sin närwaro på stället början dermed.

Wid denna tid lefde den bekante hedniske historieskrifwaren och Rådsherren **C. Plinius Secundus**. Denne billige och förnuftige man stod i stort anseende och mycken nåd hos Kejsaren; och som han under förföljelsens tid war Ståthållare i Bithynien, hwarest de Christne woro många och förföljelsen stor, så har han genom bref rådfrågat sig hos Kejsaren om saken och undfått dennes swar derpå. Då nu deßa bref äro mycket wigtiga och

---

*) Apologet., Cap. 3.

upplysande om denna förföljelse, må ett utdrag af dem här meddelas.

Först framställer Plinius i sitt bref "huru han all: "tid plägade få föredraga Kejsaren alla willrådiga saker, "som förefölle under hans jurisdiction, och derföre äfwen "nu begagnade sig af samma frihet i frågan om de "Christna." Sedan säger han, "att han wäl aldrig sjelf "warit tillstädes wid Inqvisitionen öfwer dem, wißte der: "före icke så bestämdt huru det derwid i alla mål tillgick; "dock wille han gerna af Kejsaren blifwa underrättad om "det förhållningssätt, som han härutinnan borde bruka: "nemligen, om både unga och gamla, och det af begge kö: "nen, skulle, när de funnos wara Christna, lika hårdt "straffas? Om blotta namnet Christen, när eljest ingen "annan mißgerning förefanns, borde påkalla straff? Eller "om icke fastheldre de brott och laster, som kunde åtfölja "namnet, wore det, hwarpå borde hafwas afseende? — "Med dem, af de Christna, som blifwit bragte till honom, "hade han förfarit på följande sätt: Han tillsporde dem "några gånger om de woro Christna. Sade de ja dertill, "så hotade han dem först med straff; och om de ändå höllo "fort, att bekänna Christum, lät han straffa dem till lif: "wet, hållandes före, att en sådan egensinnad hård: "nackenhet hade wäl förtjent att blifwa straffad." Widare säger Plinius, "att der war inkommen en angifwelse utan "namns underskrift, hwaruti några blefwo beskylde att "wara Christne, men befunnos wid nogare undersökning "wara oskyldige, och till bewis derpå woro de strax wil: "lige att åkalla Gudarna, att göra rökelse för Kejsarens "bild och att förbanna Christum, hwartill man icke ge: "nom något twångsmedel kunde förmå dem, som "woro rätte Christne. Widare hade han genom pinligt "förhör bragt twenne pigor, som warit i tjenst hos Christ: "na, att bekänna hwad de wißte om dem; och hade han "derwid funnit, att de Christnas willfarelse bestod deruti, "att de plägade på en wiß dag, bittida om morgonen,

"komma tillsammans och med hwarandra sjunga en lof-"sång, Christo såsom en Gud till ära. Derjemte förbundo "de sig likasom med en ed, att icke göra något ondt, i syn-"nerhet icke begå tjufweri, hor, mord eller dylika mißger-"ningar. Derpå gingo de bort till att hålla en oskyldig "måltid; — så att han fann intet lastwärdt hos dem, "utan endast en omåttlig och slem widskepelse, som nu "swårligen tagit öfwerhand och uppfyllt alla orter med en "mängd Christna." — Så långt Plinius. Härpå swarade Kejsaren korteligen sålunda: "att man wäl icke skulle "söka upp de Christna, för att anklaga dem, mycket min-"dre upptaga de beskyllningar, som utan namns under-"skrift inkomme emot dem; men icke desto mindre, när "någon genom laga omgång och ransakning war öfwerbe-"wist att wara en Christen, och icke wille afstå derifrån, "skulle en sådan straffas till lifwet" *).

Detta är således innehållet af deßa märkeliga bref, hwilka icke blott gifwa oß mycket ljus om denna förföljelse, utan också wittna om Christendomens underbara tillwäxt på denna tid, — en tid, då intet kön och ingen ålder blef skont. Äfwen har man genom denna brefwäxling kommit till närmare kännedom om året för förföljelsens utbrytande, hwarom eljest warit delade meningar. Någon har skrifwit, att förföljelsen började först i Trajani 10:de regeringsår; men det har blifwit tydligt bewist, att ofwanstående bref af Plinius war skrifwet redan i femte året af Trajani regering; att således förföljelsen redan då war började, åtminstone i Bithynien. — Hwad eljest brefwens innehåll angår, är det märkeligt, att både Kejsaren och hans Ståthållare kände de Christnas oskyldighet och aflägga wittnesbörd derom, och likwäl befallning gifwes om deras straffande och aflifwande, endast derföre, att de icke wille affalla ifrån Christo. Förordningen innehöll blott, att man skulle förfara något ordentligare med dem och

*) C. Plinius, Libr. X, Epist. 97 et 98.

icke upptaga namnlösa angifwelser; — hwarigenom dock ganska ringa hugnad wederfors dem, emedan der saknades wißt icke anklagare, och de rätte Christne deßutom aldrig sökte undanflykt, när de blefwo angifne och efterspanade, utan, oaktadt det kostade dem lif, ära och gods, alltid bekände Christum; hwilken omständighet i afseende på ofwanstående Kejsar Trajani förordning Eusebius mycket wäl obserwerat och anmärkt *).

Hwad sjelfwa förföljelsen widkommer, så war den mycket hård och blodig, emedan de Christne hade mycket förökt sig, och intet kön eller ålder blef skont, såsom Plinius sjelf antyder. De helige Martyrer fingo tillräckligt tillfälle att aflägga prof på deras tro och tålamod, och på deras kärlek till Herran Jesum, som bewisade sig wara starkare än all fiendens magt, ja, "starkare än döden." Ibland sådana Jesu Christi stridsmän och segerwinnare under denna förföljelse må nämnas i synnerhet följande:

Simeon Cleophæ son, en af de 70 Lärjungar och af Jesu Christi blodsförwandter, som war blefwen Biskop i Jerusalem efter Apostelen St. Jacob, och hade i samfälte 46 år med heder förestått samma embete. Denne gamle wördige man blef bragt för Atticus, Guwernören i Syrien, och af honom tillspord, om han wore en Christen? Detta tillstod han med all frimodighet, — hwarpå han i några dagar å rad blef pryglad och hudstruken, — hwilken hårda medfart han utstod med sådant tålamod, att Guwernören sjelf föll deröfwer i stor förundran. Andteligen blef han, efter lång och mycken utstånden tortur, korsfästad — i sin ålders 120 år.

Den Romerske Biskopen Clemens, St. Petri och St. Pauli Lärjunge, hwarom förmäles i Philip 4: 3., fick ock i denna förföljelse Martyr-kronan. Ibland många andra, som igenom denna Lärares underwisning och flit woro komne till sanningens kunskap, war ock ett förnämt Fruns-

---

*) H. E. Libr. III. Cap. 33.

timmer, wid namn Faustina, af Kejsar Nerva blodsförwandter. Häröfwer blef Trajanus mycket förtörnad, lät kalla Biskopen för rätta, och förelägga honom, antingen han wille offra åt gudarna och derigenom behålla sin frihet, eller han wille framgent förblifwa en Christen, och derföre gå i landsflykt? Då nu samma sinne war i honom, som ock war i Christo, betänkte han sig icke länge, förrän han utwalde det sednare; hwarföre han ock strart blef fördrifwen till Chersonesus i Thracien. På detta mißhagliga ställe fann Biskopen en ny anledning att befrämja sin Herras ära, i det han begynte arbeta på de der warande Hedningars omwändelse, som skedde med så lycklig och önsklig framgång, att många af deßa blinda menniskor blefwo upplyste och bragte till trones lydnad. Men denna hans flit och trohet kom att stå honom dyrt; ty Kejsaren blef å nyo uppretad emot honom, lät gripa och binda honom wid ett skeppsankare, och sålunda sänka honom i hafwet.

Men af hela denna Martyr-skara, som i denna förföljelse wardt krönt, är ingen blefwen mera bekant, och för sin tro, sitt kärleksarbete och sitt tålamod i hoppet mera berycktad, än St. Ignatius, Biskop i Antiochien. Om denne helige man har warit det barn, som Frälsaren framställer i Matth. 18: 1, 2, kan wäl icke med någon wißhet sägas, änskönt en af Kyrkofäderna *) för lång tid sedan har sagt det; men det wet man för wißo, att han warit Apostelen St. Johannis Lärjunge, och med lärdom, wandel och Martyr-död bekänt och ärat sin Gudomlige Frälsare, och uppbyggt Hans Församling.

Då Kejsar Trajanus, under sitt tåg emot Partherna, uppehöll sig i Antiochien uti Syrien, lät han kalla för sig Ignatius, som derstädes war de Christnas Biskop, och höll wid samma tid ett samtal med honom af följande innehåll. Kejsaren frågar: "huru törs du, onde ande

*) Nicephorus, Libr. II. Cap. 35.

wara mina befallningar olydig, och dertill med öfwertala andra att göra sammaledes, till deras olycka?" Inatius swarar: "jag bär Gud i mitt hjerta; jag är ingen ond ande, som I kallen mig; jag erkänner Christum för min Konung, och genom Hans kraft och bistånd måste de onda andar wika ifrån alla Hans tjenare." Kejsaren: "hwad är det att wara Theophoros" (en som bär Gud)? Ignatius: "Det är en, som har Christum i sitt hjerta." Kejsaren: "menar du, att icke wi äfwen så wäl, som du, hafwe gudarne i wåra hjertan, då wi betjene oß af dem till förswar emot wåra fiender?" Ignatius: "I tagen felt deruti, att I kallen de hedniska afgudar för Gudar; ty det är allenast en Gud, som har gjort himmelen och jorden, och hafwet, och allt hwad deruti är, och det är en Jesus Christus, som är Guds enfödde Son, hwars Rikes undersåte jag af hjertat åstundar att wara." Kejsaren: "Talar du om den, som har blifwit korßfäst under Pontius Pilatus?" Ignatius: "Ja det är Han, som jag omtalar, hwilken blifwit korßfäst för mina synders skull." Kejsaren: "bär du då denna korßfästade i ditt hjerta?" Ignatius: "ja, ty det är skrifwet: jag will bo uti dem, och wandra uti dem."

Då detta samtal war således tillända, afsade Kejsaren domen, som innebar, att Ignatius skulle bindas med kedjor och förwaras i häkte, för att sändas till Rom, och der kastas för wilda djur *). Då Biskopen fick höra domen, utbrast han i ett högtidligt och offentligt lof och tacksägelse till Gud, som hade bewärdigat honom med den nåden, att han, likasom Hans Apostel Paulus, skulle bindas med kedjor och föras till Rom, för att lida för Evangelii skull. Han blef ock betagen, så wäl af glädje, som af en helig längtan efter den dag, på hwilken han kunde komma att kämpa den goda kampen och full-

*) Acta Martyrii S. Ignatii, apud Ittigium, pag. 358. seq.

borda loppet. Hans enda farhåga och bekymmer war, att de heligas förböner hos GUD skulle denna gång hindra honom ifrån att bekomma Martyr-kronan. Till den ändan anhöll han hos Församlingen, att den dock icke wille göra bön för hans lif, utan låta honom obehindradt genom detta döds-sätt ära sin Frälsare, och fullkomna sitt lopp med glädje.

I Antiochien blef han bunden med jernfedjor och öfwerandtwardad till några Krigsknektar, (hwilka Martyren liknade wid Leoparder, som wid all den wänlighet han bewiste dem, blefwo bara allt wärre och wärre) de der skulle bringa honom till Rom, en wäg af nära fyrahundrade tyska mils längd. Resan gick för sig både till lands och sjös; och då wakten ej wille hafwa ringaste medlidande med den gamle fångne mannen, så kan deraf lätt slutas, huru stor beswärlighet han emedlertid måste utstå; hwarom han ock sjelf wittnar i sina sände-bref. Under allt detta wisade han dock icke det aldraminsta tecken till otålighet, utan wäntade med en helig längtan på stridens och förlossningens dag. Hwarthän han kom och träffade några Christna, sökte han att genom påminnelser uppwäcka deras rena sinne, och förmanade dem, att städse förblifwa i GUDs nåd. Då han war kommen så långt på wägen, att han fick se Puteolos, der den fångne Paulus gick i land, för att bringas till Rom (Apostlg. 28: 13.), blef hans sinne mycket tröstadt och uppmuntradt, wid det han erindrade sig denne store Apostelens exempel, som hade haft lika öde med honom. Han hade gerna landstigit här, för att komma till staden genom samma wäg, som Apostelen förut; men emedan winden war honom härutinnan till hinders, blef han stilla och förnöjd med HErrans wilja, och kom så dagen derefter till Rom *).

Bröderne blefwo i förstone mycket glade öfwer denna Biskopens oförmodliga ankomst; men då de fingo weta

*) Acta martyrii S. Ignatii, p. 364.

orsaken dertill, blef glädjen wänd i sorg. Men Ignatius war sjelf glad och frimodig, och bad bröderna wara så med, i det han försäkrade dem, att han mycket fröjdade sig öfwer den förestående striden, som han ganska wäl wiste skulle falla ut till hans bästa, och i synnerhet tjena till att främja hans högtlofwade Frälsares ära.

Då Biskopen hade helsat på Bröderna, och hållit ett kort samtal med dem, föllo de samteligen på sina knän och bådo; och gjorde då Ignatius en härlig och bewekelig bön till GUDs Son, att Han wille i nåder komma ihåg sin kyrka, dämpa förföljelsen och uppehålla sina trogna i inbördes kärlek. Derpå tog han ett kärligt afsked af dem, och blef så genast förd bort till Amphitheatern, hwarest Kejsaren och en stor mängd af åskådare woro församlade, för att förlusta sig med executionens påseende. Biskopen war nu, som förut, full af tro och kraft, och gick döden till mötes med en så helig frimodighet, hwilken kom öfwerens med det odödlighets hopp, som uppfyllde hans själ. Twå Lejon blefwo nu lössläppte på honom, hwilka strax så sönderrefwo och förtärde hans kropp, att deraf blef intet öfwer, mer än de största benen, hwilka sedan af Bröderna blefwo hemligen uppsamlade, i rent linne inswepte och öfwersände till Antiochien, hwarest de hederligen wordo begrafne *). Denna execution skedde den 20 December, år 108.

Sådan ändalykt fick denne store Lärare, som både i lif och död bewisade sig såsom ett brinnande och skinande ljus; och är hans stora tro och tålamod ännu i ett wälsignadt minne uti GUDs kyrka. Om hans döds-sätt och förhållande derwid, gör St. Chrysostomus **) följande wackra anmärkning: "Ignatius, säger han, blef icke dömd att mista lifwet i en wrå, såsom antingen i fängelset, eller "utanföre staden, utan på en offentlig skådeplats, der en

*) Acta martyrii S. Ignatii, pag. 366. seq.
**) Homilia XLII. in S. Ignatium.

"stor myckenhet folk satt och såg derpå. Således har han "i allas åsyn gått i kamp emot djefwulen, och fått öfwer-"handen; och skedde det icke twunget, utan friwilligt, icke "allenast tappert, utan ock med glädje, ty han ansåg de "wilda bestier, som skulle angripa honom, med stort behag, "icke som skulle han genom dem mista sitt lif, utan fast "mera kallas till det aldraherrligaste och ypperligaste lif, etc." Hwad döds-straffet angår, som St. Ignatius måste utstå, så war detsamma mycket wanligt och blef ganska ofta brukadt med de Christna, nästan i alla förföljelser; orsaken war, att det, äfwen som korsfästelsen, war efter de Romerska lagarne bestämdt för de aldraringaste och owärdigaste illgerningsmän: och då Hedningarne hyste det största förakt för de Christna, så war ej underligt, att de gemenligen läto på detta sätt aflifwa dem*); och är det i afseende häruppå, som Tertullianus skrifwer**): "Så ofta "någon olycka händer, såsom att Nilströmmen stiger öfwer si-"na bräddar, att jordbäfning tilldrager sig, hungers-nöd "eller smittosamma sjukdomar falla in, då heter det strax: "låt de Christna kastas för Lejonen!"

Man må annars undra på, att St. Ignatius icke utstod sitt döds-straff i Antiochien, der hans dom war fallen, och der han efter lagarna bordt dö. Det är troligt, att orsaken har å Kejsarens sida warit en slags räddhåga, att om executionen hade skett i Antiochien, der då kunde hafwa uppstått någon resning hos folket i staden, som hopetals hade blifwit omwändt till Christum, och som af samma grund hyste största högaktning och kärlek för den förträfflige Mannen. Men isynnerhet kan man wara helt försäkrad derom, att GUD har sjelf haft sina wissa orsaker, hwarföre denne Hans trogne tjenare och wittne skulle föras så lång wäg, — nemligen, utan twifwel äfwen

*) Vid. Kortholtium, de calumniis Paganorum in veteres Christianos, Libr. III. Cap. 13.

**) In Apologetico, Cap. 40.

derföre, att han allestädes, så wäl under wägen som i Rom, skulle styrka de trogna med tal och sände-bref, och med sitt stora tålamods-exempel uppwäcka många flera till efterföljd i kärlek till sanningen.

Att den stora frimodighet och ståndaktighet, som St. Ignatius i alla deßa bedröfwelser lät förspörja, icke har warit någon obstination, (styfsinthet) eller Stoisk känslolöshet och öfwerlåtenhet, mycket mindre en werkan af Magiska konster, såsom Hedningarne, hwilka sågo werkningen men ej kände orsaken, undertiden inbillade sig, utan aldeles GUDs mägtiga starkhets werkan i hans själ, det wisar hans förhållande och hans egen bekännelse, som han här och der i sina sände-bref aflägger, hwarest han tillfälligtwis handlar om sin förestående Martyr-död. Uti brefwet till de Christna i Rom *) yttrar han sig ibland annat sålunda: "Jag hoppas snart få se eder, men hindrer mig icke med edra förböner ifrån att komma till "GUD, emedan jag en annan gång ej torde få så godt "tillfälle dertill, som nu. I kunnen härwid ej göra mig "någon större tjenst än den, att I blifwen helt stilla. "Anwänder mycket mera eder flit derpå, att jag nu kan "blifwa ett offer för GUD, ty altaret är redan färdigt. "Det har behagat GUD att kalla mig ifrån österlandet så "långt bort i wester, för att blifwa ett wittne om Hans "Sons lidande, och att derpå taga mitt afsked från werlden och komma till GUD. Beder för mig, att jag må "wara stark, att hos mig ej må finnas bara ord, utan ock "wilja; att jag icke allenast må kallas en Christen, utan "befinnas sådan i gerning och sanning. Och när jag då "befinnes i sanning wara en Christen, så kan det wara "mig lika mycket, antingen werlden håller mig derföre, "eller icke; ty ho som hatas af werlden, han blifwer desto "mera älskad af GUD. Låten mig blott blifwa de wilda

*) Epistola S. Ignatii ad Romanos, quæ apud Ittigum est ordine VII. p. 83. seq.

"djuren till spis, och gifwer man bestierne goda och wän-
"liga ord, att de wille blifwa min graf, så att intet af
"min kropp måtte blifwa qwar, och jag således efter min
"död ej måtte wara någon till beswär. Då blifwer jag
"rätt i sanning en JEsu Lärjunge, när werlden icke me-
"ra ser min kropp. Ännu är jag bara en tjenare men
"då warder jag JEsu Christi frigifne. Ack! att jag dock
"måtte rätt glädja mig öfwer de wilda djur, som äro be-
"redde till min tjenst. Wille de wara rädde för mig, så-
"som de under tiden pläga, så will jag sjelf locka dem till
"mig; ja, jag will, om det är möjligt, med wåld twinga
"dem dertill, ty intet, hwarken det synliga eller osynliga,
"skall kunna hindra mig ifrån att komma till Christum.
"Hela werlden och deß Riken kunna ju dock icke gagna
"mig. Det är mig långt bättre att dö för Jesu skull, än
"att kunna herrska öfwer hela werlden. Till GUD står
"min trängtan; JEsus Christus, den sanne GUDENS
"Son, är den jag söker, ty Han är död och uppstånden
"för mig. Tillåter mig, att jag genom lidande må blif-
"wa JEsu Christi efterföljare; ty jag har en innerlig åtrå
"att dö för hans skull etc."

Af deßa och många dylika bewekliga talesätt, som öfwerallt förekomma i St. Ignatii bref, kan nogsamt inhämtas, af hwilken anda han drefs, och uti hwilken sinnesförfattning han har stått. Sådant sinne war det i Christo, och sålunda äro alle sinnade, i hwilkas hjertan Hans kärlek är utgjuten genom den Hel. Anda, som bringar ljus och kraft in i själen, gifwer odödlighets-hopp och en tro, som segrar öfwer werlden.

Till denna tids Martyrer räknas widare Onesimus, Biskop i Ephesus, St. Pauli lärjunge, hwarom talas i Coll 4: 9, 10. Han blef också i denna förföljelse gripen och förd till Rom, der han afgaf en frimodig bekännelse om sin tro till HERran Jesum Christum, och fick derpå sin dom, att han skulle stenas till döds, hwilket och skedde.

Flavia Domitilla, en förnäm Romersk Dame, som af Kejsar Domitianus war för Evangelii skull blefwen landsförwist, men under Kejsar Nerva fick återkomma, blef nu ånyo anklagad och aktad wärdig att lida döden för JEsu namns skull. Tillika med henne aflifwades jemwäl **Euphrosyne**, **Theodora**, **Nereus**, **Achilleus**, **Eutyches**, **Victorinus**, **Maro** och deras husfolk, som allesamman blefwo innebrände i deras sofkammare. Under det förföljelsen sålunda rasade och ombragte många oskyldiga menniskor, war i Kejsarens hof en förnäm Cavalier, wid namn **Romulus**, hwilken, då han såg den wåldsamhet, som så uppenbarligen utöfwades öfwer de Christna, understod sig att i Kejsarens åhöro lasta sådant obilligt förfarande. Men denna dristighet blef honom dyr nog; ty Kejsaren wardt deröfwer så förtörnad, att han först lät hudstryka och sedan halshugga honom.

Wid denna tid skall Kejsar Trajanus också hafwa mönstrat sin Krigshär, och ibland Soldaterna funnit 11,000 Christna. Deßa lät han afskilja ifrån de öfriga, och gaf dem befallning, att de skulle offra åt Gudarna; men emedan de alldeles wägrade sig att göra detta, kasserade han dem såsom owärdige till krigstjensten, och dref dem i landsflykt till Armenien, i förmodan, att de genom denna skymf, skulle falla på andra tankar, och wända tillbaka igen till den gamla hedniska Religion. Men då de, efter en Apostels ord, både genom ära och smälek bewisade sig wara JEsu Christi tjenare och trofasta wittnen, och på intet sätt wille låta twinga sig till affall, lät Kejsaren dem alla omkomma; hwilket öde de med glädje emottogo, fulleligen derom försäkrade, att eho som wid slika tillfällen will behålla sitt lif, han skall mista det; men den som mister sitt lif för Christi och Hans Evangelii skull, han skall det behålla (Marc. 8: 35). Sådana exempel på en sann och lefwande tro och deß frukter uti tålamod och beständighet, woro ibland krigsmän ingalunda sällsynte i den första Christna kyrkan, hwarom

Kyrko-historien wittnar på åtskilliga ställen *), till bewis deruppå, att intet lofligt stånd kan i och för sig sielft hindra någon menniska ifrån en sann Christendoms öfning i tro och kärlek, änskönt hwart stånd har sina egna frestelser, dock det ena mer än det andra, och efter allt utseende krigs-ståndet aldramest. Icke desto mindre har GUD i alla tider haft ibland desza sina rätta tillbedjare, som hållit trones hemlighet med ett rent samwete. Sådane woro nu de nysz nämnde trogne Soldater i Kejsar Trajani krigshär, och af sådana funnos ännu flera i de följande tider. Och märker man, att förföljarena hafwa ofta giort början med att anfalla de Christna Soldater, i förmodan, att när först desze blifwit bragte till affall, de andre skulle då äfwen göra sammalunda.

De personer, hwilkas tro och bekännelse, lidande och död jag hitintills anfört, utgöra blott den minsta delen af den stora hop med wittnen, som i denna hårda förföljelse hafwa för HErrans JEsu Namns skull lidit bedröfwelse, ej allenast intill bojor, utan ock intill blods; och wittna de få anförda exemplen, icke allenast om dem, som de egentligen angå, utan och om deras bröder, som woro under samma frestelses hetta, stodo i samma sinne och wunno seger öfwer lidandet och döden, för samma Lamsens blod och wittnesbörds ord skull.

Emedlertid uppnådde icke satan det ändamål, som han med desza blodiga förföljelser åsyftade; ty änskönt en stor mängd af helgon måste sätta till lifwet, så blef dock Martyrernas blod och aska en wälsignad och fruktbärande säd till kyrkans förkofring och utwidgelse: ty det hände ofta, när Hedningarne åskådade de Christnas undranswärda tålamod och ståndaktighet, att de blefwo så bewekte och likasom öfwerwunne, att de hoptals gingo öfwer till kyrkan, och begärde få blifwa upptagne i desz sköte.

---

*) Eusebius, H. E. Libr. VI. Cap. 41.

Ändteligen afled Kejsar Trajanus år 117, i sin Regerings 20 år, hwarwid förföljelsen i någon mån stillades.

Fjerde Capitlet.

Om den fjerde stora förföljelsen, under Kejsar Hadrianus, ifrån år 117, till 138.

Efter Trajanus tillträddes Regeringen, år 117, af deß upptagne Son Aelius Hadrianus, hwilken Sulpitius Severus *) tillskrifwer den fjerde stora förföljelsen öfwer de Christna. Denne Hadrianus war en lärd herre, war ock efter Spartiani wittnesbörd gifmild, men derjemte af ett ostadigt och hårdt sinne: han gjorde både godt och ondt i Regeringen, och blifwer derföre nästan i lika grad både prisad och lastad i historien.

Såsom något eget i afseende på Kejsar Hadrianus, förmäler historien, att han en gång har fått i sinnet, att antaga Christum ibland afgudarnas antal och låta bygga Honom ett tempel, men att han derutinnan blifwit förhindrad af Rådet, som mente, att i fall Kejsaren werkställde sådant, skulle alla hans undersåtare innan kort antaga Christendomen. Wid sådan föreställning lät han jemwäl öfwertala sig, att afstå ifrån sin föresats.

Eljest finner man just icke i historien, att denne Kejsare har genom något offentligt edict påbudit någon ny förföljelse öfwer de Christna; men då han icke har återkallat de förut härom utgångna befallningar, så har förföljelsen under hans regering fortgått, synnerligen i de Prowinser, hwarest Gouvernörerne funno nöje uti att plåga de Christna; ty man har många exempel derpå, att det ostast berodde mycket på deßa Öfwerhets-Personers sinnelag emot dem.

Men att derjemte en werklig förföljelse timat under Hadrianus, det är kändt, så wäl af historiens tydliga wittnesbörd derom, och af namngifna Martyrer, som den ti-

*) Hist. S. Libr. II.

den hafwa lidit, som ock af Quadroli och Aristidis förswars-skrifter för de Christna, hwilka i anledning af denna förföljelse blifwit författade och till Kejsar Hadrianus öfwerlemnade.

En hufwud-orsak till förföljelsen, hwad Kejsaren sjelf widkommer, war, att de Christne hade, som tillbörligt war, en stor afsky för de så kallade Magiska konster, och derföre wid alla tillfällen warnade folk; och emedan Hadrianus war en stor älskare af dylik trollskap, så war det ock en lätt sak för hans läro-mästare, att bringa honom i harnesk emot de Christna, såsom ett folk, hwilket med all magt sökte att undertrycka denna deras ädla konst och deß framgång.

Men utom denna särskilda orsak, som angick Hadrianus sjelf, förekomma ännu andra och långt betydligare omständigheter, i anseende till den arghet emot de Christna, som i denna tid begynte att yttra sig, och som förorsakade dem de allrastörsta olägenheter. Man kan säga, att wid denna tid började en ny period af lidanden för dem, i ansende till det sätt, man nu företog, att anklaga dem, att uppwäcka hat och förföljelse emot dem.

Skillnaden war denna: de Christne hade hitintills blifwit förföljde nästan endast för namnet skull, eller för det de blefwo ansedde för några egensinniga, widskepliga menniskor, hwilka wille införa en ny Religion, den man så mycket mindre kunde finna sig wid eller tåla, som den war egnad till att alldeles emotsäga och förkasta hela Systemet af den gamla hedniska guda-dyrkan, och att icke ens inrymma det minsta hopp om saligheten åt någon annan, än den som trodde Ewangelio och lefde efter Christi bud; och war detta summan af de beskyllningar, som till denna tid blifwit förde emot Guds folk. Men då nu detta allena icke längre wille förslå, war satan betänkt uppå, att företaga ett nytt sätt: han wågade nemligen ifrån denna tid, att gå mera fritt och uppenbart till wäga, och hopsätta de allra gröfsta dikter och beskyllningar emot de

Christna, deras lära och lefwerne. Till att werkställa detta, betjente sig lögne-anden af rätt beqwämliga werktyg, nemligen de hedniska så kallade Filosofer, som i offentliga skrifter angrepo ej allenast den Christna Religionens lärosatser, utan ock deß anhängare, hwilka de beskyllde ej så blott för ett elakt och skadligt folk i allmänhet, utan för sådana, som begingo så oerhördt grofwa mißgerningar, att då sådana troddes om dem, kunde de ej wänta sig annat, än den alldrahårdaste medfart.

De stygga illgerningar, som Sophisterne ej skämdes wid att tillägga de Christna, woro twenne af det gröfsta slaget, nemligen: Barna-mord och Blod-skam; — och kan man icke annat, än falla i förundran öfwer fiendens mer än skamlösa djerfhet, som på en tid, då de Christnas hela lefnad och förhållande ännu war så exemplariskt, att det alldeles swarade emot deras heliga lära och bekännelse, dock offenteligen träder fram med så grofwa beskyllningar emot dem.

Att berörde beskyllningar werkeligen blifwit förde emot de Christna, kan bewisas så wäl af de hedniska Philosophers egna skrifter, hwilka hade uppdiktat och i en slags ordning framsatt dem, som ock af de Christnas förswarsskrifter, der deßa förklenliga tillmälen likaledes anföras och med grundlighet wederläggas. Sjelfwa beskyllningen är twåfaldig, nemligen om Barna-mord och Blod-skam; och har den hedniske Philosophen Cæcilius Natalis framställt den på följande sätt: "**När någon, (säger han), skall blifwa intagen i de Christnas samfund, blifwer honom presenteradt ett barn, med mjöl betäckt; detta barn stinga de ihjäl, skära det sedan i stycken, och dela ut styckena emellan sig inbördes till att äta; likaledes dricka de ock blodet deraf, och på detta wederstyggeliga sätt förpligta de sig inbördes till tysthet.**"

Framdeles fortsätter bemälte Sophist beskyllningen sålunda:

"De Christne hafwa för sed, att komma tillhopa på en bestämd dag, till att äta och dricka. Samlingen består af begge könen, hwaribland äfwen finnas Syskon och blodsförwanter. När de i detta deras lag hafwa bra ätit och druckit, kasta de ett stycke kött för en hund, som är bunden wid en ljusa-stake, hwarpå hunden löper efter köttet och drar omkull stakan med ljuset; och då det således har blifwit helt mörkt, bedrifwes der otukt och blodskam."

Den ohyggliga lögn och argbet, som i deßa beskyllningar ligger, behöfwer icke nämnas; den är af de Christne sjelfwa tillräckligt bewisad, så wäl genom deras heliga och ostraffeliga wandel, som ock genom de grundeliga förswars-skrifter, som de öfwerlemnat till Öfwerheten, för att lägga deras oskuld i dagen.

Emedlertid måtte man wäl fråga, hwad som kunde wara upprinnelsen och anledningen till denna skändeliga dikt? Wäl är det sannt, att den ande, som är lögnens fader, icke frågar så noga efter grund och anledning, när han söker att utskämma och häda Guds folk, ty lögnen är hans eget och rätta element; dock skulle han wara, hwad han under tiden orätt kallas, en dum djefwul, om han icke sökte att skyla sin lögn under sken af rimlighet, och att gifwa sina lögnaktiga tillmälen något anseende af sanning. Så har det ock här tillgått. De hedniske Philosopher woro Christendomens bittraste fiender, som med begärlighet åhörde och betjente sig af allt det onda, som någons lättsinnighet och talträngda mun kunde uppdikta och utsprida om Guds folk, och anwände med all förnöjelse deras falskeligen så kallade lärdom, att dermed angripa den Christna Religionen, och sätta ett slags smink på de lögnaktiga beskyllningar, som blefwo gjorde emot deß anhängare.

Hwad den första beskyllningen widkommer, nemligen, att de Christne i deras Församlingar slagtade ett barn, o. s. w., så ser det ut, som wore anledningen till denna orimliga dikt tagen af de Christnas lära om den Hel.

Nattwarden och dess förrättning; ty nästan hwarje ord i Cecilii framställning syftar ögonskenligen derpå.

Först säger den grofwe belackaren, att de Christne mördade ett barn i deras församlingar. Nu är det bekant, att de förste Christne plägade kalla wår Frälsare med detta namn *), likasom Han ock dermed nämnes i den Heliga Skrift (Es. 9: 6; Apg. 4: 27). I synnerhet skola de förste Christne uti den bön, som de upläste näst före Nattwardens administration, hafwa kallat JEsum "GUDs helga barn." Widare säges att de Christne mördade detta barn; hwarmed ej otydligen pekas på JEsu Christi död, som i den H. Nattwarden blef högtidligen förkunnad. Att detta barn skulle wara "betäckt med mjöl," har sin anledning i de Christnas lära om JEsu Christi Lekamens gemenskap, med det wälsignade brödet. Widare heter det, att de Christne skära barnet i stycken, och sedan dela ut styckena emellan sig inbördes. Detta tyckes wara hemtadt utaf det sätt, som de förste Christne brukade wid nattwarden, nemligen, att ett enda bröd blef framburet, brutet i många stycken, och således utdeladt ibland Communicanterna. Att de beskyldes att för hafwa druckit blodet, är tydeligen taget af kalkens och Jesu Christi blods åtnjutande i Nattwarden.

Men nu blir frågan, huru Hedningarne kunde komma att blanda detta sålunda tillsammans, och hwarföre de icke hade bättre aller annan underrättelse härom? För att kunna få weta rätta sammanhanget häraf, måste man akta följande omständigheter: De förste Christne höllo den Hel. Nattwarden om nattetid till ihogkomst af Natrwardens första instiktelse, som skedde den natt, då JEsus förrådder wardt; likaledes skedde det ock i priwata (enskilda) sammankomster, emedan de ännu icke hade eller fingo hafwa offentliga kyrkor eller församlingshus; samt inom lyckta dörrar, hwarest ingen Hedning kunde komma in. Då

*) Justinus Mart. Dialog. p. 35.

nu Hedningarne hade en särdeles afsky för alla hemliga sammankomster, emedan de farligaste conspirationer (upprors-planer) äro undertiden på sådant sätt sammansmidde*); så uppwäckte detta hos dem dels en mißtanka derom, att något farligt och oanständigt måtte företagas och bedrifwas i deßa hemliga församlingar, der ingen, utan allena de Christne sjelfwe, kunde hafwa frihet att komma in, dels ock en nyfikenhet att få weta hwad deruti kunde paßera. Då nu ibland de Christnas tjenstefolk ocksa funnos hedningar, företog man sig att med hot eller löften förmå deße, att säga hwad de kunde hafwa sett eller hört af de Christnas förehafwande inom deras församlingar. Deße, som blefwo twungne, undertiden genom pinligt förhör, att säga hwad de wißte, sade ock hwad de antingen wißte, eller rättare, wille synas weta, nemligen, att de hade hört, huru de Christne talade om ett **Barn**, som **war slagtadt**, och hwars **lekamen och blod skulle åtas och drickas**. Detta war nu allt hwad tjenarena kunde weta att säga; ty sjelfwe hade de aldrig sett Nattwarden administreras: men ehuru litet och otillräckligt detta ock war, så gjorde det dock fyllest för de hätska och mißtänksamma hedningar, till att få den wanskapliga historien om **Barnamordet** hopsatt, och deraf göra en så gruflig beskyllning emot dem.

Den andra grofwa och skändeliga beskyllningen, som fördes emot de Christna, war den, att de i deras sammankomster bedrefwo otukt och blodskam. Anledningen härtill har efter all sannolikhet warit denna: De Christne hade, såsom förut är sagdt, af begynnelsen inga offentliga församlings-hus; och om de än haft dem, så hade de dock i förföljelsernas tid blifwit dem fråntagne och nedrifne. De måste alltså till deras Gudstjensts förrättande hålla priwata sammankomster, och det oftast om nattetid, för att icke hafwa ledsamheter af sina fiender, som ofta icke

*) T. Livius, Hist. Rom. Libr. XXXVIII.

ens tillåto dem på detta sätt komma tillsammans. Deße församlingar, ehuru oskyldige de ock woro, gåfwo då, så wäl, som i wåra tider, arga, oförståndiga och illasinnade menniskor anledning till mißtanka, bespottelse och förtal; och måste det straxt heta, att oanständiga och skändeliga ting blefwo i deßa beryktade sammankomster bedrifne. Men hwaraf wißte de, att det just war otukt och blod-skam, som de Christne begingo? Jo, de kallade hwarandra Bröder och Systrar; och, sedan den H. Nattwarden war hållen, plågade de kyßa hwarandra, samt hålla en måltid, som de sjefwe gåfwo namn af Agape, det är, kärlek eller kärleks-måltid. Då nu detta så werkligen förhöll sig, slutade hedningarne deraf, att den titeln af Bröder och Systrar betecknade Blods-förwantskap; kyßningen och kärleks-måltiden uttydde de likaledes, efter deras orena sinne och afsigt, på ett tecken till okyskhets föröfning; och då der woro syskon med i församlingen, ho wille då twifla uppå, att der ju äfwen bedrefs blod-skam *)?

Ehuru orimliga och ogrundade deßa beskyllningar än woro, och med huru stor grundlighet de än blefwo beswarade och wederlagde af de Christna uti de förswars-skrifter, som de, till att bewisa sin oskuld, låto komma i ljuset; så trodde dock Hedningarne dem och betjente sig af dem, till att göra de Christna förhatliga och wederstyggliga, och att påföra dem all den olägenhet, som deras fiendtliga hjerta kunde drifwa dem till.

Men för att nu komma från orsak till werkan, nemligen till den förföljelse, hwarom här egenteligen handlas, så började densamma mera på Kejsarens tillstädjelse, än på någon särskild befallning af honom; och wittnar historien, att en stor mängd af Christna blefwo denna tid fängslade och på mångfaldigt sätt marterade: sträckte på

*) Chr. Wormii Dissertatio, de veris causis, cur delectos humanis carnibus & promiscuo concubitu Christianos, calumniati sint Ethnici, Hafniæ 1695.

pin-pänkar, uppbrände, halshuggne, till döds piskade, eller på andra wåldsamma sätt ömkeligen afdagatagne. Ibland sådana räknas i synnerhet följande: Marius, en Officerare; Evaristus och Alexander, begge, dock hwar på sin tid, Biskoppar i Rom, hwaraf den sednare blef, efter lång utstånden martering, piskad till döds. — Eventius och Theodulus, twenne Prester i Rom, blefwo, efter långwarigt fängelse, först kastade på elden, och sedan, då de woro till hälften förbrände, åter uttagne af elden och halshuggne. — Eystachius war likaledes en förnäm officerare, som tillika med sin hustru Theophista, och twenne söner Agapius och Theophistus, blef kastad för wilda djur; men då deße icke wille röra dem, blefwo de kastade i en brinnande ugn och der förbrände: och hafwa de med stor ståndaktighet och tålamod för Evangelii sannings skull utstått det onda. Sabina war en Romersk Råds-herres Fru, som efter sin mans död kom i bekantskap med en Christen Jungfru, wid namn Saphira, genom hwars umgänge och wägledning hon kom till sanningen, och antog den Christna Religionen. För detta blef Sabina anklagad inför Domaren Berillus, hwilken lät kalla henne för rätta och befalte, att hon skulle göra offer åt afgudarna; men då hon icke allenast wägrade att göra detta, utan ock derjemte gjorde en härlig bekännelse om HERran JEsu Christo, blef hon dömd att halshuggas.

Andteligen dog Kejsar Hadrianus år 138, i sin ålders 63, och Regerings 21 år, och hade till Thronföljare Arrius Antonius Pius, under hwilkens Regering förföljelsen i wißa mål fortfor, änskönt denne Kejsare icke heller utfärdat någon särskild befallning derom. Hadrianus sjelf syntes ock efter hand hafwa fattat bättre tankar om de Christna, och någorlunda förmärkt deras oskyldighet. Deremot fattade han ett oförsonligt hat till den Judiska Nationen, som i hans Regeringstid måste undergå den obarmhertigaste behandling.

Till den eftertanka och billighet, som Hadrianus omsider började wisa, bidrogo mycket de förswars-skrifter, som en del Christna Skribenter författade och ingåfwo till honom. I deßa Apologier blefwo de grofwa och hårda beskyllningar, som woro uppdiktade emot dem, med styrka beswarade, och deras oskuld i dagen lagd. Qvadratus, Biskop i Athen, en man som hade warit Apostlarnas Lärjunge, war den förste, som åtog sig att i en offentelig skrift förswara de Christna. En annan lärd man, wid namn Aristides, har likaledes förfärdigat en förswarsskrift för sina bröder. Och hwad deße förswars-skrifter icke kunnat utwerka hos Kejsaren, det uträttade Serenii Graniani, Ståhållarens i Asien skrifwelse till Kejsaren, deruti han beswärade sig öfwer det obilliga rättegångs-sätt, som brukades emot de Christna. Denna föreställning, så wida den blef ingifwen af en hednisk Öfwerhets-Person, kunde ej annat, än anses för opartisk, och hade derföre den werkan hos Kejsaren, att han lät tillställa Graniani efterträdare, Minucius Fundanus, den föreskriften, att de Christne efter den tiden ej för annat skulle förföljas och straffas, än för bewisliga mißgerningar *). Nu blef det wäl något bättre, än tillförene, för en del af de Christna, ehuru icke alldeles wäl, emedan så många af Gouwernörerne, som woro de Christnas enskilte fiender, och derhos icke hade fått detta Kejserliga Rescript, betjente sig af de förut utfärdade befallningar, och derföre fortforo att plåga deßa oskyldiga menniskor.

Under Kejsar Antonius Pius har den skicklige Justinus, som sedan Kejsar Marcus Aurelius fick Martyr-kronan, och är gemenligen bekant under namn af Justinus Martyr, förfärdigat sin första Apologie för de Christna. I denna skrift beswärar sig Justinus ibland mycket annat äfwen deröfwer, att dem Christnom icke ens wederfores

*) Detta Rescript kan läsas i Banagii Annal. Tom. II. p. 59.

den rätt, som annars aldrig blifwer någon förnekad, icke ens de gröfste missgernings-män, nemligen, att få förswara sig emot de beskyllningar, som föras emot dem; men att de deremot blefwo utan förhör, blott af hat och wederwilja, öfwerantwardade till döden, då de likwäl woro i sanning ett oskyldigt folk, och deras Religion den aldraheligaste och bästa af alla, ja den enda sanna.

Om de Christnas förhållande i tålamod och ståndaktighet under det aldraswåraste lidande, utlåter han sig sålunda: "Det är för hela werlden bekant, att wi, som tro på Christum, icke låte genom någon ting göra oss förfagde; ty änskönt wi blifwe mördade, korsfästade, kastade för glupska wildjur, plågade med fängelse, eld och allehanda marteringar, så blifwe wi dock owikelige wid wår bekännelse: ja, ju mera wåre fiender rasa och storma emot oss, ju mera förmeras wi dageligen, så att wi med all billighet kunne liknas wid winträdet, hwilket, ju mera det beskäres, desto mera wäxer och bär frukt. Sannerligen, de trognas församling är ett af GUD och wår Frälsare planteradt winträd", o. s. w.

Kejsaren lät föreläsa sig Justini Apologie; och blef han deraf så öfwertygad om det obilliga förfarande, som till den tiden blifwit brukadt emot de Christna, att han genast lät utfärda befallningar till folket i Asien, det ingen Christen skulle efter den tiden actioneras och dömas till döden, med mindre honom kunde öfwerbewisas, att han war en fiende till det Romerska Riket. Genom sådant föranstaltande upphörde förföljelsen för denna gång, och Kyrkan kom åter till någon ro. Häraf kan äfwen ses att den som skrifwer lämpliga förswars-skrifter för förföljda Christna, kan dermed uträtta mycket godt.

Femte Capitlet.

Om den femte stora Förföljelsen, under Kejsar Marcus Aurelius Antoninus Philosophus, ifrån år 167 till 180.

Kejsar Antoninus Pius dog år 161, och hans broder Marcus Aurelius Antoninus, wanligen kallad Philosophus, följde honom i regeringen. Denne M. Aurelius war en af de aldramildaste och billigaste Regenter, som någon tid warit rådande öfwer den Romerska Monarkien; och kunde man derföre billigt hafwa förmodat, att Kyrkan under hans Regemente, om annars någonsin under en hedniſk Kejsare, skulle hafwa behållit fred och rolighet. Men det gick långt annorlunda; historien wisar, att de Christne måste under denna Kejsares regering utstå en mycket hård och blodig förföljelse.

Orsakerne till detta owäder woro åtskilliga: De förra beskyllningarna om Barna-mord och Blodskam blefwo nu med allwar upprepade, synnerligen i Lyon och Vienne uti Gallien, hwarest de Christnas hedniska tjenste-folk läto förmå sig, att, under namn och form af bekännelse, säga sådana skamliga ting om dem, af de orsaker, som i föregående Capitel blifwit anförde, och derigenom på det häftigaste upphetsade Allmogen emot dem. Och som ryktet om deßa wederstyggeliga beskyllningar allt widare och widare utspridde sig, så följde ock werkningen allestädes med, som war: en allmän förbittring och uppresning emot de Christna.

Deßutom inträffade i denne Kejsares tid häftiga jordbäfningar i Asien, hwarigenom åtskilliga större och smärre städer kastades öfwer ända. De Christne måste ej allenast efter wanligheten bära skulden för denna swåra landsplåga, utan deras fiender påstodo tillika, att de förtörnade gudarne kunde genom intet annat medel tillfredsställas,

än genom de Christnas blod. — Äfwen hade de ock det emot de Christna, att de nekade sig wilja swärja wid Kejsarens skydds-ängel och lycka. Detta blef uttydt och ansedt för en halsstarrighet, ett förakt och en uppstudsighet emot höga Öfwerheten. Bewis och exempel härpå förekomma uti St. Polycarpi Martyrium, hwarwid Herodes och Nicetas gjorde sig så mycket omak för att rädda den gamla wördiga mannen, och derföre gåfwo honom det rådet, att han skulle låta beqwäma sig till att swärja wid Kejsarens skydds-ängel, för att derigenom frälsa sitt lif, då det efter deras tanka ej kunde just wara något ondt deri, att man sade: Herre Kejsare *). Wid bemälde Polycarpi afrättning förspordes äfwen, att Judiska nationens hat icke litet hade bidragit till förföljelsen; ty så många af Judarna, som icke kände deras besökningstid, öfwergingo äfwen sjelfwa Hedningarna uti hat och bitterhet emot deras Frälsare och Hans Namns bekännare.

Till de redan nämnda orsaker kom äfwen följande omständighet: Kejsar Antoninus war i högsta grad tillgifwen den Stoiska Philosophien, emot hwilkens fåfänglighet de Christne Lärare wid alla tillfällen predikade och gjorde sina påminnelser. Deraf följde, att de Stoiske Philosopherne woro de Christnas hufwudfiender; och emedan deße ständigt umgingos i Kejsarens hof, hwarest de stodo i myc-ket anseende, så war det dem ganska lätt, att allt mer och mer afwända Kejsarens sinne ifrån de Christna, och att ändteligen bringa det till en offentlig förföljelse emot dem, helst de deßutom beskyldes för att bedrifwa de aldragröfsta mißgerningar: och kan man af Kejsar Antonini egen skrift **) förnimma, att han ej har haft någon riktig kunskap om

*) Vid. Martyrium S. Polacarpi apud Ittigium, pag. 400.

**) Peri seavtu pras seavtan, Libr. XI. § 3 hwarest han kallar de Christnas tålmodighet Psilän paralaxin, i. e. en blott obstination eller uppstudsighet.

de Christna, och alltså icke eller några fördelaktiga tankar om deras himmelska lära och heliga lefwerne; ty deras beredwillighet, att gå i döden för JEsu skull, ansåg han som en brist på förstånd, och deras stora tålamod i det swåraste lidande såsom en obstination och hårdnackenhet.

Då nu denne Herres sinne sålunda war intaget och förblindadt af fördomar om de Christna, lät han ock desto lättare förleda sig till att dels stadfästa de i förra förföljelserna redan afgångna Rescripter emot dem, dels ock att utfärda ett nytt edict, hwarigenom förföljelsen rätt med alfware gick för sig *). Detta skedde år 167, i Antonini Regerings sjunde år **).

Förföljelsen war i början förnämligast anstäld emot de Christna i **Vienne** och **Lyon** uti **Gallien**, såsom de der i synnerhet blefwo beskylde, och efter de förblindades mening öfwerbewiste, att hafwa begått **Barna-mord** och **Blod-skam**. Ifrån Gallien spridde den sig widare ut till **Grekland** och **Asien**. De offentliga hedniska lekar, som just wid denna tid skulle hållas i Lyon, gåfwo anledning till ett stort sammanlopp af menniskor, och detta gaf åter tillfälle till att desto mera eftersöka de Christna, och att till åskådarnes förnöjelse pina och plåga dem.

Huru hårdt och omenskligt de Christne i Lyon och Vienne blefwo medfarne, kan bäst inhemtas af den berättelse, som Församlingarne på desza orter hafwa derom meddelat sina bröder, de Christna i Asien och Phrygien ***), hwarest det ibland annat heter: "Man kan ej med ord beskrifwa denna förföljelses grymhet, Hedningarnes förbittring emot de Christna, och den mångfaldiga martering, som Helgonen måste utstå. Man lät på det nogaste och

*) Melito, Episcopus Sard. apud Eusebium H. E. Libr. IV. Cap. 23.

**) Dodwell, Dissert. Cypr. XI. § 36.

***) Apud Eusebium, Hist. eccles. Libr. V. Cap. I.

"skarpaste uppsöka och efterfråga dem: Man förböd dem "ej allenast hus, badstugor och torg, utan de hade ock icke "ens frihet att på något ställe låta se sig. Det war då, "skrifwes der ytterligare, så beskaffadt med de Christna, att "på deras tillstånd kunde rätt wäl paßa sig Frälsarens "ord till Lärjungarna: **Den tid skall komma, att den "eder dräper, skall mena sig göra GUDJ tjenst der-"med.** Och änskönt några, af fruktan för de grufweliga "plågor, fallit af i frestelsens stund, så hafwa dock de fle-"ste af dem med största tålamod hållit ut, under de hår-"daste lidanden, med frimodighet och glädje bekänt Christi "namn, och äfwen midt i dödsens stund tröstat och upp-"muntrat hwarandra med Apostelens ord, att **denna tid-"sens wedermöda är icke lika emot den härlighet, som "på oß uppenbaras skall, etc.**"

Af den hop med wittnen, hwilka så wäl genom smär-tefullaste lidande, som genom en segrande tro och tålmo-dighet hafwa utmärkt sig i denna hårda striden, woro i synnerhet följande:

Pothinus, Biskopen i Lyon. Denne gamle man blef strart eftersökt och framhafd för Öfwerheten, hwar-est han begabbades med tillfrågan: **hwilken de Christ-nas GUD wore?** Hwartill han swarade: **om J det woren wärde, så skullen J wäl få weta det.** Doma-ren befallte derpå, att tillfoga honom all möjelig och upp-tänkelig smärta, hwartill hwar och en af Hedningarna war så mycket mera willig och redo, som de inbillade sig, att ju mera ondt de kunde utöfwa emot de Christna, ju be-hagligare tjenst gjorde de sina gudar. Sedan Biskopen genom otaliga marteringar blifwit begabbad och utmattad, wardt han så godt som halfdöd bortsläpad i ett styggt fängelse, der han följande dagen gaf upp sin anda, i sin ålders 96 år.

Vettius Epagathus, en yngling, som, efter Eusebii wittnesbörd, i hela sin wandel aflade sådana prof på tro

och kärlek, att man ej drog i betänkande att gifwa honom samma wittnesbörd, som GUDs Ande tillägger Zacharias, Luc. 1: 6. nemligen, att **han "wandrade i all HERrans bud och stadgar ostraffeliga."** I synnerhet berömes han för den oförtrutna flit och åhåga, som han bewisade till nästans tjenst. På en sådan genom kärleken werkande tro fann han denna tid tillfälle att aflägga ett nytt prof; ty då han förnam, huru obilligt, ja omenskligt de Christne blefwo medfarne, trädde han fram för Domaren, och bad om tillstånd att få tala för de Christna, och lägga deras oskuld i ljuset. Hans begäran blef honom afslagen, och han sjelf tillfrågades af Domaren, om **han ock wore en Christen?** Och då han nu fritt ut bekände det, blef han utan widare beskyllning eller förhör gripen, marterad och för Evangelii skull afrättad. De öfrige Christne, som woro tillstädes och sågo ändan af hans umgängelse, fingo af detta hans tros prof en kraftig uppmuntring till ståndaktighet i deras förestående lidande.

Ej mindre beprislig är den efterdömelse, som Martyrinnan **Blandina** lemnat efter sig. Detta unga fruntimmer war af synnerlig swag hälsa, så att hon, då förföljelsen började, war mycket rädd för, att, i fall ordningen skulle komma till henne, hon då ej skulle mägta hålla ut under de plågor, som kunde falla på hennes lott. Men utgången wisade långt annat; ty GUD lärde genom hennes exempel, att **Han har "utwalt det swagt är för werlden, att Han måtte göra det till skam, som starkt är."** Hedningarne, som sågo hwilka marteringar hon led, föllo deröfwer i största förundran, och kunde icke begripa, huru en så sjuklig menniska, som hon war, skulle den ena dagen efter den andra kunna med största frimodighet och styrka hålla ut, under så många och mångahanda plågor. Förföljarena marterade henne på alla upptänkeliga sätt; hon deremot gick till hwarje tortur såsom till ett gästabud; och hon bekände, att hon för hwarje gång, som hon under smärtan fick säga ut sin bekännelse om JEsu Christo,

bekom derigenom ny kraft till striden, och tycktes det, att hon ej kände till de ting, hon led. Några af Hedningarna utropade hennes tålamod för en hårdnackenhet, hwars grund de icke kunde begripa. Emot aftonen, då hela hennes kropp, förmedelst otaliga plågor, blifwit på det grufligaste och ömkeligaste medfaren, lät man släpa henne, tillika med twenne andra medstridande wittnen, nemligen Attalus och Sanctus, i ett fängelse, för att åter derifrån sedermera utföras till ny tortur och skymfering. Detta skedde, och hon blef åter framhafd på platsen och der bunden wid ett träd, gjordt i likhet af ett korß, hwarest några wilda bestier blefwo lösssläppte, för att rusa på henne. I sådan ställning och tillstånd förblef hon icke allenast wid sin förra bekännelse, utan ock öfwerljudt låfwade och prisade sin Frälsare, som hade köpt henne af jordene med sitt blod, och aktat henne wärdig att lida denna pina och bespottelse för sitt Namns skull. Då hon nu någon tid hade stått på detta sätt till ett spectakel för de rasande Hedningar, och wilddjuren emedlertid icke hade kommit wid henne, blef hon åter nedtagen af trädet, förwarad i fängelse, och derifrån på nytt framhafd, insnärd i ett nät, och kastad för en yr och uppretad tjur, hwilken på sina horn kastade och tumlade henne ifrån det ena till det andra stället på platsen, så att ingen af åskådarena kunde annat tänka, än att hon wore länge sedan död; men hon befanns ännu, till allas förundran, lefwande, och stod i samma tros och tålmodighets öfning, som tillförene. Wid hwart ombyte af nya torturer tillbjöds henne lif och frihet, med det wilkor, att hon skulle förneka Christum och offra till afgudarna: men tillbudet blef alltid föraktadt; ty hon wißte på hwem hon trodde, och war försäkrad derom, att ingen finge kronan af Hans hand, utan allenast den, som förblefwe trofast in i döden. Ändteligen blefwo hennes plågare förr uttröttade än hon, så att de bekände rent ut, att de nu ej wißte flera sätt att martera henne; hwarpå straxt befallning utgafs, att hon skulle afrättas med swärd

hwilket äfwen skedde. Således blef wår Frälsares Namn prisadt och Hans nådes kraft fullkomnad i detta swaga qwinno-kärlet, som genom trona igenstoppade Lejons mun, war kraftigt blefwet af swagheten, fick styrka i striden och wann seger. O! hennes tro och tålamod war stor, och hennes nådelön är wißerliga stor i himmelen!

Sanctus, som war född i Vienne, men nu Diaconus wid församlingen i Lyon, blef ock på samma tid, som Blandina, framförd på skåde-platsen, för att lida smälek och qwal för HErrans JEsu skull, och, om möjligt wore, bringas till affall. Då Böbeln begynte med torturen, gjorde man Sanctus efter wanligheten tillbud om frihet, i fall han wille förbanna Christum och offra till afgudarna; men hwarken pock eller lock, smärta eller smälek kunde förmå honom dertill. När han tillspordes om sitt namn, fäderneslånd och härkomst, swarade han dertill intet annat, än detta: jag är en Christen. Böbeln blef ledsen wid hans oöfwerwinneliga tålamod, men tillika så förbittrad, att han gick bort och tog smält metall och sjudande beck, hwarmed han öfwerstänkte Martyrens kropp, i tanka, att en så bitter smärta wäl skulle bringa honom till otålighet och affall; men Sanctus blef styrkt med kraft af höjdene, med hwilken han emotstod i den onda dagen, och blef beståndande. Den följande dagen upprepades och föröktes torturen; men ingenting af allt det, som man wißte att nämna af pina och smälek, förmådde skilja denna hjelten ifrån JEsu Christi kärlek. Andteligen wardt han kastad för wilda djur; och då deße icke gjorde honom något ondt, blef han tagen och nedsatt i en glödande jern-stol, och i denna ställning afrättad med swärd.

Ett härligt exempel på tro och tålamod har en Man, wid namn Attalus, likaledes lemnat efter sig på denna tid. Denne Attalus war en förnäm man och Romersk Borgare. Han blef på pöbelns enträgna yrkande framhafd på skådeplatsen; och gick han det förestående lidandet till mötes med en rätt Christelig och manlig frimodighet.

Då han war framsläpad på platsen, lät man bära för honom en tafla eller bräde, hwarpå hans skuld och brott, till allas efterrättelse, war skrifwet med dessa twå Latinska ord: Attalus Christianus, det är: Attalus är en Christen. Då Pöbelen fick se denna påskrift, wardt den så häftigt uppretad, att de strax welat öfwerfalla honom; men emedan Domaren förnam, att han war en Romersk Borgare, wågade han ej så alldeles öfwerlemna honom i deras wilja, utan lät sätta honom i förwar, för att emedlertid hänskjuta saken till Kejsaren, och inhemta hans godtfinnande, huru härwid widare wore till görandes. Detta skedde, och Kejsaren skref till swar, att alle de, som bekände Christum och ej wille afstå dermed, skulle, eho de ock måtte wara, straffas till lifwet. Då detta påbud ankommit, blef Attalus framförd ur fängelset, och kastad för wilda djur; men emedan desse icke tillfogade honom minsta skada, wardt han, lika som Sanctus tillförene, nedsatt i en glödande jern-stol och der halshuggen. Då han war nedsatt i denna stol och begynte känna lukten af sin brända kropp, sade han med stor sinrikhet till de omkringstående Hedningar: "ser! detta, som I nu gören, kan med rätta kallas att äta menniskor; men wi äte inga menniskor, icke heller begå wi någon annan slik ogerning." Med denna förebråelse pekade Martyren på den förr omtalta beskyllningen om Barna-mord, hwilken Hedningarne på så oförskämdt sätt förde emot de Christna.

Angående taflan med inscription: Attalus Christianus, hwilken blef buren framför honom på skåde-platsen, så war sådant ett mycket brukligt sätt hos de Romare wid executionerne af deras missdådare, i det desse hade ett bräde antingen häftadt wid sig, eller buret dels framföre dels efter sig, när de skulle utföras till afrätts-platsen*); och wittnar den Evangeliska historien (Joh. 19: 19), att sådant äfwen blef iakttaget med wår aldraheligaste Frälsa-

*) Svetonius, in vita Caligulæ, Cap. 32.

re sjelf, då Pilatus skref titelen: **Jesus af Nazareth, Judarnas Konung,** och satte den ofwanpå korset. Man kan häraf tydeligen finna, att Alltali hela förbrytelse bestod i blotta namnet **Christen**, utan att han kunde öfwerbewisas om någon annan mißgerning. Och war detta namn så förhatligt hos de blinda Hedningar, att det alldeles war tillräckligt till att göra dem, som buro det, skyldige till det nesligaste och pinsammaste dödsstraff, som någonsin kunde upptänkas och brukas emot någon mißgerningsman. Sålunda fullkomnades HErrans JEsu ord, då Han säger: **Menniskorna skola för min skull hata eder, och afskilja eder, och banna eder; och bortkasta edert namn, såsom det ondt wore** (Luc. 6: 22.)

Ponticus war en yngling om femton år, hwilken dock i denna annars omogna ålder war wuxen till striden, och mogen till GUDs Rikes inbergning. Han blef gripen och marterad till döds för Evangelii skull; och ehuru de Romerska lagarne wanligen påbödo, att allt straff skulle proportioneras, ej allenast efter den anklagades förseelse, utan ock efter hans ålder, och detta bud wid alla andra tillfällen blef noga efterlefwadt, så blef det dock nu alldedes åsidosatt, efter det gällde de Christna, emot hwilka de upphetsade Hedningarne icke wille bewisa den minsta billighet, utan sågo allenast derpå, att deras marter och pina kunde blifwa så stor, som möjligt. Men ehuru denne unge Martyr ej njöt till godo nämnda priwilegium, så åtnjöt han desto mera nåd hos den store "Laggifwaren" (Jac. 4: 12.), jag menar hans gudomeliga Frälsare, som anammade honom till stridsman, och iklädde honom sin fulla rustning, genom hwilken han utsläckte all hins ondas glödande skott, och, till alla åskådares förundran genom ett oöfwerwinneligt tålamod, såsom en werkan af den tro, som war i honom, kämpade sig fram igenom det aldrasmärtefullaste lidande till det klenod, som förehålles ofwanefter af GUDs kallelse i Christo JEsu.

Lika öde med denna och flera JEsu Christi stridsmän hade ock en wid namn Alexander, en Läkare ifrån Phrygien, som i många år hade uppehållit sig i Gallien, och der war blefwen mycket bekant genom sin trogna och exemplariska wandel. Då han såg på, huru de Christne blefwo hoptals framförde för rätta, winkade han till dem och uppmanade hän dem, att de icke skulle blifwa försagde, utan förblifwa ofwikliga ifrån Evangelii hopp och bekännelse. Pöbelen märkte detta, och såg tillika den werkan, som hans uppmuntring och tilltal giorde, nemligen, att månge af de Christna, som af rädsla för de förestående pinsamma plågor woro nära att falla från tron, fingo mod igen och upplyfte de lata händer och trötta knän; hwarföre han ock blef angifwen för Domaren, såsom den der styrkte de Christna i deras egensinnighet. Han blef alltså framkallad, och af Domaren tillspord, hwilken han war? Hwartill han med största frimodighet swarade, att **han war en Christen**. Detta war nog, och blef han utan widare förhör och laga förfarande kastad för wilda djur, med hwilka han länge kämpade, och emedlertid ei allenast förblef wid sin wanliga ståndaktighet och tålamod, utan ock midt under denna striden bad till GUD på ett så andäktigt och beweklig sätt, som kom öfwerens med det sinne, han stod uti. Då han sålunda hade länge stridt med bestierne, och deße dock icke hade alldeles tagit lifwet af honom, lät man ändteligen halshugga honom.

Nu skulle man tänka, att Hedningarne hade låtit nöja sig dermed, att de fått tillfoga helgonen, medan de ännu lefde, allehanda ondt, emedan menniskors hat wanligen plägar upphöra wid deras fienders död, ja, då äfwen stundom förbytas i ånger, medlidande o. s. w., men här gick det ej så till, ty wåldsamhet och bitterhet föröfwades jämwäl emot Martyrernas döda kroppar. De Christnas kroppar, som blifwit döde i fängelserna, kastades för hundar, och lät man dag och natt hålla wakt, att ingen af de qwarblefna Christna skulle få tillfälle att begrafwa deras

aflifwade bröders kroppar; och ehuru både de Romerska lagar tilläto, att ock de gröfste mißdådare fingo jordas, och de Christne deßutom bjödo penningar, för att njuta denna frihet för deras döda, så kunde de dock dermed alsintet uträtta, — till ögonskenligt och oemotsägligt bewis derpå, att det hat, som Ormen och hans säd bär till GUD och Hans folk, de trogna, är alldeles oförsonligt, och i långt högre grad, än det hat, som den ena ogudaktiga menniskan kan hysa emot den andra.

Martyrernas döda kroppar, som lågo här och der på afrätts-platserne och af hwilka några woro af wilda djur refne i stycken, eller af bödels-instrumenterne illa medfarne, eller så förbrände, att bara några ben woro öfrige, måste likaledes blifwa liggande obegrafne, intill deß de af bödels-knektar kunde förbrännas till aska, och blef askan sedan kastad i Rhoneströmmen, hwaraf Hedningarne gjorde sig ett spotskt åtlöje, sägandes, att de Christne, som hade så mycket pratat om kropparnas uppståndelse, och derom gjort sig så stort hopp, skulle wäl komma att erfara, det sådant ej blefwe utaf; ty huru kunde det wara möjligt, att menskliga kroppar skulle åter, af denna förbrända och i wattnet kringspridda och bortsköljda aska, kunna uppstå igen? Deßutom aflade de ock offentliga och högtidliga tacksägelser till deras afgudar, för den hämnd de genom deras hjelp och bistånd hade fått öfwer de Christna, med hwilkas heliga lära, tro och förtröstan de drefwo spott, och frågade: Hwar deras GUD nu war, och hwarföre han icke räddade sina tillbedjare?

Widare berättar Eusebius *) af Församlingens relation från Lyon, att i början af denna förföljelse, då man war i begrepp att fasttaga och fängsla de Christna, funnos några af dem, som af fruktan för de instundande marteringar och af hopp om att rädda lifwet affällo ifrån trone och förnekade HErran Christum, den de förut hade be-

*) Hist. Eccles. Libr. V. Cap. I.

känt. Men deße fingo den lön, som de hade förskyllt; ty Hedningarne läto dem likawäl blifwa en tid i fängelserne, och deßutom handterade dem med yttersta smälek och förakt: och det war, skrifwa de yttermera, rätt ömkeligt att se på deßa affällningar; ty när Martyrerne ej allenast med tålamod, utan och med glädje utstodo de hårdaste plåg=sätt, genom det odödligbets hopp, som upplifwade dem, så att man ock af deras ansigten kunde se ett rätt maje=stätiskt wäsende, som wittnade om deras inwertes lyckliga tillstånd; så blefwo deremot deßa arma själar, som hade förnekat Christum, plågade af ett ondt samwete, gingo och hängde hufwudet, så att af deras åsyn kunde spörjas den förtwiflan, som war en werkan af deras affall. Detta war så märkbart, att hwar och en kunde se hwilka affäl=lingarne woro; och blefwo de rätt=trogne ej litet uppmun=trade till ståndaktighet, då de sågo så wäl den förskräckel=se och qwäljande twekan, hwilken yttrade sig hos de fall=na, som ock den öfwerflödande tröst och glädje, hwarmed de lidande Martyrer blefwo understödde, som gick så wida, att de midt i den hårdaste strid woro lika som främman=de från sina kroppar, i det de syntes wara likasom utan känsel af allt det onda, som deras plågare tillfogade dem.

Det är icke owanligt att i de heliga Martyrers histo=ria träffa sådana exempel, som wittna, att många af dem hafwa ej allenast icke känt någon synnerlig smärta under det pinsammaste lidande, utan ock att smärtan till och med blifwit hel och hållen förwandlad till en obeskrifwelig gläd=je; hwaraf de äro blefne så alldeles betagne, att ock de=ras utwärtes åtbörder tillkännagåfwo den öfwerswinneli=ga frid och glädje, som uppfyllde deras hjertan. Sålun=da gick det med Sanctus, Blandina, Perpetua och mån=ga flera, som hos sig sjelfwa kände dylika prof på GUDs krafts öfwerswinneliga storlek och **mäktiga starkhets wer=kan hos de trogna** *).

---

*) Dodwelli Dissert. Cypr. XII. de Martyrum fortitudi=ne, §. XLIV. p. 105.

Detta må nu wara nog till bewis på de Christnas öde och förhållande i Gallien. Wilje wi nu gå längre fram i historien och se efter, huru förföljelsen gripit widare omkring sig, och kommit till de Christna i Grekland och Asien, så läre wi ej sakna wedermälen, å Hedningarnes sida af samma grymhet, ock å de Christnas sida prof på samma tro och tålamod, som tillförene förekommit wid den Gallicanska förföljelsen.

Ibland de Asiatiska Martyrer må med skäl först nämnas den gamle och i sanning ärewördige **Polycarpus**, Biskop i Smyrna, en Apostolisk man och **Evangelisten St. Johannis Lärjunge.** Då denne helige man hade i många år med stor trohet, såsom Biskop, förestått Församlingen i Smyrna, blef han efter HErrans wilja framkallad till att kämpa för den tro, som ena reso Helgonen föregifwen är, och att genom Martyr-död aflägga prof på sin oskrymtade kärlek till HErran Jesum.

Församlingen i Smyrna har, till allmän uppbyggelse och till tacksam erindran af denna deras exemplariska Lärare, upptecknat de wigtigaste händelser wid hans Martyrium, och infört desamma uti ett circulär-bref *), hwaraf det färnämsta är följande: Då förföljelsen war kommen till Smyrna, och Hedningarne fingo se de Christnas stora och oöfwerwinneliga tålamod, blefwo de derigenom än mera förbittrade, och satte sig nu för, att, om möjligt war, alldeles utrota dem. De ropade öfwerljudt med deras wanliga lösen: haire tus athens! det är: **Bort med de Gudlösa!** och läto de wid detta deras raseri förnämligast eftersöka Polycarpus, såsom Biskop och hufwudman för de Christna der på orten. Då Polycarpus fick weta detta deras grymma uppsåt och förehafwande, lät han ej förskräcka sig deraf, utan satte sig före att blifwa qwar i

*) Ecclesiæ Smyrnensis de Martyrio S. Polycarpi Epistola circularis, apud Ittigium in Bibliotheca Patr. Apostol. p. 392. seq.

staden, och taga emot den kalk, som hans Frälsare wille iskänka för honom. Men då hans åhörare och wänner lågo honom hårdt uppå, att han dock åtminstone wille begifwa sig ut från staden, giorde han dem ändteligen derutinnan till wiljes, och begaf sig ett stycke ut på landet, der han någon tid förblef, under ständig bön och förbön till GUD för kyrkans wälfärd. Ändteligen hade förföljarena fått weta, hwarest han uppehöll sig, och sände derföre några Soldater dit att hemta honom. Då Biskopen förnam deras ankomst, kunde han lätteligen hafwa flytt undan, men sade öfwerljudt: warde HERrans wilje! Gick deruppå Soldaterna till mötes, emottog dem med stor wänlighet, lät efter lägligheten tillreda en måltid för dem, och bad dem, det de wille spisa — och tillstädja, att han emedlertid måtte göra sin bön till GUD. Detta blef honom bewiljadt, hwarpå han begynte att bedja, och det med sådan andakt, att de närwarande blefwo deraf ganska rörde, och hade gerna sett, att denne wördige Mannen blifwit förskont. Då nu den böne-stund, honom blifwit förunnad, war förbi, infann sig wakten, för att bringa honom till staden. Under wägen mötte honom twå förnäma Män, Herodes och Nicetes, hwilka bewiste honom den högligheten att taga honom till sig i wagnen, och rådde honom, att han dock, för att frälsa sitt lif, skulle låta beqwäma sig till att swärja wid Kejsarens lycka, och att offra åt afgudarna, hwilket de mente att han wäl kunde göra, utan att länge taga det i betänkande. I början swarade Polycarpus alsinter härpå; men då de idkeligen upprepade detsamma, lät han dem förstå, att han hwarken wille eller kunde samtycka till deras förslag. Deröfwer blefwo deße gode herrar så förtörnade, att de ej allenast tilltalade Biskopen med hårda ord, utan ock knuffade honom ned utur wagnen, hwarigenom hans fot bröts ur led; hwilket dock icke hindrade, att han ju likawäl hastade, för att komma till afrätts-platsen. Wid ankomsten blef han af Gouverneuren tillspord, om han war Polycarpus? Då han nu dertill swarade Ja, gaf Gouverneuren honom det rå-

det, att han skulle neka det, för att dermedelst skona sin höga ålder. Detta upprepade Ståthållaren några gånger, och wille med godo söka förmå Martyren till att swärja wid Kejsarens skydds-ängel och förbanna Christum, för att derigenom frälsa sitt lif. Polycarpus, som åhörde allt detta, såg upp åt himmelen, och ropade öfwerljudt: "Jag har nu i samfälta 86 år tjent HErranom Christo, och Han har i all denna tid bewisat mig allt godt; huru skulle jag då kunna banna min Konung, som har frälst mig?" Och då Gouverneuren ännu en gång påyrkade detsamma, wände han sig till honom och sade: "I wiljen rent af hafwa den fåfänga hedren, att jag skall göra Eder till wiljes och swärja wid Kejsarens lycka, och I sticken Eder likasom I icke känden mig; derföre säger jag Eder rent ut, att jag är en Christen: och om I åstunden weta, hwaruti den Christna Religionen består, så warer god och gifwer en dags tid dertill, så skall jag gifwa Eder noggrannare kunskap derom." Gouverneuren swarade: se till att du kan öfwertala menige man, till att gifwa dig sådan frihet. Polycarpus sade: "jag talar med Eder, och har i den delen allsintet med menige hopen att beställa; ty wi, som äre Christne, hafwe lärt att gifwa Öfwerheten, hwilken af GUD är förordnad, sin tillbörliga heder." Gouverneuren: Om du icke besinnar dig, så wet, att jag har wilda djur tillreds, som skola sönderrifwa dig. Polycarpus: "Låt dem man komma; wi Christne pläga icke förändra wårt sinne ifrån det goda till det onda, utan twertom ifrån det onda till det goda." Gouverneuren: Föraktar du de wilda djuren, så will jag låta straffa dig med bål och brand, i fall du ej omwänder dig. Polycarpus: "I hoten mig med en timelig eld, som bara bränner en kort stund och åter snart släckes ut; men I hafwen ej kunskap om den ewiga elden, som i den tillkommande domen är beredd till straff för de ogudaktiga. Och nu, hwi dröjen I längre, förrän I fullgör en Eder hotelse."

Detta, med mera dylikt, talade Martyren i allas åhöro, och det med sund eftertanka, och utan minsta tecken till räddhåga, förwirring eller sinnes-omskiftelse. Gouverneuren, som märkte, att han hwarken med ondo eller godo uträttade något, blef då helt förtörnad, och lät sin Härold träda fram på platsen, och der tre gånger utropa: Polycarpus har tillstått, att han är en Christen. Så snart detta war utsagt, begynte hela maßan både af Judar och Hedningar, som i stor mängd woro församlade, att med största häftighet skrika, den ene öfwer den andra: Denne är den Låromästare här i Asien, en fader och förman för de Christna, som föraktar wåra gudar, och lärer andra att göra detsamma. I detta tumult lupo de bort till Philippus och bådo, att han wille släppa löst ett Lejon på Polycarpus; men då Philippus sade dem, att sådant lät sig nu icke göra, emedan tiden till de wilda djurens lössläppande war allaredan förbi, blefwo de ens om att anhålla, det han då måtte brännas lefwande. När nu denna deras mordiska begäran fann bifall, blefwo de hjerteligen förnöjde, och begynte att fara omkring på alla ställen, besynnerligen i badstufworne, för att raffa tillhopa ris och andra torra och lättbrända ämnen, till att deraf bereda ett bål; och härwid hafwa Judarne wisat ett synnerligt nit och ifwer. Då bålet war färdigt, lät man bära fram de instrumenter, som skulle brukas wid executionen, wid hwilkas åskådande Polycarpus ej till det ringaste lät beweka sig, utan klädde sjelf friwilligt af sig sina kläder; och när bödels-knektarne wille binda fast honom wid en påle bakom bålet, sade han till dem, att sådant war onödigt; ty Han, som hade räknat honom wärdig att lida för sitt namns skull, skulle wißerligen tillika förläna honom den nåden, att han kunde hålla stilla i elden, utan att wara bunden. Härutinnan willfors honom så wida, att man åtnöjde sig med att blott binda hans händer bak på ryggen, och i sådan gestalt sätta honom på bålet.

Då han således war präparerad att offras, upplyfte han sina ögon till himmelen, och med tydlig röst gjorde följande bön till GUD: "HERre, alsmägtige GUD, du som är din älskeliga och högtlofwade Sons JEsu Christi Fader, genom hwilken wi hafwa erhållit Din kännedom; du som är alla Englars och Magters GUD, en GUD för alla skapade ting, och för alla rättfärdiga, som lefwa för Dig! jag prisar Dig att du hafwer hållit mig wärdig att upplefwa denna dag och stund, på hwilken jag kan få lott med andra dina Heliga Martyrer, och del i Din Sons Jesu Christi kalk till lifsens uppståndelse, för själ och kropp, genom den Heliga Andas kraft! Låt mig då i dag, min GUD, komma för Ditt ansigte, som ett wälbehageligt offer! Jag tackar, låfwar och upphöjer Dig för allt det goda, som Du hafwer bewist mig, och jag prisar Dig för Din ewiga och älskeliga Son, genom hwilken Dig och den Heliga Anda ware ära och låf i alla ewigheter, Amen." — Så snart han hade slutat sin bön, blef bålet påtändt; men till åskådarnes stora förundran, rörde elden icke wid honom, utan slog sig omkring honom i likhet af ett hwalf eller båga. Då hans förföljare märkte detta, sände de en, som stack igenom honom med ett jagt-spjut, hwarwid Martyrens blod strömwis flöt ut och dämpade elden, hwaröfwer ej allenast de tillstädeswarande trogne, utan ock hedningarne föllo i största förundran. Sådan ändalykt fick denne store Lärare, som för sin alfwarliga och exemplariska wandel war mycket aktad, äfwen af sina fiender, men aldramest af de trognas hop, som han med lära, lefwerne och martyr-död troget uppbygde. De Christne, som woro tillstädes, wille taga hans döda lekamen, för att låta hederligen begrafwa honom; men då Judarne begynte larma deröfwer och inbillade hedningarna, att om de Christne finge råda om hans kropp, skulle de ock bewisa honom gudomlig wördnad, kommo förföljarena emellan, togo kroppen och läto uppbränna honom. Sedan upphemtade

församlingen de öfwerblefna benen och läto begrafwa desamma, och skall denna Heliga Martyrens graf ännu wara att bese i Smyrna *). St. Polycarpus har ock lemnat efter sig en Epistel till de Philippenser, som är mycket uppbygglig, och bär wittnesbörd om den apostoliska anda, som war rådande hos den Heliga mannen.

Innan Polycarpus blef gripen och aflifwad, hafwa många andra Christne der på orten fått Martyr-kronan; och wittnar Eusebius, att ingen menniska kunde, utan att se det, föreställa sig den omenskliga medfart, som de Christne på denna tid ledo, då de ej allenast på åtskilliga wåldsamma sätt togos af daga, utan ock, innan de kunde få dö, blefwo slagne och hudstrukne, köttet blef genom wißa dertill inrättade bödels-instrumenter rifwet dem från benen, så att man kunde se dem likasom i inälfworna. Man lät ej gerna dräpa dem, förrän de genom åtskilliga torturer blifwit så illa medfarne, att de hade nästan ingen känsel mera. Sådan grufwelig medfart utstodo Helgonen med obeskrifweligt tålamod och ståndaktighet, ja, äfwen med fröjd och glädje, för det de aktades wärdige att lida smärta och smälek efter deras Högtlofwade Frälsares exempel, och för hans rikes goda sak skull.

Ibland de många, som sålunda ledo Evangelii bedröfwelse efter GUDS kraft, räknas i synnerhet följande: Germanicus, en yngling af förnäm härkomst. Denne unge JEsu Lärjunge blef ställd för Gouwernören, hwilken tilltalade honom wänligt och rådde honom att öfwergifwa Christendomen, för att rädda sitt lif, hwilket ju måtte wara honom så mycket mera angeläget, som han war i sin mest blomstrande ålder, och kunde hafwa hopp om att göra stor lycka i werlden. Men som Germanicus war endast derom angelägen, att han måtte behaga sin Herre, som upptagit honom till stridsman, så lät han ej intaga

*) Doct. *Chr. Kortholt*, de Persecut. V. pag. 169.

sig af dessa smickrande ord, utan blef fast i sin bekännelse om HERran JEsu Christo, och underkastade sig med frimodighet och glädje executionen af sin dödsdom, som war den, att han skulle kastas för wilda Bestier. — Pionius blef likaledes gripen, och efter otaliga utstånbna marteringar och bewis på tålamod, lefwande bränd. — Samma öde hade ock Methrodorus och flere, hwilka alla woro menniskor, som wågade deras lif för HERrans JEsu namn; och såsom de blefwo trofaste intill döden, så hafwa de ock undfått lifsens Krona.

I Pergamus uti Asien hafwa ock wid denna tid åtskillige personer blifwit afrättade för Ewangelii skull, såsom Carpus, Paphylus, Agathonica och flere, hwilka äfwen, som deras öfrige bröder i werlden, hafwa hållit sig manliga, och både i lif och död låtit sin tros ljus lysa för andra, till deras Himmelska Faders lof och pris.

Ptolomäus och Lucius woro äfwen twå berömlige sanningens wittnen, som höra till förföljelsen. Då Ptolomäus hade af Urbicius fått sin dödsdom, trädde Lucius fram och tilltalade Domaren sålunda: Hwarföre hafwen I sålunda fördömt och plågat denna menniska, som dock ej har bedrifwit hwarken hor, mord, öfwerwåld eller någon annan slik ogerning, som i minsta måtto kunde wara rätt och billighet emot? Eder orättfärdiga dom kan hwarken behaga wår fromma Kejsare, eller hans Son, eller Rådet. Urbicius swarade ingen ting på detta, utan frågade allenast: är du ocksä en Christen? Då nu Lucius med all frimodighet tillstod detta, måste han undergå samma öde som Ptolomäus, hwars sak och oskuld han af kärlek till sanningen åtog sig att förswara. Då han fick höra sin dödsdom, trädde han fram och tackade Domaren, som genom denna sin annars orättwisa dom hade gifwit honom tillfälle att slippa ut ifrån denna usla werlden till sin Himmelska Faders Rike *).

*) Eusebius, H. E. Libr. IV. Cap. 17.

En trogen qwinna wid namn *Felicitas*, fick, tillika med sina sju söner, Martyr-kronan. Historien berättar sålunda: *Felicitas* och hennes sju söner blefwo anklagade för det de hade antagit den Christna Religionen, och wordo för samma orsak dömde att mista lifwet, om de icke åter wille förneka Christum. Modren bewiste härwid så stor frimodighet och ståndaktighet, att hon ej allenast afslog alla efter Kejsarens befallning gjorda förslag om affall, utan ock uppmuntrade sina söner till tålamod och ståndaktighet i det goda, och brukade derwid bland andra ord följande: "Jag "låter hwarken genom smekande ord fånga, eller genom hotel-"ser afskräcka mig ifrån JEsu Christi bekännelse; Jag är "genom GUDs Andas kraft willig och beredd till att lida "och uppoffras för min tros bekännelse. Och I, mine kä-"re söner, blifwer ståndaktige wid eder bekännelse om JE-"su Christo; ty Han med alla sina Helgon wäntar på "Eder. Strider manliga för edra själar, och bewiser eder "trohet emot eder Frälsare." Sådant hennes förhållande och tal hade den önskeligaste werkan; ty de fattade alla det beslut, att de wille gå i döden för Ewangelii sanning. Exekutionen gick således för sig; och måste Felicitas först stå och se uppå, att alla hennes sju söner, den ene efter den andra, blefwo ömkeligen aflifwade, hwarefter ändteligen ordningen kom till henne sjelf.

Den förträfflige Läraren *Justinus*, som wanligen utmärkes med tillnamnet *Martyr*, måste ock denna gång uppoffra sitt lif för den erkända sanningen. Han war född i Neapolis uti Syrien, och wisade allt ifrån sin ungdom en stor lust till att pröfwa all ting, för att derigenom utleta rätta sanningen. I sådan afsigt hade han genomgått nästan alla philosofiska secter, men bekänner, att han hos ingen af dem fann egenteligen den skatt, som han eftersökte. Han beslöt derföre att nogare undersöka de Christnas lära, om han der till äfwentyrs måtte se sin önskan uppfylld. Det skedde; han fick sigte på sanningen, och fann sig få wäl wid det byte han gjorde med sina

förra tomma och torra philosofiska griller emot Ewangelii upplysande och wedergwickande sanning, att han bekände sig offentligen till den Christna religionen, samt prydde och förswarade densamma med lefwerne, skrifter och Martyr-död. Ibland annat, som efter hans eget widgående *) gaf honom anledning att fatta höga tankar om de Christna, war det, att änskönt han, då han ännu hade umgänge och förtrolighet med de Platoniska Philosofer, hörde talas mycket ondt om deras hemliga ogudaktighet, så märkte han dock intet sådant i deras utwertes förhållande, utan blef fast mera rätt bewekt och satt i förundran, då han såg uppå den stora frimodighet, hwarmed Martyrerne gingo i döden för deras religions sanning. Härwid föll han på de tankarna, att om de woro hemligen så elake och ogudaktige, som de blefwo utropade att wara, så war det icke möjligt, att de, som då måste nödwändigt hafwa ett ondt samwete, med sådan frimodighet kunde utstå de swåraste plågor, med sådan glädje lida den hånligaste och smärtfullaste död.

Men för att komma tillbaka till hans Martyrium, så war anledningen dertill denna: wid denna tid lefde en Philosof wid namn Crescens, af den Cyniska Secten, en liderlig menniska, och derföre rätt tjenlig att wara, det han gaf sig ut för, nämligen Christendomens affwurne fiende. Med denne disputerade Justinus, hwarwid han genom wälgrundade argumentationer så konfunderade honom, att han ej kunde utreda sig derifrån. Detta ansåg Crescens för en skymf, och blef deröfwer så förtörnad, att han med allwar tänkte att hämnas öfwer Justinus, och till den ändan angaf honom hos Kejsaren, såsom den der med sin nya och farliga Lära förförde folket och förstörde den gamla Religionen. På denna angifwelse blef nu Justinus gripen och dömd till att halshuggas med yxa, hwilket döds-straff han med stor frimodighet underkastade sig, och med lika så stor frimodighet utstod.

*) Apologia II pag. 50 apud *Wormium.*

Några Historieskrifware hafwa welat påstå, att Kejsar Antonius genom ett särskildt Reskript alldeles upphäfde förföljelsen, och det i anledning af ett mirakel, som skulle wara skedt genom de Christna Soldater i hans Krigs-Här. Historien om denna mycket omtwistade händelse, lyder i korthet sålunda: Då Kejsaren låg i fält emot Qwaderna, blef Krigs-Hären en gång så inspärrad, att han ej kunde komma någon wäg, och stod i fara att alldeles gå under af hetta och torst. På samma tid war wid Armeen en stor mängd Christna, hwilka i denna nöd gjorde en andäktig bön till GUD, som ock bönhörde dem, och och lät för deras skull falla ett ymnigt regn, hwarigenom hela Krigs-Hären blef wederqweckt. Keisaren wardt af detta mirakel bewekt, skref därom till Rådet i Rom, och af erkänsla för den hjelp, som han genom de Christnas förböner bekommit, upphäfde han alldeles förföljelsen.

Andra draga dock denna händelse i något twifwel, och säga: att om ock det föregifna miraklet kan wara sant, så har dock Kejsaren ej tillskrifwit de Christnas GUD denna hjelpen, och följakteligen icke eller af den orsaken låtit upphäfwa förföljelsen *).

Det må nu härmed wara huru det will, så är det dock helt wißt, att förföljelsen blef åtminstone så wida upphäfwen, att Kejsaren satte straff för de Christnas hätska och obilliga anklagare. Orsaken härtill lär wäl förnämligast warit Kejsarens egen billighet, som fick tillfälle att yttra sig emot detta betrångda folk, i anledning af de grundeliga förswars-skrifter, som Athenagoras och andre lärde och skickelige män bland de Christna, wid denna tid författat och ingifwit till honom. Härigenom fick han bättre kunskap om de Christna och deras oskyldighet, och lät dem derföre wederfaras samma rätt i anseende till rättegångs-sättet, som hans öfriga undersåtare.

---

*) *Moshemii* Instit. Hist. Christ. Tom. I pag. 142.

Ändteligen dog Kejsar M. Aurelius Antoninus år 180, och hade till efterträdare i regeringen sin son Lucius Commodus, som aldeles wanslägtades ifrån sin faders bättre egenskaper, och blef en grufwelig tyrann. I hans regeringstid hade dock Kyrkan någorlunda frid. Någon allmän förföljelse inträffade icke förr än under Septimius Sewerus, hwarom nu följer.

Sjette Capitlet.

Om den sjette stora Förföljelsen, under Kejsar Septimius Sewerus, ifrån år 202 till 211.

Sedan Kejsar Commodus år 192 war omkommen, kom Aurus Helvidius Pertinax till Regeringen, men föreftod densamma ej längre än 89 dagar. Hans efterträdare Didius Julianus regerade icke eller längre än i några få dagar. Ändteligen wardt Septimius Sewerus Romersk Kejsare, uti hwilkens Regerings tionde år, som war efter Christi f. år 202, den Sjette stora förföljelsen öfwergick Christenheten.

De förnämsta orsaker till denna swåra Förföljelse, säges hafwa warit följande: Judarnes uppror och affall, *) hwaruti de Christne wäl icke hade den aldraminsta del, men måste dock nu, som eljest ofta, bära skulden med; man sammanblandade Judar och Christna, och höll dem begge lika skyldiga i de uppror, som dock Judarne allena åstadkommo. Härtill kan ock fogas den beskyllning, som för-

---

*) *Dodwell*, Dissert Cypr. XI. § 41.

nämligast denna tid blef förd emot de Christna, att de nemligen icke gåfwo Höga Öfwerheten sin tillbörliga heder. Med denna beskyllning förhöll det sig sålunda: När hedningarne firade offentliga högtider, i synnerhet Kejsarens Födelsedagar, skedde sådant med största yppighet och liderlighet, med afgudiska ceremonier och åthäfwor . . . Sådant wildt och utswäfwande lefnadssätt skulle då, som ofta ännu sker, wara ett bewis till nit och wördnad för Höga Öfwerhetens wälgång och ära. På slikt sätt kunde nu icke de Christna ära Öfwerheten, efter det war uppenbarligen stridande emot deras samwete och trosbekännelse. Häraf betjente sig nu Hedningarna till att utropa de Christna för ett folk, som ej hyste tillbörlig högaktning för Öfwerheten, och woro följakteligen Kejsarens och det Romerska Rikets fiender*). Denna och dylika beskyllningar gåfwo den bekanta och berömliga Tertullianus anledning, att skrifwa sin förträffliga förswarsskrift för de Christna, hwaruti han djupsinnigt wisar, huru ogrundade och osanna sådana beskyllningar woro; ty de Christne woro framför andra menniskor aldramest både skicklige och willige att ära och åtlyda Höga Öfwerheten; hwilket kunde tydligen skönjas redan deraf, att ibland dem gafs aldrig något exempel på någon resning eller olydnad emot Öfwerheten, hwilket Hedningarne sjelfwe, om de wille säga sanningen, måste tillstå; och dessutom gjorde de Christna offentliga förböner för Kejsaren, och det af sådant innehåll: "att Gud wille "gifwa honom ett långt lif, ett säkert Regemente, en war"aktig Famili, en tapper Krigs-här, ett trofast Råd, goda "Undersåtare, allmännelig frid, och i öfrigt allt hwad en "Kejsare och menniska kunde önska sig; Och hwad det angår, att de Christne utropades för efterlåtenhet i att ära Öfwerheten, af den grund, att de icke wisade de offentliga glädje-tecken wid slika högtidligheter, som Hednin-

---

*) *Tertullianus* ad Scapulam.

garna brukade, så swaras, att de Christne fira Kejsarens Födelse=fest med rena samweten, och icke i öfwerdådighet och wällust. Skulle det, säger Tertullianus widare, kunna wara ett bewis på wördnad och trohet emot Kejsaren, att man wältrade sig i froßeri och dryckenskap, och honom till ära bedref otaliga ogudaktigheter? borde icke en sådan ärebetygelse med rätta bära namn af en offentlig skam? är det icke en wacker ära, att man wid slik högtidlighet gör sitt hus till en liderlig krog? wi Christne, säger han ytterligare, komme tillsammans för att så fira Kejsarens Fest, att wi ej derwid förolämpe tukt och ärbarhet *).

Ändtligen anföres ock **Ulpiani** hat till de Christna, såsom en af hufwud=orsakerna till denna förföljelse. Denne **Ulpianus** war en namnkunnig hednisk jurist, som intet godt öga hade till de Christna, så wäl för det de woro Christne, som förnämligast för det de sökte att stifta frid emellan de stridande parter, hwilket icke behagade denna lagkunniga, som tyckte att han wid deßa förlikningar icke fann någon synnerlig fördel. De Christna hade nu ej allenast mycket förökt sig öfwerallt i Romerska Riket, utan deras Biskopar hade ock förwärfwat sig så stort anseende, äfwen hos Hedningarne, som dock woro deras fiender, att deße i twifwelaktiga saker undertiden togo sin tillflykt till dem och bejente sig af deras råd, till att förlika och bilägga åtskilliga farliga och widlyftiga proceßer. Detta förtröt Ulpianus högeligen, och sökte han derföre att med all magt göra dem förhatliga hos Öfwerheten, hwilket ock war honom en lätt sak att werkställa, i anseende till den myndighet och anseende som han hade förwärfwat sig wid Hofwet.

Kejsar Sewerus war ifrån början de Christna mycket bewågen, led dem ej allenast wid sitt Hof, utan tog dem ock ofta i förswar emot den rasande pöbeln. Men

---

*) *Tertullianus* in Apologet.

de nu anförda omständigheter förändrade alldeles hans sinne emot dem, hwilket så mycket lättare kunde ske, som han war mycket snar till wrede, och af ganska ringa orsaker lät förleda sig till att begå både wåld och mord.

Således blef då befallning utgifwen till en offentlig och allmän förföljelse öfwer de Christna, hwilken gick för sig med sådan häftighet, att månge mente, det Antichristi tid nu war kommen. Detta onda tog sin början i Antiochien, och spridde sig efterhand allt widare ut i Romerska riket, särdeles i Africa, hwarest månge menniskor måste sätta lifwet till för Ewangelii skull; hwilket gaf förbemälte Tertullianus anledning, att ibland annat äfwen skrifwa sin bok till Martyrerne om tålamod, hwaruti han på det aldrabeweklligaste sätt tröstar och uppmuntrar dem till beständighet i deras tro och bekännelse, uti denna swåra försökelses hetta, som de nu, efter GUDS wilja, befunno sig uti.

Kejsaren sjelf war denna tid på sitt krigståg emot Partherne, dock gick förföljelsen lika wäl för sig här och der i Prowinserne, allenast med den åtskilnad, att den war mer eller mindre häftig, allt eftersom Gouwernörerne woro de Christna mer eller mindre bewågne. Till exempel och bewis härpå kan tjena den underrättelse, som historien gifwer om Saturnini och Scapulæ tyranniska förfarande. Deße Herrar woro efter hwarandra Gouwernörer i Africa, och genom den synnerliga bitterhet, som de hyste emot de Christna, giorde de sin Prowins till en skådeplats för de aldra förskräckligaste executioner. Till den sednare af deßa, som war den wärste, skref Tertullianus en warning, som dock, ehuru grundelig och bewekande den war, hade ingen werkan.

Till ett prof på förföljelse-sättet i Africa, läses hos Baronius följande Historia: I hufwudstaden Carthago, lät Gouwernören Saturninus framkalla för sig Speratus, Narzales, Cittinus, Donata, Secunda och Vestina, och

tilltalade dem sålunda: "om I friwilligt wiljen åter omwända Eder till wåra Gudar, så kunnen I erhålla nåd och pardon hos wår Kejsare." Speratus swarade: "wi hafwe intet ondt begått; wi hafwe icke bannats eller önskat ondt öfwer någon, utan twärtom, när I hafwen bewist oß mycket ondt, hafwe wi äfwen tackat Eder derföre. För öfrigt tillbedje wi ingen, utan allena den enda sanna GUDen och Konungen." Saturninus: "wi äre icke heller gement folk, utan uppföre oß med sedighet och sagtmodighet; wi swärje wid wår Herr Kejsares Skydds-Ängel, och wi bedje för hans wälfärd, hwilket I ock borden göra." Speratus: "om I wiljen hafwa tålamod att höra till, så will jag nogare underwisa Eder om det I kallen sagtmodighet och deß rätta beskaffenhet." Saturninus: "Jag will, att du skall swärja wid Kejsarens Skydds-Ängel." Speratus: "Jag wet alsintet af någon jordisk Konungs Skydds-Engel eller Ande, utan jag tillbeder min GUD, som är i himmelen, hwilken ingen menniska har sett eller kan se. Jag har intet stulit, men hwad jag med rätta kan förwärfwa mig, deraf betalar jag skatt till Kejsaren, efter jag erkänner honom för min Herre; men jag tillbeder ingen, utan allena min HERre i himmelen, som är Konung öfwer alla Konungar, och HERre öfwer all folk." Saturninus: "låt sådant prat fara, och träd strax fram och gör offer till Gudarna;" — men Speratus lät så litet nu, som tillförene, beweka sig dertill. Då nu Gouwernören förnam, att allt hans bemödande med Speratus war alldeles fåfängt, wände han sig till hans medbröder, och sade: "görer eder icke delaktiga i denna menniskas obetänksamhet och dårskap, utan frukter eder för wår Herre Kejsaren, och åtlyder hans befallning." Cittinus trädde då fram och sade: "wi hafwe ingen annan att frukta oß för, än wår Gud i himmelen." — Af detta swar märkte Gouwernören ganska wäl, att de alle woro af samma sinne, och nu icke läto beweka sig ifrån deras beständighet; derföre gaf han befallning, att de samteligen skulle tagas i

förwar till nästföljande morgon. Detta skedde, och dagen derefter blefwo fångarne åter framhafde för Saturninus, som då wille göra försök, hwad han med lock eller hot måtte kunna uträtta hos de qwinnor, som woro ibland dem, och sade fördenskull till deßa: "Bewisen I wår Kejsare ära och offrer åt Gudarna." Donata swarade: "wi ära Kejsaren såsom Kejsare, men GUD ära wi på det sätt, att wi tillika tillbedje Honom." Vestina, som stod bredwid, sade: "Jag är ock en Christen." Secunda sade: jag tror ock på GUD, och åstundar höra Honom till, men edra afgudar tjenar och tillbeder jag icke." — Efter en så frimodigt aflagd bekännelse lät Gouvernören åter bringa dem i fängelse, wände sig derpå till mans-personerna igen, och tilltalade Speratus sålunda: "har du nu besinnat dig, eller fortfar du ännu att wara en Christen?" Speratus swarade: "ja, jag fortfar att wara det; hörer till alle I, som ären tillstädes: Jag är en Christen". De öfrige medfångne, som hörde Sperati frimodiga bekännelse, fingo deraf nytt mod, och ropade alla med en mun: "Wi äre Christne." — Saturninus sade till dem: "åstunden I icke att komma på fri fot?" Speratus swarade honom: "uti ett rättmätigt krig är wäl ingen, som begärer att frigifwas; görer man med oß såsom Eder godt synes, ty wi gå med glädje i döden för HErrans JEsu Christi skull." Saturninus: "hwad är det för böcker, som I läsen och gören så myc-ket wäsende utaf? Speratus: "deße äro de fyra Evangelier om wår HErra JEsu Christo, Apostelens St. Pauli Sände-Bref och alla öfriga Gudomeliga Skrifter." Saturninus: jag gifwer eder ännu tre dagars tid att betänka eder." Speratus swarade: "jag är en Christen, så äro ock de öfrige, som äro med mig; wi wike alldeles icke ifrån tron på wår käre HErre JEsum Christum, hwad helst I ock wiljen göra med oß." Nu såg Gouwernören, att allt hopp om deras affall war fåfängt, hwarföre han ock, utan att inlåta sig i något widare samtal

med dem, skred till att författa och afsäga domen, som blef denna:

"Alldenstund Speratus, Narzales, Cittinus, Veturius, Felix, Acyllinus, Lätantius, Januaria, Generosa, Vestina, Donata och Secunda hafwa samteligen bekänt, att de äro Christne, och hafwa nekat Kejsaren sin tillbörliga ära och wärdighet; fördenskull pröfwas för rätt och skäligt, att de alla skola afrättas med swärd."

Se nu här ett exempel af Christi fienders arg-list. När man i hast och utan pröfning genomläser denna dom, skulle man lätt kunna tycka, att den war alldeles rättwis, och att Martyrerne derwid fingo, hwad deras gerningar hade förskyllt; ty war det sant, att de hade nekat Kejsaren sin tillbörliga ära, så hade de ju owedersägligen förtjenat straff. Nu hafwa wi äfwen sett, att de werkligen nekat Kejsaren den ära, som wanligen bewisades honom. För att då inse deras oskuld, fordras att känna och besinna, att den ära, som wanligen bewisades Kejsaren, war ett egentligt afgudande, som endast hedningarne i sitt mörker kunde egna honom, men som för en Christen wore att förneka sin allraheligaste Tro. Som redan förut är nämndt, bewisade de alltid de första Christne sin Öfwerhet all sann wördnad och trohet; men när Hedningarne beskyllde dem för olydnad och ohörsamhet emot Öfwerheten, så bestod det deruti, att de Christne icke wille eller kunde, twärt emot GUDS Ord och deras samwete, gifwa Kejsaren någon Gudomelig dyrkan och ära, hwilket Hedningarne gjorde. Och må härwid erindras, att när de Christne wägrade sig att säga: Herre Kejsare, så betecknades genom ordet Herre något långt mera och högre, än det annars plägar utmärka, då denna titel brukas om menniskor. Det betecknade efter Hedningarnas mening en Gudomelig wärdighet, som de på ett smickeraktigt och afgudiskt sätt tillade deras Kejsare; och war just detta orsaken, hwarföre

några af Kejsarena woro så förnuftige, att de icke wille kallas eller äras med detta namn af sina undersåtare. Således läses om Kejsar Augustus, att han äfwen genom ett offentligt edict förbjöd sina undersåtare att kalla sig Herre, *) nemligen, då ordet bemärkte detsamma som GUD. Detsamma berättas ock om Alexander Severus **). Häraf är då klart, att så litet som de Christne nekade Kejsaren den borgerliga ära, som honom tillkom, så litet kunde de ock kalla honom Herre i den mening, hwari ordet då togs; och war det derföre, som de heldre wille kallas olydige emot Öfwerheten och derföre mista lifwet, än de wille genom slikt wederstyggligt smicker betaga den sanna GUDen sin ära.

Men att komma till wåra Martyrer igen, så förtäljes om dem, att de wid denna så hårda och orättfärdiga doms förkunnelse blefwo öfwermåttan glade, och begynte med hög och tydlig röst att prisa GUD, och säga: "**Wi tacke wår käre HERre och Frälsare af hjertat, för det Han hafwer aktat oß wärdiga, att på denna dag såsom Martyrer komma in i himmelen.**"

De blefwo då förde till afrätts-platsen; och då de woro ditkomne, begynte de åter, hwar för sig, att aflägga deras tacksägelse till HErran JEsum Christum för all den nåd, som Han hade bewisat dem, men i synnerhet för den, som på denna dag wederfors dem; hwarpå de, i sådant himmelskt sinne, gingo med glädje och frimodighet döden tll mötes för Ewangelii skull.

Men detta kan ej anses för annat, än en begynnelse och som ett förespel till den rätta förföljelsen, som först med alfwar gick för sig, då Scapula blef Gouvernör. Denne man hade inga gränsor för sin grymhet emot de Christna, utan betjente sig af all den magt och alla de tillfällen han egde, till att utöfwa sin bitterhet emot deßa o-

*) *Svetonius*, in Augusto Cap. 53.
**) *Lampridius*, in Alex. Severo, Cap. 4.

oskyldiga menniskor. De Christne wordo nu på alla orter eftersökte och framhafde att dömas, och en otalig mängd af dem blefwo på åtskilliga sätt ömkeligen aflifwade. I Egypten och Tebaide skall det hafwa tillgått öfwer måttan hårdt.

Ibland de Egyptiska Martyrer räknas i synnerhet Leonidas, den berömde Origenis fader. Origenes sjelf war ännu ganska ung, men hade dock en häftig längtan efter Martyr-Kronan; ty då han fick weta, att hans Fader war gripen, wille han med all magt wara med. Hans Moder, som förnam detta, bad honom med gråtande tårar, att han då wille skona sig sjelf, i anseende dertill, att han kunde dermed långt mera gagna GUDs Kyrka, än om han sjelf gåfwe sig an och satte sitt lif i fara; men hon uträttade ingenting med all sin bön och föreställning. Dock, emedan hon gerna wille se honom behållen wid lif, grep hon till ett annat medel, som bestod deruti, att hon paßade på, medan han sof, att få hans kläder ifrån honom, och förwarade dem så wäl, att han wid uppwaknandet omöjligt kunde finna igen dem. Härigenom blef den unge Origenes nödsakad att dölja sig, och att således undgå förföljelsen. Emedlertid skref han ett bref till sin Fader, som satt i fängelse, deruti han tröstar honom, och beder, att han icke wille fälla modet, utan hålla ut i tro och tålamod, för att få lifsens Krona. Så ung som Origenes då war, förestod han dock redan den berömliga Cathechetiska Skolan i Alexandria, och det med sådan skicklighet och flit, att han fick ett stort tillopp af lärjungar, och deße blefwo genom hans grundeliga underwisning så öfwertygade om sanningen, att många af dem, redan förrän de hunno blifwa döpte, hafwa med stor frimodighet gått i döden för Evangelii skull *).

Eusebius förmäler om en Christlig Jungfru wid namn Potamiäna, som tillika med hennes moder Marcella, wid

*)*Eusebius*, **H. E. Libr. VI. Cap. 1, 2, 3.**

denna tid led smälek, marter och död för Ewangelii skull. Hon blef en hel dag ömkeligen marterad, i förmodan, att hon derigenom skulle fälla modet och förneka Christum; men då hon fanns wara owikelig ifrån Ewangelii sanning, blef hon dömd till döden, och öfwerlemnad till en förnäm hednisk officerare, wid namn Basilides, som skulle föra henne till afrättsplatsen. Under wägen blef hon skymfad af pöbeln med många hånliga ord och bespottelser; men när Basilides förnam detta, tog han henne i förswar, och hindrade allmogen ifrån att tillfoga henne någon widare förolämpning. Öfwer sådan owäntad medlidsamhet blef Martyrinnan mycket rörd, och lofwade att bedja GUD för hans upplysning och omwändelse, hwilket hon ock gjorde. Då hon kom till afrätts-platsen, blef hennes kropp öfwerstänkt med sjudande beck, hwaraf hon strart afled. — Men märk hwad som härpå följde. Eusebius förtäljer widare, att kort efter hennes martyr-död, bekände sig Basilides till den Christna Religionen. Detta blef kunnigt för Öfwerheten; hwarföre ock han nu blef gripen, för Ewangelii skull dömd till döden, och afrättad med swärd.

Perpetua och Felicitas woro twå förnäma fruntimmer, som ibland denna tids Martyrer hafwa blifwit mycket namnkunnige, och då wi äro så lycklige, att ännu hafwa acterne af deras Martyrium i behåll, såsom en rar lemning af ålderdomen *), så äro wi så mycket mera i stånd att gifwa wederbörlig underrättelse om deßas tro och tålamod, kamp och seger. Historien är korteligen denna: Ubia Perpetua war en mycket förnäm ung Dame, som hade fått god underwisning i Ewangelio, och war blefwen så öfwerbewist och öfwerwunnen af sanningen, att hon med frimodighet bekände sig till den Christ-

*) Passio Sanctarum Martyrum *Perpetuæ & Felicitatis*, ad calcem Lactantii de mortibus Persecutorum.

na Religionen. I denna förföljelse blef hon, tillika med några flera Christna, gripen och kastad i fängelse. Då hon nu kom till detta mörka och stinkande ställe wardt hon i början, såsom hon sjelf skrifwer, helt förskräckt; men samlade snart sina tankar igen, och underkastade sig GUDs wilja, hwarigenom hon blef så förnöjd med detta annars så stygga fängelse, att intet ställe hade warit henne mera angenämt än detta. Hon hade just på denna tid ett dibarn, som hon lät hemta till sig i fängelset, hwilket ock i någon mån lindrade hennes bekymmer. Hennes Fader, som ännu war Hedning, gjorde sin största flit att bringa henne till affall. I sådant ändamål infann han sig ofta hos henne i fängelset, och med gråtande tårar och många bewekeliga ord och åtbörder sökte afwända hennes sinne ifrån Christi tro och bekännelse. Han föreställde henne, att om hon på detta sätt wille tillskynda sig döden, måste äfwen hennes späda barn stryka med, och han, såsom hennes Fader, och hennes öfriga wänner, kunde då ej heller lefwa med något anseende mer. Det är lätt att sluta, huru ömt det måtte hafwa warit för henne, i det tillstånd hon nu war, att se sitt di-barn och sin gamle Fader anmoda henne om affall. Hon bekänner sjelf, att detta gjorde stort intryck på hennes sinne; dock, säger hon, war det intet, som mera grämde hennes hjerta, än det, att hennes kära Fader ännu wandrade i sin hedniska blindhet, och war fremmande från det lif som af GUDi är. Så ofta Fadren infann sig hos henne med bön och förslag om affall, swarade hon honom med sådan beskedlighet och wördnad, som anstod en dotter emot sin Fader; men derjemte förklarade med stor ståndaktighet, att det war henne omöjligt, att för hans eller någon menniskas skull, kunna förneka sin Frälsare, hwilken med sitt blod hade återlöst henne, och genom hwilkens stora och oförskyldta nåd, hon war blefwen en arfwinge till hoppet om det ewiga lifwet.

Efter någon tid blef hon, jemte de öfriga fångarne, bragt för rätta, till att förhöras och dömas. Der infann

sig åter hennes Fader, och hade, för att deß bättre winna sitt ändamål, tagit hennes lilla son med sig; allt hans bemödande war nu, som tillförene, att bringa henne på andra tankar. Domaren gjorde sig ock mycken möda för att öfwertala henne till Christi förnekelse, samt bad, att hon dock wille skona sin Faders grå hår och tänka på sitt diande barn; och om hon bara wille göra offer för Kejsarens wälfärd, skulle hon straxt slippa fri och lös. Men alla deßa frestelser, så stora de ock woro, kunde icke skilja henne ifrån JEsu kärlek, som hos henne war starkare än både lifwet och döden, och gjorde, att hon oaflåtligt bekände, det hon war och wille wara en sann Christen, och alltså icke kunde eller wille förneka Herran, som henne köpt hade. Derpå föll hennes dom, **att hon skulle kastas för wilda djur.**

Den andra berömliga Martyrinnan war **Felicitas'**, som likaledes lefde i äkta stånd, och war just wid denna tid hafwande. Hon fick, tillika med **Perpetua** och några flera medstridande Christna, sin döds-dom; men emedan hon befans wara hafwande, måste hennes afrättning uppskjutas, till deß hon hade framfödt sitt foster. **Felicitas**, så nöjd hon war med denna döds-dom, kände hon dock nu en wiß nedslagenhet wid den tanken, att födslostunden kunde dröja så länge, att hon icke finge följa sina andeliga syskon på deras förestående strids- och förloßnings-dag, som nu war nära förhanden. De bådo då i fängelset med samlad andakt, att GUD dock, om det så wore Honom behageligt, wille tillåta, att de samteligen måtte följas åt till den förestående kämpningen. GUD fullbordade ock på dem sitt löfte, att när twå eller tre komma öfwerens om att begära något på jordene, så skall det dem wederfaras (Matth. 18: 19,) ty medan de ännu bådo, fick Felicitas barnsängs-wärkar och födde en dotter, hwilken en af hennes efterlefwande Christna Systrar tog till sig att uppföda. Och förmäler Historien, att när Felicitas, som hade en swår barnsäng, derunder ropade så

högt, att det hördes utanför fängelset, så har en af de wakthafwande, som hörde detta, sagt till henne: kan du i dag gifwa dig så illa tillfrids, huru menar du då det will gå i morgon, när du skall kastas för wilda djur *)? Felicitas swarade: det jag nu lider, är mitt eget lidande och hörer till naturens ordning; men i morgon lider icke jag, utan CHRIstus i mig, ty jag lider för hans sak, och han skall styrka och uppehålla mig. — På nästföljande dag blefwo fångarne utförde till Amphitheatern, hwarest de skulle utstå sitt döds-straff, och dermed förlusta åskådarena. Perpetua och Felicitas, så wäl som de öfrige med-fångarne, gingo till afrätts-platsen sjungande, och med så frimodiga och glada åtbörder, som stämde öfwerens med den segerrika tro och det odödlighets hopp, som wederqwickte deras hjertan. Då de kommo till skåde-platsen, hwarest executionen skulle gå för sig, stodo Jägarne, som hade uppsigt öfwer de wilda djuren, posterade wid ingången, och skulle Martyrerna gå dem förbi helt nakna. Då åskådarne blefwo dem warse, ropade de till de uppställda jägar-drängarne, att de skulle slå till dem med deras piskor. Detta skedde; och togo Martyrerna med stort tålamod emot denna skymfliga och smärtefulla medfart, erindrandes sig till tröst, att deras Högtlåfwade Frälsare tillät sina fiender, att äfwen på sådant sätt wanära sin egen wälsignade kropp. Wid detta tillfälle måste de ock wandra förbi Domaren Hilarius, hwilken de sålunda tilltalade: Du hafwer dömt oß, men GUD will döma dig igen. Perpetua och Felicitas blefwo nakne inswepte i ett nät, och sålunda kastade för Bestierne, hwilka foro rätt illa med dem, men dock icke togo alldeles lifwet af dem; hwarföre de blefwo åter utförde, och sedan af Bödelen aflifwade.

---

*) Quæ modo doles, quid facies objecta bestiis &c. Acta pass. *Perpetuæ* & *Felicitatis*, p. 27.

Saturus blef ock på samma tid kastad för en Leopard, hwilken straxt så tillpyntade honom, att blodet i ett ögonblick strömmade öfwer hans hela kropp. Då han förnam, att såret war till döds, tog han ringen af fingret på en nära stående soldat, wid namn **Pudens**, doppade den i blodet, som flöt af hans sår, satte den tillbaka på soldatens finger, och sade: "**Farwäl, och förgät icke min tro! låt ock icke mitt lidande förarga, utan stärka dig!**" och emedan han ännu hade lif, blef han tillika med förbemälte Qwinnor utförd till att dödas med swärd. — Förrän Martyrerne skiljdes åt på skådeplatsen, togo de ett kärligt och rörande afsked af hwarandra, och gick så hwar för sig med största frimodighet till döden. Under wägen möter Perpetua en Cathecumen, det är, en de Christnas lärjunge, som ännu ej war döpt; honom tilltalar hon med deßa ord: "**står faste i trone, hafwer inbördes kärlek till hwarandra, och förargens icke öfwer wårt lidande!**" Ändteligen dog Kejsar Septimius Sewerus år 211, och genom hans död upphörde Förföljelsen för denna gång.

Sjunde Capitlet.

Om den Sjunde Förföljelsen under Kejsar Julius Maximinus, ifrån år 235 till 238.

Efter Kejsar Septimii Seweri död, hade Kyrkan i några år frid för utwärtes fiender, emedan de nästföljande Kejsarne, **Caracalla**, **Macrinus** och **Heliogabalus** icke synnerligen bekymrade sig om de Christna och deras saker; och Kejsar Alexander Sewerus hyste så stor godhet för dem, att han ej allenast icke tillstadde någon Förföljelse öfwer dem, utan ock befordrade många af dem till ansenliga embeten, så wäl wid sitt Hof, som ock annars

i Riket. Men då denne berömlige Regent afgick genom döden år 235, och C. **Julius Maximinus** blef upphöjd till Kejsare i hans ställe, war det slut med Kyrkans frid.

Maximinus war knappt kommen till denna wärdighet, förrän han wisade prof af sitt hårda sinnelag dermedelst, att han utfärdade en offentlig befallning om att förfölja och aflifwa de Christna*); dock syftade han dermed förnämligast på Lärarena, emedan man finner inga andra hafwa blifwit Martyrer på denna tid, än några af läroståndet. Det är troligt, att förföljelsen har warit allmän öfwer hela Riket; men emedan det nu, såsom ofta, kom mycket an på de Öfwerhets-Personer, som gouwernerade i Prowincerna, så har ock Vitalianus, som war anställd i Rom, isynnerhet utmärkt sig derigenom, att han lät uppsöka, döma och aflifwa en mängd af läroståndet.

Kejsar Maximinus war wäl af så hårdt och wildt sinnelag, att ingen, som känner detta, lärer undra på, att de Christne under hans Regering blefwo förföljde; icke deß mindre tror man dock, att förnämsta orsaken till Förföljelsen war det oförsonliga hat, som han bar till sin Företrädares, Alexandri Severi person och familj. Saken war denna: Kejsar Alexander war i många afseenden en priswärd Regent, och synnerligen deruti, att han lät de Christna, så wäl som hans öfrige undersåtare, njuta den rätt och det beskydd, som de under en rättwis och billig Regering kunde förwänta. Hans priswärda sätt att uppföra sig, samt grunden dertill, kan ibland annat slutas deraf, att det stora språket: "**Såsom I wiljen att menniskorna skola göra Eder, så göker ock I dem**", war honom så behagligt, att han ej allenast lät genom sin Härold öfwerljudt utropa det, så ofta någon mißgernings-

---

*) *Dodwelli* Dissert. Cyprian. XI. §. 51.

man skulle straffas, utan lät ock uppslå det på sitt palats och på andra offentliga ställen *).

Af detta och sådant mera, som berättas om denne Kejsare, hafwa några welat göra sig den slutsatsen, att han werkeligen war en Christen; men en sådan mening är utan grund. Ty wäl är det troligt, att han kan hafwa hört detta Språk af de Christna, och, så wida det har sin grund i naturens lag, älskat och brukat det; men deraf följer icke, att han warit en Christen, emedan Historien twärtom wittnar, att han ej haft någon riktig kunskap om Christo, hwars bild han wäl låtit sätta i sitt Cabinett, men bredewid Orphei, Apollonii, Tyanäi och dylika Hedniska Hjeltars och Lärdas bilder. Dock änskönt han icke war en Christen, så bar han likwäl stor ynnest för de Christna, och dels för det han kände deras oskuld, ja, att de woro gode och redlige undersåtare, dels och förnämligast af kärlek till sin moder Mammäa, som hade mycken kärlek till dem, och det i stöd af den kunskap och insigt, hon genom umgänge och samtal med den bekanta Origenes hade fått i den Christna Religionens hufwudsanningar. Emedan då Kejsaren hade mycken högaktning för sin moder, så war det ock för henne en lätt sak, att bewisa de Christna all tillbörlig billighet och bewågenhet. Detta förorsakade, att ej allenast många af Kejsarens Hofbetjenter woro Christne, utan ock att många, ja de fleste af hans egen slägt hade antagit den Christna Religionen. Då nu Maximinus, såsom en oberättigad person, kom till regeringen, och war af långt annat sinne än hans Företrädare, så företog han sig ock att utöfwa all bitterhet och wåldsamhet, ej allenast emot Alexandri qwarlåtna slägt, utan ock emot alla dem, som han hade wisat bewågenhet; och ibland dem woro nu äfwen de Christne, hwarföre de ock måste wara denna Tyrannens hat och hämdgirighet underkastade.

---

*) *Lampridius*, in Alexandro Severo. Cap. 51.

Emellertid gick dock detta owäder snart öfwer, emedan denna stränge Herre hade bara en kort tid att regera; ty då han öfwade mycken stränghet emot Soldaterna, genom hwilkas hjelp han war kommen till regeringen, blef han efterhand förhatlig hos dem; och ändteligen, då han war i begrepp att belägra Aqvileja, omkom han ömkeligen tillika med sin Son: hwarigenom Kyrkan kom till någon rolighet igen. Detta skedde år 238.

Åttonde Capitlet.

Om den åttonde stora och allmänna Förföljelsen, som under Kejsar Decius öfwergick de Christna, ifrån år 250 till 253.

Kejsar Julius Maximinus omkom år 238, ifrån hwilken tid Kyrkan hade fred intill år 250, då Decius Augustus besteg Thronen. Denne Decius blifwer af de Hedniska Skribenter berömd för sina stora egenskaper, men Christi Kyrka hade ingen orsak att berömma honom, emedan han blef en af deß häftigaste och grufweligaste förföljare, uti hwars korta regerings-tid en nästan otrolig mängd af Helgon blefwo ömkeligen marterade och aflifwade *).

Det aldraförsta, som denne Herre företog sig i Regeringen, war, att utfärda befallningar till alla Gouvernörerne i Provincerne, att de skulle låta **uppsöka**, fångsla och **afrätta** de Christna; och wittnar Historien, att ej allenast förordningarna hafwa i sig sjelfwa warit författade i de aldrahårdaste och bittraste ordalag, utan att ock Kejsa-

---

*) Extitit execrabile animal Decius, qui vexaret Ecclesiam; quis enim justitiam, nisi malus, persequatur? *Lactantius*, de mortibus Persecutorum Cap. IV.

ren hotat Gouvernörerne med dödsstraff, i fall de läto märka den ringaste efterlåtenhet wid werkställandet af hans påbud, som war, att de Christne skulle antingen omwända sig till deras förra afguda-dyrkan igen, eller ock alldeles utrotas.

Kejsar Decius skall hafwa påbjudit denna förföljelse, dels af hat till Philippus Arabs, som war hans närmaste företrädare i regeringen, och skall hafwa hyst någon godhet för de Christna; dels ock af förtrytsamhet deröfwer, att gamla Förfädernas Religion kom allt mer och mer i förakt, så wäl i Rom, som öfweralt i Riket. Detta förmenta onda wille Decius bjuda till att hämma, och derigenom föröka sin tids lycksalighet. Deßa äro de förnämsta tillfälliga anledningar, man welat uppgifwa till denna förföljelse-storm. Men härpå ligger aldrig stor magt. Hufwudsaken är, att **ormens fiendskap emot qwinnones såd utbryter alltid i förföljelse, så snart Herren tillstäder.** Det wißa är, att GUD har sjelf haft sina heliga och wigtiga orsaker, hwarföre han har tillåtit denna hårda förföljelse öfwer sin Kyrka; ty ho tör säga, att den skedde utan HErrans tillåtelse? Deßa orsaker, menar St. **Cyprianus** *), funnos i Christendomens då allaredan så märkbart förfallna tillstånd, hwilket han med rätt bewekliga och rörande talesätt beskrifwer, och wittnar, att månge både af Lärare och Åhörare woro skändeligen förfallne till **Girighet, Högmod, Oenighet** och andra dylika wederstyggeliga laster: "Wi böre, säger denne berömlige Bi-"skop och Martyr, gifwa akt på sanningen; ty änskönt för-"följelsens mörker är öfwer oß, så bör derföre icke wårt "sinne och eftertanke så förmörkas, att wi icke skulle kun-"na se och känna GUDs wilja. Men känne wi först or-"saken till det onda, så läre wi ock lätteligen finna läke-"dom deremot. HErren will sätta sitt folk på prof; och "emedan den af GUD så alfwarligen anbefallta **Kyrko-**

*) **Epistola VIII. ad Clerum & Pleben.**

"Tukt är så mycket förfallen, så har denna från GUD "tillskickade tuktan welat igen uppresa den liggande, jag "hade så när sagt, den sofwande tron. Och då wi med "wåre synder hafwe förtjent, att ännu längre och hårdare "plågas, så har dock GUD efter sin stora godhet lagat det "så, att hwad som till denna tid är oß wederfaret, synes "häldre wara en **bepröfwelse** och **bewarelse**, än en wer-"klig **Förföljelse**.

"En hwar, skrifwer han widare, bekymrade sig om "att föröka sitt gods: man glömde hurudant de trognas "förhållanden war i Apostlarnas tider och hurudane de "Christne städse borde wara; man traktade med en omät-"telig hunger efter gods och rikedomar, hos en del af Pre-"sterna war ingen andakt mera att finna; uti de Christnas "förhållande war ingen barmhertighet, och i deras seder "ingen tukt. Männerna klippte och kammade sina skägg, "och Qwinnorna prydde sig med falska färgor. De ögon, "som GUD hade gifwit dem till ordentligt bruk, mißbrukade "de till att beskåda förgängelig wällust. Man ingick äkten-"skaper med de otrogna, och gjorde Christi lemmar till "sköko-lemmar; man wanärade ej allenast GUDs Namn "genom swordom och bannande, utan gjorde wäl ock mened "ibland; man war stolt, och föraktade sina Föreståndare; "den ene önskade ondt öfwer den andra. Månge af Bisko-"parne, som skulle föregå de andra med goda exempel "och gifwa dem tjenliga förmaningar, försummade deras "Gudomeliga kallelse, och inwecklade sig i werldslig hand-"tering: de öfwergåfwo sina Predikstolar och Församlingar, "reste omkring i främmande Länder, drefwo handel och "woro girige; de kommo icke deras nödlidande Trosför-"wandter till hjelp, utan woro omättelige, och hade ett "hjerta, som war genomöfwadt i girighet; och **hwad straff "och hemsökelse hafwe wi då icke med wåra synder "förtjent?** aldrahelst då den gudomliga rättfärdigheten har "långt för detta warnat oß och sagt: Om de öfwergif-

"wa min lag, och icke wandra i mina rätter; om de "mina stadgar ohelga, och min bud icke hålla, så will "jag hemsöka deras synd med ris, och deras mißger= "ningar med plågor (Ps. 89: 31—34.) Allt sådant är "oß ju längesedan förkunnadt, men wi hafwe förgätit så= "dan lag, och med wåra synder förorsakat, att GUD deß "hårdare måste straffa oß och sätta wår tro på prof." Till gemene man skrifwer denne nitiske Lärare ibland annat sålunda: "Wi må bekänna, att den bedröfwelse och förföl= "jelse, som har ödelagt och far fort att ödelägga den bästa "delen af wår Hjord, är en frukt af wåra synder; ty wi "hafwe icke bewarat HERrans wägar eller hållit Hans "bud, som till wårt bästa äro oß gifne. Wår HERre "JEsus har gjort sin Faders wilja, men wi deremot söke "efter rikedom och timeliga fördelar; wi äro stolte, stride "och träte med hwarandra; wi öfwergifwe trones renhet "och enfaldighet; wi affäge werlden med munnen allena, "men icke af hjertat och i sanning." Så wida Cyprianus. Man kan icke neka, att detta klagomål är ömkeligt och hårdt; men hwad wille wäl denne nitiske och rättsinnige mannen hafwa sagt, om han hade upplefwat wåra tider, och sett de Christnas nuwarande tillstånd och förhållande på de flesta ställen?

Men, att komma till Förföljelsen igen, så gick den för sig med största häftighet och wåldsamhet. Gouwernörerne wißte af erfarenhet ifrån förra tider, att de lidande Christnas tålamod och ståndaktighet war nästan oöfwer= winnerlig, och att åtminstone döden icke war det, som egenteligen kunde rubba deras ståndaktighet och bringa dem till affall. Man måste alltså wara betänkt på nya och långwariga marteringar, emedan de förra hade uträttat nog litet, och ganska sällan nått deras åstundade och åsyf= tade werkan. Derföre hände det ock, att man nu ej alle= nast hotade de Christna med wanliga plågor, såsom Swärd, Eld, Wilda Djur, Pine=Bänkar, glödande Jern=Sto= lar och dylikt; utan man upphittade ock aldeles nya Bö=

dels-Instrumenter, allt till den ändan, att denna frestelses-tid måtte blifwa mera förskräckande och mägtig, än de förra. Till bewis härpå berättar Hieronymus *), att då en wiß Martyr hade hållit ut under åtskilliga torturer, funno förföljarena på, att låta bestryka hela hans kropp med honung, binda hans händer bakom ryggen, och kasta honom i solen, för att af flugor plågas och stingas intill sin död. En annan ung person blef på följande sätt angripen, för att om möjligt bringas till synd: Man lät föra honom in i en lustig Trädgård, och der lägga honom i en mjuk säng; lät så en sköka af owanlig skönhet komma till honom, och bruka alla sina konster för att förleda honom till okyskhet. Martyren, för att öfwerwinna denna frestelse, grep till det medlet, att bita ett stycke af sin tunga, och spottade det skökan i ansigtet, genom hwilken smärta, så wäl som förnämligast genom GUDs Andas kraftiga bistånd, han wann seger öfwer frestelsen.

Nazianzenus skrifwer, att Kejsar Decius har i denna förföljelse rusat till wägs med den allrastörsta grymhet, och satt sig före, att öfwergå alla sina företrädare i hårdhet, och att om möjligt alldeles utrota Christendomen. Gregorius Nyssenus berättar likaledes om denna Förföljelse, att den war mera gruflig, än någon kunde föreställa sig; ty ingen ålder, intet kön eller stånd förskonades: Fadren angaf Sonen, och Sonen Fadren. Husen stodo dels öde, dels woro de inrättade till fängelser för de Christna, som allestädes blefwo eftersatte, uppsökte och satte i förwar. Ödemarkerne woro uppfylde med flyktingar, som begifwit sig dit, undan den allmänna faran och förskräckelsen. Deßa och dylika wittnesbörder, som ofta förekomma hos denna tids Skribenter, ådagalägga tydligen det förwirrade och ömkeliga tillstånd, hwari Kyrkan nu befann sig.

Förföljelsen tog sin början uti Rom, i Kejsarens egen öfwerwaro. **Moyses, Maximus** och **Celerinus** blef-

---

*) In vita Pauli, apud Banagium, ad Ann, 250.

wo straxt gripne och bragte under pinligt förhör; och denne ortens Biskop Fabianus wardt den förste Martyr *). Liksom Maximinus tillförene, så synes ock Kejsar Decius förnämligast hafwa haft sitt öga ställdt på Lärarena, naturligtwis i tanke, att när deße först, såsom Herdar, antingen fallit af från tron, eller blifwit af daga tagne, så skulle ock hjorden eller de öfriga Christna deß lättare förskingras och utdödas.

Så snart Kejserliga Rescriptet ankom till Öfwerheten i Provincerna, fogades der straxt anstalt till deß werkställighet. De fleste af Gouwernörerne buro ett bittert hat till de Christna, och betjente sig derföre med desto större förnöjelse af detta tillfälle, till att utöfwa sin bitterhet emot dem; andre åter, som torde warit något billigare i deras sinne, kunde och wågade icke låta se någon förskoning emot dem, emedan Kejsarens utfärdade befallning war så sträng och allmännelig, att de sjelfwe stodo i fara, i fall de wisade minsta efterlåtenhet uti deß werkställande: och är detta orsaken, hwarföre man uti alla Provincer, ingen undantagen, kan blifwa warse de aldraförskräckligaste exempel på wåldsamhet och mord.

I Alexandria uti Egypten skall detta stormwäder hafwa rasat på det häftigaste. Ibland en otalig mängd af JEsu Christi Strids-Män, som här efter mångahanda plågor wunno seger och fingo Kronan, nämnas i synnerhet följande: **Julianus**, **Cronion**, **Macar**, **Epimachus**, **Heron**, **Ater**, **Isidorus** och **Alexander**. Deße blefwo några dagar å rad ömkeligen marterade, och wid hwar förnyad tortur tillbööds dem befrielse med de wilkor, att de skulle förneka Christum och Christendomen; men då de, genom intet slags spott och bedröfwelse, läto skilja sig ifrån den GUDs kärlek, som är i Christo JEsu wårom Herra, så blefwo ock deras förföljare trötte wid att längre martera

*) Dodwelli Dissert. Cyprian. XI. §. 53.

dem, och gåfwo derföre strart befallning, att först låta piska dem, och sedan kasta dem lefwande på elden.

Tillika med **Heron** blef en ung person af femton års ålder, wid namn **Dioscorus**, framhafd för Rätten, der han med frimodighet bekände Christum. Domaren gjorde honom först stora löften om timmelig ära och wälmåga, om han wille blifwa wid den gamla Religionen; och då **Dioscorus** ej lät sig derigenom bewekas, blef han lagd på en pin-bänk och ömkeligen marterad. Men då han ännu, likasom tillförene, förblef wid sin bekännelse om Christo, sattes Domaren derigenom i största förundran, och lät denna frimodiga **Bekännaren** för denna gång slippa fri.

Om en annan Christen berättas det, att då han stod för Rätten och skulle aflägga sin bekännelse om Christo, begynte han att swigta i tron, och war nära att affalla och förneka Honom. Men hwad hände? Jo, soldaterne Ammon, Zeno, Ptolomäus, Ingenuus och Theophilus, som stodo wakt wid Domhuset och märkte detta, winkade till den wacklande bekännaren och gåfwo honom en skarp blick, som uttryckte deras förtrytelse öfwer hans ostadighet, samt uppmuntrade honom att taga mod till sig igen, och icke af rädsla för påföljande lidande så skändeligen förneka sin Frälsare, och taga skada till sin själ. I det de således sökte att upprätta och stärka den wacklande mannen, lupo de samteligen fram till Domstolen, och läto weta, att också de woro Christne och ganska willige att lida och dö för HErrans JEsu Christi skull. Öfwer denna oförmodade händelse, denna upptända tro och frimodighet hos soldaterne, blef Domaren så förskräckt, att han icke wågade tillfoga deßa Hjeltar något ondt, utan lät dem alla gå *).

Ischyrion war en träl, som af sin herre, hwilken ännu war en blind och ifrig Hedninge, med stor myndig-

*) *Banagius*, ad ann. 250. pag. 349.

det blef tillsagd, att straxt förbanna Christum och offra åt gudarna. Men då denne HErrans frigifne på intet sätt wille låta beqwäma sig dertill, blef han af sin ogudaktiga husbonde jemmerligen af daga tagen.

Metras war en Prest i Alexandria, som i detta upplopp blef öfwerfallen och hotad med marter och död, i fall han icke wille försmäda Christum. Men då han, i stället för att bespotta, bekände och wälsignade sin HErre och Frälsare, öfwerföll honom den rasande pöbeln, slog och ref hans ansigte och ögon med spetsiga rör, och släpade honom till slut utur staden, och stenade honom till döds.

I samma tumult blefwo ock åtskilliga qwinnor afrättade för Evangelii skull, såsom: **Ammonarion**, en Jungfru; **Mercuria**, en gammal förnäm fru; **Dionysia**, likaledes en förnäm qwinna, som lefde i äktenskap, och hade många barn. Plågarena gjorde sig den tanken, att deßa, såsom swaga qwinliga warelser, skulle snart skrämmas och affalla ifrån tron; men de fingo deremot erfara, att de pinsammaste torturer icke kunde twinga dem dertill, emedan de höllo sig fast wid den Osynlige, och, till deras omenskliga förföljares största förundran och förbittring, utwalde heldre den nesligaste och smärtefullaste död, än att förneka HErren, som dem köpt hade.

En gudfruktig Matrona, wid namn **Qwinta**, blef ock wid samma tid gripen och bortsläpad till ett afgudatempel, och der hotad med döden, i fall hon icke bewisade deras gudar tillbörlig dyrkan. Då nu Martyrinnan på intet sätt kunde förmås dertill, togo förföljarena och bundo hennes fötter tillsammans, och släpade henne sålunda genom de stenlagda gatorna i Alexandria, tilldeß hennes hufwud kroßades emot en qwarnsten, och hon gaf upp andan.

I samma upplopp stormade Hedningarna in uti en Christens hus, bruto sig in genom fönster och dörrar, röfwade bort deras bästa egodelar, och hwad de icke kunde taga med sig kastade de tillhopa i en hög på gatan och

satte eld derpå. De Christne tänkte då på Apostelens ord, Ebr. 10: 34,: 'I hafwen delaktige warit i de bedröfwelser, som af minom bojom gingo, och med fröjd lidit edra egodelars försköfling, wetande att I når eder sielfwa bättre och blifwande egodelar hafwen i himmelen."

På andra ställen i Romerska Riket, förspordes likaledes bedröfliga werkningar af Kejsarens stränga befallning och Hedningarnes förbittring emot de Christna. — Alexander, Biskopen i Jerusalem, blef fängslad och förd till Cäsarea, der ställd för Domaren och tillspord, om det war sannt, att han war en Biskop och Förman för de Christna? Detta tillstod han med frimodighet och beskedlighet; hwarpå Domaren straxt beslöt att döma honom ifrån lifwet, dock så, att han först wille förlusta sig sielf och de öfriga åskådarna dermed, att honom tillfogades alla de marter och den smälek, som möjligen kunde upptänkas. Han blef då den ena dagen efter den andra ömkeligen pint och plågad; och när Förföljarena befarade, att han skulle dö under torturen, läto de bringa honom i fängelse, för att hemta nya krafter, på det han kunde blifwa i stånd, att lida ännu flera plågor. Genom allt detta uträttade hans fiender intet annat, än att de gåfwo hans tro deß mera tillfälle till att bewisa sin segerrika kraft. Ändteligen undgick han sina gudlösa plågares widare wåldsamhet, i det GUD lät honom saligen afsomna i fängelset.

Babylas, Biskopen i Antiochien, blef för Evangelii skull belagd med stora jernkedjor, och kastad i fängelse. Af denna wåldsamma medfart blef han siuk; och som han märkte, att siukdomen war till döds, åstundade han, att han måtte begrafwas med sina kedjor uppå sig, hwilket ock skedde; och St. Chrysostomus berättar*), att kedjorne ännu i hans tid woro att se.

De

*) Ad Gentiles de morte Babylæ.

De Christne i Carthago kände ock werkningen af denna försökelses hetta; ty utom de många Bekännare*), som för Evangelii skull blefwo drifne i landsflykt, uppräknas ock en mängd egentliga Martyrer, hwilka, under det de uppoffrade sitt timliga lif för HErrans JEsu Namn, bekommo ett bättre lif. Ibland sådana war Baßus, Mappalicus, Victorinus, Donatus, Firmus, Venustus, Martialis, Aristo, Credula, Julia, Fortuna, Serena m. fl. af hwilka några dogo på pin-bänken, andra blefwo ihjälswältade, och några på andra wåldsamma sätt ömkeligen afdagatagne.

Icke blidare öde hade de Christne på Sicilien i denna tid. Ibland denna ortens Martyrer berömmes i synnerhet en Christen Jungfru wid namn Agatha. Denna lät Domaren Qvinctilianus actionera och döma till döden. Dock unnade han henne icke att strax dö, utan lät först sträcka henne på pin-bänken, och sedan släpas naken öfwer skarpa stenar; ja, man afskar huden under hennes fötter och lät henne så wandra af och till, på ett med hwaß småsten och glasskärfwor beströdt golf. Ändteligen gick man till den omenskliga grymheten, att afskära hennes båda bröst; hwarpå hon åter blef insatt i fängelset. Der skall hon under natten hafwa blifwit underbart helad. Wid alla deßa bittra lidanden blef Martyrinnan så understödd med kraft af höiden, att hon, i stället att klaga öfwer det onda hon led, midt under torturen sjöng sinom Frälsare lofsånger; och under sådan gudaktighets- och helgad glädjes-betygelse uppgaf hon sin anda.

I Gallien hade HErren JEsus likaledes sina trofasta wittnen, som wisade i sjelfwa werket, att de icke

*) Confessores, Bekännare, kallades alla de, som i förföljelsens tider med frimodighet bekände Christum och derföre wäl fingo lida, men dock oförmodligen undkommo med lif.

aktade sitt lif dyrt för Hans Namns skull. Till bewis härpå behöfwe wi blott nämna Saturninus, Biskopen i Toulouse, hwars historia är korteligen denna: Då Biskop Saturninus en gång skulle gå bort att förrätta den offentliga Gudstjensten, blef pöbeln warse honom och begynte öfwerljudt ropa: Ser! denne år den man, som år wår Religions afsagde fiende, och predikar, att wåra tempel skola nedrifwas; kommer, låter oß hämnas den orätt, som han har tillfogat oß och wåra gudar. I detta upplopp grepo de honom, och förde honom med sig bort till deras Afguda-hus, hwarest de wille twinga honom till att offra. Dertill swarade Biskopen med hög och tydelig röst: Jag känner och erkänner allenast en sann GUD; honom allena offrar jag låf- och tacksägelses-offer, men till edra afgudar offrar jag alls icke. Hedningarne hade just då till hands en oxe, som war utsedd till offer för deras afgud Jupiter. Denne togo de, och fäste wid honom ett rep, hwars andra ända de bundo omkring Saturnini fot, och begynte så att ägga och stöta oxen, till deß denne, uppretad och wild, sprang sin wäg med Martyren, hwars hufwud och öfriga lemmar strax blefwo så kroßade, att han gaf upp andan *).

I Rom war en Christen Jungfru, wid namn Victoria, som någon tid hade warit förlofwad med en hednisk ung person, hwilken hette Eugenius, med hwilken hon dock icke wille träda i äktenskap, så framt han icke wille antaga den Christna Religionen. Men detta gjorde han icke. I förföljelsens tid wardt Jungfrun anmodad att offra till gudarna; men då hon icke wille göra detta, blef hon, på

*) Quem negatorem Jovis & Minervæ,
Et crucis Christi bona confitentem,
Vinxit ad tauri latus jugulati Plebs furibunda.
Ut per abruptum bove concitato
Spargeret cursus lacerum cadaver.
Sidon. Apellinar-Libr. VI. Epist. 16.

hennes egen Fästemans begäran, stungen genom hjertat med ett swärd.

Calocerinus war en förnäm betjent i Kejsarinnans Hof, och **Parthenius** en hög embetsman, hwilka begge aflade en friwillig bekännelse om Christo, den de ock sedan med deras eget blod bekräftade.

Secundianus, **Marcellianus** och **Verianus** blefwo först pryglade och hudstrukne, och derefter uppbängde på en påle, hwarest deras lemmar blefwo ömkeligen utsträckte, och köttet afrifwet ifrån deras kroppar med wißa dertill inrättade hwaßa jern-instrumenter. Efter sådan gruflig medfart, blefwo de åter nedtagne och någon stund stekte wid en sakta eld, och ändteligen till slut halshuggne.

Timotheus och **Maura** blefwo först länge marterade; sedan med rep upphängde på ett kors, hwarest de hängde lefwande allt intill nionde dagen, då de i en frimodig tro och bekännelse gåfwo upp deras anda. Man hade här att skåda ett under af det tålamod, den frid och kraft Gud skänkte helgonen; ty under den långa tid, deßa twå i denna ömkeliga gestalt hängde på korset, undföll dem icke ett enda otåligt ord, hwarken emot deras omenskliga plågare, eller öfwer den stora smälek och smärta, som de utstodo, utan twärtom låfwade och prisade de deras GUD och Frälsare, hwars goda sak gaf dem anledning till detta lidande, och hwars kraft fullbordades i deras swaghet. Äfwen skola de hafwa anwändt tiden till att uppmuntra hwarandra till tålamod och ståndaktighet i denna hårda kamp, intill deß HERren lät deras förloßnings-stund komma.

Hippolytus, Biskop i Ostia uti Italien. Denne man lät Kejsar Decius (kan hända för namnets skull, ty Hippolytus betyder Häst-sliten) binda med en fot wid hwardera af twå otämda, modiga hästar. Då Biskopen på detta sätt war bunden wid hästarna, uppgaf den omkringstående pöbeln ett häftigt skrik, hwarwid hästarna rände till, och med en hast sleto Hippolyti kropp i twänne delar. Hästarne lopo derpå igenom gatorna, hwardera med

sitt stycke af Martyrens kropp; och war det ömkeligt att se, hurusedes nu här, nu der tappades ett stycke deraf, hwilka stycken sedan blefwo af de Christne uppsamlade och begrafne. Denne Martyrens sista ord skola hafwa warit deßa: "Låt man deßa Håstar slita min kropp i stycken, men tag Du, O HErre Christe, min själ till Dig" *).

Det war förnämligast i denna tid, som många af de Christna öfwergåfwo sina hus och egodelar, och begåfwo sig bort i kulor och ödemarker, för att undgå den öfwerhängande faran. Några af deßa flyktingar, såsom: Dionysius Alexandrinus, Gregorius Thaumaturgus och Cyprianus, kommo sedan, efter Decii död, tillbaka till sina Församlingar igen; deremot hafwa många af dem städse förblifwit i deras öcken, och ibland sådana nämnes i synnerhet en ung man wid namn Paulus, som aldrig mer kom tillbaka, utan förblef i sin kula intill sin död, som först inträffade i hans ålders 113 år. Hans exempel efterföljdes sedan af många andra, hwarigenom denne Paulus blef en Fader och Stiftare för de så kallade Eremiter.

Så hård och wåldsam denna förföljelse än war, så litet uträttade den dock till Kejsarens förnöjande; ty de Christne, som alltid wid sådana tillfällen aflade de härligaste prof på tro och tålamod, wisade denna gång i synnerhet en så utomordentlig och allmän ståndaktighet, att ju mera förföljarena tilltogo i grymhet, desto mera willige och ifrige blefwo de Christne till att gå dem till mötes, och att icke akta ära, lif eller gods dyrt, så wida de genom deßa tings försakande kunde ära deras Gudomlige Frälsare, och främja Hans Rikes goda sak.

Ändteligen måste Kejsar Decius sjelf dö, sedan han blott ett år fört sin blodiga regering. "Han kom hastigt till denna wärdighet, säger Lactantius, men wid det han tog sig före att rasa emot HErran och Hans

---

*) "Hi rapiant artus, Tu rape, Christe, animam!" *Prudentius.*

folk, blef han ock desto hastigare nedstött derifrån." Anledningen till hans död war denna: Götherne hade redan paßerat Donau-Strömmen, och huserade illa i Romerska riket. För att nu hindra deras widare framträngande, begaf sig Kejsaren på ett fälttåg emot dem, hwarest han först måste hafwa den olyckan, att mista sin son, och kort derefter gällde det honom sjelf, och det så, att han sjönk ned i ett djupt moras, hwarest hans kropp icke ens återfanns mera. Detta skedde år 251.

Wid Kejsar Decii död upphörde dock förföljelsen icke alldeles; ty **Vibius Gallus**, som efterträdde honom i Regeringen, har i någon mån fortsatt densamma. Men, emedan denna stränga Herres regemente blef ocksa mycket kort, så kom Kyrkan ändteligen till ro igen.

Nionde Capitlet,

Om den Nionde stora Förföljelsen, under Kejsar Walerianus, ifrån år 257 till 262.

Kejsar **Vibius Gallus Hostilianus** efterträdde Decius både i regeringen och i förföljelsen emot de Christna, såsom redan är nämndt; och ehuru den förföljelsen icke war så hård, som under Decius, war den dock hård och grym nog, när den fördes emot ett oskyldigt och rättfärdigt folk.

Denne Gallus regerade endast i twenne år, och hade till efterträdare **Aemilianus**, hwilken alldeles upphäfde förföljelsen. Men emedan denne Kejsare ej förestod Regeringen längre än i tre månader, så kunde Kyrkan icke anse den fred, som han gaf henne, för annat än ett stillestånd, som snart skulle taga slut; hwilket ock skedde, då Aemiliani efterträdare **Licinius Valerianus**, år 257 lät anställa en ny Förföljelse.

Kejsar **Valerianus** war en Herre af förnäm härkomst, och berömmes för stora dygder, så wida de kunna

tilläggas en hedning. Från början hyste han så stor godhet för de Christna, att icke allenast många af dem beklädde ansenliga embeten i Riket, utan ock hans eget Hof war så uppfyldt af troende själar, att det efter Dionysii Alexandrini witnesbörd *), "kunde anses som en GUDs Församling."

Denna goda sinnesstämning emot de Christna hyste Kejsaren dock endast till sitt fjerde regeringsår, som war år 257, då i början af Augusti månad ett Rescript blef publiceradt, af det innehåll, 'att de **Christnas Biskopar,** **"Prester och Kyrkotjenare skulle straffas till lifwet;** **"att Rådsherrar, Romerske Riddare och andre ansen-** **"lige män, som befunnos wara Christne, skulle först** **"mista deras gods och wärdighet, och i fall de ändå** **"fortforo att wara Christne, hafwa förwerkat sitt lif;** **"att de Christne Matronor skulle mista deras egodelar,** **"och förwisas i landsflykt"** **).

Förnämsta orsaken till en så stor och hastig förändring i Kejsarens sinnelag emot de Christna, anses hafwa warit det förtroliga umgänge, han plägade med en Egyptisk Magus, eller Mästare i swartkonst. Denne, såsom de Christnas oförsonlige fiende, har wißerligen tagit tillfället i akt, och betjent sig af det förtroende han egde hos Kejsaren, till att utmåla de Christna med de fulaste färgor, och att efterhand afwända Kejsarens sinne ifrån dem. Deßutom hade de Christne äfwen en bitter fiende i **Macrianus**, en ansenlig Statsman, som stod i mycken ynnest hos Kejsaren, och skall hafwa icke litet bidragit till denna förföljelse.

Rescriptet blef då, såsom sagdt är, utfärdadt, och förföljelsen tog sin början i Rom, uti Kejsarens och hans Sons, Gallieni, öfwerwaro. Åt de Christnas angifware lofwades först hälften af de anklagades egodelar, och sedan

*) Apud Eusebium, H. E. Libr VII.

**) *Cyprianus*, Epist. LXXXII. apud Dodwellum.

alltsammans. — Den förste, som fick erfara werkan deraf, war Biskopen i Rom, Stephanus. Under det han just stod i den offenteliga Kyrko-Församlingen och höll på att förrätta Gudstjensten, blef han gripen och kort derpå halshuggen *).

Icke långt derefter kom ordningen till Stephani efterträdare Sixtus, eller Xystus, den andre af detta namn. Denne förträfflige lärare war till härkomst en Grek, en Christelig, fridsam och billig man, som under den korta tid han förestod Biskops-Embetet i Rom, wisade åtskilliga prof på bästa insigt och rättsinnighet. Då Förföljarena satte efter honom, gick han dem med frimodighet till mötes, aflade en härlig bekännelse om Christo, och med fullkomlig öfwerlåtenhet i GUDs wilja underkastade sig executionen af domen, som blef, att han skulle halshuggas **).

En annan Christen, wid namn Qvartus, fick på samma gång, som Biskop Sixtus, sin Martyr-Krona.

Tredje dagen efter det Sixtus blifwit aflifwad, blef Laurentius, Diaconus wid Församlingen i Rom, framkallad till att bekänna HErran Christum och offras för Hans namn. Historien härom är följande: då Biskop Sixtus utfördes till afrätts-platsen, följde Laurentius med, och med gråtande tårar beklagade, att han icke hölls wärdig till att få Martyr-Kronan tillika med sin Biskop. Sixtus tröstade honom, med försäkran, att honom förestod en hård kamp, och att han på det sättet skulle inom få dagar följa efter. Laurentius gaf sig dermed tillfreds, och på tredje dagen derefter kom jemwäl hans stund. Orsaken, hwarföre han måste bida något längre än hans Biskop, war denna: Laurentius war den förnämste Diaconen i Rom, och hade derföre under sitt öfwerinseende och förwar de Kyrkans medel, hwaraf Församlingens fattige njöto underhåll. Detta wißte Gouvernören, och wille der-

*) *Platina*, in vita S. Stephani.
**) *Cypriani* Epist. LXXXII.

före icke förhasta sig med hans arrestering och execution, i hopp, att han skulle låta locka eller twinga sig till att åt honom öfwerlemna Kyrkans skatt. Då Laurentius blef underrättad om denna afsigt, lät han församla alla de fattiga, som på Kyrkans bekostnad blefwo underhållne, uppställde dem i ordning, och sade sedan till Gouvernören: "Si! deße äro Kyrkans Skatt-Kammare; ty deße lefwa i Christi tro, och Christus lefwer i dem." Gouwernören, som nu såg sig bedragen i sitt hopp, blef häftigt förtörnad, och fällde genast den domen, att Laurentius skulle stekas på ett halster. Detta skedde; och Martyren utstod detta pinsamma dödssätt med ett obeskrifligt tålamod. Då han hade någon tid legat på halstret, sade han med stor mildhet, och öfwergjuten af Guds frid och kraft, till Gouvernören: "Nu är jag stekt på ena sidan, wänd mig man nu om på den andra"; derpå gjorde han sin bön till GUD, och gaf upp andan *).

Ifrån Rom spridde sig Förföljelsen widare ut till Provincerne, hwarest den drefs med stor häftighet och mycken blods-utgjutelse.

Cyprianus, Biskopen i Carthago uti Africa, förtjenar särskild uppmärksamhet. Historien om hans martyrskap är denna: Då han fick höra ryktet om det owäder, som hade uppstått i Rom, skickade han genast bud dit, för att få närmare kännedom om Kejserliga Rescriptets innehåll i afseende på Förföljelsen **). Hans sändebud woro knappt tillbakakomne med den åstundade underrättelsen, förrän bemälte Rescript anländt till Gouwernören i Africa. De Christnas saker råkade då der i största förwirring, men Cyprianus sjelf blef af denna tidning mycket wäl till mods; ty då han fick höra, att Biskop Sixtus i Rom allaredan war offrad, blef han så uppfylld af lust och längtan efter Martyr-Kronan, att han önskade, om det så

---

*) *Ambrosius*, de officiis, Libr. II. Cap. 28.
**) *Dodwelli* Differt. Cypr. XI. § 50.

wore HErrans wilie, att han midt under Gudstjensten, medan han ännu stod och predikade Christum, måtte öfwerfallas af förföljarena.

Det warade icke heller länge, förrän denne store Lärare blef eftersökt och framkallad att umgälla. Men innan wi beskrifwe detta, må först nämnas något om hans härkomst och erfarenheter: **Tascius Cäcilius Cyprianus** war född i Carthago uti Africa, af hedniska föräldrar. Straxt i ungdomen förmärktes hos honom en utmärkt hog och skicklighet för studier; hwarföre han ock i tid wardt med mycken flit underwist i bokliga konster, särdeles i wältalighets-konsten, för hwilken han ock sedan blef ryktbar. Han kom efterhand i stort anseende, och förwärfwade sig stora rikedomar och många wänner. Åndteligen täcktes det GUDi att uppenbara sin Son för honom, till hwilken stora gerning HErren betjente sig af en Lärare i Carthago, som hette **Cäcilius**, hwilkens namn Cyprianus antog efter sin omwändelse. Genom denna saliga förändring blefwo hans härliga naturs-gåfwor helgade, och han wardt ett utwaldt redskap i HErrans hand. Han sålde nu bort sina ansenliga egodelar, och wärdet deraf utdelade han till de fattiga. Efter någon tids förlopp blef han Prest i Carthago, hwilket embete han med stor flit, förstånd och rättsinnighet förestod. Efter Biskop Donati död blef han ej allenast genom omröstning enhälligt wald, utan ock så godt som med wåld twungen till att antaga Biskops-Embetet i denna hufwud-stad. Detta wigtiga Embete beklädde han med mycken wishet och trohet. Under de förra stora förföljelserna drog han sig någon tid undan ifrån Carthago, icke af fruktan, utan till att dermed göra sin församling till wiljes, som önskade alt längre blifwa uppbygd af denna deras förträffelige Biskop. Han kom snart tillbaka igen till Församlingen, och blef nu wid denna förföljelse framfordrad för Gouvernören. Med stor frimodighet och trohet bekände han nu Christum inför Domaren, och blef derföre dömd, att **gå i landsflykt till Cu-**

rubin. Detta hårda wilkor emottog han med glädje, och utstod det med tålamod. Kort efter sin ankomst till detta ställe, blef han genom en särskild uppenbarelse underrättad om, att han samma dag nästföljande år skulle få Martyr-Kronan, hwilket ock till pricka blef uppfyldt. Mot slutet af året affärdade Gouvernören, Galerius Maximus, några af sina tjenare till Cyprianus, med befallning, att han skulle genast förfoga sig ifrån Curubin till deß landt-gods wid Carthago, och der förblifwa tills annan befallning blefwe gifwen. Biskopen kunde nu förstå, att hans förloßning nalkades, och i förwißning derom begaf han sig med glädje på resan. Wid hans ankomst till Carthago, war Gouvernören icke sjelf tillstädes, utan hade, för att sköta sin helsa, rest till Utica, dit han ock inkallade Cyprianus, för att der stå till rätta. Men Biskopen for icke dit, utan undwek till en tid och höll sig dold, tilldeß Gouvernören wore återkommen till Carthago; och emedlertid affärdade han en skrifwelse till presterna och Församlingen, hwaruti han förklarar orsaken till sitt undwikande, och säger: "att det skickade sig icke, det han "skulle lida sin martyr-död annorstädes, än hos sin För-"samling, hwarest hans samtelige åhörare kunde wara witt-"nen till hans sista bekännelse, och uppbyggas af den "frimodighet och ståndaktighet, som han wißt hoppades, att "HErren skulle gifwa honom nåd till, på stridenes dag."

Kort derefter kom Gouvernören tillbaka till Sixti landtgods, nära intill Carthago, hwarest han lät ställa **Cyprianus** för sig, och höll der ett samtal med honom, af följande innehåll:

Gouvernören frågade: är du **Tascius Cyprianus**? **Cyprianus** swarade: ja. Gouvernören: är du den, som är en Förman och Biskop för de ogudelige *)? **Cypria-**

---

*) Gudlöse, atheister så ansågos och kallades de Christne derföre, att de icke dyrkade **Hedningarnas** gudar.

nus: "ja." Gouvernören: Kejsaren låter befalla dig, att du skall tillbedja wåra Gudar. **Cyprianus:** "det gör jag icke." Gouvernören: betänk ditt bästa. **Cyprianus:** "görer hwad Eder är befalldt; uti en rättfärdig sak är ju ej af nöden att länge betänka sig. HERren JEsus, den jag oaflåteligen begärar att tjena, Han är min starkhet och salighet." Gouvernören: jag har medlidande med dig, och såge gerna att du betänkte din egen wälfärd. Cyprianus: "jag begärar intet annat eller bättre, än att jag måtte få tillbedja min GUD, och snart komma till Honom."

Härwid blef Gouvernören illa tillfreds, wände sig till de personer, som sutto i rätten med honom, och, efter något samtal med dem, wände han sig till Cyprianus igen, och sade: "du har länge nog framhärdat i ditt guds-"försmädande förhållande, och gjort mycket folk upproriskt "och affälligt efter dig; har ock uppfört dig som en fiende "af de Romerska Gudar och Lagar. Wår nådige och hel-"gade Kejsare Valerianus och hans söner Gallienus och "Valerianus hafwa icke kunnat förmå dig, att gå tillbaka "till deras guda-dyrkan. Och emedan du är befunnen wa-"ra en upphofsman till de slemmaste laster, så skall du "ock blifwa ett exempel för de menniskor, som du har för-"fört och gjort delaktiga med dig i dina missgerningar; med "ditt blod skall afstraffningen begynna."

Då detta war uttaladt, tog han fram en tafla, och deraf uppläste Domen, som lydde sålunda: "**Det är pröfwadt för rättwist, att Tascius Cyprianus skall aflifwas med swärd.**"

Cyprianus, i stället för att blifwa förskräckt eller bedröfwad öfwer denna orättfärdiga blods-dom, som gick öfwer honom, gaf tillkänna en innerlig glädje deröfwer, och började med tydlig och fröjdefull röst att prisa GUD, som låtit honom komma till denna dag, och som bewärdigade honom att blifwa ett offer för sin Sons Evangelio.

Då Cyprianus afhemtades till Gouvernören, följde månge af hans Församling med honom; hwilke, då de hörde hans döds-dom affunnas, begynte att öfwerljudt ropa: "wi wille gerna dö med wår Helige Biskop."

Så snart domen war fallen, blef Martyren utförd på Sixti åker, der executionen skulle gå för sig; och war han nu, såsom förut, beledsagad af sin Församling. Då han kom till afrätts-platsen, häpnade han icke för att se striden, (2 Mos. 13: 17.) utan afklädde sig sjelf kläderna, föll sedan på sina knän, och giorde en andäktig tacksägelse och bön till GUD, förärade Skarprättaren 25 myntade guld-stycken, tillslöt sina ögon, och gick så med en troende, wälbetänkt och manlig frimodighet, utan minsta farhåga och sinnes-förwirring, döden till mötes, för JEsu Namns och wittnesbörds skull. Detta skedde den 14 September år 258 *).

Äfwen hafwa många af St. Cypriani Lärjungar, bland hwilka somlige beklädde offentliga läroembeten i Församlingen, likaledes wågat och uppoffrat sitt lif för HERrans JEsu Namn. Af deßa nämnas i synnerhet **Lucius, Montanus, Flavianus, Julianus** och **Victorinus**. Deßa hade Domaren Solon först beslutit att låta kasta lefwande på bålet, men ändrade sig åter, och lät i deß ställe sätta dem i fängelse, samt der på åtskilliga sätt pläga dem, i synnerhet med hunger och törst, hwilken hårda och obilliga medfart deße helige Bekännare med stort tålamod utstodo. Ändteligen förnam Domaren, att de icke mera kunde tåla, och att han följakteligen icke längre kunde hafwa förnöjelsen af deras marterande; och lät derföre afrätta dem allesamman med swärd.

Utom deßa skola ock 300 Christne på en gång hafwa fått Martyr-Kronan, och det på följande sätt: Gouvernören lät tillreda en stor ugn, och fylla den med osläckt kalk, som han lät tända eld uti, och wid sidan af ugnen lägga

*) *Dedwelli* Dissert. Cypr. XI. §. 59. 60.

rökelse. Då nu denna anrustning war färdig, lät han bredewid ugnen uppställa berörde 300 Christna, och befallte, att de strart skulle antingen gripa till rökelsen och offra åt gudarna, eller ock springa i den glödande ugnen. Martyrerne woro alla af ett sinne — och deras sinne war efter Christum; hwarföre de icke heller befrågade sig med kött och blod, utan, fulle af odödelighets-hopp och en helig frimodighet, öfwergåfwo sina kroppar åt elden för JEsu wittnesbörds skull *).

Theogenes, Biskopen i Hippon uti Africa, samt åtskillige Biskopar, Prester och andre Christne i Numidia, höra och till den stora hop af wittnen, som i denna förföljelse hafwa fullbordat loppet, hållit trona och fått rättfärdighetenes Krona. — Och hwad som förut här blifwit anmärkt, att de Christnas mildare eller hårdare behandling berodde mycket på Gouwernörernes sinnelag emot dem, derpå har man ett nytt exempel i denna förföljelse:

Aemilianus, Gouvernören i Alexandria, war en man af särdeles hårdt sinnelag, och deßutom en bitter fiende till de Christna. Det Kejserliga Rescriptet om förföljelsen war knappt ankommet, förän Tyrannen lät kalla för sig Biskopen derstädes, Dionysius, tillika med några af de, ringare Kyrko-Tjenarne, såsom Maximus, Faustus och Eusebius. Han befallde nu, att de skulle strart öfwergifwa Christum, och begynna åter att dyrka de Gudar, som hela jord-kretsen erkände för sådana. Dionysius swarade, att det war allenast en sann GUD, hwilken wore den, som de Christne bekände och dyrkade, och ifrån hwilkens bekännelse och dyrkan han aldrig wille låta afwända sig, ehwad han ock derföre skulle lida. Aemilianus blef wid sitt påstående, och tillade, att Dionysius och hans sällskap borde erkänna det för en stor nåd af Kejsaren, att

*) Deße äro de Martyrer, som i Kyrkans Historia äro bekante under namn af "Massa candida", den lysande degen, den glödande, glänsande maßan.

han gåfwe dem frihet, att affäga deras wantro, och wända om till Gudarna igen, då han annars hade magt och rätt att straffa dem till lifwet, utan att gifwa dem något wal. Dionysius swarade på egna och sina medbröders wägnar, att änskönt han war pligtig och willig att ära Kejsaren, såsom en af Gud förordnad öfwerhet, så war han dock skyldig att åtlyda Gud mer, än Kejsaren eller någon annan menniska; wille derföre ock, ehwad ock derpå följa skulle, blifwa fast och orörlig wid Herrans Jesu Christi tro och bekännelse. Då nu Guvernören förnam, att hans tal och hotelse intet uträttade, gaf han befallning, att Biskop Dionysius och de öfriga kyrkotjenarne skulle strax drifwas i landsflykt till Cephro i Lybien, som war ett fjerran aflägse och mycket swårt ställe. Och änskönt Dionysius på samma tid war mycket sjuklig, fick han dock ej en enda dags rastetid, utan måste strax åstad; och war detta andra gången, som han för Evangelii skull blef drifwen i landsflykt.

Men se nu här, huru Herren wänder fiendens anslag till godo! Då Dionysius med sina medbröder war ankommen till Cephro, funnos der några Christna, som hemligen hade begifwit sig dit ifrån Egypten. Deße, alldenstund de stodo i ett sinne inbördes och hade en gemensam sak, blefwo snart bekante med hwarandra, och begynte derföre, att till gemensam uppbyggelse, tröst och uppmuntring samla sig, för att hålla offentlig gudstjenst, änskönt icke utan stort hinder och oro af hedningarna, som ofta öfwerföllo, förjagade, ja, ock stundom stenade dem. Detta oaktadt fick dock Guds Ord en härlig framgång på denna ort; ty månge af Hedningarna, då de fingo höra Evangelii predikan, och sågo de Christnas heliga och fördragsamma umgängelse, blefwo öfwerwunne af sanningen, gåfwo sig under Trones lydno och blefwo delatige af de heligas arfwelott i ljuset. Men det warade icke länge, förrän Aemilianus fick kunskap härom; och emedan han ingenting mindre kunde fördraga, än att de Christna höllo sammankomster, och derigenom

stärkte och förökade sig, så fogade han ock anstalt om att skingra de Christna i Cephro; och gaf han isynnerhet befallning, att **Dionysius** och de öfrige kyrkotjenare, som der befunno sig, skulle bindas och under bewakning bortföras till Cullutbio, som war ett ännu swårare ställe, än det förra. Detta skedde; men äfwen här anträffades några dolda Christna, som wid Dionysii och hans medbröders ankomst blefwo uppbjelpte till större frimodighet i Christi bekännelse och efterföljelse.

På detta ställe dogo några af de förföljda, och lemnade sitt bröderskap efter sig ett härligt tros- och tålamods-exempel till uppmuntring och efterföljelse. Några behöllo dock lifwet, ibland hwilka war Biskop Dionysius sjelf, hwilken ännu efter denna fångenskap och landsflykt fick återkomma till sin församling och sitt embete igen, och har lemnat efter sig en skriftlig berättelse om sitt eget och sina med-christnas hårda wilkor i denna frestelsetid.

Under det Dionysius och hans medbröder befunno sig i landsflykt, war Aemilianus icke fåfäng, utan for fram med sådan wåldsamhet emot de Christna, att han gick långt utom gränsorna af den föreskrift, som Kejsaren gifwit honom *); han anställde ett förskräckligt blodbad, och lät dräpa en stor mängd af **män och qwinnor, gamla och unga, förnäma och gemena**, hwaraf några wordo dödade medelst giftiga ormar, några åter på andra lika pinsamma sätt. Och skrifwer Dionysius, att det icke wore honom möjligt, ens att uppräkna alla de menniskor, som endast i Egypten blefwo på denna tid för Ewangelii skull aflifwade, ej heller att beskrifwa alla de pinosätt, som de helige, under största tålamod och ståndaktighet, här utstodo.

I Spanien träffas ock spår på förföljarenas grymhet samt Christi blodswittnens segerrika tro och tålamod: **Fructuosus**, Biskopen i Tarracon, blef tillika med sina twå Diaconi, **Augurius** och **Eulogius**, för Ewangelii skull

*) Dodvelli Dissert. sæpins laudata, §. 61.

anklagad, gripen och bragt för Gouvernören i orten, hwarest de med stor frimodighet aflade sin bekännelse om Herran Jesu Christo. Gouvernören förehöll dem Kejsarens förordning, som war: att de antingen skulle offra till Gudarna, eller ock hafwa förwerkat sina lif. Martyrerne hade Mosis sinne, och "wille mycket heldre lida bedröfwelse med Guds folk, än till en tid hafwa lust i syndene." Deras dom blef, att de skulle brännas lefwande; och historien förmäler, att då de woro kastade på bålet, och lågorna hade förtärt strecken, hwarmed deras händer woro bundna, upplyftade de sina händer midt i lågan, och med en andäktig bön tillbådo sin Förlossare, hwars goda sak gaf dem anledning till denna strid och seger; — och i denna gestalt uppgåfwo de ändtligen sin anda.

Ändtligen hade detta försökelsens owäder nått sitt mål, Christi lilla hop hade undergått den luttring, som war dem förelagd, och Herren stod upp och näpste hafwet och stormen. Kort efter, sedan Rescriptet om förföljelsen war utfärdadt, blef Kejsaren inwecklad i ett krig med Perserna. Då han nu någon tid legat i fält emot dem, lät Gud honom falla i fiendens, Persiska Konungens hand. Segerwinnaren, Konung Sapor, skonade wäl den fångna Kejsarens lif, men dock ej i annan afsigt, än att deßmera skymfa och plåga honom; ty den långa tid, i hwilken han höll honom fången, lät han tillfoga honom mångfaldig skymf och smälek, såsom t. ex. att när han wille stiga till häst, lät han den fångne Valerianus falla på knä för sig, till att kunna betjena sig af honom som en stegbögel, för att komma på hästen. Till slut — och se här åter en Christi fiendes och förföljares ändalykt! — till slut lät Konung Sapor flå honom lefwande, och sedan beströ honom med salt; huden lät han färga röd, och till städsewarande erinran om sin seger öfwer de Romare, upphänga henne i ett afgudatempel *). Sådant wederlag fick Kejsar Valeria-

*) Lactantius, de mortibus Persecutorum.

rianus af Herren, Hwars folk han utan minsta orsak eller rättwisa hade på det grymmaste låtit förfölja.

Aemilianus, Gouvernören i Egypten, hwilken bewiste så stor bitterhet mot de Christna, fick äfwen ett sådant slut, som förföljare ofta fingo, och som öfwerensstämde med hans gerningar; ty då han hörde, att Valerianus blifwit till fånga tagen, upphof han sig till Kejsare, men blef kort derefter gripen af **Theodotus**, och sänd till **Gallienus**, som gaf honom sin förtjenta lön *).

Gallienus war en Valeriani Son, och efterträdde sin Fader i Regeringen. Denne Herre war i många afseenden en slätt Regent, hwilket ibland annat äfwen kan slutas deraf, att han alldeles icke bekymrade sig om sin Faders ömkanswärda tillstånd. Dock förtjenar han derutinnan beröm, att han emot de Christna bewiste långt större rättwisa, än hans Fader, i det han icke allenast återkallade de utgifna förföljelse-edicten, utan äfwen lät återuppbygga deras Oratoria eller Kyrkor, och sålunda fick församlingen åter en tid hwila och lugn. Detta skedde år 262.

Tionde Capitlet.

Om den Tionde och sista stora Förföljelsen, öfwer de Christna under Kejsar Diocletianus och hans Med-Regenter ifrån år 303, till 313.

Den ro för utwärtes fiender, som Kyrkan bekom genom Valeriani fångenskap, behöll hon i ganska lång tid, och fick emedlertid tillfälle, att någorlunda upprätta sina förfallna saker, och att widare utbreda Evangelii sannings ljus.

Året 275 syntes wäl wilja blifwa ett äfwentyrligt år för Kyrkan igen, i det att Kejsar **Aurelianus**, som af be-

*) Dodwell l. c.

gynnelsen mycket gynnade de Christna, nu föll på andra tankar, och fick i sinnet att förfölja dem, lät ock till den ändan författa ett mycket bittert Rescript emot dem. Men Herren tillstadde det icke, utan tog bort honom ifrån jorden, så att hans blodiga uppsåt blef qwafdt i födslen. Freden warade alltså beständigt intill år 303, då den Tionde stora **Förföljelsen** började, hwilken både i grymhet och långwarighet öfwergick alla de förutgående. Satan hade nu en kort tid att rasa uti, (i anseende till den förestående stora förändringen i Kyrkan genom Constantini M. omwändelse); men det är tillika wißt, att han ock hade en stor wrede emot Guds folk, och deße åter en ännu långt större kraft af Höjden, hwarmed de stodo emot allt intill blods, och i alla deßa bedröfwelser öfwerwunno genom Honom, som dem älskade. Det förnämsta redskap, som satan betjente sig af till denna gräseliga Förföljelse, war **Valerius Diocletianus**, som år 284 kom till Regeringen. Denne Herre hade genom personliga förtjenster så utmärkt sig, att han efter Kejsar **Numeriani** wåldsamma död blef utwald till Romersk Kejsare. Han regerade i många år, utan att oroa de Christna; men till slut blef han deras bittraste fiende och förföljare.

Det blifwer altså frågan, hwarigenom de Christne nu mera, än tillförene, gjorde sig förtjente af hans ogunst och wrede? Af all historia från denna tid finner man alls intet, hwarigenom de Christne gifwit anledning till förföljelsen. De woro nu, såsom alltid, de trognaste, redligaste och fredligaste undersåter inom Riket, som i allt prydde sin Mästares lära: **Gifwer Gudi det Gudi tillhörer och Kejsarenom det Kejsarenom tillhörer.** Om sådant deras priswärda förhållande, wittnar ej allenast Tertulianus och andre Skribenter på deßa tider, utan ock de Christnas egne fiender hafwa dock, ehuru emot sin wilja, måst tillstå denna sanning. Sådane fredlige och rättsinnige undersåtare hafwa de rätte Christne i alla tider bewist sig wara, och sådane woro de ock under Diocletiani Regering.

Men, torde man åter fråga, hwad kunde då wara orsak till förföljelsen? Såsom förut blifwit anmärkt, kan man aldrig förstå deßa förhållanden, om man icke beständigt erinrar sig Guds egen höga förklaring: **Jag skall sätta fiendskap emellan ormens säd och qwinnones;** och sedan Apostelen Petri ord: **"margahanda försökelse, hwar så behöfwes"** (1 Pet. 1: 6,). Här är grunden. Tillfälliga omständigheter äro af mindre wigt; dock kunna några sådane äfwen här anföras. Deocletianus, ehuru han lät de Christna någon tid behålla fred, så hade han dock, så wida han war en Hedning, aldrig någon rätt kärlek för dem, lät ock derföre lätteligen beweka sig, att fatta mißtanka till dem, och sedan låta mißtankan, understödd af förtal och fruktan för de Christnas magt, bryta ut i en offentlig Förföljelse. Så tillgick det i sanning denna gång; ty **Galerius Maximus**, som war hans Med-regent och de Christnas argaste fiende, wiste att genom idkeligt baktal och förklenande så upphetsa honom emot de Christna, att han ändteligen samtyckte i hans förslag till förföljelsen. Galerius sjelf hade blifwit äggad och upphetsad emot dem af sin Moder, som skall hafwa warit en elak och widskeplig qwinna och en mycket ifrig afgudadyrkerska.

Härtill kom äfwen, att den Hedniske Philosophen Hierocles, som war Gouvernör i Ägypten, bar ett bittert hat till de Christna, och derföre med skrifter, råd och dåd nitiskt arbetade på att uppwäcka förföljelse emot dem.

Diocletianus blef således uppbragt emot de Christna; hwarföre nu begge Kejsarne kommo öfwerens om att anställa förföljelsen. I förstone tordes de icke, i betraktande af de Christnas myckenhet, och således af fruktan för motstånd, gå så dristigt och uppenbart till wäga, utan gjorde början med ordre till Krigs-folket, att deße skulle offra till Gudarna; och i fall någon wägrade att göra't, skulle han undergå spö-slitning och förwisas från tjensten. Detta skedde; och då Kejsarne märkte, att de Christne ej

mera nu, än tillförene, gjorde motstånd, eller betjente sig af magten till sitt förswar, bortlade de all förställning, gingo dristigt till werket och läto i **Nicomedia** publicera twänne särskildta Edicter, det ena skarpare än det andra, emot de Christna, hwars innehåll, som läses hos Lactantius och Eusebius*), war: "att alla de, som bekände sig till den **Christna Religionen**, skulle mista åra och embete, gods och lif, och det utan ringaste åtskilnad på ålder, kön, stånd och wilkor. De Christnas Oratoria eller Kyrkor skulle nedbrytas, och deras Böcker (den Heliga Skrift) uppsökas och uppbrännas. I **Nicomedia**, hwarest Kejsarne residerade, lades då med allwar hand wid werket. Kyrkorna blefwo nedrifne, den Hel. Skrifts Böcker hopetals samlade och uppbrände, alla fängelser med Christne uppfyllde, särdeles af Lärare, hwilka förföljarena, efter wanligheten, hade synnerligt godt öga uppå. Detta förhållnings-sätt blef nu äfwen ett föredöme för de öfriga provincerne i Riket, dit detta Kejserliga Edict wardt försändt. Här blef nu sådant elände i Kyrkan, som aldrig warit tillförene; och emedan **Diocletianus** år 304 nedlade Regeringen, och allt gick efter Galerii hufwud, så kan hwar och en, som af Historien känner dennes blodgiriga och tyranniska sinnelag, lätteligen sluta, att förföljelsen war nu, om någonsin, rätt wåldsam och blodig. Eusebius, som sjelf lefde på samma tid, skrifwer, att Martyrernes antal war så stort, att det omöjligen stod att räknas; ja, att i denna Förföljelse omkommo långt flere Christne, än allt det folk, som stupade i de krig, som af dessa Kejsare fördes. Lika så omöjligt lärer det ock blifwa, att kunna fullständigt beskrifwa alla de sätt och instrumenter, som man nu upptänkte och begagnade till de Christnas marter och pina. Hela böcker äro derom skrifne**), och

*) Apud *Dodwellum* in Dissert. sæpius laudata, §. 71.

**) *Gasp. Sagittarius*, och i synnerhet *Ant. Gallonius* de cruciatibus Martyrum, är härom värd att läsas.

blotta namngifningen och beskrifningen deraf bar skräck och fasa med sig. Bödels-knecktarne blefwo uttröttade af idkeliga executioner, och deras bödels-instrumenter wordo slöa genom oupphörligt bruk, så att denna tids lidande och bedröfwelse war utan mått och like.

Då Kejserliga Rescriptet om Förföljelsen blef offenteligen uppslaget i Nicomedia, infann sig en förnäm man af staden, som af heligt nit motsade och ref ned denna ogudaktiga skrift; och ehuru både Diocletianus och Galerius woro på samma tid närwarande i staden, lät denne likwäl icke skrämma sig, utan tillstod gerningen, gaf orsaken tillkänna och gick med frimodighet döden till mötes för JEsu och Hans bekännelses skull. Euseb. H. E. Lib. 8.Ca p. 5.

I Keisarenas egna Hof funnos många Christne, och ibland dem rätt ansenlige män, på hwilka Förföljarena hade särdeles öga, i förmodan, att deras affall skulle draga många fleras efter sig. Och som bemälte Christne woro folk af stort anseende, och ägde mycken timlig wälmåga, så war ock denna frestelsesstund för dem så mycket hårdare. Men emedan de ej stodo i deras egen, utan i HErrans kraft, så aktade de ock Christi försmädelse för större rikedom, än deras egna och hela werldens håfwor, och i detta sinne beslöto de att heldre utstå allehanda marter och sjelfwa döden, än att förneka HErran, som dem köpt hade. Ibland sådant Christligt Hof-Folk räknas i synnerhet en wid namn Petrus. Denne förnäme man blef utförd på platsen, och befald att offra till Gudarne; men då han ej wille låta beqwäma sig till denna styggelse, blef han naken afklädd och piskad öfwer hela kroppen, i tanka, att han derigenom skulle kunna twingas till affall. Då Martyren ännu, såsom tillförene, bekände sin Frälsare, lät man ösa ättika öfwer hela hans hudstrukna kropp, och beströ densamma med salt, samt sedan lägga honom på ett halster och stekan wid sakta eld, tilldeß han ändtligen gaf upp andan. Utom denne Petrus, nämner ock Eusebius en Dorotheus,

Gorgonius, och andra förnäma Hof-Tjenare, hwilka alle, under swåraste lidanden, med frimodighet bekänt Christum och tåligt lidit döden för Hans namn skull.

Biskopen i Nicomedia, Anthimius, fick ocksa i Kejsarens närwaro sin Martyr-Krona.

Då Förföljelsen redan hade fortfarit någon tid, hände det, att en färskräcklig wådeld uppstod i Keiserliga Palatset uti Nicomedia. De Christna måste ock denna gång, churu oskyldiga de än woro, bära både skulden och straffet derför. Kejsarne, som liknade Nero så wäl uti arglist och lögn som uti grymhet, befallde i sitt raseri, att alla Christna, hwar helst de funnos, skulle utan åtskillnad och widare förhör, gripas och dräpas. Hela Romerska Riket, Gallien undantagen, blef då en skåde-plats af de aldra hiskeligaste executioner, så att Lactantius*) wittnar, att om han hade 100 tungor, och egde all den wältalighet som kunde gifwas, blefwe det honom dock omöjligt, att tillfyllest kunna beskrifwa alla de olika marter och torturer, som de Christna på denna tid måste utstå. Förföljarena läto icke nöja sig dermed, att de på det alldragrymmaste sätt betedde sig emot de Christna, som lefde, utan de föröfwade ock sin wåldsamhet emot de förut aflifwade Martyrers kroppar, som de läto åter uppgräfwa och förbränna till aska. Förföljelsen grep då omkring sig i Syrien, Thebaide, Ägypten och Mauritanien, och allestädes fördes hon med oerhörd wåldsamhet, hwarunder Guds helgon dock öfwer allt gåfwo bewis på deras segerrika och öfwerwinnerliga tro och ståndaktighet.

Eusebius, som förtäljer detta, fortfar att beskrifwa Förföljelsens ytterligare gång, och den häftighet, med hwilken den fördes, färdeles i Tyrus och Phoenicien, hwarest han till en del sielf warit åsyna-wittne till de trognas

*) De mortibus Persecutorum. Cap. 16

kamp och seger. Han berättar huru de Christne måste kämpa med Leoparder, Björnar och andra dylika rifwande djur, och huruledes Gud, till alla åskådares stora förundran, ofta afhöll Bestierne ifrån att angripa dem, ehuru de alltid eljest woro öfwermåttan glupske, så att de ock anföllo sjelfwa åskådarne, som dock stodo utanför gallerwerken. Under tiden rusade wäl djuren till wägs på Martyrerne, som stodo nakne på platsen; men när de kommo så nära, att de skulle bita till, blefwo de i det samma liksom tillbaka-stötte, och återwände, utan att tillfoga Martyrerne minsta skada. — Isynnerhet berättar Eusebius om en yngling af 20 års ålder, som blef naken framställd på platsen, hwarest några Lejon och Leoparder lössläptes på honom; men oaktadt, att Martyren såg bestierne komma rännandes emot sig, blef han dock stående helt stilla, och gjorde med upplyfta händer sin bön till Gud, utan att låta se minsta tecken af rädsla eller förwirring.

Då Hedningarne märkte, att de wilda Bestierne undertiden icke wille komma wid de Christne, som blefwo kastade för dem, inbillade de sig i början, att sådant kunde ske af en slump, och gjorde derföre nya försök att släppa på dem andra, ännu mera glupska djur; men då deßa, likasom de förra, ofta blefwo genom HERrans underbara magt likasom intagne af fruktan och blygsel för de Cristna, woro Hedningarne ännu mer förbittrade, och läto Martyrerne, som efter Apostelens ord hade **igenstoppat Lejons mun**, genom swärd eller på annat wåldsamt sätt ömkeligen omkomma.

Om de besynnerliga inventioner och de olika pin-methoder, som i denna Förföljelse blefwo begagnade till Helgonens marterande, skrifwer Eusebius sålunda: "Några af Martyrerne wordo lefwande flådde, några utsträckte på pin-bänkar, så att deras leder och lemmar blefwo skilde från hwarandra; några wordo hudflängde, några brände, andre förbränkte; många blefwo korsfästade; några upp-

hängdes med fötterne, och blefwo i denna ställning hängande, tilldeß de dogo af hunger. Några blefwo fastbundne wid twänne, i toppen sammanböjde, tjocka och starka trän, på det sätt, att en fot war fästad wid hwardera trädet; derpå lösgjorde man de hopbundna träden, hwarigenom de arma menniskorna ryktes sönder i twå stycken, hwaraf hwardera blef hängande wid sitt träd. En del qwinnor blefwo under torturen på sådant sätt till åskådning framställde, att blygsamheten förbjuder deß beskrifwande*). Men likasom Christi lidande kom ymnigt öfwer Helgonen, så war ock deras tröst och segerrika tålamod lika så ymnigt genom Christum, hwarom Eusebius wid alla tillfällen aflägger de härligaste wittnesbörder. Och på en något sednare tid har en annan Skribent**) anmärkt, att de Christne i denna förföljelse med större begär trängtade efter Martyr-Kronan, än en del af läro-ståndet i hans tid, af otidig äresjuka, traktade efter Biskops-embetet.

Widare anmärker Eusebius, att de Christne, hwilkas tro och tålamod han hade berömt, woro ej allenast några ringa, fattiga menniskor, af så tryckande lekamliga omständigheter, att de hade intet att förlora i werlden, och derföre icke heller kunde hafwa stor frestelse att förneka Christum; utan der woro ock ibland dem många adeliga, rika och ansenlige personer, som besutto mycket af denna werldens härlighet, hwilken kunnat locka dem till affall. Ibland Martyrerne funnos ock många lärde, kloke och wältalige män, som stodo i stort anseende i werlden, och hwilka Förföljarena giorde sig mycket omak att bringa till affall, anwändande dertill de mest lockande framställningar om ära, gunst och rikedom; men emedan helgonon sågo efter de ting som icke synas, och ej efter dem som synas, så höllo de ock ingenting i werlden, icke ens deras lif kärt,

*) Hist. Eccles. Lib. VI. Cap. 7. 8. 9.
**) *Sulpit. Severus* Hist. S. Libr. I

utan offrade alltsammans för deras Frälsares ära. Till exempel på sådana, anföres **Philoxomus**, en förnäm Öfwerhets-person i Alexandria, som egde myckel gods, och war högt aktad af hwar man; men nu, då Gud lät sätta honom på prof i denna förföljelse, lemnade han både ära, rikedom och lif i sticket, efter han intet af allt detta kunde behålla, utan med wilkor att han skulle förneka Christum. Sådant uträttar alltid wår Herras Christi Evangelium, då det blifwit rätt kändt och anammadt; när en menniska rätt inser hwad det är, att Guds Son blifwit menniska, blifwit wår Broder, **gjordan under lagen**, lidit och gjort hwad wi bordt och böre göra och lida, och att wi för Hans skull hafwa en ewig nåd och en fullkomlig rättfärdighet inför Gud samt wißhet om det ewiga lifwet, så är denna tro mägtigare än allt i werlden; drucken af denna lära kan hon allting göra och lida. **Segren, som öfwerwinner werlden, är wår tro. Genom trona hafwa de lidit spott, smälek, död.** Se Ebr. 11 Cap.

En lika så berömlig efterdömelse som Philoxomus har ock **Phileas**, Biskop i Thmuita, lemnat efter sig*). Denne redlige man blef för Evangelii skull gripen och kastad i fängelse; Gouvernören wille dock icke låta aflifwa honom, utan sökte genom idkeligen upprepade, dels hotelser, dels lockningar, att bringa honom, som en ansenlig lärare, till affall; men han förblef sin Frälsare trogen intill döden, och undfick således lifsens krona. Utur fängelset affärdade han en skrifwelse till sin Församling i Thmuita, hwaruti han beskrifwer de Christnas swåra lidande, samt deras stora tålamod och ståndaktighet.

Romanus war en man af förnäm slägt i Palästina, och stod som Subdiaconus wid församlingen i Cäsarea. Denne man hade af en wiß orsak rest till Antiochien; och medan han der uppehöll sig, bröt förföljelsen ut öfwer de Christna. Han fick då tillfälle att se den hårda och omenskl-

*) *Eusebius*, Hist. Eccles. Libr. VIII. Cap. 10.

liga behandling, som de Christna ledo, hwilket gick honom så till hjertat, att han icke kunde afhålla sig ifrån att gå till dem och trösta dem i deras bedröfwelse, och uppmuntra dem till tålamod och framhärdighet i den kamp, som dem förelagd war. Under det således förföljelsen gick för sig, lät Gouvernören Asclepiades utfärda befallning till några soldater, att de skulle begifwa sig bort till ett af de Christnas Oratoria eller Kyrkohus, hwarest menigheten just då war församlad, och der gripa och fängsla dem allesamman, samt nedbryta kyrkan. **Romanus**, som fick weta detta, förfogade sig på samma tid till kyrkan, och med ett grundrikt tal uppmuntrade den beträngda menigheten, att stå fast i Herrans kraft på **den onda dagen**, som nu tillstundade. Hans tal hade den önskeligaste werkan; ty hela Församligen, som bestod af begge könen, af åtskilliga åldrar och stånd, beslöto sig allesamman, att stå faste, som en man, och att heldre lida den försmädeligaste död, än förneka Herren, som dem köpt hade. En af soldaterna, som stod wakt wid kyrkdörren, och hade fått höra detta, lopp bort till Gouvernören och berättade huruledes Romanus war en anförare för de Christna, och hade med sitt tal bragt det derhän, att de heldre wille utstå döden, än offra till Gudarna. **Romanus** blef alltså gripen och förd för Rätten. Han gick willigt och frimodigt dit, och aflade sin bekännelse; och då bödelen nu fick befallning att slita hans kropp i stycken med wißa dertill gjorda instrumenter, blottade han sielf sin kropp och framböd honom, samt utstod denna wåldsamma medfart med sådant tålamod, att Domaren föll i förundran och blef helt blek och stum. Ändteligen kom Domaren sig åter före, begynte att tala, och sade till Martyren: **Emedan du är den, som har förfört folket till sådan upstudsighet och hårdnackenhet, att de heldre wilja dö än lyda; så skall du, såsom orsak och upphofsman till slikt straffwärdigt förhållande, exemplariter blifwa straffad."** **Romanus** swarade: "sådant emottager jag rätt gerna, och undandrager mig

icke, att blifwa ett offer för folket. "Jag är redo och wil-
"lig att utstå allt, hwad eder grymhet kan uppfinna och ut-
"öfwa emot mig. Det skickade sig ju icke, att afguda-dyr-
"karena gingo in i wåra Församlings-hus och ohelgade dem.
"Jag har den tillit till den H. Anda, att Han aldrig skall
"tillstädja Eder oftare att komma in i de heliga rummen,
"med mindre I omwänden Eder, och i så måtto kommen
"i wår Församling, hwartill GUD förläne Eder sin nåd!" —
Gouvernören, i stället för att genom detta sinrika tal låta
beweka sig till moderation, blef än mera upphetsad emot
Martyren, och gaf befallning att sträcka honom på pin-
bänken. Detta skulle nu hafwa gått för sig; men emedan
några af de kringstående ropade till Gouvernören, att **Ro-
manus** war en förnäm man, af en gammal, högt ansedd
familj, betänkte Tyrannen sig, och i stället för att lägga
honom på pin-bänken, lät han slå honom öfwer hela hans
kropp med ett slags gißlor, hwari bly-bitar woro inknutne i
remmarne, på det de måtte desto djupare skära in i köt-
tet och sönderslarga kroppen. Midt under denna pinsamma
och grufweliga medfart, sjöng Martyren GUDi en lofsång,
och sade derpå till sina plågare: "att de icke hade af nö-
"den att skona honom för hans förnäma härkomst skull;
"ty han satte icke sitt adelskap deruti, utan egentligen i sin
"Christendom, emedan den Christna Religionen kunde rätt i
"sanning nobilitera sina anhängare." Sedermera förehöll
han Gouvernören, och de öfriga omkringstående Hedningar,
orimligheten och wederstyggeligheten af deras afguderi, men
berömde deremot den sanna Gudens kunskap och dyrkan.
Han betygade för dem, att änskönt hans kropp under åt-
skilliga torturer war så tilltyntad, att bara ben och senor
kunde synas, så war dock GUDs kärlek så öfwerflödigt ut-
gjuten öfwer hans hjerta, att han ej kände någon synner-
lig smärta, och att intet i allt detta gjorde honom mera
ondt, än att hans Förföljare skulle ännu häfta i hednisk
blindhet, och derigenom föra sig sjelfwa och många andra
i ewigt förderf. De kringstående tilltalade han ibland an-

nat sålunda: "Hörer till, alle I, som ären tillstädes; jag "upphäfwer min röst till eder af detta rum: Christus, som "är sin Faders härlighets sken, Han är den sanne GUDen, "och all tings Allsmägtige Skapare, som ock är blefwen "delaktig i wår natur, och har låfwat alla dem, som älska "Honom, en ewig och öfwer alla måtto wigtig härlighet. "Ho som är Christi efterföljare, han går in i Fadrens här- "lighet, men den som faller af ifrån Honom, han fördö- "mes till helwetet. Derföre frågar jag ej derefter, att mi- "na lemmar marteras och förderfwas; ty efter naturens "lag är jag skyldig att en gång dö." Derpå wände han sig till Gouvernören, och sade: "Farer man fort och görer "eder yttersta flit att plåga och martera mig, på det min "själ måtte ju förr deß heldre slippa ut af kroppen och kom- "ma till det ställe, der intet ondt skall mera kunna komma "wid henne." Sig sielf tilltalade han sålunda: "War du klok, "o menniska! akta icke på det närwarande; förgät man "din kropp, ty den hörer grafwen och förruttnelsen till; se "allenast efter den tillkommande härligheten, hasta dig att "komma till GUD, betänk ho du äst, och se till, att du kan "behålla seger öfwer werlden!" — Knapt hade Romanus uttalat deßa orden, förrän Gouvernören befalte, att Bödeln skulle slå alla tänderna ur hans mun, och med alla upp- tänkliga pinande instrumenter skymfera hans ansigte. Det- ta blef efterkommet, och Martyren wardt så illa medfa- ren, att hans ansigte ej hade mera någon menskligt skap- nad. I denna ömkeliga gestalt sade han till Domaren: "Jag tackar Eder, att I, wid det I gifwit mig så många "sår i mitt ansigte, hafwen derigenom gifwit mig så mån- "ga munnar, hwarmed jag deß bättre kan bekänna min "kära HERra Christum, och lofwa Honom; ty hwart sår i mitt ansigte är en mun, hwarmed jag prisar GUD." Öfwer denna underbara frimodighet, detta himmelska mod, blef dock Tyrannen något förskräckt, och befallte att hålla upp med torturen tills widare, men hotade dock, att han skulle låta kasta Romanus på bålet, i fall han icke wille

offra till Gudarna, sägande bland annat med bespottande ton, att Christus ännu allenast warit en kort tid. Romanus bewiste nu med ett widlyftigt och grundligt tal, att Christus war GUDs Son, och har tillika med Fadren warit af ewighet, men att Han för att återlösa det menskliga slägtet, hade kommit ifrån himmelen ned på jorden, blifwit menniska, dött och uppstått etc. I detta tal beropade han sig äfwen på de unga barns wittnesbörder, och sade, att om man wille spörja sådane, **hwilket wore rättare och bättre, antingen att erkänna och tjena en, eller många Gudar,** så skulle man äfwen af dem få höra sanningen. Detta gaf anledning till ett nytt Sorge-spel. Gouvernören lät hemta ett af de Christnas barn, 7 år gammalt. Barnet kom och blef af Romanus tillfrågadt, **hwilket det tyckte wara rättare, antingen att dyrka en Christum och i Christo Fadren, eller att tillbedja många Gudar?** Barnet smålog och sade: **det är ju icke möjeligt, att flere Gudar kunna wara, än en, och sådan en är Christus.** Tyrannen studsade härwid, och frågade goßen, **hwem som hade lärt honom sådant,** och fick till swar, **att han hade lärt det af sin moder, och hon åter af GUD.** Gouvernören satte sig straxt i sinnet, att wilja hämnas på det lilla barnet, men lät först hemta deß moder, i den afsigt, att hon skulle genom åskådandet af sitt barns marter och död, desto alfwarligare ångra sin dårskap, och begråta, att hon så illa hade informerat sin son. Modren kom och executionen företogs. Barnet blef då först pryglabt, sedan naket affklädt, och med piskor och spö öfwer hela deß kropp så illa medfaret, att der war intet helt att se, utan blodet flöt strömwis wid hwar pisk-släng. Månge, äfwen af de hedniska åskådare, blefwo af denna ömkeliga syn så rörde, att de ej kunde hålla sig ifrån tårar. Men Modren, ehuru hon, med större ömhet än någon, kände sitt barns nöd, blef dock iklädd med sådan kraft af höjden, att hon ock med många bewekliga ord och åtbörder uppmuntrade den unga Martyren, till att med tålamod lida allt detta för

sin wälsignade Frälsares skull. Under torturen blef barnet angripet af en häftig törst, och ropade, att man dock wille gifwa det något att läska sig med. Modren mente, att barnet uppfann detta, allenast för att undgå torturen; tilltalade derföre goßen ömt och allwarsamt, och bad honom "ännu "hålla ut en stund, så skulle JEsus sjelf, den lefwande "wattu-källan, wederqwicka honom; ty han skulle nu "snart beskåda Honom i härlighet, och der blifwa läskad, "att han ej mera skulle törsta ewinnerliga. Emedlertid skul- "le han nu dricka den kalk, som de många Bethlehemitiska "barnen, för JEsu skull, hafwa måst dricka." Under det modren på detta sätt talade till sin son, kom Bödelen och drog hud och hår af barnets hufwud; wid hwilken faseliga anblick hon dock, igenom HErrans kraftiga bistånd, förblef wid sitt tålamod, och fortfor att förmana barnet till att "**blifwa trofast intill ändan, så skulle hans hufwud, som nu så illa war medfaret, blifwa prydt med lifsens Krona.**" Derpå blef tungan skuren ur halsen, och modren tröstade och förmanade honom, att stå emot intill blods, och icke hafwa sitt lif kärt för HErrans JEsu skull. Hennes grundrika ord hade den aldraönskligaste werkan; ty detta unga barn wisade, under alla sina smärtor, en så stor och manlig tålmodighet, att sjelfwa plågarena föllo derwid dels i förundran, och dels till medlidsamhet. Gouvernören lät då bringa barnet i förwar tills widare; men **Romanus**, som han föregaf wara orsaken till all denna oreda, lät han åter hemta fram ur fängelset. Detta skedde: och då han på nytt skulle marteras, befanns hans kropp wara af de förra torturer så tillpyntad och utmattad, att det syntes förgäfwes att wilja widare pläga densamma. Man beslöt då att kasta honom på bålet, men just som detsamma war antändt, föll ett starkt slag-regn, som, oaktadt all den olja derpå gjöts, dock utsläkte elden. **Romanus** blef altså tagen tillbaka af bålet, och bortförd i fängelset, hwarest han nu stryptes med ett rep. — Så snart **Romanus** blifwit afdagatagen, wardt ock nyß omtalta barn utfördt

att aflifwas med swärd. Då modren fick höra domen, tog hon sin son på armarna, och bar honom sielf till afrättsplatsen; der gaf hon honom till afsked en kyß, och öfwerlemnade honom, så kär han ock war henne, åt Bödeln. Då barnets hufwud war afhugget, tog hon det, så blodigt det war, tryckte det intill sitt bröst, och i en helig glädjeaffect tackade GUD med en låf-sång, i anledning af Davids ord: **HErrans Helgons död är dyr hållen för Honom.**

En annan ung person, knappt 20 år gammal, wid namn **Apphianus** ifrån Lycia, har ock wid denna tid funnit tillfälle att aflägga prof på den tro, som bodde i honom. Han war född af rika föräldrar, som hade låtit hålla honom till studier. Under den tid han derom beflitade sig, erfor han städse, huru GUDs saliggörande nådes-tuktan arbetade på hans hjerta, för att uppwäcka honom och lära honom försaka det ogudaktiga wäsendet och de werldsliga lustar, hwartill han eljest genom åtskilliga anledningar blef mycket frestad. Då han för sina studier någon tid uppehållit sig i Berytus, öfwergaf han samma ställe igen, och begaf sig hem till sina föräldrar och slägtingar; men äfwen här fann han nu föga nöje; ty han fann sina wänners lefnads-sätt så ogudaktigt och alldeles icke öfwerensstämmande med det heliga bud, som han anammat hade. För att då undfly denna förförelse, begaf han sig till Cäsarea. Kort före hans ankomst till denna ort, hade ett Kejserligt Rescript blifwit publiceradt, af det innehåll, att alla menniskor, wid lifwets förlust, skulle offra till Gudarna. Då Gouvernören i Palästina, Urbanus, höll på att offra till sina Gudar, war just **Apphianus** tillstädes, och blef wid åskådandet af denna styggelse så upptänd i heligt nit, att han trädde fram och fattade Gouvernörens hand, för att hålla honom tillbaka ifrån denna skändliga förrättning, förehållandes honom, hwad för en stor synd det war, att öfwergifwa den ewiga sanna GUDen, och offra till djeflarne. För detta blef han strax öfwerfallen af Gouver

nörens folk, slagen och kastad i fängelse. Efter någon tids förlopp blef han åter framhafd ur fängelset, och först med hugg och slag öfwerallt ömkeligen handterad, men synnerligen i ansigtet; derefter tog man linne, doppadt i olja, och swepte det om hans fötter, samt satte eld derpå. Efter denna faseliga medfart blef han, så godt som halfdöd, bortsläpad i fängelset, men strax åter derifrån bort att dränkas. Martyren öfwerwann i alla deßa ting wida, genom Den, som honom älskade; ty han war ej allenast tålig, utan ock glad deröfwer, att han aktades wärdig att lida för HErrans JEsu skull.

En ung person ifrån Tyrus, wid namn **Ulpianus**, blef likaledes för Evangelii skull hudflängd, derpå inswept i en oxe-hud, och tillika med Apphianus kastad i hafwet. En ung Jungfru, äfwenledes från Tyrus, wid namn **Theodosia**, gick åstad att påhelsa de fångna Christna i Cäsarea; och då hon wid ett besök tillika uppmuntrade dem till beständighet i trone, blef hon derföre angifwen hos Domaren, hwilken utan widare förhör lät ömkeligen martera och aflifwa henne.

En stor mängd Christna ifrån Thebaide, bestående af män, qwinnor och barn, blefwo bragte för Firmilianus, Gouvernören i Palästina. Denne fann för godt, att icke låta aflifwa dem, utan lät genombåra deras wänstra fot med ett glödande järn, och utstinga högra ögat på hwar och en af dem, och sedan sände han dem till metall-grufworna, för att der gå i arbete.

Till denna tids Martyrer hörer ock en ung Jungfru, wid namn **Agnes**, som blifwit mycket namnkunnig. Domaren gjorde sig stort omak, så wäl med lock som trug, att bringa detta unga fruntimmer till affall; men då han märkte, att hans möda härutinnan war fåfäng, lät han falla de orden, att om hon icke wille låta beqwäma sig till att förneka Christum, skulle han låta kränka hennes ära. Jungfrun swarade, att hon hade den tillit till sin Gudomlige Frälsare, att änskönt Han tillstodde Domaren att

döma lifwet ifrån henne, skulle Han dock aldrig tillåta, att hennes ära blefwe kränkt. Domaren mente annorlunda, och gaf befallning att afkläda och ställa henne naken på gatan, på det hwar och en, som wille, kunde bedrifwa otukt med henne; då infann sig också en liderlig person, som hade i sinnet att efterkomma Domarens wilja. Men hwad hände? Till allas bestörtning blef han, likasom **Sodomiterne** (1 Mos. 19: 11,) slagen med blindhet och föll till jorden. Denna märkliga händelse skrämde de öfriga likasinnade ifrån att wåga något widare emot Jungfrun; men hon fick derpå sin dom, som war, **att hon skulle aflifwas med swärd.** Häröfwer blef Martyrinnan betagen af stor, outsäglig glädje; och så bekymrad och rädd hon förut war, att hennes ära skulle skämmas, så frimodig och förnöjd gick hon nu döden till mötes, och uppoffrade sitt lif för sin Himmelska Brudgummes ära, sedan hon förut hade i en andäktig och lofsägande bön anbefallt sin själ i sin Skapares hand *).

En annan Jungfru, wid namn **Evlalia**, af lika ålder och sinne som den förra, fann också wid denna tid anledning, att låta sin tros och tålmodighets ljus lysa för menniskorna, till hennes Himmelske Faders pris och ära. Då denna unga Martyrinna förnam, huru de Christne öfwerallt blefwo twungne till att göra offer för afgudarna, skyndade hon sig bort till Domaren, och sade med stor frimodighet: "**hwad år det dock för en ursinnighet, som "har betagit Eder, att J på så wåldsamt sätt handte- "ren de Christna, och wiljen nödga dem att förneka "den sanna GUDen?** Söken J efter Christna, si, jag är "ock en af dem, och bär den största afsky för Eder afguda- "dyrkan; jag tråder Edra Gudar under mina fötter, och "bekänner mig med hjerta och mun till den enda sanna "GUDen. Isis, Apollo, Venus och dylika edre afgudar äro "intet, ty de äro gjorde med händer. Kejsar Maximianus

---

*) *Prudentius*, **peri stephan. Hymn. XIV. de St. Agnete.**

"är ock sjelf intet, så länge han dyrkar slika Gudar, som "äro tilldanade med mennisko-händer; och är det icke en "ömkelig sak, att Kejsaren låter så handtera oskyldiga men- "niskor, för att twinga dem från deras trosbekännelse? "Wälan! låt man Bödeln förderfwa min kropp och deß "lemmar, låt man honom pina och martera densamma; "all den smärta jag derwid känner, skall dock aldrig kunna "förändra mitt sinne, eller skilja mitt hjerta ifrån min "Frälsares JEsu Christi kärlek." Martyrinnans frimodighet gjorde Domaren än mera förbittrad. Han gaf nu befallning, att Bödels-knektarne skulle släpa bort henne, och så martera henne, att **hon fullkomligen kunde förnimma, hwad deras Gudar, som hon hade föraktat, hade att betyda, och att Kejsarens wrede war icke att skämta med.** Bödeln hade lust till handtwerket, och efterkom med största förnöjelse och nit hwad honom war befalldt; men han uträttade intet annat dermed, än att han gaf Martyrinnan desto större tillfälle, att låta se nya och större prof på den segerrika tro, som bodde hos henne. Då Bödeln nu ej wißte flera sätt att plåga henne, gjorde han efter Domarens befallning ett bål, och kastade henne på elden, hwarest hon i tro och HErrans åkallan gaf upp sin anda.

Gordius, en borgare af Cäsarea, blef betagen af en innerlig längtan efter Martyr-kronan, och önskade, om så wore HErrans wilje, att han måtte blifwa framkallad till att bekänna Christum, och lida för Hans Namn skull. Detta skedde; och hwad sinnesförfattning han stod uti, kan slutas af hans egna ord, när han säger till Förföljarena: "hwarföre dröjen I så länge? tillfogen gerna min kropp och "deß lemmar all den smärta I kunnen! mißunnen mig "dock icke uppfyllelsen af det ewiga lifs hopp, som jag står "uti! Si om I än marteren wåra kroppar och wanären "dem med otaliga sår och skråmor, så skola de dock på upp- "ståndelsens dag få igen den härligaste skepelse: de skola "då, i stället för den wanära, som I tillfogen dem, bära

"Kronor och Palmqwistar; och i stället för de kedjor, hwar=
"med I nu omgifwen dem, och de stygga fängelser de sät=
"tas uti, skola de wistas i GUDs Paradis, och åtnjuta
"Hans ansigtes beskådelse." Hans dom blef den, att han
skulle brännas lefwande, hwilket dödssätt han med stör=
sta tålamod utstod.

Vincentius, en Spanior, född i Saragossa, blef be=
falld att offra och tillbedja afgudarna; men då han all=
deles wägrade att göra detta, lät Domaren Datianus öm=
keligen martera honom; isynnerhet lät han med jernkro=
kar så sönderslita hans hela kropp, att man kunde se än=
da in i hans inälfwor. Efter sådan medfart blef han
satt i ett fult och stinkande fängelse, och efter någon tids
förlopp derifrån åter uttagen, och naken släpad på skarpa
stenar. Men han förgat all denna smärta för den gläd=
jen skull, att han aktades wärdig att lida för HErrans
JEsu och Hans Evangelii skull. Förföljarena wille ännu
icke unna honom att dö, utan läto bringa honom tillbaka
i fängelset, för att ännu oftare förlusta sig af hans mar=
teringar. Men GUD tillstadde dem icke detta, utan lät
wederqwickelsens tid komma öfwer honom; ty då han war
kommen i fängelset, och wille lägga sin sårade kropp till
hwila, uppgaf han sin anda.

Den Romerske Biskopen **Marcellinus** skall i denna
frestelses=tid hafwa fallit från tron, och, för att frälsa sitt
lif, gjort rökelse till afgudarna; men GUD gaf honom nåd
till omwändelse, så att han ej allenast begret sitt fall,
utan ock, för att desto mera borttaga den gifna förargel=
sen och wisa uppriktigheten af sin omwändelse, trädde fram
för Kejsaren, straffade honom för hans ogudaktighet, och
tillbjöd sig friwilligt att lida för HErrans JEsu Namn,
som han tillförene hade så skändeligen förnekat. Marcel=
linus hade ock en broder, som äfwen på samma tid blef
gripen för Evangelii skull; och då de begge på en gång
blefwo sträckte på pinbänken, hafwa de ej allenast utstått
denna pinsamma medfart med stort tålamod, ja, med

glädje, utan ock tröstat och uppmuntrat hwarandra till beständighet. Och till bewis på den frid och munterhet, hwarmed de buro sina lidanden, så förmäler Historien, att bröderna, glada öfwer att de fingo följas åt i lidandet, hafwa midt under torturen tilltalat hwarandra med Davids ord: **Huru godt och lustigt är det, att bröder bo endrägteliga tillsammans!** Efter denna tortur blefwo de begge på Kejsarens befallning aflifwade.

Qvirinus, Biskop i Siscia, en mycket rättsinnig och af GUDs Kyrka wälförtjent man, kom ock in i samma frestelses hetta, som hans öfrige medchristne på denna tid. Kejsar Galerius lät gripa honom, och dömde, att han skulle **bindas wid en qwarnsten, och dränkas** i hafwet. Executionen skedde ej långt ifrån hafs-stranden; och då Martyren blef warse en mängd af hans Församling, stående på stranden, för att bese och begråta deras Biskops ändalykt, så betjente han sig äfwen af detta sitt sista tillfälle att befrämja sina åhörares uppbyggelse, och med ett grundrikt tal förmanade och uppmuntrade han dem nu, att förblifwa i nåden, att icke förarga sig på hans lidande, eller att låta skrämma sig af de ting, som de dageligen sågo, hörde och till en del sjelfwe förforo, till affall ifrån deras tros-bekännelse, utan fast heldre blifwa beständige intill ändan. Under det Martyren så talade, gick executionen för sig.

Irenæus, Biskop i Sirmium, hörer ock till den hop af wittnen, som i denna förföljelses tid icke hafwa aktat sitt lif kärt för HErrans JEsu och Hans Evangelii skull. Han war wäl en ung man, men dock så kommen till JEsu fullbordiga ålders mått, att han förmådde stå på den onda dagen, och all ting wäl uträtta. Han blef anklagad och framhafd för Probus, Gouvernören i Pannonien, som tilltalade honom sålunda: "**Wår nådige Kejsare befaller dig, att du antingen skall offra till Gudarna, eller ock mista ditt lif.**" Irenäus swarade: "**GUDs Ord** befaller mig, att heldre lemna mitt lif i sticket, än

att förneka GUD och offra till djeflarna." Probus: "jag befaller dig att offra, och om du icke straxt gör det, skall jag låta martera dig." Irenäus: "jag will med glädje taga emot fullbordan af Eder hotelse; ty derigenom blifwer jag med-delaktig i min HErras JEsu Christi lidande." Derpå blef Biskopen sträckt på pinbänken, och under executionen tillspord af Gouvernören, om han ännu icke wille offra? hwartill han swarade: "genom den goda bekännelse, som jag nu aflägger, offrar jag till min GUD, till hwilken jag städse har offrat." Medan Irenäus war under detta förhör och tortur, infunno sig hos honom hans fader och små barn, hwilka sednare kastade sig ned och omfamnade hans fötter, bedjande: Fader, fader, haf dock medlidande med dig sjelf och med oß. Hans hustru kom ock tillstädes, och sökte likaledes med böner och tårar att beweka honom till affall ifrån Christo, för att frälsa sitt lif. Men då Martyren icke swarade någondera af dem, icke ens ett enda ord, sade Gouvernören till honom: "du har ju hustru?" Irenäus swarade: "jag hafwer hustru, men HErren JEsus har sagt: hwilken som älskar fader eller moder, eller hustru, eller barn, eller broder, mer än mig, han är mig icke wärd." Gouvernören: "du unge man, jag råder dig, att du skonar dig sjelf; ty annars måste jag uppoffra dig." Irenäus: "efterlefwer Ni Eder befallning, och I skolen få se, huru stort tålamod min käre Frälsare, HErren JEsus, skall förläna mig, till att kunna utstå allt det onda, som I wiljen tillskynda mig." Derpå blef domen afsagd, att Irenäus skulle, för sin olydnad emot Kejsarens befallning, störtas i en ström. Martyren war ej alldeles wäl tillfreds med denna dom, utan utbad sig, att han måtte blifwa afrättad med swärd, på det att Gouvernören och de öfrige åskådarne måtte kunna se Herrans herrlighet, se den frimodighet, som Herren Christus skänker sina trogna, då de gå i döden för Evangelii skull. Gouvernören wilfor Martyren härutinnan, och ändrade domen

i så måtto, att han skulle halshuggas, i ställe för att brännas. Häröfwer blef Martyren innerligen glad, och utbrast i låf och tacksägelse till HErran JEsum, som hade styrkt honom med kraft af högdene, och låtit honom komma till denna dag. Då han war kommen till afrätts-platsen och der hade tagit af sig kläderna, upplyfte han sina händer åt himmelen, och sade: "HErre JEsu Christe! Du som icke har försmått att lida till werldenes frälsning, låt dina himlar stå öppna för mig, och dina Änglar emottaga din tjenares själ! Du wet, HErre! att jag lider allt detta för Ditt Namns och din församlings skull. Jag beder Dig ödmjukeligen, att Du, efter Din stora barmhertighet, wille komma mig ihog till det bästa, och wärdigas anamma mig till Dig; likaledes beder jag Dig ock, att Du wille wara med kraft tillstädes hos Din Församling, och styrka och uppehålla henne i en sann tro!" Derpå blef domen exeqverad, och Martyrens döda lekamen kastad i Savi-Strömmen *).

Evplius war en Diaconus wid Församlingen i Catana på Sicilien. Denne blef gripen af Förföljarena, och framställd för Gouvernören Calvisianus, hwarest han ej allenast aflade en frimodig bekännelse om HErran JEsu Christo, utan betygade ock inför bemälte Öfwerhets-Person, att han gerna, om så wore GUDs wilje, wille bekräfta den aflagda bekännelsen med sitt blod. Då han wardt gripen, hade han just hos sig nya Testamentets Skrifter. Detta märkte en af Gouvernörens betjenter, och sade, att det war emot Kejsarens befallning att hafwa hos sig sådana böcker. Gouvernören, som ock sjelf fick weta detta, bjuder honom läsa upp ett stycke i deßa böcker, hwarpå Martyren slog upp Matthei femte Capitel, och läste deraf öfwerljudt deßa JEsu ord: Salige äro de, som lida förföljelse för rättwisan skull, ty dem hörer himmelriket till. Detta ansåg Gouvernören som en förebrå-

*) *Sam. Banagii* Annal. Tom. II. p. m. 594.

else, och derföre, i stället för att låta beweka sig till medlidande, gaf han befallning att sträcka Martyren på pin-bänken; och då Martyren der befann sig i högsta måtto utspänd, frågade Gouvernören honom, af hwilka tankar han nu wore? om han ännu wille blifwa wid sin förra bekännelse? Evplius swarade: "hwad jag tillförene har bekänt, det stadfäster jag ännu: **Jag är en Christen, och läser de heliga böcker.**" Gouvernören: "hwarföre har du understått dig, att behålla deßa böcker hos dig, och icke efter Kejsarens befallning utlefwererat dem?" Evplius: "för det jag är en Christen, derföre kunde och wille jag icke förråda och utlefwerera dem. I deßa skrifter är det ewiga lifwet, och ho som förråder dem, han förlorar det ewiga lifwet." Genom en sådan Martyrens stora ståndaktighet blef Gouvernören än mera förbittrad, och befallde att torturen skulle förswåras; detta skedde, och Martyren behöll nu, som förut, sin själ i tålamod; och då smärtorna blefwo som allraförskräckligast, utbrast han i följande ord: "**Jag tackar Dig, min Frälsare! att Du aktat mig wärdig att lida detta för Ditt Namn skull; och jag beder Dig hjertinnerligen, att Du wille komma mig ihog i denna nöd, och styrka mig med kraft af högdene.**" Gouvernören: "gör offer till Gudarna, så skall jag släppa dig lös." Evplius: "jag offrar ju mig sielf till GUD, och mera har jag icke att offra." Derpå blef torturen än mera förökad, i förmodan, att Martyren dock en gång skulle öfwerwinnas af smärtorna och förneka Christum; men HERren stod med honom och styrkte honom så, "**att likasom lidandet war mycket, så blef ock hans hugswalelse mycken genom Christum.**" Då nu plågarena förnummo, att de intet uträttade med all deras flit, och att Martyren numera ej kände någon synnerlig werkan af torturen, emedan alla hans krafter woro förswagade och nästan alldeles förtärde, blef följande dom afsagd: **Alldenstund Evplius är en Christen, föraktar Kejsarens befallning, bespottar Gudarna, och will icke**

låta föra sig till rätta; ty aktas för rättwist, att han skall afrättas med swärd. Derpå blef all ting föranstaltadt till executionen; och då Martyren skulle föras ut till afrättsplatsen, lät man hänga **Bibelen** om hans hals. Wid ankomsten till afrättsplatsen red Häroldcn fram, och utropade öfwerljudt följande ord: **Denne Evplius är en Christen, och är wåra Gudars och Kejsarens afsagde fiende.** Evplius föll på sina knän, gjorde en bewekelig och andäktig bön till GUD, framräckte så i frimodighet och gladt hopp sitt hufwud för Bödelen, och anbefallde sin själ i sin Skapares hand. Hans kropp blef sedan af de qwarlefwande Christna upptagen, balsamerad och jordad.

Theodorus war en Christen Militär ifrån Amasea, hwilken för sin tro och gudsfruktan skull blef gripen och bragt till Domaren. Denna tillsporde honom strart, huru han understode sig att förneka Gudarna deras tillbörliga ära och dyrkan? Swaret blef, att sådant skedde derföre, att han icke kände eller erkände någon annan Gud, än allena den ena sanna Guden, JEsum Christum. Domaren lemnade honom några dagars betänketid, hwilken tid Martyren ocksä begagnade, icke till att förändra sin mening, utan att stadga och stadfästa sitt hjerta med nåden. Förföljarena woro myeket angelägne om att winna denna högt aktade person, till att sedan genom hans exempel winna desto flera andra; hwarföre de ock gjorde honom stora och ansenliga tilbud, om han wille förneka Christum. Martyren föraktade allt sådant, och förblef owikelig ifrån det hopp, som i Evangelio är. Plågarena lade honom då på pine-bänken, hwarest han under de smärtefullaste lidanden öfwerljudt sjöng dessa Dawids ord: **Jag will tacka HERran i allan tid, och Hans lof skall alltid wara i minom mun.** Då hans kropp hade under torturen blifwit på det ömkeligaste medfaren, lät man bringa honom i fängelse. Wid midnatts-tid förnummo wäktarena ett behageligt läte af något ljufligt sjungande, och sågo en mängd ljus brinna i fånghuset. De lupo förwånade in i fängel-

set; men både ljusen och sång-ljudet woro nu förswunna, och de sågo der allsintet, utom Theodorus och de öfriga fångarne, hwilka alla såfde i god ro. Ändteligen dömdes Martyren till bålet, hwarest han ock, full af odödlighets hopp, i HErranom afsomnade *).

Apollonius, en gudfruktig lärare, ådagalade under denna förföljelses tid en stor åhoga och nit för de Christna, som för Evangelii skull här och der suto i fängelse och twungos att förneka Christum, i det han reste allestädes omkring ock besökte sådana, för att meddela dem någon andelig nåde-gåfwa till deras förstärkning. Hans gudeliga nit hade ock den önskeligaste werkan till Helgonens uppmuntran och stadfästelse i tron. Ändteligen kom ordningen till honom sjelf; han wardt gripen och satt i fängelse. Då detta blef kändt, infunno sig Hedningarna hoptals hos honom i fängelset, smädade och plågade den fromma mannen med många spefulla ord och åtbörder. Ibland dessa befann sig nu en illa berycktad, men af pöbeln mycket afhållen Gycklare, wid namn **Philemon**, hwilken Apollonius kände, och med mycken wänlighet sålunda tilltalade: **HErren förbarme sig öfwer dig, min son, och tillräkne dig icke din missgerning!** Dessa orden träffade hjertat; ty **Philemon** besinnade sig och fick nåd till omwändelse, hwars uppriktighet han ock bewisade med den frimodiga bekännelse, som han aflade om Christo, hwilken han ock i sin död beseglade med sitt blod; ty han blef, tillika med Apollonius dömd till elden, hwars kraft de begge med tron öfwerwunno, och undfingo Lifsens Krona.

Gordius war en förnäm Officerare i Cäsarea uti Cappadocien. Då förföljelsen begyntes i hans födelse-stad, nedlade han sitt embete och wärdighet i krigs-tjensten, och begaf sig friwilligt i landsflykt; likwäl war hans själ ännu inswept i ett tjockt mörker af twifwel och otro; men under det han här i ensamhet öfwade sig i Guds Ords betraktande och bön, bekom han ändteligen full förwißning

---

*) Banagius, ex Gregorio Nysseno.

i sitt sinne, om den Christna Religionens sanning i allmänhet, och om sitt eget nåda-stånd i synnerhet. Då hans hjerta hade genom nåden blifwit till fullo hugswaladt och stadfästadt i sanningen, wände han tillbaka till Cäsarea, der han nu uppenbarligen bekände Christum. Detta gjorde strart uppseende, och **Gordius** blef gripen och ställd till förhör hos Domaren, hwarest han med stor frimodighet upprepade sin bekännelse om Christo. Under torturen sjöng han åtskilliga språk af Davids Psalmer, och i synnerhet dessa ord: **HERren är min hjelpare; hwad skulle menniskor kunna göra mig?** Då domaren såg, att han med ondo ingenting uträttade emot denna segerrika JEsu Christi Stridsman, försökte han att med smicker och löften uppnå sitt syftemål; och till den ändan gjorde han honom ansenliga tillbud på stor rikedom och högre syssla wid krigsstaten. Då nu detta försök uträttade lika så litet, som det förra, blef Domaren förbittrad, drog sitt swärd ut och befalte Bödelen wara tillstädes för att förrätta executionen, i fall Gordius ej strart ändrade sig. På samma gång infunno sig och några af hans wänner och blodsförwandter, som gåfwo honom det wälmenta, men illfundiga, farliga rådet, **att han, för att frälsa sitt lif, skulle förneka Christum med munnen, och sedan, när faran wore förbi, kunde han åter fritt bekänna Honom.** Martyren swarade: "**sådan trolöshet** ware fjerran ifrån mig! GUD har gifwit mig munnen, och med den will jag, ehwad det ock skall kosta mig, bekänna min Frälsares namn." Under det han talade detta, wardt han med swärd afrättad. Se nu här, huru den sanna troheten bewisar sig! Se här hurudant det rådet är, som många i wåra dagar följa, nemligen: "Wi kunne ju wara Christne, utan att just wisa det för werlden! Gud är ju en Ande, och will ju warda tillbedd i andanom; hwartill detta bekännandet inför menniskor? — Si, om Martyrerne följt ett sådant råd, hade ingen af dem behöft blifwa en Martyr! Nej, Christus säger: **Om i icke bekännen mig för menniskom, så skall**

icke heller jag bekänna eder inför min Fader och Hans Änglom (Matth. 10: 32, 33; Luc. 12: 8, 9,). Christus har med sitt blod köpt både kropp och själ, och will hafwa båda i sin tjenst. Betänke hwar och en detta!

Julitta war en Christen qwinna ifrån Cäsarea i Cappadocien. En förnäm man af Hedningarna der på stället, war skyldig henne en wiss summa penningar; och då han efter upprepad anmodan ej wille betala sin skuld och hon war i största behof af penningarna, nödgades hon låta stämma honom för Rätta. Gäldenären infann sig; men för att komma ifrån saken, betjente han sig af den undflygten, att Julitta icke kunde söka honom efter lag, hwars beskydd hon icke borde njuta, **efter hon war en Christen, som föraktade Gudarna.** Denna fintlighet behagade Domaren förträffligt wäl; hwarföre han ock lätt farmbära rökelse och eld, och sedan förklarade, att om **Julitta wille göra offer till Gudarna, skulle det wara henne tillåtet att efter Lagarna föra talan emot sin Gäldenär; men i annan händelse hade hon förwerkat sin rätt.** Då detta orättmätiga wilkor hade blifwit henne förelagdt, swarade hon med stor frimodighet, **att förr skulle hon lemna lif, kropp och gods i sticket, förän hon i minsta måtto wille samtycka att wanära eller förneka sin GUD och Frälsare.** Och emedan hon på samma tid och ställe gjorde en härlig bekännelse om HERran JEsu Christo, så fick hon, i stället för rätt öfwer sin orättfärdiga Gäldenär, den domen, att **hon** skulle lefwande brännas. Denna blodsdom åhörde hon med glädje, och gick den till mötes med frimodighet.

Julianus war född i Tarsen uti Cilicien, och således St. Pauli landsman. Denna Herrans tjenare fick på sin lott, att falla i händerna på en mycket grym och bitter Domare. Denne unnade honom wäl icke lefwa, såsom utgången wisade, men unnade honom lika litet att strax dö, alldenstund det war hans uppsåt, att göra honom lifwet mera bittert, än sielfwa döden. Sedan han låtit häkta Ju-

lianus, förde han honom med sig genom landet, och lät tillfoga honom all den smärta och skymf, som någonsin ett argt hjerta kunde påfinna. Julianus utstod allt med ett obeskrifligt tålamod, brukande ibland annat Apostelens ord, 2 Cor. 2: 14,: **GUDi ware lof, som alltid låter oß seger behålla i Christo, och uppenbarar lukten af sin kunskap genom oß alleställes.** Då han nu ett helt år igenom hade sålunda blifwit kringförd som ett widunder, fann Domaren ändtligen för godt att låta aflifwa honom, och det på följande sätt: Först måste Bödelen, med åtskilliga dertill inrättade instrumenter, så rifwa och slita Martyrens hela lekamen, att nästan ingen mensklig skapnad syntes der mera. Sedan blef hans sargade kropp stoppad i en säck, som war fylld med giftiga ormar, scorpioner och ödlor, och derpå nedsänktes i hafwet.

En förnäm Officerare, wid namn **Julius**, blef angifwen för Domaren Maximus, att wara en Christen. Detta tillstod Julius helt friwilligt, hwarpå domaren gaf honom det rådet, att han, för att rädda sitt lif, skulle för en gång allenast göra offer till Gudarna, — lade ock detta dertill, att emedan han af Gouvernören blefwe mot sin wilja twungen dertill, så skulle wäl hans Gud hafwa honom ursäktad. Man måste tillstå, att om Julius icke haft bättre grund i sin Christendom, än de flesta i wåra tider, hwilke wäl kallas med detta goda namn, men, till skymf för deras alldra heligaste trosbekännelse, söka tusende undflykter för deras werlds-likställighet, dubbelhet och deraf kommande onda samwete, så hade han wäl betjent sig af detta förslag; men ett sådant swekfullt förhållande war långt ifrån hans sinne; derföre upprepade han ej allenast sin bekännelse om HErran JEsu Christo och om sin tro på Honom, utan sade ock deßutom, att, emedan han alldrig hade wisat något swek och trolöshet i sin krigstjenst, och i de wärf, som der blifwit honom betrodde, så kunde och borde han nu mycket mindre göra det, då han war wifwen en Christen, och war sin Frälsare, som hade igen-

löst honom med sitt blod, så mycken lydnad och trohet skyldig. Gouvernören gjorde då ett nytt försök, i det han bjöd honom en ansenlig summa penningar, om han wille offra till Gudarna och tillbjöd honom, att när sådant en gång wore skedt, skulle han få gå hem till sitt hus, och der i stillhet öfwa sin Religion, utan att någon derutinnan skulle wara honom till beswär. Men Julius war endast bekymrad derom, huru han kunde täckas Honom, som hade antagit honom till Stridsman; hwarföre han ock med en Christelig och manlig frimodighet förkastade alla gjorda anbud och gick willigt i döden för JEsu wittnesbörd skull.

Nicander och Marcianus woro likaledes twänne Christne Officerare, som blefwo ställde för domaren och af honom tillsporde: om de icke wißte, att Kejsaren hade befallt dem att offra till Gudarna? Martyrerne swarade, att de wäl wore kunnige derom, men att de tillika woro Christne, som icke efter någon menniskas befallning läto twinga sig till att wanära den ende sanne GUDen. I det de så talade, framträdde **Daria**, Nicandri hustru, och sade till sin man: "Min Herre! tag dig wäl till "wara, att du icke gör hwad Domaren fordrar af dig; "akta dig, att du icke förnekar wår HERra JEsum Chri"stum; se upp till himmelen, och kom ihåg att JEsus är "der, och att du må bewara tron och ett godt samwete." **Daria** blef derpå bragt i fängelse, och åt hennes man blef några dagars betänke-tid tillbuden; men Martyren betjente sig ej deraf, försäkrande att han redan hade betänkt sig, och beslutit att lefwa och dö i Christi tro och bekännelse. Domaren wände sig då till Marcianus, och frågade, af hwad tanka han wore? Swaret blef: att han stod i samma sinne som hans med-stridare Nicander; han war en Christen, och ämnade att lefwa och dö såsom sådan. Efter sådan frimodig bekännelse och ståndaktighet, fingo de begge sin döds-dom, den de med tacksägelse åhörde och med frimodighet underkastade sig, sedan de på afrätts-platsen hade tagit ett mycket kärleksfullt och bewekligt afsked af hwarandra.

Då Garlerius hade i några år förnöjt sitt blodtörstiga sinne, med otaliga Christnas pinande och aflifwande, blef han sielf efter hand mogen för straffet. Han föll då i en stygg sjukdom, af samma art, som den, hwarmed GUDs hämnande rättfärdighet hemsökte Herodis (Apostl:g. 12: 23.) nemligen, att lefwande ruttna och uppätas af matkar; dock med den åtskilnad, att Galerius måste så länge hålla ut under GUDs tuktande hand, till deß han blef ett stinkande spektakel för alla, som sågo honom eller kommo honom nära. I detta tillstånd gjorde honom hans samwete så starka föreställningar om den grymhet, som han så länge hade öfwat emot de Christna, att han genom ett offentligt Rescript, som år 311, den 30 April, blef uppslaget i Nicomedia, lät upphäfwa Förföljelsen, och gaf de Christna tillstånd att blifwa wid deras bekännelse, och att utan hinder församlas till Gudstjenst *). Men som Tyrannen lefde allenast få dagar derefter, och medbröderne i regeringen, Maximinus och Maxentius, icke ens genom hans förskräckeliga ändalykt kunde bringas till besinning, så hade Kyrkan icke myket gagn af bemälte Rescript. Åndteligen nådde ock Maximini och Maxentii raseri sitt slut; ty sedan de i lång tid hade på det aldragrymmaste förföljt och plågat de Christna i de Provincer af Riket, der hwar och en regerade, blef Maxentius öfwerwunnen af Constantinus Magnus i en drabbning wid Tiber-strömmen, hwaruti han sielf, tillika med största delen af hans Krigshär, omkom. Maximinus åter, sedan hans makt blifwit krossad af Licinius, begaf sig på flykten, men derunder bragtes han i sådan förtwiflan, att han intog förgift. Men då detta icke genast gjorde full werkan, blef Tyrannen ursinnig, och i detta förskräckeliga tillstånd höll han ut i några dagar, till deß han ändteligen uppgaf sin anda **).

*) Detta Rescript finnes **in extenso** hos *Lactantius:* **de mortibus Persecutorum, Cap. 34.**

) *Lactantius*, **de mortibus Persecutorum, Cap. 49.

Emedan det stora Romerska Riket denna tid war deladt mellan flera regenter, och äfwen deße ofta ombyttes, så följer deraf, att de Christnas öde war på en och samma tid icke allestädes inom Riket lika hårdt, utan berodde af hwarje särskild regents egna sinnelag, såsom mer eller mindre wåldsamt eller billigt. När den ena Provincen war likasom öfwersköljd af Martyrers blod, så war deras bröders wilkor på andra ställen något drägligare, såsom i Gallien, hwarest **Constantius Chlorus** regerade, hwilken icke synnerligen oroade de Christna, oaktadt han beständigt äggades och uppmanades dertill af Galerius Maximianus.

Då denna hårda förföljelse hade med en obeskrifwelig grymhet och häftighet fortfarit i många år, och en otrolig skara af heliga, gudälskande själar blifwit såsom slagte-får af Hedningarne aflifwade; behagade det Herranom, att göra en stor **förändring i sin Kyrka**, förmedelst **Constantini Magni** omwändelse. Denne Herre, som war en Son af **Constantius Chlorus**, och af honom utnämnd till Med-Regent, hade fått smak på Evangelii sanning; och derför, då Gud hade gifwit honom seger öfwer sina fiender, och i många mål rätt underligen bewist honom sin hjelp och trofasthet, skänkte han Kyrkan en allmän fred och fullkomlig frihet, genom ett Rescript, hwilket han, tillika med sin med-regent **Licinius**, lät publicera i Meilan 313, då förföljelsen, efter Lactantii *) uträkning, hade warat i 10 år och 4 månader.

Licinius reste sig wäl sedan upp emot Constantinus, och begynte emedlertid att plåga de Christna, men det warade icke länge; ty han blef öfwerwunnen af Constantinus och Kyrkan kom till ro igen. Härwid blef då en stor glädje ibland de Christna, hwilka då icke eller glömde, att med offentliga och högtidliga lof-sånger prisa Gud för denna härliga befrielse, då ej allenast förföljelsen alldeles upphörde,

---

*) **De mortib. Perfecutorum, Cap. 48,** hwarest Rescriptet kan läsas ord ifrån ord.

de fångne fingo sin frihet och de beröfwade sina egodelar igen, utan Kyrkan fick ock de härligaste privilegier, Guds folk blef skyddadt och äradt, men Hedendomen efter hand allt mer föraktad och förswagad. Huru detta goda blef sedan den tiden mißbrukadt af de otacksamma Christna, till köttslig säkerhet, stolthet, partiskhet, ljumhet och efterlåtenhet i deras pligter, är af historien mera allmänt bekant.

Ett så förunderligt öde hade Guds Kyrka i de tre första århundraden efter Christi födelse, då en så stor mängd af trogna, icke utan genom de största bedröfwelser, gingo in i Guds rike. Ho som läser deßa händelser med tillbörlig uppmärksamhet, lärer finna stor anledning att förundra sig, så wäl öfwer Hedningarnes omenskliga grymhet, som de Christnas stora tålamod och ståndaktighet. Hade det warit de gröfsta och mest barbariska Nationer, som utöfwat en sådan wåldsamhet emot de Christna, kunde det ändå icke warit så underligt; men det skedde af de artiga, förnuftiga, wettiga och polerade Romare, som berömde sig af rättfärdighet, billighet och menniskokärlek. Deßutom bör ock aktas, att de Christne ännu woro det de gåfwo sig ut före, nemligen i sanning **Christna**, fulla af tro och goda gerningar, skinande som himmelska ljus ibland det wanartiga slägtet, och följakteligen sådane, som icke gåfwo den minsta anledning till den hårda medfart, som dem wederfors. Men denna förundran lärer förfalla, när man eftersinnar, att ett köttsligt sinne, äfwen då, när det synes mest fint, är en fiendskap emot **GUD** och **Hans Christ**, och att de otrogne, såwida de äro sådane, alltid båra hat till de sanna trogna, och låta deraf så mycket utbrista, som tid och omständigheter tillåta dem. Sanneligen, hade en del af wåra tiders starke andar så tilfälle och förmåga som wilja, att utöfwa deras bitterhet emot de Christna, så skulle wäl Kyrkan äfwen nu snart komma att känna werkan deraf, så framt de icke kanske wille, likasom fordom Julianus Apostata, mißunna dem att blif-

wa

wa Martyrer *), och derföre, efter hans exempel, låta nöja sig med att bemöta dem med hån och förakt.

Betrakte wi deremot de Christnas förhållande i alla de förföljelser, som, efter GUDs wilja, öfwergingo dem, så förtjenar detsamma icke mindre beundran. Wäl hände det, fastän sällan, att en och annan, som icke blifwit rotfästad i Christo, utan hwars andlighet, enligt Christi ord, liknade säden på stenören, som icke hade rötter (Matth. 13: 5, 6, 20, 21.), wacklade och föll af i frestelsens stund; men deße woro få, i jemförelse med den stora och nästan oräkneliga mängd, inom alla åldrar, stånd och kön, som under de aldrasmärtsammaste och långwarigaste plågor höllo ut, utan att låta falla ett enda otåligt ord, antingen i afseende på smärtorna, de utstodo, eller emot deras obarmhertiga Förföljare. Deras ståndaktighet war så oöfwerwinnelig, att en hednisk Öfwerhets-Person tillstår, att de, som woro rätte Christne, läto på intet sätt twinga sig till affall **); och deras tålamod i de hårdaste lidanden war så öfwermåttan stort och beständigt, att Hedningarne, som icke wißte grunden dertil, men sågo deß underbara werkan, hade ingen annan utwäg, än beskylla dem för det de genom trolldoms-konst kunde göra sig känslolösa för det onda. De Christnas tålamod och beständighet war ock ej någon philosophisk obstination eller sielfgjord känslolöshet och trotsighet emot det onda, som kan resa sig antingen af stolthet, wrede, eller af falskt begrepp om en owilkorlig nödwändighet, hwilken icke kunde undgås; utan den war beledsagad af sådan beskedlighet, mildhet och sans, som alldeles betog all mißtanka om någon öfwerilning i deras sinne. Man bör icke eller förgäta, att deras tålmodighet war icke twungen, utan friwillig; ty de hade fritt wal, och kunde wälja, antingen de wille lida döden

*) *Socrates*, Hist. Eccles. Libr. III. Cap. 12.

**) *Plinius*, Libr. Epist. 97.

för HERrans JEsu skull, eller de wille förneka Honom och derwid behålla lifwet, och till en tid hafwa lust i synden.

Således hafwa då deße Helige Bekännare icke skämts wid wårs Herras Christi Evangelium och Wittnesbörd, utan heldre lidit skada till gods, ära och lif, än att brista i oafbruten trohet emot deras Frälsare, som de wißte hafwa köpt dem af jordene med sitt blod, och utwalt dem ifrån werlden.

Men af all denna stora trohet och ståndaktighet, böre wi icke tillskrifwa Martyrerna sjelfwa det allraringaste. De hade icke haft den minsta kraft på deras strids-dag, om icke deras store Föregångare, HERren JEsus Christus, hade sjelf **"klädt på dem allt GUDs harnesk"**, **"lärdt deras händer att strida"**, och **"stått med dem på den onda dagen."** Detsamma, som St. Paulus bekänner om sig, då han blef ställd för Kejser Nero: **"HERren** stod med mig och styrkte mig" (2 Tim. 4: 17), det samma gäller ock om alla de Heliga, hwilke blefwo kallade till samma strid och seger, som han. Wißerligen hafwa de öfwer**wunnit för Lambsens blod** skull, och **för Deß wittnesbörds ord** skull, **då de icke aktade sitt lif allt intill döden** (Uppenb. B. 12: 11). Hade samma sinne icke warit hos dem, som ock war i Christo, och hade deras Frälsare icke styrkt dem i deras hjertan med sin Gudomeliga närwarelse, så hade de icke stått emot allt intill blods, utan lupit af striden för att frälsa lifwet. Den som skall lida Evangelii bedröfwelse, han måste göra det efter **GUDs kraft.**

Huru fjerran månge af denna tids ljumma Christna äro ifrån deßa första bekännares sinne och umgängelse, tro och tålamod, — det må hwar och en wäl betänka! För att icke tala om den stora hopen af namnchristna, hwilka nu just äro de som förakta, försmäda och förfölja de rätt-trogna; så är ock här mycket att besinna för en del wäckta själar, hwilka gerna wilja wara Christne och följa

Christum, så länge det icke medför något obehag, så länge det kan ske med bibehållande af ära, frid och förnöjsamhet, med bibehållande af werldens wänskap; men så snart de märka, att werlden fäster skarpa ögon på dem, börjar säga något ondt om dem, börjar beröfwa dem någon fördel, förfölja och förorätta dem, då genast draga sig tillbaka och ställa sig werlden till behag, för att först och främst behålla hennes ynnest. De lära dock wist icke förklara, att de wilja wika från sanningens smala wäg; nej, de kunna wäl med kraft och innerlig rörelse betyga, huru de wilja följa Jesum i alla sina lifs-dagar; men — det är i werk och gerning, som de neka det; de gå icke rakt tillbaka till werlden, de taga blott en medelwäg, en "försigtigare" och "wisare" wäg, d. ä. ett sådant sätt att wara, tala och umgås, att werlden blir nöjd, lugn och stilla. De se wäl, att Christi ord — och Christi exempel — och medmenniskors ewiga wäl, fordra något annat af dem; men — för att få njuta frid och ro och trefnad här i tiden, så wälja de denna, mot Ordet och samwetet stridande medelwägen, och förswara den med förebärande af wishet, försigtighet, ormasnällhet, Christelig frihet, Guds tillbedjande i Andanom o. s. w., hwilket allt nu skall förswara ett sådant sätt att wara, som werlden icke förargar sig på. — Tänk: Om de förste Christne hade gjort så, så hade de icke behöft blifwa Martyrer! Wishet, ormasnällhet, Guds tillbedjande i Andanom, — dessa stycken kunde ock Christus och Hans Apostlar öfwa; men aldrig på det sätt, att werlden kunde wara nöjd med dem, allraminst älska och prisa dem! Huru mycken trohet mot Herran och Hans wägar kan jag bewisa, utan att werlden skall förbittras? Jag måste wara ganska likställig med werlden, när hon kan wara mig bewägen! Trohet, — trohet mot Herran och Hans sak, och mot de odödliga själarna, werklig trohet, — si här hwad som nödwändigt ådrager mig strid och ondska af ormens säd! Eller har nu ormens säd upphört att hafwa fiendskap emot qwinnones säd? Har Christus och

Belial nu förlikats? Hwar och en ware uppriktig mot sig sjelf! Eljest skall han en gång, för sent, med ewig skada erfara, att "ho som werldens wän will wara, han warder Guds owän." Här gifwes i sanning ingen medelwäg: "**Werldens wänskap är Guds owänskap**, säger Skriften (Jac. 4: 4,). Märk: **werldens wänskap är redan i sig sjelf Guds owänskap**; så afgjordt är det, att "**alle de, som gudeligen wilja lefwa i Christo Jesu, måste lida förföljelse**," — om ock nu icke blodig förföljelse, som i fordna tider, men åtminstone sådan, som Christus i Matth. 5: 11, säger: **de skola försmäda och förfölja eder, och säga allt ondt emot eder, ljugande, för mina skull.** De som saknat detta wårs Herras Jesu **tecken**, skola en dag stå med blygd inför Honom, då Han frågar: hwar hafwen I tecknen, att I hafwen warit mine efterföljare? Paulus säger om sig: "**Jag drager på min kropp wårs Herras Jesu tecken**" (Gal. 6: 17,). Deßa bestodo i ärren efter hudflängning och stening, som Apostelen ofta hade utstått. Om wi ock icke hafwe sådana ärr, måste dock hwarje Christen hafwa de tecken, som heta smälek och hädelse. Tänk, när det stora, trogna "**Wittnet**", **Jesus Christus**, såsom Domare frågar: hwar hafwen I tecknen, att I hafwen följt mig? Hwar äro **edra** törnen, kors, spikar? Har du warit en däre för werlden för min skull? ett "**werldenes afskrap**"? eller har du haft wänskap och aktning af min förföljerska? **mig kallade hon beelzebub, mig korsfäste hon!** Har du haft wänskap med mina fiender, så har du ej warit mig trogen! o. s. w. Trohet, trohet, will Herren finna. Si, de förste Christne woro det de gåfwo sig ut för, rätte JEsu Wänner och Bekännare, som hatade deras lif i werlden, att de måtte bekomma ett ewigt lif; och bewiste sig sjelfwa i allting, såsom GUDs sannskyldige tjenare, **i stort tålamod, i bedröfwelse, i nöd, i ångest, i slag, i fängelse, i uppror, i arbete, i wako, i fasto, i renlefnad, i förstånd, i långmodighet, i mildhet, i den Helga Anda, i**

en ostrymtad kärlek, i sanningens ord, i GUDs kraft, genom rättfärdighetenes wapen till högra sidan och den wänstra; genom ära och smälek, genom ondt rykte och godt rykte, = = såsom intet hafwande och dock all ting ägande (2 Cor. 6: 4, 10); men i wåra tider skämmas många wid Honom, som dem älskat hafwer och köpt dem Gudi med sitt blod. — Emedlertid har dock wår käre Frälsare, ibland den stora hopen, sina sanna efterföljare, som hålla trones hemlighet i ett rent samwete: sådana förmanar Herrans Ande, att de hålla hwad de hafwa, och att de hwarken låta "bortröfwa sig med philosophia och fåfängt bedrägeri, efter menniskors stadgar, och efter werldens stadgar och icke efter Christum," ej heller mißtrösta och förargas öfwer denna tids onda tecken, och öfwer förbidan af det, som ske skall, utan fatta deras själar i tålamod och blifwa trofaste intill ändan, så skola de få lifsens Krona; och då wi i de Helige Martyrer hafwe en så stor hop med wittnen omkring oß, så låtom oß, efter deras exempel, aflägga synden och all börda, som låder wid oß och gör oß tröga, och med tålamod löpa i den kamp, som oß förelagd är, och se på JEsum, som trona begynt och fullkomnat hafwer, hwilken, då Han mätte haft glädje, led korßet tåleliga, i det Han aktade intet smäleken, och är sittandes på högra handen på GUDs stol. Honom, med Fadrenom och Den Helga Anda, ware ära i alla Församlingar i allan tid och i allan ewighet! Amen.

Bihang.

Några märkwärdigare Martyrer af sednare tider.

Det är en stor och märkelig åtskilnad emellan de Förföljelser, som wi härtills betraktat, och dem, som wi nu gå att åskåda: — nemligen deruti, att då wi härtills betraktat, huru **Hedningar** rasat emot de Christna, skole wi deremot nu se, huru så kallade **Christne** rasat emot Christna, huru den s. k. Allmänneliga (katholika) Christna Kyrkan förföljt, marterat och dräpit de trognaste af sina egna barn. Se då här, en gång för alla, ett stort och owedersägligt bewis, att den fiendskap, som ormsens säd har emot Qwinnones, icke för några yttre förhållanden, i några tider eller länder, upphörer, utan är och blifwer densamma äfwen inom de Christnades bröst som inom wilda Hedningars, så länge de Christnade icke blifwit sanne och lefwande Christne! — Se också här huru det går, när Christi tjenare, som af sin HERre fingo det budet: **I skolen icke låta kalla eder Herrar, Rabbi, Mästare, Fader,** (Matth. 23: 8—11.) och åter: **stick ditt swärd i skidona,** deremot börja wara store i denna werldena, hafwa magt och föra det werldsliga swärdet; eller i allmänhet: när Kyrkan förlorat sitt sanna lif i Christo och af Hans Helige Anda, och nu regerar och rörer sig blott genom former och institutioner! — Och ändteligen, se här hwad det betyder, det Johannes såg och upptecknade i 13:de Capitlet af sin Uppenbarelse — det "**wilddjuret,**" som "**hade twå horn, lika som Lammet, men talade såsom draken,**" och "**hwilket war gifwet så beställa, att hwilke som helst icke tillbådo wilddjurets beläte, skulle dödas**" (w. 11, 15). Den som aldrig så litet känner werlds-händelserna, skall ingen tolkning behöfwa, för att i detta wilddjur igenkänna

blott den Romerska Antichrist; skall i all werlds-historia aldrig återfinna något, som motswarar den prophetiska beskrifningen, om icke i nämnda Kyrka. Här, i påfwedömets ömkeliga efterapning af Lammets regering, djupa, utstuderade skrymteri, och ohyggligt blodiga raseri emot helgonen, som ej welat taga deß tecken och tillbedja deß beläte i Rom, — här se alla, som läsa nämnda Capitel, jemte flera ställen om samma sak, den mest förundranswärdt påtagliga motswarighet till teckningen, — det herrligaste bewis, att Johannis Uppenbarelse war af den Allwetande Guden honom gifwen!

Wi anföre här blott några få exempel af deßa blodiga förföljelser. Det är dock ingen, som kan uppräkna och beskrifwa alla, de många tusende trogna själar, som af den Påfwiska Kyrkan blifwit pinade och dräpne — t. ex. wid de trogne Waldensernas uppträdande, af hwilka blott i en enda bergs-kula i Italiens dälder 400 för förföljelsen undanflydda mödrar, med sina barn, genom en enda stor eld blefwo afdagatagne — för att icke försöka räkna de många, som i Frankrike efterjagades, fängslades och brändes, sedan Påfwen Innocentius III låtit förkunna, att hwar och en, som wille fara ut och uppsöka och dräpa "kättarena", skulle hafwa syndernas förlåtelse. Hwem kan förtälja om de många tusende, som genom den förskräckliga Inqwisitions-domstolen (inrättad 1229) blifwit gripne, på det ohyggligaste sätt marterade och dräpne, i Spanien, Nederländerna m. fl. orter. Uti Italiens bergs-dälder Wallenserne, i Flandern Piphles, i Frankrike Tiserands och Hugenotterne, i Tyskland Katharerne m. fl. namn, som de trogne haft — huru många offer för den heliga stolens, Påfwemagtens, wantro och raseri emot Christum! Det antalet har endast Herren i sin bok tecknadt. Wi wilje blott såsom exempel på huru det tillgick, när Christne förföljde och marterade Christna, berätta om några få utmärktare martyrer af denna tid, och börje med den beryktade:

Johan Huss.

Hwad Johan Wiklef war i England, mellan 1370 och 1381, det war Johan Huß i Böhmen från år 1403 till 1415, nemligen, en ropande röst i öknen — den öken af förödelse och styggelse, hwari Guds församling nu låg, försänkt i groft hyckleri, menniskosatser och menniskowerk, liksom då Johannes döparen uppträdde i den Judiska Kyrkan. — Johan Huß war född d. 6 Juli 1373, af fattiga föräldrar, i södra delen af Böhmen, i köpingen Husinecs, hwaraf han har sitt namn. Ehuru fattig, blef han dock för sina stora anlager hållen till studier, och gick först i skola i Prachatiz, sedan wid Universitetet. Här nödgades han för sin fattigdom taga tjenst hos en Profeßor, hwilken derföre lånte honom böcker och gjorde honom bistånd. Reban studerade han flitigt Bibeln och Kyrkofäderna, och med synnerlig smak läste och betraktade han den första Christna Kyrkans Martyr-historia. Erland Dryselius säger i sin Kyrkohistoria: "Salig Doct. Luther berättar om "Johan Huß, att han warit en mycket lärd, gudfruktig "och wältalig man; och då han i sin ungdom war en tje-"nare hos en Profeßor i Prag, satt han en gång wid ka-"kelugnen och läste den första Christna församlingens Mar-"tyrers lefwerne; och då han fann huru den heliga Marty-"ren Polycarpus *) war lefwandes bränd på bål, skall han "hafwa tagit några glödande kol ur kakelugnen och hållit "dem i sin hand, till att försöka om han kunde fördraga "en så stor smärta, som Polycarpus; och då han fann sig "dertill för swag, har han med bittra tårar begråtit sin "skröplighet, och önskat sig med tiden wälsignas af Gud "med så stor ståndaktighet, som de helige Martyrer af Gud "hade." — I sina studier gjorde Huß raska framsteg. År 1396 blef han Magister, 1398 Profeßor och redan 1401

*) En annan nämner *Laurentius*, såsom den, hvars historia Huss läste. *Polycarpus*, bränd på bål, *Laurentius*, stekt på halster, finnas här förut beskrifne.

Decanus i Philosophiska Faculteten. År 1402 blef han Predikant wid Bethlehems-kyrkan, hwilken af 2:ne fromme män war stiftad i ändamål, att predikan uti den skulle hållas på ett språk, som folket förstod, på Böhmiska. Derjemte blef han Drottning Sophias Biktfader, och war uti allt nitisk, allwarlig, kraftfull, och en sträng Predikant. Men hwad som ännu fattades honom i den Evangeliska sanningen, det wann han genom Wiklefs skrifter, som 1403 inkommo i Prag. Af dessa skrifter blef han så genomträngd och upptänd i sin anda, att ehuru Wiklefs namn och skrifter på det wildaste och häftigaste sätt antastades, kunde han icke underlåta att öppet bekänna sig till samma tro, kallade Wiklef i sina predikningar för en rättskaffens och helig man, och sade sig "önska att han en gång komme dit, der hans själ war."

Från denna tid började nu Huss att på det kraftigaste, icke blott i allmänhet predika den bättring, som är inför Gud, och den tro, som är till wår Herra Jesum Christum, utan angrep ock så de påfwiska willfarelserna och missbruken med samma kraft och nit. Allt detta upprörde nu satans rike. Han blef af de Andelige, synnerligen af Ärke-Biskopen i Prag, anklagad inför Påfwen såsom en kättare och orostiftare. Derför blef han ock snart inkallad till Rom att förklara sig; men då han icke personligen wille infinna sig, utan skickade en ombudsman, som skulle förklara hans sak, blef denne i Rom insatt i fängelse, och Huss såsom kättare af Påfwen bannlyst, tillika med alla sina wänner. Äfwen blef Prag, och hwarje ort, der Huss uppehölle sig, belagd med interdict (d. ä. förbud att hålla Gudstjenst, då ingen kyrka fick öppnas, ingen klocka ljuda — ett sätt, som Påfwen ofta med stor fördel begagnat, att uppbringa en hel stad emot en enskild man, — eller eljest att tukta en stad eller församling; ty det blir dock äfwen för den gudlösa werlden nog ängsligt och dystert, då ingen offentlig Gudstjenst mera får hållas!). Genom Kungamagtens mellankomst, blef dock denna dom i förstone kraft-

lös. Äfwen blef Påfwens bannlysnings-bulla, jemte en hop andra Påfliga förordningar, uppbrända af Huß' wänner, bland hwilka förnämligast Adelsmannen Hieronymus, hans intimaste, och en hop studenter.

Huß fortfor alltså att predika och werka. När han ej kunde göra det i Prag, for han till Hußinecs. Han predikade med kraft. På alla tilltal af de Andelige och uppfordringar att återkalla sina kätterier, swarade han alltid, att han innerligen gerna gjorde detta, om han blott kunde öfwerbewisas med den Hel. Skrift, att han lärt orätt. Men så länge han i Skriften fann blott mer och mer grund för sin lära, så kunde han icke, för Gud och sitt samwete, återkalla den. — Hans predikan wäckte nu allt mer uppseende. Folk tillströmmade från aflägsna städer och byar. År 1412, då Påfwen utskref ett korståg mot sin fiende, Konungen af Neapel, och dertill försäkrade hwar och en, som deri deltoge, om en fullkomlig synda-förlåtelse, då gjorde Huß sitt hufwud-anfall emot Påfwen. Tillika med sin wän Hieronymus bewisade han öfwerallt, i predikningar och disputationer, huru uppenbart emot Ordet stridande Påfwen handlade, som dels wille upphetsa folk till blods-utgjutelse, dels försäkra dem om syndernas förlåtelse till sold för krigs-tjenst, — då ingen mer än Gud kan förlåta synder, m. m. — Folket kom i stor rörelse. Nu gick också det förr nämnda interdictet i werkställighet, då en ny Erke-Biskop war utnämnd, hwilken djerfdes werkligen uttala det. Då nu all Gudstjenst war förbjuden och stor förwirring uppstod i staden, begaf sig Huß derifrån; men desto mer och ifrigare predikade han nu i andra städer och byar, ofta på fria fälten. Så fortfor han till och med 1414.

Men till den 1:sta Nowember detta år war ett stort Kyrkomöte utlyst att hållas i Kostnitz, nuwarande Constanz, wid Bodensjön. Till detta möte fick nu Huß af Kejsar Sigismund befallning att infinna sig; men fick ock löfte om en säker lejd af Kejsaren. Huß förklarade sig nu willig och beredd att resa. Wid sitt afsked aflemnade

han ett sändebref till sina wänner i Christo, af hwilket man kan se hans sinnesstämning. Sednare hälften af brefwet lyder sålunda: — — "Jag förlåter mig på Gud, min allsmägtige Frälsare; Han skall, för sitt löfte och för edra brinnande böner skull, gifwa mig mun och wisdom, att stå dem emot; och dertill sin Heliga Anda, att genom Hans kraft stå så fast wid sanningen, att icke helfwetets portar skola kunna derifrån drifwa mig. Ja, Han skall gifwa nåd, att jag med oförskräckt mod skall kunna möta alla försökelser, fängelse och sjelfwa den bittra döden. Såsom wi se, att Christus sjelf lidit för sina wänner, och gifwit oß en efterdömelse, att ocksä wi, för Hans wilja och wår salighet skull, skole allting tåligt lida. Ty Han är ju Gud, wi Hans kreatur; Han Herren, wi Hans tjenare; Han Herrskaren öfwer hela werlden, wi swaga menniskobarn. Hafwer nu Han lidit, hwarföre skulle icke wi lida? helst när "**den, som lider i köttet, wänder åter af synden.**" Sannerligen, det är omöjligt, att någon enda går förlorad, som på Honom tror och blifwer i Hans sanning. Derföre, mine älskade, beder utan återwändo, att Han gifwer mig den Heliga Anda, som förlänar mig ståndaktighet, och bewarar mig för att på något sätt förgå mig. Widare (beder), när min död tjenar till Hans äras förherrligande, att Han låter den komma rätt snart, och gifwer mig nåd, att med willigt hjerta emottaga allt hwad mig förestår. Men wore det mig nyttigare, att till eder återwända, så wilje wi bedja Gud, att jag återwänder från Kyrkomötet med oförkränkt trohet, samt att wi måtte i det kommande ännu renare bekänna sanningen och helt utrota Antichrists lära och gifwa wåra bröder en god förebild till efterföljd. Jag twiflar emedlertid, att I skolen mera se mig i Prag. Störst skulle ock wår fröjd wara, om Gud wille förena oß uti sin ewiga herrlighet. Han är barmhertig och rättfärdig, och skänker sina trogna här och der frid och ro. Han som oß, sina får, twagit hafwer med sitt dyra och heliga blod, hwilket är wår salighets ewiga wittne, beware Eder, och

förläne, att I kunnen uträtta hwad honom täckt är, och när edert arbete är slutadt, I måtten få njuta frid och ewig herrlighet genom wår Herra Jesum Christum, tillsammans med alla, som i Hans sanning beständige blifwit. Honom ware ära i ewighet. Amen."

Den 11:te Oct. 1414, begaf sig Huß på resan till Kostnitz. I alla städer och byar, som han genomfor, lopp folket hoptals tillsamman, för att få se den mannen, om hwilken så mycket talades. Den 3 Now. anlände han till Kostnitz, tillika med sina följeslagare, Adelsmännen **Wensel von Duba, Johan von Chlum** och **Henric v. Laczenbock**, hwika Konungen hade gifwit honom till sällskap. Genom deßa lät Huß följande dag anmäla sig hos Påfwen **Johan** den 23:dje, *) som redan war kommen till staden. Widare woro wid Mötet närwarande en stor skara Cardinaler, Ärkebiskopar, Biskopar, Prelater och Doctorer i Theologien; äfwen Kejsar **Sigismund**, och med honom många Churfurstar, Grefwar och Herrar. Korteligen, der woro ej mindre än 18,000 prester och 80,000 förnäma lekmän. — När Huß och hans Kejserliga lejd anmäldes för Påfwen, talade denne mycket gunstigt och försäkrade: "Om ock Huß hade strypt min köttslige broder, så skall intet wederfaras honom, så länge han i **Kostnitz** är." Äfwen upphäfde han bannlysningen öfwer honom. Men se nu här hwad de storas försäkringar betyda! ja, sjelfwa Kejsarens och sjelfwa Påfwens! Huru platt intet äro dock alla menniskor! Påfwen omgafs af en mängd höge Andelige, som på det swartaste utmålade Huß. Strax war den goda stämningen förbi.

Huß blef den 28:de Now. framkallad för Påfwen och ett antal Cardinaler, och man antydde honom, att han wore anklagad för irrlärors spridande. Derpå swarade han, att han heldre wille dö, än wetandes wara skyldig

*) Hufvudärendet för Mötet var, att, som det nu uppstått 3 Påfvar på en gång, slita tvisten mellan dessa

till en enda irrlära; men att han också wore beredd, att ändra sig, så snart man wisade honom hans willfarelser. Oaktadt Cardinalerne syntes wara nöjda med detta swar, lät man honom dock icke återwända till sin egen bostad, utan gaf honom wakt och lät på aftonen bringa honom till en af de högre presternas hus, att der tills widare förwaras. Riddaren von Chlum, hans trognaste och ifrigaste wän, som hade beledsagat honom till förhöret, beswärade sig högljudt öfwer Cardinalernas list och wåld-gerning, och öfwer att Kejsarens lejd blifwit bruten. Han gick redan samma natt till Påfwen, men fick hala undwikande ord till swar. Han skref till Kejsaren, som ännu ej war kommen till staden, och klagade; denne befallte wäl, att Huß skulle lösgifwas; men Påfwen förbjöd det. Chlums kraftigaste protestationer blefwo alla fruktlösa. När Kejsaren på Jul-aftonen ankom, sade honom de Andelige, att han icke war berättigad att skydda en man, som war anklagad för kätteri.

Huß blef nu ifrån sitt drägliga fängelse flyttad till ett fuktigt, stinkande, uti ett Dominikaner-kloster wid Rhein-floden, i hwilket han föll i en swår sjukdom. På hans fienders idkeliga anklagelser, förordnade Påfwen en Commission af Cardinaler och Andliga, att utföra ransakningen öfwer honom. Huß' begäran om ett Rätts-biträde blef honom, såsom för kätteri anklagad, afslagen. — Efter 2:ne månaders förlopp blef han åter flyttad till ett annat fängelse, i ett Fransiskaner-kloster. Ändteligen fördes han äfwen derifrån till Biskopens af Kostnitz fasta slott på andra sidan af Rhein. I det torn-hwalf, der Huß nu befann sig, fick han på dagarna fängslad gå omkring, men på nätterna blef han fastläst med händerna wid en wägg wid sitt sängläger. Under sin hela pinsamma fångenskap, som warade öfwer 6 månader, skref han åtskilliga kortare Theologiska afhandlingar, samt, tid efter annan, bref till sina wänner i Böhmen, för att stärka dem i tron, uppwäcka dem i Gudaktigheten, och underrätta dem om den

bedröfwelse, som han led för Christi skull. Deßa hans bref, i hwilka hans hela hjerta talar, äro lifliga bewis på hans ståndaktighet i sanningen, hans tro och tålamod, hans Gudi undergifna sinne och hans hjertliga kärlek till Herran Jesum och alla sanna trogna.

Emellertid fortfor Adeln i Böhmen och Mähren att på det kraftigaste beswära sig hos Kejsaren och Kyrkomötet, öfwer att man lät deras högtwärderade, falskeligen anklagade Lärare så länge försmäkta i fängelse, utan att låta honom komma för ett enda förhör. De i Kostnitz närwarande Böhmiska herrarne förnyade ocksä idkeligen sina föreställningar derom. Följden blef ändteligen, att den 5:te Junii bestämdes till hans hörande, inför en deputation af Cardinaler, Biskopar och andre andelige. Då man nu först förelade honom hans böcker, erkände han dem såsom sina; äfwen sade han åter, att han wore beredd att ändra det orätta, som man deri kunde wisa honom. Men då han började att swara på de punkter, man förekastade honom såsom kätterska, och han beropade sig på den heliga Skrift och Kyrkofäderne, uppstod ett så wildt rytande skrik och tumult af smädelser och speord, att han derigenom blef nödsakad att tystna. — Nu måste Kejsaren sjelf bewista de följande förhören, den 7:de och 8:de Juni, för att upprätthålla ordning och skick. När nu åter klago-punkterna föredrogos, bestod hans swar deruti, att han erkände somliga såsom sin werkliga mening, men wisade, att andra uppkommit genom mißtydning, och sökte att, genom påpekande af sammanhanget, framställa deras sanna betydelse, då den irriga meningen, i hwilken hans motståndare hade framställt dem, bortfölle. Men man wille ingen förklaring höra, utan fordrade, att han endast skulle ödmjukt underkasta sig Kyrkomötets doms-slut, offentligt återkalla alla artiklarna och med ed försäkra, att han aldrig mera skulle föredraga sådana läror. Huß förklarade åter, såsom ofta tillförene, att han gerna wille låta lära sig något bättre, anhöll om tillstånd att ännu noggrannare få förtydliga sin

mening och bad Församlingen, att den, för Guds skull, icke måtte twinga honom att afswärja irrläror, hwilka han icke trodde sig hafwa föredragit, och att derigenom göra emot Gud och sitt samwete. Då således alla föreställningar af Kejsaren och Presterna icke kunde beweka honom till ett obetingadt återkallande, så förklarade man honom för en hårdnackad kättare, och hotade honom med de straff, som för en sådan äro bestämde. Han åter hänsköt sin sak till Gud, den himmelske Domaren, och blef derpå återförd till sitt fängelse. Clum räckte honom wänligt handen, tröstade honom och uppmanade honom till beständighet. Men Kejsaren gaf det utlåtandet, att han wore wärd eld=döden, om han icke återkallade. Åtskilliga Prälater, som hade ett billigare sinne emot honom, gjorde sig all möda, att ännu i fängelset beweka honom till återkallelse. Men han wägrade ståndaktigt, att för sitt lifs räddande antaga ens ett sken af att hafwa föredragit kätterier.

I ett af sina sista bref, hwilket han ställde till alla trogna i Böhmen, då han redan motsåg sin nära förestående död, skref han bland annat:

"Jag beder eder, att fast hålla eder wid den Gudomliga sanning, som jag efter Guds ord och efter de Helige fädernes föredrag, har framställt för eder, i predikningar och skrifter. Men om så är, att någon af eder, antingen i mina offentliga tal eller i samtal, skulle hafwa hört eller i mina skrifter läsit något af mig, som wore emot den Gudomliga sanningen, honom beder jag att icke följa sådana ord, ehuruwäl jag icke erinrar mig någonsin hafwa talat eller skrifwit något dylikt.] Likaledes beder jag hwar och en, som tilläfwentyrs i mitt tal eller handlingssätt har warseblifwit någon otillbörlighet, att deruti icke efterfölja mig, utan bedja Gud för mig, att Han förlåter mig deßa synder". —

Sedan han i fortsättningen af brefwet enskildt gifwit sina sista hjertliga förmaningar åt de särskilda andliga och werldsliga ständen och det med apostoliskt anda, samt recommenderat hos dem ädlingarne von Duba och von

Chlum, med warm tacksamhet, för det de uti hans anfäktningar troget uthärdat hos honom, modigt förswarat den gudomliga sanningen, och gjort allt för hans räddning, slutar han med de orden:

"Detta bref skrifwer jag utur fängelset och i bojorna till eder, i den wäntan, att Kyrkomötet i morgon skall uttala dödsdomen öfwer mig, och i den fulla tillförsigten till Gud, att Han icke skall lemna mig. Han skall icke tillåta att jag förnekar Hans sanning och återkallar irrläror, som falska wittnen hafwa uppfunnit emot mig. Men huru nådigt Herren min Gud handlar med mig, och bistår mig i mina underbara anfäktningar, skolen I en gång erkänna, om wi genom Christi hjelp komma tillsammans i det ewiga lifwets glädje. — **Älsker hwarannan inbördes!** det är min sista bön; hindrer ingen ifrån den Gudomliga sanningen, och bärer omsorg om att de fromma icke blifwa genom wåld undertryckta."

Då alla förnyade försök att bewefa honom till återkallande funnos wara fruktlösa, sände Kejsar Sigismund, den 5:te Juli, de båda Herrarne **von Chlum** och **von Duba**, tillika med 4 Biskopar, till honom, för att höra hans sista förklaring, om han efter Kyrkomötets föreskrift wille återkalla och afswärja sina irrläror, eller twärtom hårdnackadt fortfara med sin wägran? De förordnade begåfwo sig i Fransiskaner-Klostret, hwarest Huß hölls fången. Då han nu blef utförd ur sina bojor till dem, tilltalade honom **Johan von Chlum** på följande sätt:

"Käre Herr Magister! wi olärde lekmän kunne icke wäl råda dig i denna wigtiga sak. Tillse derföre sjelf, om du i ditt samwete finner dig skyldig till de klagomål, som Kyrkomötet gjort emot dig. Är du skyldig, så käre, blygs icke att afstå från din mening och gifwa rum för en bättre. Men om ditt samwete bär dig wittne, att du är oskyldig, så akta dig att göra det minsta emot din öfwertygelse, eller att ljuga inför Guds ansigte. Låt heldre beröfwa dig lifwet, än den Gudomliga sanningen".

Wid detta tal af hans wän stego tårar öfwer ögonen på Huß, och han swarade med miuk, återhållen röst: "Wördade man, Gud är mitt wittne, att jag gerna will wika och återkalla, om jag blott hade lärt och skrifwit något orätt och med den Heliga Skrift och den Heliga Kyrkan icke öfwerensstämmande. Jag begär ingenting mer, än att blifwa bättre och grundligare underwisad ur den Heliga Skrift. Om I det gören, så är jag af hjertat beredd att återkalla". En af de närwarande Biskoparne tydde denna hans förklaring såsom förmätenhet, och frågade honom, om han wille wara wisare än hela Kyrkoförsamlingen? Huß swarade: "Gif mig endast en enda och den allraringaste menniska i Kyrko-församlingen, som bättre utwecklar sanningen för mig, så will jag gerna antaga det af honom." — "Se der, föllo Biskoparne in, huru förstockad och halsstarrig han är i sitt kätteri"! hwarpå de läto återföra honom till hans fängelse och gåfwo Kejsaren swar.

Följande dag, som war den 6:te Juli, Hussens 43:dje födelsedag, och en Lördag, kom hela Kyrkoförsamlingen tillhopa till deras 15:de allmänna session, för att i denna hålla rättegång öfwer Huß. Kejsaren sjelf syntes i sin prakt, åtföljd af Riksfurstarne och hela Ridderskapet. Biskopen från Riga lät genom beväpnade föra den anklagade ur hans fängelse till Domkyrkan, hwarest tillika med Kardinalerne, Biskoparne, Abboterne, den Heliga Skrifts Doctorer och båda Rätterne, en stor folkmängd war samlad. I församlingen förde Kardinalen af Ostia ordet. Kejsaren satt med en gyllene krona på en kunglig stol. Churfursten och Pfalzgrefwen Ludwig stod på hans ena sida med Riksäpplet, och Borggrefwen Fredrik af Nürnberg med Swärdet på den andra. Erkebiskopen af Gnesen läste messan, och bad med tårar den heliga Jungfrun om Hennes förbön hos Gud, att Han wille gifwa sitt bistånd till kätteriernas utrotande. Derefter blef Litanian sjungen med inledningen: Exaudi nos Domine (hör oß, o

Herre!) Derefter uppläştes det Evangeliet: **Wakter eder för de falske Propheter** o. s. w. och slutades med den sången: Veni Creator Spiritus (kom, Skapare, Helige Ande). Huß måste under meßan blifwa stående utanför kyrkodörren, på det icke Gudstjensten genom hans närwaro måtte wanhelgas. Efter fulländade ceremonier blef han förd inför Kyrkoförsamlingen. Det war första och sista gången, som han syntes uti någon af deras offentliga och allmänna Sessioner. Man ställde honom på en upphöjd ställning, på det han skulle kunna ses af alla.

Nu uppträdde Biskopen af **Lodi** och höll ett latinskt tal öfwer Pauli språk, Rom. 6:, 6,: ut destruatur corpus peccati, "**att syndakroppen skall warda om intet**". Han tydde nu deßa ord på **kätteriernes utrotande** öfwerhufwud, och slutligen på Huß **isynnerhet**; ja, han slöt sitt andeliga tal med de orden: "Döfwerwinneligaste Kejsare! Eders Majestät förstöre således, enligt min text, kätterierne och irrlärorne, men isynnerhet denna här stående förstockade kättaren, genom hwars ondska så många orter i werlden hafwa blifwit smittade med kätteriets pest. Detta heliga arbete är Eder, Glorwördigste Kejsare, förbehållet. Genom denna herrliga gerning skall Eders Majestät förwärfwa sig ett odödligt pris hos den sednaste efterwerld."

Huß hade under tiden legat på sina knän och med hopknäppta händer bedit till Gud. Efter slutadt tal och sedan förut Wiklefs lärosattser ännu en gång blifwit fördömde, började man nu att uppläsa anklagelse-artiklarne mot Huß. Under uppläsandet försökte Huß att swara på en enda artikel; men man lät honom icke tala, befallde honom att tiga, han wore redan tillräckligt hörd; och när han dock försökte, wid de gröfsta förwändningar och lögner, som nu uppläştes om honom, att emotsäga dem, gaf man Rättsbetjenterne befallning att förhindra honom att tala. Då han, oaktadt sina enträgnaste böner, icke fann något gehör, föll han på sina knän, med ögon och händer

riktade emot himmelen, och anbefallde med hög stämma sin sak åt sin Herre och Frälsare Jesus Christus.

Sedan klagomålen öfwer honom blifwit upplästa, uppträdde Biskopen af Concordia på talarestolen, och tillkännagaf den emot Huß och hans skrifter af Kyrkomötet uttalade fördömelsedomen. Kyrkomötet förklarade deruti, de ur Hußens skrifter utdragne artiklar för kätterska och fördömliga, befallde att offentligen uppbränna hans böcker i Kostnitz och öfwerallt hwar man funne dem, och förklarade honom sjelf wara en uppenbar kättare, hwilken genom så wäl sina irrläror som sitt förakt för Kyrkans andeliga straff och sin halsstarrighet, på det högsta förargat de trogna, och brutit emot den Katholska trosbekännelsen. För deßa orsakers skull förordnar det heliga Kyrkomötet, att han skall blifwa dömd och förbannad såsom en kättare, och derjemte skymfligt afsatt ifrån sitt presteliga embete.

Denna dom afhörde Huß med lugn och bad sedan: "Herre Gud, jag beder Dig, för Din barmhertighets skull, att förlåta alla mina fiender." Biskoparne sågo på honom deröfwer med wred uppsyn och tydde det såsom skenhelighet.

Kyrkomötets Dom blef nu genast werkställd på honom och början gjord med hans afsättande från prestembetet.

Erkebiskopen af Mayland och sex andra Biskopar framträdde nu och förde honom till ett bord, hwarpå meßskruden låg, med hwilken han blef beklädd, liksom om han skulle läsa meßa. Då den hwita Chor-skjortan (Alba) påsattes honom, sade han: "Min Herre, Jesus Christus, war äfwen af Herodes till spott iklädd en hwit klädnad och skickades till Pilatus." Då han nu så stod der i den presterliga skruden, föreställde Biskoparne honom ännu en gång, att det ännu wore tid att afswärja sina irrläror och att rädda sitt lif. Men Huß sade ifrån den upphöjda ställningen med rörelse och tårar i ögonen till folket: "Deßa Biskopar förmana mig att återkalla mina irrläror. Om det nu wore en sak, som kunde ske med endast en menniskas (min egen) wanära, skulle de lättare kunna öfwertala

mig. Men nu står jag här inför min Guds ansigte, der jag icke kan göra eder till wiljes; ty jag skulle då såra mitt eget samwete, samt försmäda och lasta min Herre i Himmelen. Ty jag har alltid hållit motsatsen, skrifwit, lärt och predikat motsatsen emot de ting, hwilka de nu falskeligen påbörda mig. Med hwilket ansigte skulle jag då wåga blicka upp emot himmelen? med hwad för ögon skulle jag då wåga se på dem, som jag har lärt, hwilka äro en stor mängd, om jag nu skulle draga de läror i twifwel, hwilka jag hittills har predikat för dem och hwilka af dem äro fattade såsom werkliga sanningar? skulle jag nu genom ett så ondt exempel bedröfwa och förwirra så många själar, så många samweten, hwilka äro underwisade i wår Herres Jesu Christi Evangelii renaste lära genom de starkaste skrifter, äfwensom befästade deri emot alla Satans stormar och anlopp? Nej, det will jag icke göra, ej heller will jag låta mitt lif, som dessutom är bestämdt för döden, wara mig mera kärt, än deras frälsning och salighet, som jag har lärt."

Biskoparne, tillika med det öfriga Presterskapet, ropade deremot: "Nu se wi, huru halsstarrig han är uti sin ondska, huru hårdnackad han är uti sitt kätteri. Stig ned, stig genast ned!"

Då han war nedstigen, började de dertill förordnade sju Biskoparne att fråntaga honom embetet. Erkebiskopen af Mayland och Biskopen af Besançon framträdde och togo kalken ur hans händer med de orden: "O, du förbannade Judas, som har öfwergifwit fridens råd och förbundit dig med Judarne! Se, wi fråntaga dig den kalk, uti hwilken Jesu Christi blod offras till werldens frälsning. Du är densamma aldrig mera wärd." Huß swarade med hög röst: "Men jag sätter all min tröst och min tillförsigt på min Gud och Frälsare, att aldrig Han skall fråntaga mig salighetens kalk, utan att jag med Hans hjelp ännu i dag skall dricka densamma med Honom i Hans Rike." Nu framträdde äfwen de andra Biskoparne, och under det att

hwar och en i ordning fråntog honom en färskild del af den Presterliga skruden, utgjöto de en särskild förbannelse öfwer Huß, hwilken derpå swarade: "Jag will af hjertat gerna taga allt detta hån på mig, för min Herres Jesu Christi sannings och Namns skull."

Nu kom det dertill, att man skulle förstöra tonsuren, eller den rakade delen på hans hufwud, hwarwid en häftig strid uppstod, om man härtill skulle begagna en knif eller en sax. Huß kunde icke afhålla sig ifrån att se på Kejsaren och säga: "Är det icke en sällsam sak, att, då I alla ären lika grymma, I dock icke kunnen blifwa eniga om sättet att utöfwa eder grymhet?" Efter lång ordwexling behöll saxen företräde, hwarmed man nu afklippte håret, i form af ett kors. Slutligen blefwo äfwen fingrarne afskafde på honom med en knif, för att genom denna ceremoni beröfwa honom den heliga smörjelse-oljan (chrisma) och dermedelst den presterliga wärdighetens eljest outplånliga tecken (characteres indelebiles). Sedan på detta sätt ceremonien för den presterliga wärdighetens afklädande blifwit fulländad, sade de: "Nu utkastar det Heliga Kyrkomötet i Kostnitz Johan Huß från Preståndet och från det herrliga Embete, med hwilket han war beprydd, och wisar dermed, att den Heliga Kyrkan och Guds församling frisäger sig från denna menniska och öfwerlemnar honom, beröfwad Kyrkans skydd, åt den werldsliga makten." Men innan det skedde, påsatte de honom en papperskrona, som war gjord i form af en Biskopsmößa, och nära en aln lång. På denna hade de målat trenne djeflar, och med stora bokstäfwer skrifwit det ordet: "Hæresiarcha" (en Ärkekättare). Men Huß, då han såg denna, tröstade sig med de orden: "Min Herre Jesus Christus har burit en mycket smärtsammare Törnekrona för mig, arma menniska, intill sin smädliga död på korset. Derföre will jag, arma syndare, gerna för Hans skull bära denna mycket lättare, hwarmed man hånar mig." Slutligen sade Biskoparne: "Nu öfwerlemne wi din själ åt djefwulen i helfwetet." —

"Men jag, swarade Huß, anbefaller densamma åt min nådigaste Herre, Jesus Christus!" — Wände till Kejsaren, sade Biskoparne: "Detta Heliga Kyrkomöte i Kostnitz, öfwerandtwardar nu Johan Huß, som icke mer har något embete att förwalta i Kyrkan, åt den werldsliga makten och domstolen."

Kejsaren uppstod, antog, såsom högste domaren, den honom öfwerlemnade Johan Huß och sade till Churfursten och Pfalzgrefwen Ludwig: "Emedan wi, käre Furste, icke föra swärdet förgäfwes, utan dem till straff, som illa göra, så för nu bort denne Johann Huß och låt honom i wårt namn göra hwad som tillkommer en kättare." Pfalzgrefwen aflade sin furstliga prydnad, hwaruti han uppwaktade Kejsaren, fullföljde den erhållna befallningen och öfwerlemnade honom till Stadsfogden i Kostnitz med de orden: "På wår nådigaste Herres, den Romerske Kejsarens, Dom och synnerliga befallning, för bort denne Magister Huß, och förbränn honom såsom en Kättare." Stadsfogden öfwerlemnade honom åt skarprättaren och deß drängar, och befallde uttryckligen, att icke afdraga honom hans kläder eller gördel, penningar, knif eller något, som han bar hos sig, utan förbränna honom tillika med hans twänne swarta rockar, med den silfwerbeslagna gördeln o. s. w. Och så blef han bortförd till afrättsplatsen, hwartill man hade bestämt en äng emellan trädgården framför staden och trakten af slottet Gottleben.

Twå af Pfalzgrefwen Ludwigs betjenter togo honom emellan sig, twå bödelsdrängar gingo framför och twå efter. Utom af Furstar och Herrar, beledsagades han deßutom af ända till 800 beväpnade. Och allmänhetens tillopp war så stort, att man måste tillsluta stadsporten, och endast utsläppa en hop i sänder, på det att bryggan icke skulle brista genom folkets skockning.

Hans bortgång war uppbygglig och glädjande. Då han kom framför det biskopliga palatset och såg sina böcker förbrännas, log han deråt. Han förmanade det brede-

wid gående folket, att de icke skulle tro, att han led detta för något kätteris skull, utan att hans förbittrade fiender hade af hat falskeligen anklagat honom. Under det yttersligare framskridandet, ropade han mycket allwarsamt: "O Jesu Christe, Du den lefwande Gudens Son, förbarma Dig öfwer mig!" Och dylika böner fortsatte han ända till afrättsplatsen. Allmänheten, som hörde hans tal och ifriga böner, sade emellan sig: "Hwad denna menniska förut har lärt och predikat, kunna wi icke weta; men nu höra wi intet annat, än heliga tal och fromma böner från honom".

Då han war framkommen till den plats, der han skulle utstå eld-döden, föll han på sina knän, upplyfte sina ögon, och bad med mildt upplyst ansigte och hög stämma ur den 31:sta och 51:sta Psalmen, i synnerhet den versen: **"Uti Dina händer befaller jag min anda; Du hafwer mig förlöst, Herre, Du trofaste Gud!"** Under bönen föll den med djeflar målade pappersmössan från hans hufwud. Men några drabanter, som omgåfwo honom, sade: "Mössan bör åter sättas på honom, på det han må blifwa förbränd tillsammans med djefwulen, hans herre, hwilken han har tjenat." Men Huß bad: "Herre Jesu, denna grymma och förskräckliga död will jag gerna lida för Ditt Heliga Evangelii och för Ditt Heliga Ords predikans skull; men förlåt Du mina fiender, denna deras mißhandel!" Ifrån denna bön blef han på Pfalzgrefwens befallning borttagen af böbeln, och trenne gånger förd omkring bålet, under det att han fortfor att inför folket betyga sin oskuld. Derpå begärde han, att ännu en gång få tala med sina fångwaktare. Då dessa framkommo, sade han: "Jag tackar eder rätt mycket, mine käre, för alla de wälgerningar, som I hafwen bewisat mig; ty I hafwen wisat eder emot mig såsom mina älskade bröder, och icke såsom mina wäktare. Äfwen skolen I weta, att jag fast tror på min Frälsare, för hwilkens Namns skull jag gerna lider denna

död, och har den tillförsigten, att jag redan i dag skall wara med Honom i Paradiset."

Emellertid togo böddlarne och fastbundo honom wid ett starkt, i jorden nedsatt och upprättstående bräde, (med händerna fastgjorda på ryggen) med sex wåta streck, wid fotknölarne, under knäna, om lifwet och under armarne. Men emedan hans ansigte war wändt emot öster, anmärkte man, att kättaren icke wore wärd det (att wara wänd mot öster) derföre måste de ändra det och wända hans ansigte mot wester. Derpå fastgjorde de hans hals med en swart, sotig kedja, hwaröfwer han med leende mun sade: "Min käraste Herre och Frälsare har för min skull warit bunden med en mycket grymmare och hårdare kedja; hwarföre skulle jag, arme, då skämmas att blifwa bunden med denna sotiga kedja för Hans Heliga Namns skull?" — Nu började bödelsknecktarne att göra i ordning bålet. Under hans fötter lade de ett par risbuskar, och rundt omkring honom så mycket wed och halm, tills det räckte honom ända upp till hufwudet. Då såg han en bondgosse hjelpa till att draga fram wed, hwaröfwer han leende utropade den Helige Hieronymi ord: Sancta Simplicitas, O heliga enfald! — men innan weden ännu blef antänd, red Pfalzgrefwen Ludwig och Riksmarskalken von Pappenheim ännu en gång till honom och förestållde honom, att han, för att rädda sitt lif, ännu kunde återkalla de läror, som han fört. Då började Huß med hög stämma ur sin wedhög: "Jag anropar Gud till wittne, att jag aldrig har lärt eller skrifwit det, som ni, genom falska wittnen, påbördat mig, utan jag har riktat alla mina predikningar, läror och skrifter derhän, att jag måtte rädda menniskorna från syndens tyranni. Derföre will jag i dag med denna min död glad besegla denna sanning, som jag har lärt, skrifwit och utbredt." — Då de det hörde, slogo de händerna tillsamman och redo derifrån.

Straxt påtände bödeln bålet. Men Huß sjöng och bad på nytt med hög röst: "Christe, Du Guds Son, för-

barma Dig öfwer mig!" — Men då han för tredje gången wille börja, dref winden lågan och röken i ansigtet på honom och betog honom rösten. Dock såg man ännu hans hufwud och hans läppar bedjande röra sig, så länge som man kan bedja ett **Fader wår** twå eller tre gånger, då Herren förkortade denne sin trogne tjenares lidande, och upptog hans själ till ro och ewig wederqwickelse, — som skedde middagstiden, klockan 11.

Då nu weden war uppbrunnen och det döda liket ännu hängde wid pålen, stötte bödlarne med stänger honom tillika med pålen i elden, kastade ny wed derpå och förbrännde alltsammans, med rå grymhet. — Då Pfalzgrefwen **Ludwig** förnam, att en bödelsdräng hade behållit Huß' mantel och gördel, befallde han, att allt hwad man hade af honom, skulle uppbrännas, att icke Böhmrarne måtte bewara det såsom en helgedom, och han lofwade med penningar godtgöra bödeln. Till slut, då allt war förbrändt, lade de askan, tillika med den närmaste och djupt uppgräfda jorden, på kärror, och kastade det uti den nära derintill förbiflytande Rhein, på det att icke ett grand skulle blifwa öfrigt af honom för hans wänner, och sålunda äfwen det sista spåret efter detta sanningens Heliga wittne skulle för alltid blifwa borttaget.

Men askan hwilar icke, nej,
Kring alla land hon dammar;
Ström eller graf här hindrar ej,
En eld af henne flammar.
Har fienden de tregnas röst
Med bålet wetat hämma,
Det honom är till föga tröst;
Ty, wäldig, deras stämma
Nu hörs kring hela werlden.

I Erl. Dryselii Kyrkohistoria, (15:de centurian, pag. 478,) tillägges, att Huß, när han gick till bålet, skall hafwa i prophetiskt anda yttrat: "I dag steken I en gås (det

Böhmiska ordet Huß betyder Gås) men hundrade år härefter skall ur min aska uppwäxa en Swan, den I icke skolen kunna steka." — Böhmrarne läto ock slå en minnes-penning, med Huß' bild på, samt med denna påskrift: "Post annos centum vos Deo et mihi respondebitis" (efter hundrade år skolen I wara Gudi och mig till swars derför). Detta fullkomnades uti den dyre Guds Mannen Luther, som just hundrade år efter Huß uppträdde med samma predikan.

---

2. Henrich Boes och Johan Esch.

Wi förflytta oß nu med wår betraktelse till Reformationens dagar. Henrich Boes och Johan Esch woro, såsom Luther berättar, "de förste, som med sitt eget blod begöto och beseglade" det genom Reformationen åter i ljuset framhafda Evangelium. De woro twenne unga Augustiner-munkar från Antwerpen och blefwo den 1 Juli 1523 offentligen brända i Brüssel. Nämnde år hade en gruflig förföljelse emot de Evangeliske uppstått i Nederländerna. Man räknar ända till 100,000 (säger: hundrade gånger tusende), som blott i Nederländerna blifwit för Christi skull dräpne af den Romerske Antichrist. — Om deße twenne Christi bekännares lidande och död gifwer ett ögonwittne följande berättelse:

"Af den hop Augustiner, som man hemtat fängslade ifrån Antwerpen till Vilforden, hafwa trenne förblifwit wid sitt kätteri, de öfrige hafwa återkallat. Man har försökt allt möjligt, att förmå äfwen deße dertill; men då intet kunde uträttas, beslöt man att låta domen gå öfwer dem. De fördes således till Brüßel. Dagen före Mariä besökelse uppträdde de tre derstädes befintliga tiggarordnarne, bärande framför sig korsets fana, såsom wanligt är

när en offentlig procession hålles. Derpå intogo Theologiä Professorerne och Abboterne, som företrädde Biskoparnes ställe, med höga möszor och af juweler glänsande stafwar, sin plats på en stor skådebana, som blifwit upprest framför Rådhuset. Emot kl. 11 blef den yngsta, Henrich Voes, i presterlig drägt afhemtad på skådebanan. I midten stod ett bord, likt ett altare. Framför det nedföll han på knä. Man kunde ej warseblifwa det minsta tecken till fruktan eller sinnesoro. Ceremonierna wid hans affättning fortforo en hel timma. Men han bibehöll beständigt samma själslugn. Hans jemna, lugna och fridsamma utseende tillkännagaf ej allenast förakt för döden, utan ock en utomordentlig sinnesfrid. Han liknade en menniska som beder och är full af helig andakt. Hwad man äskade af honom, gjorde han utan ringaste motsägelse. Sedan ceremonierna woro slutade, och han från prest blifwit lekman samt iklädd werldslig drägt, afträdde han. Derpå framträdde de twenne andra, och samma ståndaktighet och frimodighet försporde hos dem. På samma sätt blefwo de affatte och bortgingo derpå äfwenledes ifrån ställningen. Kort derpå förde man den förste, samt af de twenne sednare, Johan Esch till elden, som war uppgjord nära derintill på torget. Under det de framgingo och afklädde, hörde man af dem mycket, hwaraf man med säkerhet kunnat sluta, att de woro redliga och fromma Christne, som gladde sig att snart få upplösas och wara när Christo, om man ej redan förut haft den meningen, att de woro öfwerbewiste om kätteri. De betygade ofta, att de dogo som Christna, och trodde en allmännelig kyrka. Denna, sade de, war den dag som de längesedan wäntat. Mera omfattade de sjelfwe pålen, än de woro bundne derwid. Elden tändes långsamt, men de läto icke modet falla, äfwen då röken redan uppgick. Af deras anletsdrag och åtbörder kunde man ej sluta till något annat, än att deras ståndaktighet och frimodighet jemt tilltog, ju närmare de woro döden. Det strålade från dem en sådan glädje, att det

förekom många, som om de lett. De bådo ibland annat den Apostoliska tron, och psalmen: "O Gud, wi lofwe dig" — och detta omwexlade, tills lågorna gjorde dem mållösa. Den tredje, om hwilken här warit fråga, war **Lampertus Thorn**; han kom ej widare att synas, emedan han utbedt sig betänketid. Men äfwen han walde sedermera döden och blef likaledes bränd. När Boes wid förhöret blef tillfrågad, hwarifrån han hade sina nuwarande tänkesätt, tillstod han fritt, att han blifwit ledd dertill af Luthers skrifter. "Du är således förförd af Luther?" sade man till honom. "Alldeles så," swarade han, "likasom Apostlarna woro förförda af Christus."

Med anledning af denna mordgerning, och kort derefter, skref Luther ett sändebref till de Christna i Holland, Brabant och Flandern, hwilket wi här wilja intaga, och lyder som följer:

"Alla käre bröder i Christo, som i Holland, Brabant och Flandern äro, samt alla trogne i Christo, nåd och frid af Gud wår Fader och af wår Herra Jesu Christo!

Lof och tack ware all barmhertighets Fader, som i denna tid låter oß återse sitt underbara ljus, hwilket hittills för wåra synders skull warit förborgadt, så att wi måst wara underkastade mörkrets gräsliga magt, samt så ömkeligen irrat och tjenat Antichrist. Men nu är tiden kommen, att wi åter höra turturdufwans röst, och att blommorna börja åter blomstra opp i wårt land.

Af sådan fröjd ären I, mine älskade, icke allenast delaktige wordne, utan äfwen ären I de främste, hos hwilka wi upplefwat en sådan fröjd och sällhet. Ty eder är framför hela werlden gifwet, icke allenast att höra Evangelium och bekänna Christum, utan äfwen att wara de förste, som för Christi skull nu liden blygd och smälek, ångest och nöd, fängelse och farlighet, och ären wordne så fulla af fruktsamhet och styrka, att I begjutit och beseglat det med edert eget blod, hwarwid äfwen de twenne ädla klenoder i

Christo, Henrich och Johannes i Brüßel ringa aktat sitt lif, på det Christus måtte warda beprisad med sitt Ord. O, huru föraktligt blefwo icke deße twenne själar afrättade; men huru herrligt och i ewig fröjd skola de med Christo återkomma och dömma desamma, af hwilka de nu med orätt blifwit dömde! Ack, huru ringa ting är det att af werlden skändas och dödas för dem som weta, att deras blod är kostligt och deras död dyrbar i Guds ögon, såsom det i psalmen sjunges: Hwad är werlden emot Gud?

Huru hafwa icke alla Änglar sett sin lust och fröjd på deßa twenne själar! Huru gerna måtte ej lågan hafwa förhjelpt dem ifrån detta syndiga lifwet till det ewiga, ifrån smälek till ewig herrlighet! Gud ware prisad och wälsignad i ewighet, att wi upplefwat att se och höra rätta helgon och sanna martyrer, wi, som hittills hafwa upphöjt och tillbedit så många falska helgon.

Wi häruppe hafwa ännu ej blifwit wärdige att warda Christo ett sådant dyrt och wärdigt offer, ehuruwäl många af wåra bröder hwarken warit eller äro utan förföljelse.

Derföre, mine käreste, waren wid god tröst och glade i Christo, och låt oß tacka Hans stora tecken och under, som Han begynt att göra ibland oß. Han har der förespeglat oß friska nya exempel af sitt lif. Nu är tid, att Guds rike icke består i ord, utan i kraft.

Här synes, hwad det will säga: **Warer glade i bedröfwelsen.** "Jag hafwer uti ett litet ögnablick öfwergifwit dig (säger Jesaias kap. 54); men med stor barmhertighet will jag församla dig". Och Psalm. 91: "Jag är när honom i nödene; jag will taga honom derut, och låta honom till ära komma, ty han har bekänt mitt namn." Emedan wi hafwa detta tröstefulla löfte, så låt oß förnya wårt hjerta och wara wid godt mod, och med fröjd låta oß slagtas Herranom. Han har sagt det, Han skall icke ljuga. Äfwen edra hufwudhår äro alla räknade.

Och ehuruwäl motståndarena skola utskrika deßa helgon för Hußiter, Wiklefiter och Lutheraner och berömma sig af deras mord, så skall det ej förundra oß, utan styrka oß desto mer, ty Christi kors måste hafwa belackare. Men wår Domare är icke fierran, han skall fälla en annan dom, det wete wi och äro fullwiße deruppå.

Bedjen för oß, käre bröder, och för hwarandra, på det wi må räcka den ena den andra en trogen hand och alla i en anda hålla oß till wårt hufwud Jesus Christus, som styrke eder med sin nåd och fullborde eder till sitt namns ära; hwilket ware pris, lof och tack hos eder och alla kreatur i ewighet! Amen.

Martinus Luther, D:r."

Utom detta bref, författade Luther också följande:

Wisa

om de twänne Christi Martyrer, som blefwo brände i Brüßel af Sophisterna ifrån Löwen år 1523.

Wi sjunge nu, hwad Gud har gjort,
I denna nya wisa;
Dermed hans namn må blifwa spordt
Och wi hans godhet prisa.
I Brüßel han ådagalagt,
Igenom twänne goßar,
Sin nåd, sin underbara magt.
Han sina barn förloßar,
Och låter ondskan blygas.

Den förstes namn Johannes war;
Benådad månd' han wara.
Hans broder, Heinrich, delat har
Hans oskuld och hans fara.
Guds barn, de lemnat denna jord
Och segerkronan wunnit,
Ty deras blod för Herrans ord
Har warmt och trofast runnit;
De Guds Martyrer blifwit.

Här satan kom, så grym och slug;
Han sökte dem beweka,
Med swek och list, med hot och trug,
Att Herrans ord förneka.
Sophister många han dertill
Från Löwen kallar samman;
Men deras konst ej hjelpa will,
De hafwa ingen gamman;
Dem Anden gör till dårar.

De sjunga ljuft, de sjunga ledt,
De smyga fram så sakta;
Men gossarne stå fast i ett,
Sophisterna förakta.
Den gamle fienden förtröt,
Att så sin wanmagt känna,
Och full af wrede han beslöt
Att dessa gossar bränna,
Som så hans styrka trotsat.

Man klädde af dem klostrets skrud,
Dem signelsen afhände;
De sade: "Amen!" och till Gud
Sig deras hjertan wände:
"Gud! ware du wår tröst och del,
Och må wi dig behaga;
Men satans larv och gyckelspel
Han sjelf må gerna taga,
Hwarmed han werlden dårar."

I Christi Orden nu de twå
Intagne måste blifwa,
För Herran såsom Prester stå
Och sig till offer gifwa,
Från werlden dö och lägga af
Skenhelighetens slöja,

Förakta munkdikt, menskokraf,
Och fria, rena, höja
Sig upp till Änglars boning.

En skrift för dem man satte opp
Om hwad de månd' bekänna.
Der skrefwo de sin tro, sitt hopp.
Willfarelsen war denna:
"Man måste Gud allena tro,
Förakta menskofunder,
Som gifwa själen ingen ro."
Det war då intet under,
De måste derför brännas.

Twå stora eldar tändes an,
De unge twå framfördes;
Med stor förwåning såg hwar man,
Att deras lugn ej stördes.
Med fröjd de gifwa sig deri
Och högt sin Gud de prisa.
De endas mod war nu förbi,
Då Herren täcktes wisa
Sin kraft uti de swaga.

Sin skam de se, och wilja den
Nu gerna öfwerhölja;
Ej werket prisar mästaren,
De söka det att dölja.
En matk i deras hjertan är,
Som straffar, hwad de brutit;
Och Anden kan ej tiga här;
När Habels blod har flutit,
Det högt mot Cain ropar.

Och askan hwilar icke, nej,
Kring alla land hon dammar;
Ström eller graf här hindrar ej,
En eld ur henne flammar.

Har fienden de trognas röst
Med bålet wetat hämma,
Det honom är till föga tröst:
Ty, wäldig, deras stämma
Nu hörs kring hela werlden.

Än tar de ondas lögn ej slut,
Sitt mord de wilja smycka;
En osann dikt de gifwa ut;
Samwetet månd' dem trycka.
Guds heliga de smäda än
Och skymfa efter döden,
Som skulle deße sig igen,
Uti den sista nöden,
Besinnat och sig ångrat.

De må dock ljuga immerfort,
Det dem allsintet båtar.
Wi tacke Gud för hwad han gjort:
Hans ord har kommit åter.
Nu sommarn skyndar på sitt lopp,
Och wintren han fördrifwit;
De späda blomstren skjuta opp.
Han, som har början gifwit,
Skall werket wäl fullborda.

---

3. Adolf Clarenbach och Peter Flysteden.

Clarenbach föddes i Lennep wid Rhein, och skall samtidigt med Luther hafwa insett och bekämpat Kyrkans irrläror och sedeförderf. Isynnerhet från år 1523 uppträdde han såsom reformator, werkande och wittnande. Emedan han i en disputation 1525 segrade öfwer Minoriten Georg von Dorsten, blef han af de andlige anklagad som kättare, afsatt från sitt embete och förwisad från Wesel. Han

flydde till Osnabrück, hwarest han hjelpte till att befordra reformationswerket och höll bibliska föreläsningar. Anklagad af presterna, måste han wika äfwen härifrån. Derpå predikade han i Meldorf i Ditmarschen (hwarest kort förut den ädle Heinrich von Zütphen undergått osägliga marter), återwände 1527 till sitt fädernesland och förkunnade i åtskilliga städer Herrans ord. Det katholska presterskapet lät genom den werldsliga makten förbjuda honom det. Då han nu skriftligt fortsatte reformationen och 1528 kom till Köln, blef han der gripen och i mångfaldiga förhör befrågad om sin tro och lära. Bland annat frågade Kansleren: "om han höll med den nya Skrifttolkningen, eller med Concilierna och den gamla exegesen?" Clarenb. swarade: "med ingendera, utan med Christus, efter hwilken jag är nämnd. Så wida Lutheranerna och Concilierna öfwerensstämma med Christus, håller jag med dem, annars icke." Kansl. "Men här finnas twenne sekter; med endera måste ni dock hålla? Säg oß, med hwilken? Gör ni det icke, så måste wi öfwerlemna er åt andra, hwilka wäl skola lära er tala." Clarenb. "Det höfwes icke en Christen att hålla sig till sekter, eller att berömma sig af någon menniska; utan han skall hålla sig till Christi läras wißa ord."

I det andra förhöret frågades: "är Påfwen Kyrkans hufwud?" Clarenb. "Christus är den heliga Kyrkans hufwud. Skulle äfwen Påfwen wara det, så wore Kyrkan ett widunder med twå hufwuden." Domaren: "Gud förbarme sig! hwad säger ni! Jag wille icke ha sagt något sådant för hela detta rum fullt med gyllen." Man frågade widare: "Om man borde lyda Påfwen och Biskoparna?" Clarenb. "Om de predika och bjuda enligt Guds ord, annars icke; i annat fall måste man mera lyda Gud än menniskor." Ståndaktigt wägrade Clarenbach att göra ed för att bestyrka sanningen; "wårt tal måste ju wara: ja ja, nej nej." Detta uttyddes honom till det wärsta. — I fjerde förhöret frågades: "Känner ni en, som heter

Martin Luther?" Clarenb. "Personligen icke, men jag har hört mycket om honom." Domaren: "Har ni nånsin önskat att Luthers skrifter måtte utspridas och förswaras?" Clarenb. "Ja, såwida de öfwerensstämma med Christi Evangelium, widare icke." Domaren: "Tror ni det, som de heliga Concilierna angående tron och själens salighet hafwa approberat, samt att alla Christna måste tro det, och deremot fördömma hwad af deßa såsom stridande mot tron och Skriften blifwit fördömdt?" Clarenb. "Så framt det är stadgadt enligt Guds ord, eljest icke." Domaren: "Tror ni att **Luther** med rätta blifwit fördömd af den heliga Stolen, och att hwarje Christen så måste anse det?" Clarenb. "Att han är fördömd, wet jag; om med rätta, det kan jag icke säga. Är han fördömd enligt Skriften, så är det rätt, annars icke." Domaren: "Känner ni personer som äga Luthers skrifter." Clarenb. "Wäl tusende, hwilka alla jag dock icke kan uppräkna." Domaren: "Begår den som trotsigt föraktar Ceremonierna, wigwattnet, saltet, ljusena och kryddorna, en dödssynd?" Clarenb. "Den som af **trots** föraktar dylikt, gör icke wäl: om han begår en dödssynd, wet jag ej." Domaren: "Är i Altarets sacrament efter presternes consecration, under brödet och winet, materielt bröd och win, eller öfwerallt densamme Christus, som på korset har lidit för oß?" Clarenb. "Jag tror att det är Christi sannfärdiga lekamen och sannfärdiga blod. Men om brödet och winet ännu förblifwa bröd och win, wet jag icke. Herren har icke heller befallt mig att widare forska derefter." Domaren: "Kan den biktande och ångerfulle genom den ålagda penitensen tillfyllestgöra för sina synder?" Clarenb. "Den sanna penitensen är: **gack, och synda icke härefter!** För öfrigt tror jag, att ingen annan tillfyllestgörelse för synden finnes, än allenast Jesu **Christi** död; så enligt Skriften." Domaren: "Har Maria förblifwit Jungfru, sedan hon aflade Christus?" Clarenb. "Ja." Domaren: "Det är dock bra, att ni medgifwer oß så mycket. Men tror ni också att Maria, såsom Guds

moder, af alla trogna bör äras, anropas och åkallas?"
Clarenb. "Man skall ära henne och framställa henne som ett exempel på tro och kärlek, men icke anropa henne, icke ställa till henne några böner." — Med försigtighet och klokhet swarade Clarenbach äfwen på frågorna: om Luther wore en kättare och Luthers skrift oriktig; om han skrifwit och utspridt skrifter efter Luthers lära; om man kunde bikta äfwen för en lekman; om lekmän borde erhålla endast brödet i Nattwarden o. s. w.

Tjugu-åtta weckor satt han nu åter fången, derefter sammanträdde ånyo hans domare, bland hwilka en Påflig och en Kölnisk inqvisitor. De började från S:t **Petrus**, åt hwilken Herren sagt: **du är Petrus, och på detta hälleberg m. m.** Från S:t Petrus hade denna makt kommit till alla Påfwar och skulle i ewighet hos den Romerska Kyrkan förblifwa m. m. Clarenbach wille förklara sig, men slutligen tillät man honom det icke. Han bad ännu en gång om underwisning ur Skriften; hwarpå man swarade, att man icke wille disputera och inlåta sig i ordstrider med honom. Slutligen uppläste Inqvisitorn på latin utslaget, hwaraf slutet lydde sålunda: "Alltså skilje wi denne Adolf Clarenbach, såsom ett skabbigt får och en stinkande rutten lem, från Kyrkans gemenskap, och öfwerantwarde honom åt den werldsliga Öfwerheten, likwäl bediande att den icke måtte tillfoga honom något till lif och blod." (Den wanliga skrymtaktiga bönen af de andliga Inqvisitorerna, då offret skulle falla.)

Från Mars till inemot hösten 1529 satt Clarenbach i fängelse. Förgäfwes sökte man bringa honom på andra tankar. Bewekligast talade till honom presten i Lennep: "Adolf, jag har ännu en gammal gyllen; den erhåller den förste, som hemtar mig den tidningen att ni omwändt er. Gör det dock, min käre Adolf; gör det, jag ber er för Guds och Jesu Christi skull!" Detta sade han med så rörande röst och åtbörd, att Clarenbach hade måst bewekas, om ej Gud uppehållit honom. Stum och tigande satt han

i början der; derpå bad han wid Guds barmhertighet, att de dock skulle underwisa honom, han wille ju gerna låta underwisa sig som ett barn! — När de sålunda ingenting uträttade, började de hota honom. "Wåld går för rätt", sade de. Domaren sade: "Jag fruktar, Adolf, att det kostar er hals." "Här är den", swarade Clarenbach, "får ni än den, så får ni dock icke er åstundan; men jag skall få det ewiga lifwet, och en gång skall ni erfara hwad ni har giort."

Om Clarenbachs medfånge **Peter Flysteden** hafwa wi få underrättelser. Han synes förhållit sig mera häftigt och djerft. Äfwen han förhördes, dömdes och öfwerlemnades åt den werldsliga makten. Under de twå sista dagarne af deras fångenskap utbredde sig en swår, hittills okänd farsot och bortryckte många menniskor. Presterna i Köln förklarade detta onda för ett straff af Gud öfwer det inbrytande kätteriet. Nu kunde ingenting mer hindra begges undergång, ehuru den Kölniska Senaten ogerna dömde dem till döden; presternas nit war för ihärdigt. Man rådde Clarenbach att låta en munk komma till sig, för att bikta för honom. Clarenb. swarade leende: "Som ni will! Hafwe wi syndat mot denna munk, så wilje wi bedja honom om förlåtelse. Men — om nu munken kommer, så äge wi ju icke penningar att betala honom för bikten; huru skola wi då göra?"

Så kom deras dödsdag. Glad sade Clarenbach: "**Annat önske wi ej, än döden, på det wi må bli förloßade från wåra fiender, d. ä. från wårt kött, från synden, helfwetet och djefwulen. Skall det ej wara oß en herrlig tröst, att wi blifwe frie från den fiende, som dagligen bekrigar oß? Så länge wi wandre här nere på jorden, upphör icke köttets strid mot anden och andens emot köttet, och wi kunne icke blifwa fullkomlige, såsom wi wille. Äfwen längte wi att blifwa löse från motståndarenas fiendskap, som mångfaldigt frestar oß, att wi må affalla från wår tro. Wi önske att dö, och**

äre af Gud kallade till deßa lidanden, efter ock Christus led för oß, låtande oß en efterdömelse." Härwid uppläste han hela stället 1 Petr. 2: 21—25; hwarpå han slog händerna tillsamman och utropade med glädje: "Är det icke sannt?" — Isynnerhet ansattes de båda dömde af twenne Augustiner, af hwilka den ene, en döpt Jude, ännu på afrättsplatsen hånlog och smädade. Clarenbach sade: "Wi hålle oß till Herren Jesus Christus och till Hans Ord; då kunna wi icke gå wilse. Hans Ord wilje wi bekänna, så länge wår mun är öppen; Honom, wår Herre, wilje wi bekänna för menniskorna, så skall Han ock åter bekänna oß för sin himmelske Fader. På inga menniskor förlita wi oß, de må ha warit huru heliga som helst, icke heller på wåra goda gerningar, ty wi hafwa inga sådana. Då wi nu inga hafwa, och dock i dag skola dö, hwar skola wi taga wägen? Till djefwulen wilje wi icke, menniskotröst hjelper oß icke, och allt wårt görande är förgäfwes, emedan wi med allt hwad wi gjort äro blott onyttige tjenare. Derföre förlite wi oß billigtwis **allenast på wår Frälsares död**, hwilken han lidit för oß, och eljest på ingenting i werlden, det må lysa och glänsa så mycket det will." Augustinern: "I förakten alla yttre ceremonier och hållen er endast till tron. Men hwarföre har Gud befallt att döpa med watten och den Heliga Anda? Hade det icke warit nog med den Heliga Anda, i fall det skulle wara nog med tron?" Clarenb. "Det har så behagat den himmelske Fadren. Hwem är Hans rådgifware, eller hwem kan till Honom säga: hwarföre gjorde du så och icke annorlunda? Men det är wißt, att är tron icke der, så är allt ingenting. **Den der icke tror, han blifwer fördömd, han må wara döpt** eller ej." — Nu gingo munkarne bort. De fångne förbdes ur fängelset och bundos af bödeln. På wägen sade en till dem: "Tänken på wår Herre, huru han gick till Pilati hus." — Clarenb. till domaren: "Ja, Pilatus kan ursäktas, ty han wißte icke hwad han gjorde, men I weten det." Flysteden till densamme: "Du

är argare än Pilatus, ty du hade gerna genom plågor welat pina oß bort från Christus; men wet, att inga marter kunna upptänkas, som kunna skilja oß från Honom." Trots slag och stötar talade de ännu mycket till folket, som följde dem; då ropade till dem en man ur hopen: "War wid godt mod, Adolphe!" Clarenbach blef derigenom mycket upplifwad, han log och hade gerna räckt den käre mannen sin hand. Wid waktporten sade han till en wexlare: "War helsad, broder, och säg åt de andre bröderna god natt. Förmana dem, att ej öfwergifwa Christus och Hans ord af fruktan för döden. Ty det måste ske, att alla, **som Gudeligen wilja lefwa i Christo Jesu, måste lida förföljelse.** Derföre will jag efterfölja Christus och föregå eder." "O **Köln, Köln!** fortfor han, huru förföljer du Guds ord! Ett moln hänger i luften, det skall ännu en gång falla ner." Allt folk förundrade sig öfwer den frihet och fasthet, hwarmed han talade; men några af presterna sade: "han har tagit wäl till bästa, derföre är hans tunga loßad." Flysteden talade litet; men i stället för munnen talade glädjen, som strålade ur hans ansigte. — De kommo till ett ställe, hwarest de måste afbida dödsklockans ringning. När klockan hördes, utropade Clarenbach: "Gud, wår Herre, ware lofwad, att stunden är kommen, då wi skola lida döden för Hans skull!" Starke i Herren, gingo de framåt och talade till mången; t. ex. "så måste wi i lidande efterfölja den nye Adam, Christus, om Han annars skall komma till oß. Ju mera förtryck och förföljelse, desto större tillwext till den nya menniskan och död åt den gamla, åt köttet, synden, djefwulen och werlden. Denna bespottar oß nu och lemnar oß utan tröst; men wi sätte emot henne den ende **Christus**, wår tröstare, försonare och ende medlare, som wäl skall förswara oß inför sin himmelske Fader. Wid Honom förmanar jag eder, käre bröder, att I, utan uppror, i kärlek broderligen och christeligen mågen lefwa tillsammans och wara all Öfwerhet underdånige. Wår Herre skall wända allt till

det bästa och gifwa er sin nåd och sitt Gudomliga Ord."
— Under böner gingo de widare, ut ur staden. Clarenbach: "O Christe, du är werldens ljus, som skiner i ewighet; o Herre, dig ware lof och ära och tack, att du låtit denna dag uppgå för oß. Du allena är Herren. Dig beder jag, att du till min död föröker den gnista af gudomlig kärlek, som du i mitt hjerta har upptändt!" —
— Peter Flysteden. "O Du, som gjort himmelen, jorden och alla elementer, stå oß bi i dag!" Flysteden wille tala mer, men domaren ropade: "Tig du hund! dig tror dock ingen, du är en förbannad kättare." Flysteden: "Hwarföre är jag en kättare?" Domaren: "Emedan du tror hwarken på en christlig Kyrka eller på de heliga Sacramenterna." Flysteden: "Efter ni talar så, måste jag dock för folket offentligt bekänna hwad jag tror: den heliga Kyrkan, käre bröder, är bygd på Christus och Hans Ord. Hwarest detta Ord tränger i menniskornas hjertan, der är den heliga Kyrkan, det ware i Köln eller i Trier; sådana menniskor äro då förenade till en kropp, hwars hufwud Christus är. Men tro skall man allenast på Gud, och icke på denna kyrka; om denna skall man endast tro, att den finnes och är helig. Er Romerska kyrka deremot är bygd på menniskostadgar, den är en förödelsens styggelse. Deß öfwerhufwud will sätta sig öfwer Christus, som dock är den christliga kyrkans enda hufwud; han införer sin egen lära, på det hans stol, buk och styggelse må uppehållas, men Christi ord blifwa om intet. Derföre, käre bröder, beder jag er för Christi skull, afstån ifrån det krönta wilddjuret i Rom och deß styggelse, och blifwen allenast wid Christus och Hans Ord; Han skall icke wisa er bort eller stöta eder ifrån sig, ty Han säger: **Kommer till mig alle I, som arbeten och åren betungade, och jag will wederqwicka eder.** Ingen enda stöter Han ifrån sig, ty Han säger: **Kommer alla.**" Wid detta tal trängde sig folket fram, men en af polisen högg in bland folket och ropade: "S:t Hjob må anfäkta er!" Man förbjöd Flysteden att tala.

Nu ankommo de till Schafrättsplatsen. Då de gingo upp för den, bad Clarenbach: "O Herre, gif mig din anda, att jag af hjertats grund kan förlåta alla mina fiender!" En Beghard frågade: "Wiljen I bikta?" Clarenbach. "Nej, wi hafwa redan alla dagar biktat." Begharden: "Har ni då alla dagar haft prester hos er?" Clarenbach. "Wi hafwa alla dagar haft Herren hos oß." — En krets blef sluten omkring dem. De båda Augustinerna och twenne Beghardar trädde till dem. "Käre wänner, låten dock underwisa er; ännu är tid." Clarenbach. "Hwad annat hafwa wi welat? Alltid wille wi gerna bli underwiste ur Guds ord, men wåra Theologer hafwa aldrig gjort det, emedan de icke kunde bewisa att wi fara wilse." Folket trängde sig närmare för att höra. "Tillbaka! tillbaka!" skrek befälhafwaren; "hwad har ni här att göra? wiljen I höra predikas, så gån i kyrkan." "Man kunde wäl här," hördes en röst, "få höra en lika god predikan som i kyrkan." De fångne wille tala, men hindrades med wåld; tills man slutligen måste ge efter för det knorrande folket. Flysteden widrörde genast de båda hufwudanklagelse-punkterna, deras mening om Jungfru Maria och Sacramenterna: "Weten, sade han, att wi tro, det Maria före, wid och efter aflelsen warit en Jungfru, befunnen wärdig genom Guds nåd att blifwa wår Frälsares Jesu Christi moder. Men derföre skola wi icke tillbedja henne, ej heller anropa henne om nåd, då hon dock sjelf endast af nåd är blifwen Christi moder; utan wi skola ära henne med den ära, som Engelens helsning i Evangelium henne tillägger; — så weten alltså att wi mena och tro, att Guds moder warit ett ädelt kreatur, wißerligen skapad af Gud såsom andra menniskor, men begåfwad med den Heliga Andes gåfwor. Wi skole icke annorlunda lofwa och prisa henne, än Gud har lofwat och prisat henne, men skola tillskrifwa **Gud** hennes lof och lofwa **Gud** genom henne; liksom hon sjelf i sin lofsång tillskrifwer sig **intet**, och **Gud allena allt**. Likaledes tänka wi om Sacramentet ingenting annat, än

hwad Herrens ord säga, med hwilka Han instiktade Nattwarden." — — Domaren till bödeln: "Bind fast den skälmen!" Flysteden: "Herr Domare, ni will förfölja Christne, men se till, huru ni skall kunna förswara det för Gud. Pilatus wißte icke hwad han gjorde, men ni wet det, och wet hwarföre ni gör det. Ni kan icke gå bort och säga: jag twår mina händer i oskuld! Det står skrifwet: **J Domare, dömmer en rätt dom!**" Detta förtröt Domaren så, att han befalte bödeln, att genast afkläda Flysteden och föra honom på bålet, der han skulle brännas. Nu tog Clarenbach till ordet och talade till folket: "Käre bröder och borgare i Köln, säge den ena åt den andra hwad jag talar, ty alla kunna ej höra det. Först bedje wi er, att ingen må wilja hämnas wår död på Papisterna i Köln; derpå, att J icke mågen tala om oß annat, än hwad J hört af oß och hwad jag nu will säga. Hören hwad wi tro." Derpå uppläste han Tron och utlade den korteligen. "På deßa artiklar tror wäl djefwulen ock; men han tror icke, att de angå honom och hans salighet. Men jag tror stadeligen, att allt, som står i dem, kommer **min och alla trognas** själar **till nytta och godo.**" "Der hör man ingenting orätt," sade folket; "för hwad beskyller man dem?" Clarenbach fortfor: "Wi måste dö, såsom J sen, och skiljas ifrån eder. Men när Domaren kommer, som skall ställa oß på sin högra sida eller på den wenstra, då skola wi alla återse hwarandra. På det wi då må komma bland dem, som stå på Hans högra sida, så wilje wi willigt och tåligt, om Gud will, lida denna död. Der skall det då wisa sig hwad hwar och en har trott och hwad wi tro; om wi hafwe rätt eller orätt, skall då blifwa uppenbart. Derföre må hwar och en wäl se till hwad han har att göra, och hålla sig till Gud och Hans Ord allena." De båda wännerna bådo nu Herren om förlåtelse för sina synder. Efter bönen lofwade Peter sin wän syndernas förlåtelse i Jesu Christi blod, och frågade honom: "Tror du, att detta blod gör dig ren från alla dina synder?" Clarenbach. "Ja,

det är min tröst.“ Peter: “Så förlåt äfwen mig allt, hwad jag kan hafwa gjort emot dig under den tid wi warit tillsammans.“ Clarenbach. “Det gör jag gerna; förlåt du också mig, om jag tilläfwentyrs förtörnat dig.“ De kysste hwarandra och skildes broderligt. Peter afkläddes af bödeln och fastbands. Ännu en gång trädde Clarenbach till honom och sade: “Broder, war stark i Herren och förtrösta på Honom, ty i dag komma wi till Christus och skola blifwa hos Honom i ewighet. Derföre war ståndaktig i tron och låt icke elden förskräcka dig. Äfwen jag will förtrösta på Herren, och Hans Ord skall wara min borg.“ Peter: “Jag will dö som en Christen, och såsom wi lofwat Christus att dö för Hans Namns skull.“ Han wille tala mer, men bödeln stötte honom bort med wåld, och Augustinern spottade efter honom. Emellertid sade en Beghard till Clarenbach: “Wet du ej, att många lärda herrar och Doctorer finnas i Köln, som wäl förstå sig på Skriften; aktar du dig wisare, än dem alla?“ Adolf: “Det säger jag icke, men att de förfölja Jesu Christi Evangelium, isynnerhet Theologerna, som likwäl mest umgås med Skriften och låta sig tycka, att de förstå den.“ Härpå utgjöt Begharden en ström af skällsord. Men en from Augustiner talade mildt och ropade: “**Jag är uppståndelsen och lifwet; hwilken som tror på mig, han skall lefwa om han än död blefwe.**“ Adolf bad honom upprepa det och sade: “Haf tack, att ni förkunnar mig Evangelium, och helsen alla bröder i Christo Jesu!“ Sedan bödeln lossat bojorna, afklädde sig Clarenbach sjelf och sade till Domaren: “Herr Domare, ni will döda mig; men jag wille dock weta hwarföre jag måste dö, icke för min skull, utan för de kringståendes skull, att de må kunna säga, hwarföre man har bränt mig. Ehuruwäl jag är en syndare, så har jag likwäl ej förtjenat denna död. Men menen I er kunna skrämma och förwilla mig med denna eld, så misstagen I er; mig anfäktar icke detta, ty jag wet att I icke kunnen böja ett hår på mitt hufwud, om det ej är Herrens wilja.

Hafwen I också dödat mig, så hafwen I dock icke wunnit hwad I wiljen, men jag har wunnit det ewiga lifwet. Döden förskräcker mig ej, ty **Christus har öfwerwunnit död, djefwul, helfwete** och allt hwad deruti är. Denne min himmelska Broder will jag bedja, att Han styrker min själ, att jag af allt hjerta kan förlåta dem, som tillfoga mig denna död. Af hjertat gerna will jag dö." Domaren teg. — Clarenbach gick upp på bålet, upplyfte än sina ögon till himmelen och bad: "O Herre, efter detta har jag längtat; ty så måste det ske, att wi genom lidande blifwa fullkomne." Nu såg han att Flysteden redan war qwäfd, och utropade: "Broder, har du kämpat ut? Så ware dig Herren nådig och barmhertig; jag följer dig strart." Han fastbands wid bålet och en påse med krut hängdes kring hans hals. Ännu ropade en: "Adolf, betänk dock er själs wälfärd!" Men befälhafwaren befallte att antända bålet. På Beghardens fråga: "Will du dö som en Christen?" swarade Adolf: "Det har jag ju alltid sagt, derföre läsen för mig Tron, så länge I kunnen." Detta skedde; Clarenbach sade efter alla tre artiklarna och tillade: "det tror jag, derwid will jag blifwa, derpå will jag dö." Under det elden högt uppflammade, hördes Clarenbachs röst: "Herre Jesu, i dina händer befaller jag min anda!"

---

4. Peter Brully.

Straßburg war en fri Tysk Riksstad till år 1681, då den kom under Frankrike. Redan år 1538 öppnade Senaten här en kyrka för arma Evangeliske Christne af Franskt tungomål, hwilka för den sanna trons skull måst lemna sitt fäderneslånd; och nu begåfwo sig till Strasburg många från de Österrikiske Nederländerna och från Lothringen. En af de första Prester, som wid denna Evan-

geliska församling tjenstgjorde, war **Peter Brully**. Men han predikade här endast några weckor.

I **Doornik** eller **Tournay** i Nederländerne hade Evangelii predikan genom flera sanningens wittnen, hwilka för den lidit matyrdöden, warit så wälsignad, att de troendes antal samt hungern och törsten efter Guds rena ord tillwäxte dag ifrån dag. För att än rikligare näras med lifwets ord, affände de troende i Doornik en beskickning till Straßburg, för att begära åt sig en Prest, "hwilken icke blott skulle kunna rent predika den gudomliga sanningen, utan ock utdela Sacramenterna och till kyrka constituera deras församling." Straßburgarnes wal föll på Brully, hwilken med glädje antog kallelsen och försedd med ett egenhändigt wittnesbörd af Martin Bucer, Luthers wän och dåwarande förste Pastor i Straßburg, genast med christlig trosfrimodighet anträdde resan till Belgien. — Brully inträffade i Doornik i September 1538, och emottogs af de derwarande troende med stor glädje och hjertliga wördnadsbetygelser. Sedan han här en tid predikat, begaf han sig på en resa, för att med Evangelii ord besöka äfwen de små evangeliska församlingarne i de kringliggande städerna, och ämnade i slutet af Oktober återwända till sin post i Doornik. Brully begaf sig på wägen. Men redan hade i Doornik mängden af dem som älskade och lyßnade till Guds ord så tillwuxit, att förklädde Catholska prester kunde som spioner biwista sammankomsterna utan att igenkännas. Då nu den prest, som förwaltade ordets embete, erhållit underrättelse om dagen för Brullys förwäntade återkomst, så nämnde han honom en gång i bönen efter predikan, anropande Herren att wälbehållen till dem återföra deras älskade herde. Men äfwen wid denna sammankomst hade en spionerande Romersk prest förklädd warit närwarande, och han ilade genast med underrättelsen om Brullys återkomst på den bestämda dagen till sin förman, Kanonicus wid Domkyrkan. På dennes begäran lät stadens öfwerhet, dagen efter Brullys ankomst, på tre dagar tillsluta stads-

portarne, och ingen fick gå ur staden, utan att han förut på rådhuset låtit beteckna sig med ett wißt märke. Denna åtgärd måste många hundrade underkasta sig, endast på det man säkert skulle kunna fånga den ena förhatliga "Presten från Tyskland" — så kallade man Brülly, emedan han predikade det i Tyskland återställda rena Evangelium och kommit från det ännu då för tiden Tyska Straßburg. Under denna tid blef han tillika öfwerallt efterspanad. Man lyste offentligt efter honom, och ett pris sattes på hans hufwud, antingen han lefwande eller död utlemnades. Wid den stora oron och häftiga förwirringen, som deraf föranleddes, war det swårt att hålla den dyre mannen förborgad, ehuru man förklädt honom och afrakat det långa skägget, som den tidens Prester och Theologer plägade bära. Den klena förskräckta hjorden, i sin rådlöshet, förde sin käre själaherde från ett ställe till ett annat, som för tillfället war säkrast; men då han på intet ställe länge kunde wara säker, återstod intet annat, än att tänka på medel att förskaffa honom ut ur staden. Men Brülly sjelf ansåg alla förslag för äfwentyrliga, och tillstadde endast det ena, att han om natten nedsläpptes öfwer stadsmuren.

Och just af detta medel betjente sig Herren, till att offentligen wisa, att han utwalt denne man icke blott att predika sin sanning, utan äfwen med en herrlig matyrdöd besegla densamma. — Tidigt om morgonen, Allhelgonadagen den 2 November, innan dagen grydde, nedhißade honom hans wänner med ett tåg utför muren, på det hemligaste ställe man kunde finna. Men när den nu räddade redan war nere på marken, böjde sig en af dem som nedsläppt honom, för att ännu halfhögt ropa till honom farwäl, och då han derwid stödde sig mot muren, nedstörtade en illa fogad sten, som genom tågets gnidning blifwit ännu lösare, och krosade wår Brüllys ben, hwilken ännu icke hunnit losa tåget. Ett huldt farwäl af en wän, liksom förut en förbön af presten wid andaktsstunden, skulle blif-

wa till ledning för fienderna, att ertappa den rättfärdiga mannen. Plötsligt uppehållen genom smärtan af såret, utstötte han, skälfwande af köld i den kalla November-dagens första gryning, djupa suckar och ett qwidande klagoljud, under det han anropade Herren, att Han i denna yttersta nöd wille hjelpa honom. Men Herren hade annorlunda beslutit. Den ett stycke derifrån på muren uppställda skildtwakten hörde den olyckliges qwidande. Den skyndade fram och — fängslade honom. Så snart slottets gouvernör, Herr de Ognie, fått underrättelse härom, lät han föra Brülly genom en bakport i slottsfängelset på det nuwarande citadellet i Tournay. Ännu då Brülly ankom dit, bad han och sade: "O Gud, du är rättwis, och har qwarhållit mig, då jag wille undfly din fattiga hjords bedröfwelse. Styrk mig i denna själens och kroppens swaghet, att ditt heliga namn må förherrligas och din sanning blifwa befästad!"

Nu besökte många honom i fängelset, några af nyfikenhet, andra för att disputera med honom om den christliga läran, slutligen några för att af honom underwisas om Evangelium; och Brülly fann på detta sätt här, hwarest han minst förmodade det, det bästa tillfälle att wittna om sin tro. En dag infunno sig äfwen twenne Biskopar, Biskoparne af Doornik och Cambray, med ett stort följe, för att se den Tyska presten och dermed fördrifwa tiden efter slutad middags-spisning. Brülly war förut genom fångwaktaren underrättad om det höga besöket, och tillika förmanad till ett ödmjukt och wördnadsfullt uppförande. När nu de andlige herrarne inträdt, förelade de honom mångahanda frågor, men erhöllo snabbare swar än de torde hafwa wäntat. Ty de trodde sig nu hafwa honom i sina händer, emedan han som en arm fånge war i deras wåld, och de wille genom det yttre skenet blända och göra honom försagd. Men Brülly lät dem tillräckligt förstå, att hans ande war fri, ehuru kroppen hölls fängslad och genom benbrottet led olidelig smärta. — "Säg, eländige, sade prelaterna till honom, på hwems anstiftan har du

kommit hit från fremmande länder till din egen plåga?" — "Gjorden I, swarade han, hwad Biskopar, hwars namn I bären, böra göra, så skulle hwarken jag eller någon min like behöfwa från fremmande land komma hit." — "Usling, swarade Biskopen af Cambray, man skall snart lära dig att tala annorlunda, och man skall fordra af dig räkenskap för dina handlingar." — "Ack, swarade Brülly, I, som tron eder wara Biskopar, I hafwen en gång en swår räkenskap att aflägga inför den Herren, hwilken jag tjenar." Detta ord stack de högwördiga herrarne så, att deras wrede, som de hittills med möda hållit tillbaka, råkade i full låga, och i synnerhet Biskopen af Cambray utbröt i så förskräckliga åtbörder, att det tycktes som wille han på stället taga lifwet af den stackars Brülly. Han skulle ock så werkligen hafwa illa behandlat honom, om ej guvernören de Ognie hållit honom tillbaka, i det han anmärkte, att denne, som wågade förolämpa honom, nu war i rättwisans händer, och att Kejsaren, som då war i Brüßel, redan war underrättad om hans brott. Strax derpå lemnade de högwördige fängelset, sedan Brüllys evangeliska bekännelse blifwit för dem endast en dödens lukt till döds (2 Cor. 2: 16).

Snart anställdes i alla stadens qwarter spaningar efter "den Tyska prestens" åhörare, så wäl män som qwinnor, för att kasta dem i fängelse. Flera af dem ledo till och med döden för sin tro, redan förrän Brüllys proceß war afgjord. Emedan många bland domarena i Doornik woro Evangelii bekännare ganska benägna, och derföre för det Romerska kleresiet mißtänkte, så skickade Öfwerdomstolen i Brüßel en derwarande lagklok, Carl Dißenar, till Doornik, för att utföra rättegången emot de fångna och deras medskyldige, hwilka woro anklagade för kätteri eller öfwerbewisade om Lutheranism, och för att bringa till werkställighet Kejsarens befallning mot dem. Brülly tröstade dem genom bref, och uppmuntrade dem till ståndaktighet

14

och fasthet. Om hans egen historie lemna tre herrliga bref upplysning, hwilka han skref till sin hustru och sina wänner, det sista endast några dagar före sin död, och hwilka wi här i trogen öfwersättning meddela.

När man i fängelset inledde hans proceß, befrågade honom munkarne, i öfwerhetens närwaro, om åtskilliga punkter i hans lära. Derom skref han i det första brefwet till sin hustru sålunda:

"Min dyra syster i Christo Jesu! Brefwet, som du genom Margaretha skickat till mig, har rört mig djupt, då jag derur sett huru bekymrad och orolig du, jemte alla bröderna, är om mig. Du skrifwer att jag borde glädjas af mina bojor; af det bref, hwilket jag skrifwit till mina för Guds ords skull fångna bröder, kan du finna om jag är glad eller bedröfwad. Du skall deraf se, att jag söker lägga de andra på hjertat hwad jag sjelf har erfarit, och att jag begär af dem ingenting annat än hwad jag sjelf föresatt mig, d. ä. (Herren känner det) att under Hans beskydd och i Hans sannings rätta bekännelse framhärda till ändan. Wäl ansätter mig hårdt min husfiende (den gamla menniskan), men han skall likwäl genom den Heliga Andas kraft blifwa öfwerwäldigad; ty Jesus Christus, på hwilken jag hoppas, skall bewisa mig godt, öfwer allt det jag kan bedja eller tänka. Till Hans ära är jag beredd att underkasta mig eld, watten och hwarje annat qwal, som fienderna — likwäl endast med Guds tillåtelse — kunna upptänka.

Emellertid ber du mig, att lemna dig underrättelse om förhöret, som man med mig har anställt, och om de swar jag gifwit Biskoparna och Doktorerna. Jag will derwid inskränka mig till det, som angår tron och den Christliga läran. — Man tog först före frågan om den fria wiljan, och utforskade noga hwad jag tänkte derom. Jag swarade: för att rätt tala om den fria wiljan, måste man betrakta menniskorna i olika tillstånd. För det första är min tro — sade jag — att den första menniskan, som war skapad

efter Guds beläte, hade fri wilja så wäl till det goda som det onda, och att han allena wetat hwad fri wilja i ordets fulla bemärkelse är. Men den olycklige har icke länge bewarat denna gåfwa af Gud; han har genom synden gått förlustig densamma, och icke allenast han, utan äfwen alla hans efterkommande, så att de af naturen äro oförmögna att i något enda stycke tillfredsställa Guds rättfärdighet, och att twärtom endast ondt hos dem finnes. Alltså har, för att säga sanningen, Adams barn nu mera ingen gnista godt hos sig; således kan ej heller någon hafwa en fri wilja. Alla menniskor löpa af naturen efter det onda; hwarföre Apostelen säger: **Den naturliga menniskan förnimmer intet af det Guds Anda tillhörer, ty det är henne en galenskap; och kan icke begripat, ty det måste andligen dömmas** (1. Cor. 2: 14). **Och köttsligt sinne är en fiendskap emot Gud** (Rom. 8: 7). Dessa wittnesbörd äro bewis nog, att menniskan nu mera icke har någon fri wilja att göra hwad rätt är för Gud; jag säger för **Gud**, ty i menniskors ögon kan mycket synas skönt och lofligt, som för Guds domstol icke duger, utan är synd. Men hwad jag här har sagt, måste man förstå om den, som icke ännu är född på nytt genom den Heliga Anda. Ty den som med Jesu Christi blod är renad och wandrar i det nya lifwet, han återwinner genom Jesum Christum den fria wiljan, och blir till allahanda goda gerningar drifwen. Men af sig sjelf kan menniskan göra ingen enda god gerning, o. s. w.

Derpå frågade de: om menniskan, då hon icke kan göra det goda som hon will, icke heller är i stånd att göra några goda gerningar? — Jag swarade: att menniskan icke af sig sjelf, men wäl med den Heliga Andes bistånd kan göra goda, Gudi behagliga gerningar, men att dessa då ingalunda härflyta af den naturliga menniskan, utan af Jesus Christus, som bor i henne. Jag tillade, att det förhåller sig med menniskan som med ett träd, hwilket först måste göras godt, innan det kan bära goda frukter.

Derpå kom man att tala om Rättfärdiggörelsen. Jag sade dem, att jag äfwen häruti i min öfwertygelse följde Apostelen Paulus, som säger i brefwet till de Romare: "**Menniskan warder rättfärdig af tron, utan lagens gerningar** (Rom. 3: 28). — Derpå sade de: huru? endast af tron? blifwa wi icke äfwen af wåra goda gerningar och af kärleken rättfärdige? — Jag swarade: att hos en menniska, som ännu icke blifwit gjord rättfärdig, finnas hwarken kärlek eller goda gerningar. — Huru? sade de; en nu i dödssynder lefwande menniska skulle icke kunna gifwa en allmosa till Guds ära, "hwilken hon älskar öfwer all ting"? — Nej! swarade jag; wäl kan en syndare gifwa sina egodelar åt de fattige, men icke till Guds ära, utan endast af en mensklig tillgifwenhet eller blödighet; ty om han "älskade Gud öfwer all ting", så skulle hans synd icke behaga honom och han skulle bedja Gud om förlåtelse för den.

Nu frågade de, hwad då denna mägtiga tro är, hwilken allena kan göra rättfärdig? — Jag swarade: tron är en wiß och af den Heliga Anda werkad tillförsigt om Guds barmhertighet och Hans goda wilja emot oß, stödjande sig på Evangelii löften, hwilka i Hans Son, Jesus Christus, funnit sin fullbordan. Genom denna tro, sade jag, wete wi, att Gud will förlåta oß wåra synder för sin Sons skull, på hwilken wi tro *).

Jag ber dig, min syster, och alla bröder: bedjen wår himmelske Fader i Hans Son Jesu Christo, att Han måtte genom sin Heliga Anda bewara mig i sitt Ords sanning, och förläna mig tillwäxt i tron och allt det himmelska goda. Jag skall på min sida bedja för hela hans kyr-

*) Den kunnige läsaren finner, att alldeles som Brülly lärer äfwen den Augsburgiska Bekännelsen: Om den fria wiljan i sin 18:de; om rättfärdigheten och goda gerningar i sin 20:de; om Rättfärdiggörelsen i sin 4:de artikel. (Jemf. Artikeln 2 om Arfsynden; 6 om goda gerningar; 11 och 12 om Bot och Bättring.)

ka, och isynnerhet för dig och min goda syster Margaretha. Må Herren minnas de tjenster, hwilka hon hittills gjort mig. Wår Herres nåd ware med eder! Peter Brülly."

När Auctoriteterna i Straßburg erhållit kunskap om den emot Brülly inledda rättegången, ingåfwo der warande borgare till Kejsaren en böneskrift om hans befrielse. Detsamma gjorde äfwen de Protestantiska Furstarne, hwilka wid denna tid woro församlade i Worms. Man afsände bref i Landtgrefwens af Heßen och Hertigens af Sachsen namn, för att utwerka Brüllys frisägelse. Men antingen de för sent afgingo, eller den Kejserliga ståthållaren listigtwis höll dem förborgade, tills afrättningen blifwit werkställd — åtminstone gick i Nederländerna ett rykte, att han gjort detta —; allt war förgäfwes. Sedan Brülly ungefär i fyra månader blifwit hållen fängslad, och motståndarne ur hans papper uppsnappat tillräckliga ämnen till nya proceßer mot andra troende, blef han dömd till döden. Utslaget lydde, att han skulle lefwande brännas, emedan han öfwerträdt Kejsarens befallning.

Då Brülly förnummit dödsdomen, skref han till sina wänner:

"Mine Bröder! Jag will icke fördölja för eder, att jag hjertligen gläder mig öfwer den bedröfwelse, som oß wederfares, på det I med mig mågen tacka wår Herre och wara glada öfwer wåra band och lidanden. Det är frukterna af den lära, som wi undfått, då wi nemligen lärde oß känna Jesus Christus den korsfäste. Blifwer ståndaktige och waker! Ännu en liten tid, så kommer den som komma skall och fördröjer icke. Den rättfärdige skall lefwa af tron. Men hwilken sig undandrager (säger Herren), han skall icke behaga min själ. Endast den som står fast intill ändan, skall blifwa salig; och om ock nu någon kämpar, han krönes icke, med mindre han redligen kämpar. Bewisen eder alltså såsom gode Jesu Christi stridsmän, och stån i ingenting dem efter, hwilka kämpa på en jordisk konungs befallning och upp-

offra sig för sin herres ära, sedan de en gång swurit under hans fana. De förakta de djupaste grafwar, de högsta murar, det hetaste batteri och fiendernas slutna leder, för att göra sin skyldighet. Men I hafwen affagt eder djefwulen och werlden, och ären nu wärfwade till Christi stridsmän, d. ä. inskrifne i lifwets bok. Ingenting förhindre er mer att framträda på fältet, såsom eder Konungs tappre kämpar. Han står på wårdtornet med sina heliga englar, och har sin lust af eder strid. Ären I icke starke nog, så stiger Han ned till att hjelpa er, såsom det en gång hände den helige Stephanus. Hwad Jesus en gång lidit i deta strider, det har Han lidit, på det I skullen öfwerwinna och få seger öfwer edra fiender. **I werldene hafwen I twång,** säger Han, **men warer wid en god tröst: jag hafwer öfwerwunnit werlden.** Och åter säger oß Hans lärjunge: **wår tro är segren, som öfwerwinner werlden.** Finnes hos eder någonting, som kunde hindra er att göra er pligt, så kasten det ifrån er, wore det än ert öga, er hand eller er fot, d. ä. något för eder så dyrbart som ögat, så nyttigt som handen, så nödwändigt som foten. Deßa äro de lärdomar, som anföraren gaf sina stridsmän, när Han sade: **Den som älskar fader eller moder mer än mig, han är mig icke wärd; och den som älskar son eller dotter mer än mig, han är mig icke wärd.** Med ett ord: **hwar och en som icke wedersakar allt det han äger, han kan icke wara min lärjunge.** — Mine bröder, detta synes för många alltför underbart, men icke för eder, I som fattat Jesum Christ, hwilken, förrän Han ingick i sin herrlighet, har lidit mycket hårdare än någon enda menniska; I som måsten hafwa fattat Honom, för att såsom Hans lemmar äfwen korsfästas med Honom. I hafwen af Honom lärt, att Guds barn måste wedersaka sig sjelfwa, taga sitt kors på sig och följa Honom. Den som derföre rädes och derföre wiker tillbaka, samt hycklar för werlden, påstående att han kan wara Christi lärjunge, utan att bära Hans kors,

han — icke jag, utan Herren sjelf säger det — förlorar sig sjelf: Den som finner sitt lif, han skall borttappa det; och den som borttappar sitt lif för min skull, han skall finna det (Matth. 10: 39). Detta wißte den helige Paulus, denne Jesu Christi wärdige Apostel, ganska wäl, då han sade till dem, som bådo honom att icke gå till Jerusalem: Jag är redebogen icke allenast bindas, utan ock dö i Jerusalem för Herrans Jesu namns skull (Ap. Ger. 21: 13). Och åter skrifwer han till Philipperna: Jag förgäter det till rygga är, och sträcker mig till det som frammantill är; jagande efter målet som föresatt är, till den lön som förehålles ofwanefter af Guds kallelse i Christo Jesu (Phil. 3: 13—14).

Wäl anklagar man oß, att wi sjelfwe äre skulden till wår olycka och sjelfwe förkorta wåra dagar; men det är förtal. Ty om en, som af sin Keisare fått en beskickning sig uppdragen, under wägen i sin herres tjenst stöter på fiender och af dem illa såras eller dödas, är wäl han då skulden till sin olycka eller sin död? Twärtom skall han berömmas såsom en god och trogen tjenare, som icke wille skona sitt lif, på det Keisarens wilja skulle fullgöras. Och så är det äfwen med oß: i sanning, det är Christi fiender, hwilka ej kunna tåla att wi stå i Hans tjenst och fullgöra Hans wilja, och just derföre mißhandla de oß och förkorta wåra dagar och år. Men de göra oß intet, som de icke redan gjort åt Guds tjenare före oß, ja åt Herren sjelf. Minnas wi ej, att de kallade Honom en drinkare och fråssare, en samarit, en förförare, besatt af djefwulen; att presterna öfwerantwardade Honom i de Romares händer, hwilka försmädade Honom, spottade Honom i ansigtet, gißlade Honom, krönte Honom med törnen och så dömde Honom till korsets död. Sist, för att wanära Honom ännu mer, satte de Honom emellan twenne röfware, liksom wore Han deras hufwudman. Och det hafwa de gjort åt Den, som återgaf åt de blinda synen, åt de döfwa hörseln, som botade de spetelske, uppwäckte de döda, och

ibland dem gjorde alla slags goda gerningar. Om nu Jesus, som war det friska trädet, d. ä. rättfärdig för Gud och menniskor, har lidit allt detta, så hwad hafwa wi att wänta, wi som äro det torra trädet, hwilket icke duger till annat, än att förbrännas? Tänka wi komma i paradiset, utan att något lida? Låt oß icke bedraga oß sjelfwa! Wi måste genom mycken bedröfwelse ingå dit.

Wi wete, att det gifwes endast twenne wägar, och ingen tredje. Den ena är smal och full af faror, men den drager till det ewiga lifwet; den andra är rymlig och bred, och synes ljuflig och angenäm; man möter der inga faror, såsom på den förra, men på slutet kommer plåga och sorg, ty den drager till ewig fördömmelse. Den förra wägens faror äro fattigdom, bedröfwelse, försmädelse och förtal, hård behandling, landsförwisning, fängelse, eld, watten, swärd, wilda djur o. s. w. Men denna tidens wedermöda är icke lika med den herrlighet, som på oß uppenbaras skall, och den föder i oß en ewig och öfwer alla måtto wigtig herrlighet. — — —

Wore den, som skrifwer detta till eder, en som ännu icke erfarit nöden, så kunden I säga: han talar wackert om betryck och wederwärdighet, under det han behagligt sitter tillsammans med de sina i sitt hus; men skulle han sjelf nödgas gå det igenom, så skulle han wäl tala annorlunda! Men jag hoppas, I skolen icke kunna säga detta om mig, efter det jag deltager i samma lidande, dricker med er ur samma kalk, och wäntar intet annat än en ryslig död. Hwad säger jag, en ryslig död? Jag mißtager mig, när jag kallar den så; ty den är ju endast min Faders wälbehag, som will göra ett slut på detta kroppsliga lif, för att försätta mig i ett andeligt, som will taga ifrån mig det timliga lifwet för att skänka mig ett ewigt. Derföre ware Han högt lofwad i ewighet! Bedjen Herran för min frälsning. Bedjen Honom att Han låter mig framhärda i bekännelsen af Hans heliga Ord, ända till det ögonblick, då Han skall anwisa mig en säker boning i sitt

rike. Jag skall göra detsamma för er. **Wår Herras Jesu** Christi frid ware med eder alla! Amen.

Peter Brülly."

Till sin hustru skref han kort före sin död:

"Min dyra syster! Wet att jag innerligt gladdes i wår Herre, när jag genom det bref, som din fader i ditt namn skref till mig, erfor att du är glad i Gud, icke öfwer min fångenskap — ty jag wet att den är dig ganska bitter — utan derföre, att den gode Guden och Fadren gifwit dig en man, hwilken Han utwalt att lida för sitt Namn och för sin Sons Jesu Christi Evangelium. Gläd dig nu i Honom ännu mer, och prisa Honom ännu innerligare än förr. Ty nu behagar det Honom, att på mig uppfylla hwad jag så ofta har önskat, nemligen, såsom du wet, den nåden att få dö för Hans Evangelium till Hans folks uppbyggelse. Detta skall inom några dagar ske, hwarigenom Han då skall befria mig från alla lidanden och upptaga mig i sitt himmelska rike. — Blif icke modlös, och låt icke min död förwilla dig; utan fatta mod och bemanna dig i wår Herre, Han skall sörja för dig, sin tjenarinna; wisa att du på Honom har satt all din förtröstan och allt ditt hopp. Det dödssätt, som wäntar mig, är, tror jag, intet annat, än det som warit deras del, hwilka före mig aflagt wittnesbörd för Jesus Christus, nemligen att lefwande gå genom eld. Elden skall underhållas tills allt blifwit till aska, och askan skall sedan kastas i wattnet. Men då jag skrifwer detta till dig, så emotser jag likwäl icke min dödsdag med förskräckelse; ty ehuruwäl jag wet, att den dagen skall medföra kroppens undergång, så wet jag dock tillika (och det gör att jag försaktar döden), att den äfwen skall medföra andens lif, hwilken före kroppens förstöring icke kan herrska fullkomligt med Jesus Christus, sin Brudgum; **ty så länge wi hafwe hemman i lekamen, så äre wi icke hemma när Herranom.**

Så gläd dig då i Gud, min dyra syster, och sätt under ditt enkostånd på Honom allt ditt hopp, och uthärda i bön och goda gerningar, såsom en enka i all ting bör behaga Gud. Gif akt, att du icke liknar de enkor, om hwilka den helige Paulus säger: "De äro fåfänga och lära löpa omkring i husen, ja icke allenast fåfänga, utan ock sqwalerfulla och förwetna, och tala det som icke borde." Herren skall i sinom tid gifwa dig en annan make, som skall sörja för dig; du på din sida skall lyda, frukta och wörda honom, såsom det höfwes en hustru. Jag förtröstar på Herren, som dertill skall förhjelpa dig; emellertid måste jag underwisa och upplysa dig om denna punkt, och det skrifteligen, emedan jag icke kan göra det muntligen.

Hedra din broder och underwisa dina systrar i Guds wägar, så mycket på dig beror. Jag säger dig detta i Herrens namn. Om några af mina bröder besöka dig, så upptag dem wänligt, af kärlek till mig. Jag befaller dig ock wår syster Margaretha, åt hwilken jag öfwerlemnar detta bref till dig. Hon har för mig förklarat, att hon will med dig draga sig undan, för att helga sina återstående dagar åt Herren. Du skall efter förmåga understödja henne och anbefalla henne åt hela Jesu Christi församling. Mig tyckes, att du och församlingen är skyldig henne bistånd, då hon sjelf warit många och isynnerhet mig till bistånd. Herren bewise henne barmhertighet! Helsa ifrån mig församlingen, men synnerligen mina och dina anförwandter. Wår Herres Jesu Christi nåd ware med din ande! Amen.

Doornik den 18 Februari 1545.

Din trogne make
Peter Brülly.

Dagen derpå, den 19 Februari 1545 — jemt ett år före Luthers död, hwilken den 18 Februari 1546 gick in i sin Herres glädje — blef domen werkställd. Afrättningen

war ryslig, emedan man, för att föröka det förskräckliga i intrycket, wid swag eld förbrände den dyre Martyren på ett högt uppå torget upprest bål. Det tillstaddes honom icke att tala till folket; men han bad ända till sin sista suck.

---

5. Gregor Carpentarius.

År 1527 blef G. **Carpentarius** i München bränd. När han fördes till döden, läste presten, M. Conrad, öfwer honom Fader wår, hwilket han andäktigt med följande ord beledsagade: **Presten. Fader wår, som år i himmelen. Carpent.** "Ack Fader, huru hjerteligt längtar jag att få bo hos dig!" — **Pr. Helgadt warde ditt namn.** — **Carpent.** "Min Gud, huru kallt och sömnigt helgas i hela werlden ditt namn!" — **Pr. Tillkomme ditt rike.** — **Carpent.** "Jag wet, min Gud, att jag i dag skall se ditt rike." — **Pr. Ske din wilje, såsom i himmelen, så ock på jorden.** — **Carpent.** "Här är jag, käre himmelske fader; må i dag din wilja ske, men icke min." — **Pr. Wårt dagliga bröd gif oß i dag.** — **Carpent.** "Jesus Christus, det rätta himmelsbrödet, ware i dag min själs spis; det lekamliga brödet skall jag ej mera äta." — **Pr. och förlåt oß wåra skulder, såsom ock wi förlåte dem oß skyldige äro.** — **Carpent.** "Ja, alla mina wänner och fiender af hjertans grund." — **Pr. Och inled oß icke i frestelse, utan fräls oß ifrån ondo.** — **Carpent.** "Ack, du fromme Gud, du skall wißt nådeligen förloßa äfwen mig från allt ondt." — Härpå slöt han sitt lif med glad frimodighet, åkallande och lofsjungande Jesu Christi namn.

---

6. Anna van der Hoven.

Den 19 Juli 1597 såg man ett sorgligt tåg framskrida ur Löwenerporten i Brüßel. Magistrats-personer, samt några Jesuiter och Franziskaner, skyddade af ett antal soldater, beledsagade af det nyfikna folket, tågade ut till Baarenheyvelt, en plats utanför staden. Midt ibland dem ledde twenne Jesuiter en ung Jungfru, en flicka från staden, Anna van der Hoven. Hon hade blifwit wäckt och wändt sig till den Evangeliska läran. — Hon war icke en af deßa stolta, starka naturer, hwilka i hjeltemodigt trotts förakta död och marter. Redan i staden inför Magistraten, äfwensom inför Jesuiterna, hade hon legat på sina knän, och med gråtande tårar, wridande sina händer, anropat dem om förändring i sitt dödssätt. Hon skulle nemligen lefwande begrafwas, om hon ej återkallade sin förmenta willfarelse och bekände en tro, om hwars sanning och renhet hon omöjligen kunde öfwertyga sig. Hennes tårar föllo på sten, hennes klagan fann intet hjerta, hennes böner bortdogo i fanatismens djupa afgrund. Hon skulle återkalla, eller lefwande begrafwas! — det war det förskräckliga wal man lemnade henne. Men ehuru hon fasade för dödens marter, så gaf hon dock hellre sin kropp, än sin själ till spillo. Hon war i tron starkare än döden, hwilken, såsom den starkaste och fruktanswärdaste makt på jorden, den Romerska kyrkan tagit till sitt bistånd emot henne.

Så blef nu den unga martyren utförd. Då man ankommit till platsen, stadnade tåget wid en graf; den arma blef bunden af bödeln och lagd i den öppna grafwen. Man kastade jord öfwer hennes fötter, och de båda Jesuiterna frågade, om hon wille återkalla. Gråtande förblef hon wid sin wägran. Man kastade jord ända till hennes knän, till hennes lif, till hennes bröst, och gjorde henne

hwarje gång samma fråga; men fann alltid samma ståndaktighet. Slutligen war endast ansigtet fritt, och nu framställde Jesuiterna för sista gången sin fråga. Men omgifwen af dödens förskräckelser och grafwens fasor, förnekade hon likwäl icke tron, och när den sista skofweln med mull betäckte äfwen hennes ansigte, utöfwade bödeln sin rättighet till förbarmande, i det han hastigt sprang med hela wigten af sin kropp på den betäckande jorden, som gömde flickans bröst, och sålunda gjorde slut på hennes lidande, innan grafwen fullkomligt war fylld.

Wi slute nu äfwen detta Bihang. De här anförda Martyr-exemplen äro tillräckliga att lära oß hwad denna del af Martyr-historien har att lära. Måtte hwar och en, som detta läsit, hafwa tagit lärdomarna till hjertat, — till sjelfpröfning, till allwar i Christendomen och i köttets dödande; till förnöjsamhet wid alla widrigheter, som äro ett intet, jemförda med Martyrernas; till styrka för tron och kärleken, då man ser Herrans herrlighet och magt i swagheten så uppenbarade, ja, till Guds och wår Frälsares prisande!

Kanske finnas ock några, bland dem som läsa detta, hwilka en gång, i sin barndom, kände sitt hjerta särskildt klappa och anade, att ett högre lif dock fanns, än detta lilla, låga, syndiga och sönderslitna, när de läste eller hörde historierna om de heliga Martyrer, som med glädje gingo till döden för Christi skull, och heldre läto sin kropp marteras, sönderslitas, stekas, än de wille försaka Honom, sin Frälsare, Herre och Wän! Men ack! barnen wäxte upp, det köttsliga sinnet tog öfwerhand, werlden och flärden intog och bedöfwade hjertat, mörkrets ande förkjuste och förblindade ögat, så att de gingo bort och sågo intet och kände intet och tänkte intet af det högre och bättre, som de

en gång sågo och kände, af detta högre lif på jorden! O att de ännu en gång, wid de blodiga scener, som här erbjudits dem att skåda, måtte komma till sig igen, måtte wakna upp och besinna, att det finns dock ett Guds rike på jorden, som står icke i ordom, utan i kraft! — och att hwar och en, som will ingå i herrlighetens Rike, som Christus med sitt blod oß förwärfwat, måste i tiden komma till detta nådens och kraftens rike, och åtminstone i andlig strid, i köttets och werldens afdöende, efterfölja Jesum, det stora Blods-wittnet.

Men här lärer ock mången trogen själ, som under daglig öfning af tro och bättring, känner sin egen swaghet, nästan med ett slags förtwiflan sucka, wid det han ser på Martyrernas kraft: "Omöjligt skulle jag, arme, kunna stå fast i så swåra prof!" En sådan bör weta, att så sannt som han werkligt är förenad med Frälsaren, så skulle han ocksä få kraft att utstå döden för Hans skull; ty deße, som blifwit Martyrer wid en blodig förföljelses utbrytande, woro näst förut endast wanliga Christna! Wi hafwe ock i wåra dagar sett herrliga prof af Martyr-mod, bland helt unga och oerfarne Christne, såsom på Madagascar, der under deßa sednaste 10 åren många lidit marter och död för Christi skull. Kraften till Martyr-lidanden gifwes oß af Herren sjelf, och just i den stund, då wi behöfwe den *).

---

*) Härwid torde många erinra sig den Martyren i England, under Drottning Marias blodiga förföljelse-tid, hwilken war dömd att brännas, och, under det han satt i fängelse, beklagade för en wän sin modlöshet, ropande: "Jag kan icke brännas, jag kan icke brännas, jag har ej mod att utstå det." Wännen tröstade den bäfwande Martyren med de orden: "Döds-nåden behöfwer du ej så länge du skall lefwa; haf nu blott mod att lefwa, så skall du sedan få mod att dö." — Och så hände det. När timman slog, och Martyren kom på platsen och fick se tillrustningarna, pålen, risknipporna m. m., då uppfylldes han med himmelskt mod och ropade: J can be burnt, J can be burnt! (jag kan brännas, jag kan brännas!).

Men här gäller ocksä den sanningen: De som frukta sig, måga icke frukta; och de som icke frukta, de måga wäl frukta. De som, med Petro, säga: jag skall aldrig försaka Dig, Herre, skulle jag än dö med Dig; de blifwa de förste, som fly. Men de som känna och frukta sin swaghet, de skola få "Guds starkhets magt." Måtte wi blott wara rättsinnige Christi efterföljare, och offra oß sjelfwa Gudi, i den dagliga andeliga korsfästelsen, hwari köttet med deß lustar korsfästas! Detta är under tiden ett martyrium, ett lidande, som genom deß beständighet blifwer oß likа bittert som de blodiga Martyrernas, och skall i himmelen krönas med lika herrlighet, om wi blott lika troget hållit ut deruti. (Rom. 8: 13—17. Se ock v. 31—39) Betänkom detta, I wälmenande själar, som tänken: Ack, hwar få wi kämpa för kronan? Jo, Apostelen säger: Efter wi hafwe om oß en stor hop med wittnen, (Martyron), låt oß aflägga syndena, som alltid låder wid oss, och gör oß tröga, och låt oß med tålamod löpa i den kamp, som oss förelagd är (märk! blott med tålamod löpa i den kamp, som oss förelagd är; hwar och en har sin kamp:) Och se på Jesum, trones begynnare och fullkomnare; hwilken, då Han måtte haft glädje, led korset, och aktade intet smäleken; och är sittandes på högra handen på Guds stol, etc. (Ebr. 12: 1, 2). Låt oß aldrig glömma, att det är för Hans lidande, som wi warde salige, och icke för wårt. Men då "twingar oß Christi kärlek", att, "efter Han lidit för oß", ocksä wi "wäpne oß med detsamma sinnet", att äfwen wi wilje lida med Honom, "på det wi den tiden, som tillbaka är i köttet, icke skole lefwa efter menniskoslusta, utan efter Guds wilja" (1 Pet. 4: 1, 2). Och detta är en beständig kamp; men "den der winner, säger Herren, (Upb. 3: 12, 21) honom will jag göra till en pelare uti mins Guds tempel, och han skall icke mer utgå; och jag skall skrifwa på honom mins Guds namn, och mins Guds stads, deß nya

Jerusalems namn. Den der winner, honom skall jag sitta låta med mig på min stol; såsom ock jag wunnit hafwer, och är sittandes worden med minom Fader på Hans stol. Den der öra hafwer, han höre, hwad Anden säger församlingarna. Amen.

Alla de lidanden, pino- och döds-sätt,

hwarpå exempel förekomma i denna bok, jemte anwisning till ställena, der de stå att läsa.

De Christne förklarades "fogelfrie", d. ä. de njöto icke lagarnas skydd (p. 54, 55, 135); de blefwo nakne framställde på torg och gator, att af de förbigående begabbas och skymfas (p. 8, 51, 80): deras egodelar sköflades och confiskerades (p. 22, 98); de sjelfwe drefwos i landsflykt till obebodda och ödsliga trakter (p. 17, 27, 34, 93, 98, 106); de fingo ej förswara sig emot de hårdaste och osannaste beskyllningar (p. 22, 44—45, 50, 114); de plågades i mörka, kalla och stinkande fängelser (p. 49, 78, 154); de sträcktes på pinbänkar och undergingo många pinliga förhör (p. 42—43, 90, 93, 115, 127—128, 129, 131); köttet refs dem af benen genom wißa dertill inrättade böbels-instrumenter, så att man ock kunde se dem ända in i inelfworna (p. 63 95, 118—119, 127, 136); de blefwo pryglade, gißlade eller hudstrukne (p. 95, 113); och sedan blef den hudflängda kroppen öfwergjuten med ättika och beströdd med salt, samt ändtligen stekt på halster wid en sakta eld (p. 95, 113). De öfwerstänktes med smält metall och sjudande beck (p. 52, 77); deras kropp blef öfwerallt besmord med honung, bunden till händer och fötter och så kastad i solen, för att plågas och stingas af flugor och andra insekter, till deß de dogo (p. 88). De inswептes i linne eller papper, som blifwit doppadt i olja eller besmordt med wax, beck och harts, hwarpå sedan tändes eld, då de, wid pålar fästade, måste såsom facklor brinna hela nätterna på gator och torg (p. 8—9, 124). De blefwo inbrände i sina hus (p. 34); satte i glödande jern-stolar (p. 52, 53); lefwande brände på bål (61—62, 64, 108, 126, 127, Bih. 163—166, 168, 184, m. fl.); eller i glödande ugnar (p. 43, 105). Tänderna slogos dem ur munnen (p. 120); tungan skars dem ur halsen, hår och skinn

drogs dem af hufwudet (p. 122); de piskades till döds (p. 43); de släpades nakne på gator och skarpa stenar af hästar och menniskor, tilldeß de dogo (p. 91, 93, 94, 127); de strypptes eller ihjelswältades i fängelser (p. 92, 93, 122); de inswептes i wilddjurs-skinn och kastades för glupska hundar (p. 8); eller ock blefwo de på offentliga skåde-platser nakne fästade wid pålar eller eljest framhafde för grymma bestier, lejon, leoparder och andra djur, att ihjelrifwas och uppätas (p. 28—30, 51, 52, 53, 55, 64, 79, 80, 81, 115). De flåddes lefwande (p. 115); blefwo med swärd och yxa halshuggne (p. 11, 34, 51, 53, 55, 66, 77, 81, 99, 103, 104, 125, 132, 135) eller med spjut och wärja genomrände (p. 62, 94). De stenades (p. 33, 91), korsfästades (p. 10, 26, 95, 115); de dödades medelst giftiga ormar (p. 107), söndersletos af hästar (p. 95), upphängdes med fötterna, tills de dogo af hunger (p. 116) bundos med hwardera foten wid toppen af 2:ne starka sammanböjda trän, hwilka lösgifne sleto kroppen i twenne delar (p. 116); de förbränktes i haf och strömmar, bundne wid skepps-ankare och qwarn-stenar (p. 27, 128) eller ock tillika med ormar, ödlor och andra giftiga kräk instoppade i säckar och oxhudar, och så nedsänkte i hafwet (p. 124, 136). Man genombårade deras fötter med glödande jern och stack ut ena ögat, och sände dem så till metallgrufworne, att der arbeta i hela sin lifstid (p. 124). Ändtligen föröfwades ock wåldsamheter på deras döda kroppar, i det de ej fingo begrafwas (p. 55—56, 62), utan kastades för hundar (p. 55) eller i strömmar (p. 130, Bih. p. 166); ja, de begrafne liken uppgräfdes igen och förbrändes till aska (p. 114).

Register,

hwaruti också korta underrättelser gifwas om de här förekommande personer och orter, som kunna wara för allmänheten mindre bekanta.

A.

Martyrer.

K.

L.

Martyrer.

M.

Martyrer.

N.

Martyrer.

O.

P.

Martyrer.

T.

Martyrer.

U.

V.

Martyrer.

Några wittnesbörder,

om de Trognas beträngda tillstånd, dels under Hedningarne, dels under den Antichristiska Kyrkans tyranni.

Christus säger: Frukta intet för något, som du lida skall; si, djefwulen skall kasta några af eder i fängelse, på det I skolen försökte warda och hafwa bedröfwelse i tio dagar; war trofast intill döden, så skall jag gifwa dig lifsens krona! (Upb. 2: 10.)

Salige warden I, då menniskorna hata eder, och afskilja eder, och banna eder; och bortkasta edert namn, såsom det ondt wore, för menniskones Sons skull. Men we eder, då alla menniskor lofwa eder; ty sammalunda hafwa ock deras fäder gjort dem falska prophetomen (Luc. 6: 22, 26).

Men den der leder i fängelse, han skall gå i fängelse; den der dräper med swärd, han måste dödas med swärd. Här är de Heligas tålamod och tro. (Uppb. 13: 10).

David säger: Ty Han skall frälsa den fattiga, som ropar, och den elända, som ingen hjelpare hafwer: Han skall wara dem usla och fattiga nådelig, och de fattigas själar skall Han hjelpa. Han skall förlösa deras själar utur bedrägeri och öfwerwåld, och deras blod skall dyrt aktadt warda för Honom. (Ps. 72: 12, 13, 14).

Augustinus in Ps. 127. Si quæ Ecclesia vera est, ipsa est, quæ persecutionem patitur, non quæ facit. (Det är: Om någon kyrka är den rätta, så är det just den, hwilken lider förföljelse, icke den som utöfwar den.)

Tertullianus ad Scapulam: Neqvaqvam Religionis est, cogere Religionem. (D. ä. Det hörer ingalunda religionen till, att bruka twång i religions-mål).

Lactantius L. 5. div. inst. c. 20. Non est opus vi & injuria, quia Religio cogi non potest; verbis potius quam verberibus res agenda est, ut sit voluntas. Defendenda Religio est, non occidendo, sed moriendo; non sævitia, sed patientia; non scelere, sed fide: illa enim malorum sunt, hæc bonorum. (D. ä. Wåld och orättwisa tjenar här till intet, emedan religionen kan icke twingas; det är

med ord och icke med mord (verbis, icke verberibus. — egentl. gißling,) som denna sak bör befrämjas, på det religionen må wara hjertats sak. Religionen bör förswaras, icke med att döda, utan med att dö; icke med wåldsamhet, utan med tålsamhet; icke med illgrepp, utan med redlighet; ty det förra tillhörer de onda, det sednare de goda.

Hilarius: Terret nunc Ecclesia (Anti-Christiana facta) carceribus & exiliis, quæ tamen (cum Christi esset) carceribus & exiliis erat credita. (D. ä. Nu förskräcker Kyrkan, sedan hon blifwit Antichristisk, med fängelser och landsförwisning, — hon, som förr, då hon war Christi kyrka, sjelf war underkastad fängelse och landsförwisning.)

Lutherus i Kyrko-Post. 1 Band. Pred. 56 § 33. "Här fordras förstånd till att kunna se, att det är **twägehanda Kyrka** på jorden: **En**, som icke har namn derföre af werlden, utan warder det beröfwad, och i deß ställe bannlyst: den **andra**, som har namn och beröm derföre, och i stöd deraf förföljer den andra lilla hopen. Derwid går det så förwändt till, att wederspelet finner rum å bägge sidor: Den Kyrkan är den rätta, som icke har namn derföre; men den åter är icke den rätta, som dock sitter wid styret och Kyrko-regeringen, sämt har och förwaltar alla de embeten, som man måste kalla den Heliga Kyrkans embeten och göromål; derföre bör man icke heller akta hennes dom och bannlysning." Se ock 92 Pred. §§ 77, 88.

Ibidem 44 Pred. § 13.

"Om Biskoparne, eller deras underhafwande wilja sätta någon i band, så bör synden wara wetterlig för hela församlingen; eljest bör man icke hålla deras bannlysning för giltig, utan wisa brefbäraren på dörren. Den werldsliga magten bör ock tillse, om den andeliga magten skulle wilja gripa för wida omkring sig till själarnas skada; ty då bör man alldeles hindra henne, och icke tillåta, att Biskoparne och deras Befallningshafwande få, när dem lyster, utdrifwa någon ur Församlingen, emot hennes wett och wilja: Sådant bör Församlingen endrägteliga sätta sig emot".

